

Ա. ՄԱՍ

ՑՈՒՑԱԿ ՀԱՅԵՐԷՆ ՁԵՌԱԳՐԱՑ
Ի ԲՈՒԼԳԱՐԻԱ

4200W

BIBLIOTHÈQUE ARMÉNIENNE DE LA FONDATION CALOUSTE GULBENKIAN

NERSES KASSABIAN

CATALOGUE
DES MANUSCRITS ARMÉNIENS
DE BULGARIE

VENISE - ST. LAZARE

1981

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԵՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ

ՆԵՐՍԷՍ ԳԱՍԱՊԵԱՆ

**ՑՈՒՑԱԿ
ՀԱՅԵՐԷՆ ՋԵՌԱԳՐԱՑ
Ի ԲՈՒԼԳԱՐԻԱ**

ՎԵՆԵՏԻԿ – Ս. ՂԱԶԱՐ

1981

CATALOGUE
DES MANUSCRITS ARMENIENS
DE BULGARIE

PAR
NERSES KASSABIAN

RÉDACTION
ET PRÉPARATION DES TABLES
PAR
O. S. EGANIAN

ՅՈՒՅԱԿ
ՀԱՅԵՐԷՆ ԶԵՌԱԳՐԱՅ
Ի ԲՈՒԼԳԱՐԻԱ

ԿԱԶՄԵՅ
ՆԵՐՍԷՍ ԳԱՍԱՊԵԱՆ

ԽՄԲԱԳՐԵՅ
ԵՒ
ՅԱՆԿԵՐԸ ՊԱՏՐԱՍՏԵՅ
Օ. Ս. ԵԳԱՆԵԱՆ

ՅԱՌԱՋԱՐԱՆ

Բուլղարահայտիները ճանչցուած է երբեմնի մէր կենսունակ ու հա-
յահոյ զաւուրթնէրէն մին: Իր աշխարհադրական բացառիկ դիրքը եւ ընձե-
ռած սրոյ ազատութիւններ վաղուց դրաւած են իրեն երբեմնի արեւմտահայ
կարեւոր կեդրոնի եւ մերձակայ հայարեակ վայրերու հալածական մեր ազ-
գակիցներէն շատեր: Դարերու ընթացքին հայաշխարհէն յաճախ տարերայ-
նօրէն խոյս տուող եւ հոս ասպնջականութիւն գտնող մեր արեւակիցներու
մէկ մասը բերած է նաեւ իր հետ հայերէն ձեռագիրներ, որպէս նուիրական
մէկ հմայեկը իր սլապերու օճախին: Ասոնց ցուցակագրումն ու հրատարա-
կումն այսօր, եթէ քիչ մը յապաղած աշխատանք մը չէ արդէն, աւելի քան
անյլտաձգելի անհրաժեշտութիւն մը կը ներկայանայ հայագիտութեան հա-
մար:

Գաղուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը, որ նախախնամական դեր
մը կը կատարէ այդ ուղղութեամբ, իր մասնաւոր հոգածութեանը առար-
կայ կը դարձնէ այսօր հրատարակումը Բուլղարիոյ զանազան քաղաքները,
Եկեղեցիներու եւ անհատներու մօտ ցիր ու ցան եղած մեր նախնեաց հոգե-
ւոր ժառանգութեանը «ՅՈՒՏԱԿ ԼԱՅՆԵՐԷՆ ՁԵՌԱԳՐԱՅ Ի ԲՈՒԼԳԱՐԻԱ» ընդ-
հանուր խորադրին տակ, ինչ որ ցարդ հնարաւոր չէր եղած անջատ դրժով
լոյս ընծայել, կամքէ անկախ պատճառներով: Այս առթիւ, ինչպէս ցաւով
կ'իմացնէր ինձ ըստմարդիւն խմբադրապետը «Հանդէս Ամսօրեայ» ամսա-
թերթի, որդ. Հ. Ներսէս Ակիւնեան իր 6 նոյեմբեր 1947 թուակիր նամակով.
«Բուլղարահայ ձեռագիրներու ցուցակին շարուածքը ամբողջութեամբ ոչըն-
չացած է ուրիշներու հետ 1944—45ի ոմրակոծումներէն, երբ տպարանի մի
մասը փուլ եկած է: Այս պատճառաւ պիտի յայտնեմ ցաւով, որ հնարաւոր
պիտի չըլլայ Ձեր կազմած ցուցակը առանձին հատորով լոյս ընծայել: ...
Երբ դան յաւ ժամանակներ, կարելի է ամբողջն նոր շարուածքով միւսան-
դամ հրատարակել... Դուք շարունակեցէք ցուցակաւորութիւնը»:

Բուլղարիոյ հայկական ձեռագիրներուն ցուցակագրութեան մէկ մասը,
59 հատի չափ, նախապէս լոյս տեսած էր քանի մը տասնեակ տարիներ ա-
ռաջ «Հանդէս Ամսօրեայ» ուսումնասիրութի ղիխաւորապէս 1937 տարիներէն
ստղին: Թ. ԳԵԼԷՆ մինչեւ Թ. ԳԼ ձեռագիրներու նկարաւորութիւններու հրա-
պարակումը կանանցաւ զիխաւորարար պատերազմի արհաւիրքներու եւ անոր
անմիջական հետեւանք եղած այլ պատճառներով: Այժմ ամբողջութեամբ կը
հրատարակուին անոնք, առաջին անգամ ըլլալով, թուով 91, թէնեւ ոմանք

անոնցմէ պատկանին աւելի նոր շրջանի, բայց շահեկան բովանդակութեամբ Տառնեակէ աւելիներ զուրա կը ձգենք ցուցակէս, նուազ շահադրդողական պոնեկով պաննոր: Հոս անշրաթեւա կը նկատենք Յուցակիս կցել միայն Յաւելուածի առանձին բաժնով մը տնցւալին մէջ բուլղարաշահերու պատկանող կամ Բուլղարիոյ մէջ գրուած, բայց այժմ անյայտ, կամ կորսուած 53 հատի չափ ձեռագիրներու մասին տեղեկութիւններ, օգտուելով մատենապետական ուղբիրներէ, արժանաշատ անձերու վկայութիւններէն, բաղմամբիս նամակներէ, յիշողութիւններէ եւլն: Այս յաւելուածական ցանկով մասնաշարքի անողոք մաղիւններէ կը կարծենք փրկած ըլլալ կարգ մը ձեռագիրներու նկարագիրը:

Յուցակիս ձեռագիրներէն 9-ի ցուցակագրումը կը պարտինք ուր: վաստակաւատ րարեկամիս՝ Դոր. Հ. Համադասպ Ոսկեսնի, 8-ը նոյնպէս ուր: Հ. Եփրեմ Պողոսեանի, իսկ մնացեալները՝ այս տողերը գրողին: Յոյնեցեացի ալ շահելի աշխատանք մը եղաւ այս: յաճախ ենթադրական մէկ կամ աւելի ձեռագիր յոյսով բաղաճ յաղագհ հարկադրարար շրջին, հանդիպելով նոյնիսկ ոմանց ոչ-բարեացակամ վերաբերմունքին: Ոչ տեղական մատուլի մէջ տրուած կոչըր մեր կողմէ, ոչ իսկ թեմական կամ տեղական ազգային իշխանութեանց երաշխիքները, չկրցին ապահովել խնդրուած ձեռագիրներու առժամաբար առաքումը մեզի: Այսօր, այսու հանգըրձ, կարելի է խոստովանիլ, թէ ընդհանուր առմամբ պէտք է զո՞ ըլլալ արգիւնքէն:

Յուցակիս մէջ մտնող ձեռագիրներէն կընանք ստուալ հետեւեալ պատկերներ: Իբրեւ հնութիւն և հետաքրքրական դործ կը ներկայանայ Բուլղար Աղղալին Գրադարանին մէջ գտնուող մաղաղաթեայ կրիկոսիի Աւետարանը, 966 թուականէն (թ. 23), որու կարելի է վերագրել անեկկրապօրէն հնադիտական որոշ արժէք, զրաւելով ընդհանուր հայ ձեռագիրներու մէջ աշխարհի 516րդ տեղը: Դրկուած է ան Սոֆիա Աղղ. Գրադարան՝ Պրովիւի նահանգապետին կողմէ անցեալ դարու վերջերը, ուրիշ աւելի նոր ձեռագիր մը, Բալ-կովոյի վանքէն առնուած նոյն վանքի Սահմանագրութիւն-Կանոնագրութեան վրացերէն նոր մէկ ընդօրինակութեան հետ: Առանձնապէս յիշատակելի է մաղաղաթեայ Աստուածաշունչը (թ. 2), իր մանրանկարչական չքնայ դարդանկարներով: Որքան կը յիշենք, անոր պեղեցիկ մանրանկարներէն կարեւոր մէկ մասը ժայռաւէնք քաշուցաւ Վիկննայէն ժամանած վարդապետին մը միջոցաւ, բայց թէ ի վերջոյ ի՞նչ եղաւ ան եւ ինչպէս կարելի չեղաւ ցարդ զայն օղտադործել, ինձ մութ կը մնայ: Տիրոջ՝ Թ. Արամեանի մահէն վերջ այս թանկարժէք ձեռագիրը դժուար է ստուելլ, թէ արտասահման ո՞ր և որ ո՞րքով կը գտնուի այժմ: Արժէքաւոր ձեռագիրներ կը ներկայանան նաեւ Ալբրիանապոլսէն բերուած զոյգ մը մաղաղաթեայ Աւետարանները, իրի թժ-թէ զարերու ընտիր զործ (թթ. 21 և 22): Ռոտոսթոյնի բերուած Յայսմաւուրքը (թ. 28), նոյնպէս անթուական, իրի թժ զարու աշխատութիւն, Կանոնագրաց շահեկան օրինակը (թ. 1), պաշտաման մատեններու ճոխ հաւաքածոյ մը (թ. 33), ընդօրինակուած 1667-68 թուականներուն: Ռուսէի արձաթապատ յայտնի Աւետարանները, մասնաւորապէս երկուքը (թթ. 4 և 5), 1494 և 1454 թուականներէն, ուշագրաւ ընտիր զործներ կը յայտնուին, մաղաղաթեայ: Մասնաւորապէս մեր ուշադրութիւնը կը կեդրոնանայ Շուսէնի Ս. Աստուածածին Եկեղեցւոյ պատկանող հաւաքածոյի վրայ (թ. 8), թիւրիմացութեամբ մը Աթոնաս քահանայ Այլադեանի վերագրուած է: Սա իր անտիպ էջերուն համար մասնաւորապէս հետաքրքրական ըլլալէ չի զադրիւր այսօր: Առեւին անկէ տասնեակի չափ էջեր ընդօրինակուած եւ

դրվում է են Հ. Ներսէս Ակինեանի, այս վերջնոյն փափաքին համաձայն, ինչպէս նոյնքանի չափ **ՎՋԽ** արտադրուած են Գարեգին արքեպս. Յովսէփ-Լանի համար Գրիգոր եպս. Կարապետեան-Գուսանի կողմէ: Եւ այսպէս, առանկէ կամ նուաղ արժէքով ձեռագիրներ չէ որ կը պահպին, որոնց մասին խօսուած ըլլալով իր կարգին, հոս դանց կ'առնենք կանոց առնել առանձին:

Ունինք մամանակի կարգաւ ուրեմն 1 ձեռագիր **Ժ** դարէն (**թ.** 23), 1բ՝ **ԺԳ** (**թ.** 24), 1բ՝ **ԺԴ/ԺԵ** (**թ.** 30), 3բ՝ **ԺԵ** (**թթ.** 4-5, 8), 3բ՝ **ԺԶ** (**թթ.** 27-29), 5բ՝ **ԺԶ/ԺԷ** (**թթ.** 7, 11, 21-22, 38), 12բ՝ **ԺԷ** (**թթ.** 1-2, 10, 12, 18-20, 25-26, 33-34, 60), 3բ՝ **ԺԸ/ԺԹ** (**թթ.** 9, 13-14), 14բ՝ **ԺԸ** (**թթ.** 3, 6, 15-17, 35, 37, 42, 54, 56, 58, 77, 81, 86), 3բ՝ **ԺԸ/ԺԹ** (**թթ.** 44-45, 74), 43բ՝ **ԺԹ** (**թթ.** 31-32, 36, 39-41, 43, 46-51, 53, 55, 57, 59, 61-73, 75-76, 78-80, 83-85, 87-91) Էւ 2 ձեռագիր՝ Ի դարէն (**թթ.** 52, 82): Բռնականութեան տեսակէտէն կը ներկայանան 13 Աւետարան, 8 Յուսուբ-գիր, 5 Եկեղեցական Էւ այլ Նիւթերու Հաւաքածոյ, 6 Արձանագրութեանց գիրք կամ տետր, 5 Մաշտոց, 5 Օրհնութեանց գիր, 4 Պատճէնք նամակաց, 3 Իւղարերից Աւետարան, 3 Իշխարան, 3 Կանոնգիրք, 3 Քերականութիւն, 2 Խորհրդատետր, 2 Յայտաւուրք, 2 Շարակնոց, 1ակն Աստուածաշունչ, Աստղագիտութիւն, Սաղմոսարան, Վեցադարեակ, Տրամարանութիւն, Քարոզիչք Էւ Հոգեւոր բովանդակութեամբ մէկ քանի այլ մատենք: Պատմական տեսակէտով որոշ շահադրուութիւն կը ներկայացնէ պատճէնացանկը սուլթանական հրամանագրերուն, Ռուսէի Ս. Աստուածածին եկեղեցիին վերաբերեալ, 1727 թուականին (**թ.** 74): Բան մը, որ վստողարկան թուական մը կու տայ յիշեալ եկեղեցիի անցնալին շուրջ: Մինչեւ հիմալուան յայտնուած թուականը 1805էն անդին չէր անցներ:

Ինչպէս կը տեսնուի, ասոնց մեծագոյն մասը կրօնական-եկեղեցական բնոյթ կը կրեն: Այդ բանը մասամբ բացատրելի պիտի ըլլայ, Էթէ նկատի առնենք, որ անոնք ստուար մասով սեփականութիւնն են մեր եկեղեցիներուն: Հայ ժողովուրդի ճակատագրին պէս աստանդական կեանք մը ունեցած են անոնք: Ոմանց լիցատակարանները կ'ըսեն չափաւ: Բաց ի բուլղարահայ երբեմնի շարթապեալ եկեղեցիներէ բերուած անօթներէ Էւ ձեռագիրներէ (**ինչպէս թ.** 37 Խորհրդատետր՝ Վէյիկո-Տըռնովոյի եկեղեցիէն), եկուոր դաղթականութիւնը բերած է իր հետ այլ Էւ այլ թուականներու **թ.** 28 Յայտաւուրքը՝ Ռոտոսթոյի, **թթ.** 18, 23 Էւ 24 Աւետարանները՝ Աղբիւսնուպոլսոյ, **թ.** 19 Աւետարանը՝ Մալկարայի Էւ **թ.** 31 Մաշտոցը՝ Զորլուի եկեղեցիներէն: Նախապէս բուլղարահայ եկեղեցիներն ունէին արդէն Պլովդիւ 6 հատ (**թթ.** 20, 24, 30, 39, 47, 52), Ռուսէ՝ 4 (**թթ.** 3, 4, 5, 6), Վառնա՝ 3 (**թթ.** 40, 41, 60), Թուրուսին (Նախկին Դորրիչ)՝ 2 (**թթ.** 25, 26), Էւ մէկական հատ Շումէն (**թ.** 8), Սոֆիա (**թ.** 18), Թագարթիւ (**թ.** 33) Էւ Սլիվնէ (**թ.** 32) ձեռագիրները, **վերջին** Էրկու եկեղեցիները քանդուած այժմ: Ուրիշ խօսքով, կը տեսնենք թէ 27ի չափ մեր առաւել արժէք ներկայացնող ձեռագիրները կը գտնուին իբր չրջանիս զանազան եկեղեցական վարչութեանց սեփականութիւն: Իսկ զբոլորեան կարեւոր կեդրոններ մեզ կը ներկայանան Այլթամար, Սէհրաթ (Պուլտանաց երկիր) Եւլովիս, Զէյթուն, Զիյա, Քէօթահիս, Մոկաց երկիր, Կ. Պոլիս, Պերգամոն Էւն., զորս յիշած ենք իր կարգին: Գրիչներէն Գրիգոր քահանայ, Յակոբ կրօնաւոր, Յարութիւն Էւ Յովհաննէս, Սահակ երէց, Մեղքոն քահանայ Էւ ուրիշներ, նորերէն Պետրոս պպիր Տէրեայ Ստեփանեան, մանաւանդ Յարութիւն քա-

հանայ մը (Արիկեան) Վառնայէն. սա քանի հազարաւոր էջեր ընդօրինակած է Վառնայի մէջ: Ասոնցմէ ոմանք այլուստ ծանօթ են արդէն:

Ի վերջոյ մասնաւոր երախտիքի պարտք մ'ունիմ Ռուսէէն գրասէր բարեկամիս՝ ողբ. Ստեփան Տէրտէրեանի հանդէպ, որ ինք հնարաւոր յափով թէւ ու թիկունք եղաւ փնտրտութիւն աշխատանքիս: Կանուիւնն ժառանգած իր բանիմաց հօր Տ. Կարապետ Աւաղ քչնյ. Պոյաճեանցէ կարգ մը արխիւային նիւթեր, զանոնք, ինչպէս իր հաւաքածոները, սիրով ընծայաբերեց տողերս դրողին: Երախտագիրտական պարտք մը ունիմ, նոյնպէս յետ մահու, հանդէպ Վառնայի ողբ. բարեկամիս՝ Տ. Գրիգոր քչնյ. Յովհաննէկեանի, որ իմ իրենդրանքով ու որով ցուցմունքով ջանաց ցուցակապրել Վառնայէն Օր. Աշխէն Կ. Փալաղեանի պատկանող ողբ. Յարութիւն քչնյ. Արիկեանի երկվեցեակէ տւելի ձեռագիրները, որոնցմէ մաս մը դուրս կը մնան ցուցակէս, որպէս հուազ հետաքրքրական գործեր, այնպէս ինչպէս զանց առած եմ յիշել ուրիշ ինչ մը նոր ձեռագիրներու ցուցակագրութիւններ: Այս առթիւ, շնորհակատութիւններս նաեւ Լեւոնարախո Բանաստեղծ եւ դրական քննադատ ողբ. Արտաշէս Յարութիւնեանի Լեզու՝ գրադէտ-մեղուարոյծ Վահան Յարութիւնեանի, որ խնդրանքիս վրայ ցուցակապրեց Կիւմրիւրճիանայի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ պատկանող Իզարերից Աւետարանը (ՀԱ, 1943, ս. 237), երբ Կիւմրիւրճիանայ այ պատերազմի ընթացքին պահ մը մաս կաղմած էր Բուլղարիոյ: Այդ ցուցակագրութիւնը, աւելորդ է ըսել, չի մտնէր ներկայ Յուցակիս մէջ: Վերջապէս շնորհակալութիւններս կը յայտնեմ բոլոր այն ազգայիններուն, որոնք այսպէս կամ այնպէս ղիւրացուցին փնտրտութիւն եւ պրորպըտումի մեր գործը:

Այսօր, քանի մը տասնեակ տարիներ յետոյ, ուրախալի պարագայ մըն է հաստատել, որ հոս յիշուած ձեռագիրներէն մաս մը հասած են արդէն հայրենի երգիքի տակ, իրենց վերջին հանգրուանը՝ Մաշտոցի անուան Մատենադարան, Երեւան:

Հոս, հաւանական թիւքիմացութիւններ հարթելու համար, տուի ծանօթութիւն՝ հարկ կը նկատեմ շեշտել, թէ Յուցակս կաղմուած է զլիսաւորաբար 1937էն առիկի տասնեակ տարիներ «Հանդէս Ամսօրեայ» ուսումնաթէքի մէջ լոյս տեսած տուեալներու հիման վրայ, որով վերամշակումով մը միայն, սրբագրութիւններով կամ ի հարկին լրացումներով:

Պիովդիւ, Յուլիս 1977

ՆԵՐՍԷՍ ԳԱՍԱՊԵԱՆ

ՅՈՒՑԱԿ ՀԱՅԵՐԷՆ ՁԵՌԱԳՐԱՑ

Ի ԲՈՒԼԳԱՐԻԱ

1

ԿԱՆՈՆԱԳԻՐՔ

Ի ՊԼՈՎԴԻԻ

(ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ)

ՌԻՍԿԱ — 1611-1612

Թուղթք՝ 225: — Մեծութիւն՝ 21×15: Գրութիւն՝ միասին, 16×11: — Տողք՝ 22: Նիւթ՝ թուղթ, ողորկ, դեղնագոյն: — Կազմ՝ կաշւալու տախտակ, զարդարուն, փականքներն հանուած: — Մագաղարեայ սլախանակ՝ առջևն եւ ձեռներ երկ-երկու թուղթ, հատուածներ Աւետարանէն: — Հանգամանք՝ լաւ, միայն թղ. 9 կազմէն բաժնուած է: — Գիր՝ բոլորգիր: — Զարդագիրք՝ կանոնական հատուածներու ըսկիղբ, կարմրագիր: — Խորագիրք եւ Ակրքնատողք՝ մութ-կարմրագիր: — Խորան՝ թղ. 3ա, սչ յաջող: — Լուսանցազարդք՝ պարզ, կանոնական հատուածներու սկիզբը: — Ժամանակ՝ 1611-1612: — Գրիչ՝ Յակոբ կրօնաւոր: — Տեղի՝ հաւանորէն Կ. Պոլիս: — Տէր՝ Մէլիքշահ որդի Մուրատ Չէլէպի: — Յիշատակարանք՝ թղ. 221բ, 223ա: — Տեղեկութիւնք՝ սեփականութիւնն է թաղէոս Եաղըճևանի ժառանգորդներուն ի Պոլսիցի:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻԻՆ

Մատենա է կանոնգիրք.

1. թղ. 2ա. Յանկ կանոնաց (առանց խորագրի):

2. թղ. 3ա. Ա. Յառաջարանութիւնք առաքելական կանոնաց: — թղ. 5բ. Բ. Կանոնք առաքելականք: (Ի կատարածին) Կատարեցաւ Կանոնք առաքելականք: Մեարդ զայս ամենայն դուրսին: Կարդեցին եւ եղին առաքելք, ոչ էթէ անձանց իւրեանց կարգեցին:

3. թղ. 20ա. Կանոնք եւ սահմանք Թադէոսի առաքելոյն:

4. թղ. 26բ. Կանոնք Փիլիպպոսի առաքելոյն:

5. թղ. 27բ. Կանոնք գործելուն Սուրբ Հարֆն զկնի առաքելոցն. գլ. 1Ե: Յորոց զօգտակարն յաղեալ եղին հրամանաւ:

6. թղ. 29բ. Դ. Կանոնք Նիկիականք:

7. թղ. 33բ. Այլ կանոնք Նիկիականք(ք):

8. թղ. 36ա. Անկիւրիոյ կանոնք, գլ. Ի:

9. թղ. 37բ. Կեսարիան կանոնք, գլ. Ժ:

10. թղ. 39ա. Կանոնք Նիոյ Կեսարիոյ, գլ. Ի:

11. թղ. 41ա. Գանգրոյ կանոնք, գլ. ԻԴ:

12. Թղ. 45ր. Անդրոնիայ կանոնք, գլ. ԻԳ:

13. Թղ. 48ր. Դարձեալ նոցին կանոնք երկրորդ: *Կա՛մ Լղեւ ժե՛ծ ժողովոյն, եթէ յեկեղեցոջ բազմականս արկանել եւ հաց ուտել եւ իրախունս առնել:*

14. Թղ. 49ա. Ղատդիկեցոց կանոնք, [գլ.] ժԵ:

15. Թղ. 52ա. Սարդիկէ կանոնին գլ. ԻԱ:

16. Թղ. 53ա. Կոստանդնուպոլսի կանոնք, [գլ.] Գ:

17. Թղ. 53բ. Եփեսոսի սուրբ ժողովոյն կանոնք, [գլ.] Զ:

18. Թղ. 54ա. Դարձեալ նոցա այլ կանոնք, [գլ.] ժԶ: Ա. Աստուած անձ եւ նշողակաց ի ըստ կացէք յարիւնահղէ...

19. Թղ. 55ա. Նիկիոյ սուրբ ժողովոյն մնացորդ կանոն: Վասն այնոցիկ որք յաւածան յանրժամից քստ անգիտութեան եւ պիտակոսին...

20. Թղ. 55բ. Հարցմունք պէսպէս եւ պատասխանիք Աքանասի Աղեկսանդրացի եպիսկոպոսի, կանոնք Ղ: Ի ժամանակին յայնմիկ երեցաւ այդ մի Արիանոս Գորգոս անուն...

21. Թղ. 70բ. Գիր կանոնական մեծի եւ գիտնականի երանելոյն Բարսղի Կեսարացոյ եպիսկոպոսին, գլ. Ծ:

22. Թղ. 80ա. Դարձեալ Ս. Բարսղի վասն ամենեւին հեռանալու յազգային կին առնելոյ: Յայտմ իմն առաւել հարկ է ժող...

23. Թղ. 81բ. Գիր կանոնի երանելոյն Եպիփանու Կիարացոյ եպիսկոպոսի մեծի եւ առաքինոյ մարգարէի եւ նշանագործի, գլ. Գ: Ի վերայ բազում նշանաց...

24. Թղ. 85ա. Կանոնք Ս. Գրիգորի Լուսաւորչին, գլ. Լ:

25. Թղ. 87ա. Կանոնք Ս. Ներսէսի հայրապետին, գլ. ԼԳ:

26. Թղ. 88բ. Դարձեալ եւ այս կանոնք յաւուրս Ներսէսի մեծի եւ Ներշապիոյ Մամիկոնէից եպիսկոպոսի, գլ. ԼԵ:

27. Թղ. 93ա. Ա. Սահմանք եւ կանոնք սրբոյն Սահակայ հայրապետին. Գիր անդուրեան յազգս կարգի սոյսաւա-

րաց սրբոյ եկեղեցոյ եւ պողոց ժողովրդականաց ընծայելոց Աստուծոյ:

28. Թղ. 96բ. Բ. Մեծ եւ երանելոյ Ս. Սահակայ Հայոց հայրապետի յազգս քորեպիսկոպոսաց...

29. Թղ. 99բ. Գ. Կանոն Ս. Սահակայ Հայոց կարողիկոսի՝ Ի լրումն հաւատոյ ամենայն աշխարհի Հայոց Մեծաց, գլ. ժԺ: Եղբարց սիրելեաց Երիցանց...

30. Թղ. 104ա. Սահմանք եւ կանոնք կարգի Աստուծոյ ու եկեղեցոյ, զոր եղին վարդապետք Հայոց Ի նոյն լրութիւն առաքելական եւ Նիկիական կանոնաց հաստատութեան (Կանոնք Շահապիլակի ժողովոյն):

31. Թղ. 118բ. Յովհաննու երանելոյն Յովհաննու Իմաստասէրի: Ընդ որով եւ զայս հնաս տեսանել...

32. Թղ. 123բ. Նորին կանոնք ժԺ: Ա՛յ է պարտ յաւուր չարաթու...

33. Թղ. 124բ. Կանոնք Մովսէսի Քերթաշահարն. Բան հարցանողաց եւ պատասխանիք, գլ. ժԵ: Հարցումն Ա. Թէ պարտ է Լպիսկոպոսին միջն յեկեղեցոջ անդի իւրում իցէ...

34. Թղ. 127ա. Կանոնք Տեառն Սինի Հայոց կարողիկոսի, գլ. ԾԳ:

35. Թղ. 128ա. Կանոնք ժամարարաց. խրատ զգուշութեան: Եթէ ոք ի հաւատարմութեան ի Մահձէտի սուրէնս զառնայ իւրովք կամօք...

36. Թղ. 132բ. Սրբոց կաթողիկոսաց Հայոց եւ այլ հոգեշահ վարդապետաց կանոնք եւ խրատք զգուշաորք քահանայից երկիրաւորաց մանկանցն սուրբ եկեղեցոյ: Քահանային պարտ է եւ արժան սրբութեան հաղորդել...

37. Թղ. 134բ. Վասն կամայ եւ ակամայ զինուրեան կարգ եւ խրատ: Եթէ ոք յարատ հաւեցուածութիւն...

38. Թղ. 136ա. Հարցումն պէսպէս խոստովանութեան քանից եւ պատահմանց եկելոց ի զգուշութիւն. զոր հարցեալ համբալ քահանայ, որոյ անուն Արքայութիւն կոչի, գրաւիք ում քահանայ գիտնական յոյժ, հարցումն պէսպէս: Եթէ զինչ է որ յարարածս Աստուծոյ սմանք սուրբ կոչեցան...

39. Թղ. 188ա. Սահմանք կանոնականքի Ս. Նիկիշայի առ ի խրատս ամենայն որդւոց մարդկան: Յայտնի է զի զոն զիւսհարք...

40. Թղ. 191բ. Աստիճանք արքինացս Ներսէսի Հայոց կարողիկոսի արարեալ: Ընթեանում իմ զիրատ աստիճանաց...

41. Թղ. 194բ. Ամենայն առաքինութեամբ զարդարեալ... առն Աստուծոյ Յակոբ վարդապետի Ղրիմեցոյ ասացեալ Յաղագս ազգականութեան: Դիտելի է զի աղցականութիւն...

42. Թղ. 205ա. Հարցումն ուսումնասիրաց եւ պատասխանիք սրբոց վարդապետաց: Քանի՞ եւ զործք ատաղիկն աւուրն: Պիս. Արար Աստուծո զհրեղէն երկինք...

43. Թղ. 213ա. Հարցումն Ս. Գրիգորի Լուսաւորչին եւ պատասխանի Էրեւնա-կապիտանի վասն հոգոց արդարաց եւ մեղաւորաց: Սուրբն Գրիգոր Լուսաւորիչն մեր Լեւոտ ի սենեակն յեկեղեցոյն...

44. Թղ. 223բ-226բ (Տարբեր գրիչ, հետագիր, առանց խորագրի): Առաջին սրբութիւն մարդոյն խոստովանութիւն է...

ՅԻՇԱՅԱԿԱՆՈՒԹԵՐ

1. Թղ. 212բ. Փառք մանասուրբ Երրորդութեան Հօր եւ Որդոյ եւ Հոգոյն Սրբոյ այժմ եւ միշտ եւ անդրաւ յաւիտեանս. ամէն: Կանոնական սահմանադրութեանց զորում ուղղաճեմ հաւատացն, զոր ի Հոգոյն Սրբոյ ընկալեալ հարցն եւ հայրապետացն՝ յարդարեցին մեզ ճանապարհ կենաց տալուստճեմ կեանս օթկանիլ ըրորեից մարդկանց, կաթմեցին զեղ կենաց համարէն վերաւորելոցս մեղոք: Զոր մեծաւ ցանկութեամբ սիրեցեալ սեռն սիրով, սրտի մտօք զմեզ կարանս զայն հոգոց, եւ անարժան եւ անպիտանս ամենայնիկ Մելիքայ որդոյ Մուրատ չեյկպիկն զրել տուի իմ հալալ ընչէն՝ ի վախկտեմ անմին իմոյ եւ որդոց իմոյ եւ լիւստակ ծնողաց իմոյ. ով որ կարողայ եւ օգտի ի սման, յիշեալիք զվերջ զբողոքս զԼիւիքչան, եւ զԵմեղոս իւր՝ զհոգեւոր եւ զմարմնաւոր, եւ զամենայն յաղ-գարինս՝ զկենդանիս եւ զնեցեալսն. ամէն: Արդ, զընցաւ սալ ի թվականիս

Հայոց ԴԿ (1611) եւ յամսանն Մարտի է, արեւ շարաթ, ի ձեռն թերաւարժ եւ յօրնամեղ Յակոբ սպաւորին եղև սկիզբն եւ սուարտումն. մայթեցէք զասն իմ, ով հանդիպողք, առ Տէր եւ յիշեցէք ի բարին, եւ զուր յիշեալ լիջիք յարգայութեան Աստուծոյ:

2. Թղ. 223ա. Գրեցաւ թվ. ՌԿԱ (1612) Ապրիլ ամսոյն Իթ, արեւ Դարբի: Որ ողորմի զրչի զրոցս անարժան եւ անպիտան մեղաւոր ծառայիս Աստուծոյ՝ անուն Յակոբ կրօնաւորին: Այսչեմ գժեղ, մեղաց իմոյ եւ անցանաց թողութիւն խնդրեցէք ի Տեառնէ, եւ ծնողացս եւ մեր ուսուցանողացն Աստուծոյ ողորմի աստ-ճէք, եւ ինքն որ արատն է ի տուրս բարեաց, ողորմեցի ձեզ եւ մեղ. ամէն: Հայր:

3. Թղ. 45բ. (Գանգրայ ժողովոյն կանոնաց ետեւը). Այսչեմ զտուր ընթեր-ճողոս, անմեղաղիր լինել սղանալացիք եւ անարհեստութեանս, զի կար մեր այս էր. ողջ լերուր:

4. (Աղբւի մագաղաթայ պահպանու-կին երկրորդ էջին վրայ, տգեղ հետք զը-րով). ՌԿԶ (1617) Թվինտայ Յովաննէ կաղաղիկոս պուրտի զիբրտան. Աբը տան. Աբը այ հոգու մէտար հաղորդ-յալ տնհաղորդ. տաւուր տայ պիտայ սիւլ:

5. Թղ. 1ա. Բիլիպս կաթողիկոս ա[ն] ընտելութիւննտայ ի թուրխանէն եալ մի զայոց վիճակոց ձեռնարկեցեն, նը-ղովեալ եղիցի ի կանս եւ ի մահ:

6. Թղ. 2ա. Սուրբ Երմիածին նախնայի Խաչատուր վարդապետի պուրտի Ա տաւ օլատիկտայ խաղորդայասայ բլայ տակդարի տայ հողիմէր արան կա-ղակի մահ յոլայ անհաղորդ տա կուլ Ովանէս կաթողիկոս տահի պոլայ տակ թվին ՌԶԴ (1635) տայ Երմիածին նախ-նայի Մինաս վարդապետ անկաթակի մահ կայասայ Գ բլայ տակն հաղորդ տակ ու շոլայ պիլայ սիւլ:

7. Թղ. 226ա (Նոնի մագաղաթայ պահպանակներուն վրայ, Անտարաններու գրութեան միջև, տգեղ հետք զըրով). Ես ճճի (հաճի) Մելիքայն Մուրատ շալապին որ-դին ի թվականութեան Հայոց ՌԶԲ (1639) Ունիարին ԻԲ-տայ արեւն արեւ ուրաղու

վասն մանուան իմոյ կտակ սահմանեցի
սուրբ կենդանութեան իմոյ, բերանով ի-
մով խաւսեցաւ եւ քահանայսն զրեցին ի
հայրապետութեան Տեառն Տէր փիլիպոս
կաղողիկոսին սուրբ Եջիմածնայ եւ ի պա-
տարարութեան Տէր Զաքարիայ քաջ րա-
բունայպետքն Կոստանդինապոլսայ, ա-
ռաջնորդութեամբ Երաստգէմայ Տէր
Գրիգոր արհիեպիսկոպոսին եւ ի տեղա-
պահութեան մայրաքաղաքիս Տիրայմայր
Սուրբ Աստուածածնի վանացն ծուռայ ըս-
պասաւորին նուաստ, Գարրիէլ բանն սահ-
մանեցի եւ սկսեալ ^(Ե) ձերունի հաճի Մե-
լիկայ, որ ետ մանուան իմոյ ով որ ժա-
ռանկոր ^(Դ) լինի ընչից իմոյ՝ թէ՛ տուն,
թէ՛ ճանտարայ, թէ՛ յայտի, ի յայտ ըն-
ձեւ ետ եղիական պահող քառասուն պա-
տարաք կատարին հուրոյ իմոյ, հոգեւոր
եւ մարմնաւոր աղգականաց իմոյ, տարին
անգամ մի ետ կատարման պատարագաց

Ք ոչխար զենցեն՝ մասնակից լինել թա-
ղողիկեան. փոխան Արհնեցից սաղմո-
սին, Աստուած անեղ ասացեն հոգոյ հան-
դուցելոց, ապա Քրիստոս Որդի, Հայր
մեր որ երկինս. ամեն տարջից Զատիկ
է, ի Զատիկ Լկեղեցոյ մէկ այրեալ կոռւ-
տան վասն Աստուծոյ մատաղին, զայս
րանս կատարեն, որչափ ժառանկորդ կեն-
դանի են որդոց որդիս: Վկայ այս բանիս
Տէր Խաչայտուր, Տէր Կիրակոս, Տէր
Գրիգոր, Տէր Սփ (Ստեփանոս) ամենայն
քահանայք եւ եւ նատարս պաշտօնեայս
Քրիստոսի հաճի Մելիկաի եւ խնդրանս
լինի ձեզ, ո՞վ քահանայք եւ պաշտօնեայք,
վրէժ խղիւր լինիս վասն կտակիս...
(Մնացածն անկարեւոր եւ մասով մըն ալ
զրեթէ անբժեկոյն):

(«Հանդէս Ամսօրեայ», 1936,
Էջ 196-200)

2

ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆԶ

Ի ՊԼՈՎԴԻՒ

ՌՃԺ — 1661

Թուրքի՝ 582: — Մեծութիւն՝ 26,5×
20: Գրութիւն՝ երկսիւն, 19,5×13,5: —
Տոգի՝ 49: — Թեքքի՝ 48,5: — Նիւր՝ քա-
րակ բայց ամուր մազադաթ: — Կազմ՝
կաշկպատ տախտակ, շատ մարուր մնա-
ցած, փակաքնէրն ինկած: — Մագաղա-
րեայ սյանպանակ՝ երկու մագաղաթեայ
թուղթ, մին՝ առջևը եւ միւսը՝ ետեւը: —
Խորանքի՝ թղ. 4ս, 130ս, 296ս, 322ս,
449ս, 464ս, 474ս, 489ս, շատ զեղեցիկ
ու ճաշակաւոր: — Կիսախորանքի՝ թղ. 27ս,
46ս, 59ս, 76ս, 90ս, 104ս, 115ս, 125ս,
144ս, 156ս, 170ս, 182ս, 193ս, 208ս,
215ս, 219ս, 229ս, 235ս, 240ս, 246ս,
252ս, 266ս, 277ս, 283ս, 293ս, 298ս,
301ս, 304ս, 307ս, 311ս, 313ս, 317ս,
332ս, 336ս, 338ս, 344ս, 352ս, 371ս,
374ս, 376ս, 378ս, 379ս, 381ս, 381ս,
382ս, 383ս, 384ս, 385ս, 388ս, 390ս,
416ս, 426ս, 502ս, 515ս, 516ս, 518ս,
519ս, 520ս, 521ս, 522ս, 528ս, 533ս,

538ս, 542ս, 543ս, 544ս, 546ս, 547ս,
549ս, 550ս, 551ս, 555ս, 556ս, 557ս,
558ս, 560ս, 568ս, 570ս, 578ս, 579ս:
Բոլոր դրբերը, մի քանի բացառութեամբ,
կիսախորանքի վերէ կը սկսին: — Լու-
սանցազարդք՝ շատ, մեծ ու պղտիկ, այլ
եւ այլ գոյններով, շատ զեղեցիկ, յիշուե-
լու արժանի եւ մանաւանդ թղ. 4ս, 296ս,
449ս (ուր նկարուած են Հայր Աստուած,
Որդին Աստուած, Հոգին Սուրբ Աստուած,
Լերիստոսան առաքելներն եւ արեւ ու
լուսին), թղ. 464ս, 474ս, 489ս: — Գիր՝
մանր յուրազգիւր, զլիսազգրեւ տարբեր
գոյնով, զոր օրինակ ոսկեգոծ ու կապույտ,
շատ զեղեցիկ է «Ա» զիրը (թղ. 283ս):
Խորագիրք՝ Թոյնաղիւրդ օսկիի վրայ, մէ-
կը մէկալէն աւելի սիրուն, երբեմն երկու
տող: — Նկարք՝ Աշխարհի ստեղծումը,
զրախտէն Վտարումը, Ազամին անկումը,
Նոյեան տապանը՝ թղ. 1ք, Արրահամ եւ
Լըրէ հրեշտակները, Արրահամ եւ Իսա-

հակ, Եակորու տեսիլը, Կարմիր ծովու անցըր՝ Թղ. 2ա, Պատուիրաններու յանձնումը, լուրամարդիները և Տաղանակ ուխտի՝ Թղ. 3բ, Հնդի և Մամուէլ՝ Թղ. 129բ, Յովր Էրանելին՝ Թղ. 283բ, չորս նկար՝ Դաւթի կեանքէն և Սաղմոսարանէն՝ Թղ. 295բ, Սողոմոն արքայ՝ Թղ. 321բ, չորս նկար Յովնանու կեանքէն՝ Թղ. 320բ, Էրկու նկար Դանիէլի կեանքէն՝ Թղ. 416ա, Եղեկիէլի տեսիլը՝ Թղ. 426ա, Աւտարաններու համեմատական տարիտակներու և գլուխներու, աղիւսակներու զեղեցիկ նկարներ ատանց ըլլանալիքի՝ Թղ. 438բ-447բ, Մատթէոս՝ Թղ. 448բ, Մարկոս՝ Թղ. 463բ, Լուկաս՝ Թղ. 473բ, Յովհաննէս՝ Թղ. 488բ, Յովհաննու Յայրենութեան տեսիլներէն՝ 559բ, 561ա, 561բ, 562ա, 562բ, 563ա, 563բ, 564ա, 565ա, 565բ, 566բ, 567ա, 567բ (Թղ. 567 դրախտը), 571բ, ամեն ալ շատ ներին, ճաշակոր, գունաւոր, ոսկիի վրայ, զեղեցիկ։ - Դատարկ՝ Թղ. 372բ, 577ա, 582բ, բաց աստի նկարներու կրօնակները մեծ մասով։ - Ժամանակ՝ ՌժԺ (1661)։ - Գրիչ՝ Յարութիւն զրչեակ և Յովանէս։ - Ծաղիղդ, Կազմող, Տեղի՝ անձնաթիւ։ - Տէր և Ստացող՝ Յակոբըն։ - Կնիք՝ Թղ. 126ա, 219բ, 298ա, 330ա, 367ա, 373ա։ - Տեղեկութիւնք՝ Մատեան և սեպհակոսութիւն Պր. Յովհաննէս Թ. Արամեանի, որ զայն խնամով կր պահէ Պրովիդի պրամատուններէն մէկուն մէջ և աղնուորէն իմ տրամադրութեան տակ զրա պաշն՝ ցուցակագրելու համար։

Ձեռագիրս իրեն հասած է իր նախնիներէն, որոնցմէ մին Ախալցախի կամ Ախալցխայի ընդպաշն Եղած է, ըստ ասանդութեան։

ԲՈՎԱՆԻԱՆՈՒԹԻՒՆ

Մատեան և Աստուածաշունչ և կը բովանդակէ Հին ու Նոր Կտակարաններ (Համեմատութիւններ յուսանցքի միայն յետնկուած)։

Ա. Թղ. 4ա-437բ. Հին Կտակարան։

1-Թղ. 4ա. Գիրք Ծննդոց։ - Թղ. 24բ. Ելից՝ հանդերձ նախադրութեամբ, ինչպէս և յաջորդը։ - Թղ. 46ա. Դեւտական. սոցա՝ Թիւք և Երկրորդում Օրինաց։

2. Թղ. 90ա. Կտակ Ռութէնի։ - Թղ. 91ա. Կտակ Եմաուոնի։ - Թղ. 92ա. Կտակ Դեւեայ։ - Թղ. 94ա. Կտակ Յուդայ։ - Թղ. 96ա. Կտակ Իսաքարայ։ - Թղ. 96բ. Կտակ Ջաբուզոնի։ - Թղ. 97ա. Կտակ Դանայ։ - Թղ. 98ա. Կտակ Նեփթաղիմայ։ - Թղ. 99ա. Կտակ Գադայ։ - Թղ. 100ա. Կտակ Ասերայ։ - Թղ. 100բ. Կտակ Յովսէփայ։ - Թղ. 102բ. Կտակ Բենիամինի։

3. Թղ. 103բ. Գիրք Յեսուայ, հանդերձ նախադրութեամբ։ - Թղ. 115ա. Գիրք Դատաւորաց, հանդերձ նախադրութեամբ։ - Թղ. 125բ. Գիրք Հռութայ, հանդերձ նախադրութեամբ։

4. Թղ. 127ա-181ա. Գիրք Ա, Բ, Գ, Ե Դ. Թագաւորութեանց, հանդերձ նախադրութեամբ և պիտով։

5. Թղ. 181ա. Ա. Մնացորդաց։ - Թղ. 192բ. Բ. Մնացորդաց։

6. Թղ. 207բ. Ա. Եզրաս (որ է Ֆ. Երրորդ)։ - Թղ. 215ա. Բ. Եզրաս (որ է Ֆ. Առաջին)։ - Թղ. 219ա. Գ. Եզրաս (որ է Ֆ. Դ)։ - Թղ. 229ա. Նեէմայ։ - Թղ. 229բ. Բանի Նեէմայ որդւոյ Ախալայ (որ է Ֆ. Բ. Եզր.)։

7. Թղ. 235ա. Գիրք Եսթերայ։ - Թղ. 240ա. Գիրք Յուդիթայ։ - Թղ. 246ա. Գիրք Տովթիթայ։

8. Թղ. 250բ. Գիրք Մակարայեցոց Ա. (չանկ)։ - Թղ. 265բ. Գիրք Մակարայեցոց Բ. (նախադրութիւնք)։ - Թղ. 277ա. Գիրք Մակարայեցոց Գ. (նախադրութիւնք)։

9. Թղ. 282բ. Նախադրութիւն Յորայ։ - Թղ. 283ա. «Յովսիանայ եպիսկոպոսի Աղիկառնացւոյ. Նշանակ է դիք Էրանելոյս Յորայ, Էթէ Էրրորդ կը յԱրարահմէ»։ - Թղ. 283բ. Գիրք Յորայ։

10. Թղ. 293բ. Երանիայն Եպիփանու եպիսկոպոսի կիպրացւոյ Յաղագս երգոց Սաղմոսարանին. Ամենայն ինչ զոր ասաց հայրն մեր Աթանաս... - Թղ. 296ա. Սաղմոս Դաւթի։

11. Թղ. 320ա. Առակ Սողոմոնի, նախադրութիւնք և Թղ. 322ա. քնադիր։ - Թղ. 331բ. Ժողովող (յառաջաբանով)։ - Թղ. 336ա. Երգ Երգոց։ - Թղ. 337բ. Խմաստութիւն (յառաջաբան, պոէմ)։

12. Թղ. 344ա. Գիրք Սիրաբայ:

13. Թղ. 351ա. Եսայեայ մարգարէութիւնք: - Թղ. 370բ. Բժ. մարգարէութիւնք: - Թղ. 389ա. Երեմիայ: - Թղ. 412ա. Իարուփ: - Թղ. 413բ. Ողբք Երեմիայ: - Թղ. 415բ. Դանիէլ (յառաջարան Էւլեւ.): - Թղ. 424բ. Եզեկիէլ: «Էւլեւ» Թղ. 437բ:

Բ. Թղ. 438ա-568բ. Նոր Կտակարան:

1. Թղ. 448բ-462բ. Մատթէոս: - Թղ. 462բ-472ա. Մարկոս (Թղ. 464ա. կը սկսի «Սկիզբն աւետարանի Յիսուսի Գրիստոսի որպէս և գրեալ է»): - Թղ. 472ա-487բ. Դուկաս: - Թղ. 487բ-500ա. Յովհաննէս, որուն վերջը՝ Շնացեալ կնոջ պատմութիւնը:

2. Թղ. 500ա. Դործք Առաքելոց:

3. Թղ. 514բ. Կաթողիկեայ թուղթք. յառաջարան, վկայութիւն և թուղթ (Թղ. 521բ. Եւքաղ):

4. Թղ. 522ա. Պաւղոսի թուղթք. յառաջարան, վկայութիւն և թուղթ: (Մէջը նաև Կարնթացոց Գ. թուղթ, Թղ. 542ա): - Թղ. 558բ. Նաւարկութիւն Պաղոսի ի Հռոմ:

5. Թղ. 559ա. Յովհաննէս Յայտնութիւն:

6. Թղ. 568բ. Հանգիստ Յովհաննէս:

7. Թղ. 570ա. Յանկ ի վերայ այբուբենից Աստուածաշունչ սուրբ մատենիս քստ հայկական թուոց:

8. Թղ. 578ա. Յիշատակարան Ղազար Բաբելոնացոյ Շնորհիւ Տեառն սկսայ և ողորմութեամբ նորին կատարեցի:

9. Թղ. 579ա. Գրիգորի Եռաւեծի որ այսպէս շարանիսեալ է զՀիմ եւ գնոր Կտակարանս:

10. Թղ. 579բ. Վանական վարդապետիւն: Երկինք՝ Էկեղեցի, արկղակն՝ Գրիստոս և Լուստարան:

11. Թղ. 580բ. Յառաջարան Ծննդոց: Զսուրբ և զաստուածային գիրս Մննդոցս գրեաց նախամարդարէն Մովսէս: «Վերջ» Թղ. 582ա:

Ծանօթ. Համեմատութեանց մէջ նշանակուած է «Ծր.» որ է ըսել՝ Համեմատեալ ընդ լատինականին:

ԳԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

1. Թղ. 193ա. Զմեղաւոր և մեղօք ապականեալ Յովանէս գրիչս յիշեցէք ի Գրիստոս Յիսուս ի Տէր մեր, և զուք յիշեալ լիջիք ի Գրիստոսէ Աստուծոյ մերոյ:

2. Թղ. 219ա. Ո՛վ Հայրք և Եղբայրք, յիշեցէք զորուր և պիտակ գլեղկելի վարանեալ և տատանեալ Յարութիւն զըրջեակս միով Հայր մերիւ:

3. Թղ. 294բ. Ո՛վ ընթերցող, յիշեալ զԷղկելի և զտառապեալ Յովսէփ զպիրս մին Հայր մերիւ:

4. Թղ. 383ա. Զստացող Աստուածաշունչ տառիս զպարոն Յակոբքանն յիշել ի Տէր.

5. Թղ. 577բ. Սուրբ, սուրբ, սուրբ, Տէր զօրութեան. Աստուածաշունչ սուրբ. Ա. Ս. Ի. Ք. (Ամէն) կենարարին ԻՌԾԱ (1651), Հայոց ԹՃԺ (1661)*:

(«Հանդէս Ամսօրեայ», 1937, էջ 570-573)

* «Հայոց ԹՃԺ (1661)» Թուականը հաւանաբար ուղղելի՝ «Հայոց ԹՃ (1651)»:

Նկ․ 1

Յովհաննէս աւետարանիչ, ք․ 3, թղ․ 214բ

ԶԷՅԹՈՒՆ

ՌՃՀԳ - 1724

Թուղթք՝ 272: - Մեծուքիւն՝ 11X8: Գրուքիւն՝ երկսիւն, 6X5,5: - Տողք՝ 21: Թեքքք՝ չէ նշանակուած: - Նիւք՝ Թուղթք փայլուն եւ ընտիր: - Կազմ՝ տախտակ, վրան կաշի եւ արծաթով պատուած ու այլ եւ այլ ապակեայ քարերով զարդարուած: - Մագաղաթեայ պահպանակ՝ չուսի: - Հանգամանք՝ լաւ պահուած: Գիր՝ մանր նոսրղոր: - Զարդագիրք՝ կարմիր, թուղթք: - Խորանք՝ ամէն Աւետարանի սկզբը: - Կիսախորանք՝ չկան: - Լուսանցագարդք՝ կարմիր եւ սիրուն: - Նկարք՝ չորս աւետարանիչք իրենց երկին առջև: - Խորագիրք կամ սկզբի տողեր՝ կարմրագիր: - Դատարկ՝ նկարներու եւ տեւը: - Ժամանակ՝ ՌՃՀԳ (1724): - Դրիչ եւ Ծաղկող՝ Սահակ երէց: - Տեղի՝ Զէյթուն: - Տէր՝ մահտեսի Պողոս: - Յիշատակարանք՝ Թղ՝ 270թ: - Տեղեկութիւն՝ Կր պատկանի Ռուսէի Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Մատենան և Աւետարան: - Թղ. 17ա-85ա. Մատթոս: - Թղ. 85ա-132ա. Մարկոս: - Թղ. 136ա-182ա. Լուկաս: - Թղ. 215ա-270ա. Յովհաննէս: - Առջևը ԳԵՐՈՒԱԾ ԵՆ ՀԱՄԵՆԱՏԱԿԱՆ ՄԱԽԱՆԿՆԵՐ, եւ Թղ. 4թ. «Եւսեբի Կերպիանոսի Ամմոնի Աղեքսանդրացւոյ բազում աշխատութեամբ...»:

ՅԵՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

1. Թղ. 270թ. Փառք... Շնորհիւ Աստուծոյ յանկ երեայ աւարտեցաւ քառփտակ դետարուիս սուրբ Աւետարանս ի յերկիրս Գերմանիկոյ, ի զեղաբազարս ի Զէյթուն, ընդ հովանեաւ Սուրբ Աստուածածին եւ Սրբոյն Թեոդորոսի զինաւորին եւ Սրբոյն Պարսամայ ճգնաւորին եւ Սրբոյն Գրիգորի մերոյ Լուսաւորչի եւ Սրբոյն Յովհաննէս Կարապետին եւ Սրբ-

բոյն Յակոբայ Մծրնայ հայրապետին եւ Սուրբ Հրեշտակապետին եւ Սրբոյն Սարգըսի զօրավարին եւ այլ սրբոցս Սուրբ Փրկչայ եւ միւս քառափտակ Սուրբ Աստուածածնայ վանիցս եւ այլ Սուրբ Նշանացս, որ աստ կան ի յօգնութիւն Հայկազեան սեռի, ի կաթողիկոսութեան Կիլիկեցոց Տէր Գրիգորին եւ յառաջնորդութեան մերոյ դատոի Տէր Սովսէօսին եւ Տէր Կարապետին. ի Թվին Հայոց ՌՃՀԳ (1724): Բայց զրեցաւ եւ ծաղկեցաւ սուրբ Աւետարանս ձեռամբ հող եւ փոշի կոխան ամենայնի նուաստ Ստեանկ Երիցու անուամբ եւ զործով մեղսամած գրչի, եւ ուսուցչին խոյ՝ Խաւատուր զպրի, որ առ Քրիստոս Հանգուեալ է եւ երից կնոջ մերոյ՝ Սառային որ ի գրելն մեր սուրբ Աւետարանիս ի Մայիս ամսոյ ԺԼ փոխեցաւ առ յոյն ամենայնի Քրիստոս Աստուածն մեր:

Ի խնդրոյ Ա. Ի. Հայցուածոյ սուրբ Աւետարանիս զմահտեսի Պողոսն եւ զկողակիցն րդԱճՆԱՅԵՆ եւ զորդիքն իւր ըզ-Պետրոսն և զՄելքիսեդեկն եւ զԳալուստն:

Արդ, աղաչեմ զամենեանս, որք հանդիպիք սմա, յիշեսլիք ի Քրիստոս զստացող սուրբ Աւետարանիս, որ ստացաւ ըզսուրբ Աւետարանս ի Հայայ արդեանց՝ ի յիշատակ իւրեանց հողուոյն ի դուռն Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորչին եկեղեցին:

Արդ, աղաչեմ աղերսելով զմեզ, ով բահանայք եւ դասք սարկաւաղաց սուրբ եկեղեցւոյ, յորժամ ընթեռնուք զսա տեսանելով կամ արիւնակելով, յիշեցէք ի սուրբ մարմաւայլ յաղաւթս մեր զգծող սուրբ Աւետարանիս՝ զՍտեանկ երէցն եւ զորդիքն՝ զԱւետիք դպիր եւ զԿրտսեր Մելքիսեդեկիկն: Եւ ինքն որ առատն է ի տուրս բարեաց, յիշեցազոր եւ յիշեցելոցն ողորմեսցի... ամէն:

2. Թղ. 272թ (Տարբեր գրով). Ի վայեալումն Ն. Յովհաննէս Ծ. վարդապետի Գրիգորեան, առաջնորդ Հայոց Պապկա-

րիւմ, ի թվին Քրիստոսի 1879 Դեկտ- 25, ի Րուսմուք:

3. Թղ. 85ա. (Տաբբեր գրով). Տէր Կարապետ Պոյաճեանց Աւագ քահանայ Ռուսմուքի, 1889:

4. Թղ. 87ա. Տէր Կարապետ Աւագ քահանայ Ռուսմուքի, 1890:

5. Թղ. 272ա. Յիւնէջէք և զիս՝ անարժան Ստեփան Տէրութեան, 1889. ի Ռուսմուք:

(«Հանդէս Ամսօրեայ», 1937, էջ 573-575)

4

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

Ի Ռ Ռ Ի Ս Ե

ԱԻԱԳ՝ ՎԱՆԻՔ

ՋԽԳ - 1494

Թուղթք՝ 329: - Մեծուրիւն՝ 24,5×19: - Գրութիւն՝ Երկսիւն, 17,5×11: - Տոպք՝ 19: - Թեքթք՝ 12: - Նիւր՝ Թուղթ, տկար: - Կազմ՝ տախտակ՝ վրան արծաթապատ. առջևը՝ ծալբերը չորս աւետարանիչները եւ մէջ տեղը՝ Թիւուս, իսկ Լտեւը՝ իրաչեւութիւն Տեառն: - Մագաղաթեայ ոյախպանակ՝ չուենի: - Հանգամանք՝ յաւ: - Գիր՝ բոլորագիր: - Խորանք՝ Աւետարաններու սկիզբը: - Կիսախորանք՝ չուենի: - Լուսանցագարդք՝ պարզ: - Նկարք՝ չորս աւետարանիչք իրենց երկին առջևը: - Խորագիրք՝ Կարմրագիրք: - Դատարկ՝ նկարներու Լտեւի: Ժամանակ՝ 2294 (1494): - Գրիչ՝ Գրիգոր արեղայ: - Տեղի՝ Աւագ վանք: - Տէր՝ Տէր Մովսէս: - Յիշատակարանք՝ Թղ. 93ա. 151ա, 248ա, 323բ, 324բ, 325բ: Տեղեկութիւն՝ սեպակաւութիւն Ռուսիի Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ:

ԻՌՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Մատենան է Աւետարան: Թղ. 6ա-92բ. Մատրեոս: - Թղ. 96ա-150ա. Մարկոս: - Թղ. 155ա-248. Ղուկաս: - Թղ. 251ա-321ա. Յովհաննէս: - Առջեւները՝ զիսաւարդութիւնք եւ նախադրութիւնք:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

1. Թղ. 93ա. Ջստացաղ սուրբ Աւետարանիս՝ զՄովսէս երէց աղաչեմ յիշել ի Տէր:

2. Թղ. 151ա. Ջստացաղ սուրբ Աւետարանիս՝ զՄովսէս երէցս եւ զծնաւոյն իմ աղաչեմ յիշել ի Տէր:

3. Թղ. 323բ. Փա՛ռք... Արդ, զրեցաւ սուրբ Աւետարանս ի թվականութեանս Հայոց ՋԽԳ (1494) ի սուրբ ուխտս որ կոչի Աւագ վանք, ի դուռն Սուրբ Աստուածածնիս և Սուրբ Կարապետիս և Սուրբ Առաքելոցս, ի յառաջորդութիւն Տէր Յովհաննէս Եպիսկոպոսի: Արդ, և ի սրտէ խոցեալս և մեղաւք լցեալս Գրիգոր սուտանուն արեղայ, որ զրեցի անարժան ձեռաւք իմովք սուրբ Աւետարանս, աղաչեմ գձեղ, ո՛վ մանկունք սուրբ եկեղեցւոյ, որք հանդիպէր այս սուրբ Աւետարանիս կարգալով կամ տեսանելով, յիշեմք յարժանաւոր յաղաւթս ձեր զուսուցիչն իմ զԱւետիք վարդապետն և զիս՝ զանարժան հոգս զԳրիգոր, եւ զուր յիշեալ լիջիք ի Քրիստոսէ Աստուծոյ մերոյ, եւ խոշորութեան և սխալանաց մի՛ մեղադրէք, զի կար մեր այս էր: Արդ, ևս նուստ ծառայս Աստուծոյ Մովսէս եւրէցս բաղում ամս ցանկապայ սուրբ Աւետարանիս եւ փափաքանաւ Լտեւ զրեյ զսա ի յարդար ընչից իմոց՝ յիշատակ ենձ Մովսէս երեցոս և ծնաւոյսց իմոյ, հաւրն իմոյ՝ Ստեփանոս քահանայիկն և մաւրն իմոյ՝ Մեղիքիկ և զաւակացն իմոց՝ Ստեփանոսիկ և Խաչատրիկն և ամենայն արեւան մերձաւորաց իմոց. ամէն:

4. Թղ. 92բ. (Տաբբեր գրով) Աստուած ողորմի խոնայ Պողոսին և իւր ծնողաց:

5. Թղ. 93ա. Ես մեղաւոր խոճայ Պոդոս գնեցի զարս սուրբ Աւետարանս ի Հալալ ապրանաց իմոյն եւ յիշատակ ինձ եւ իմ ծնողացս, Հաւրն՝ Յովանէսին եւ մաւրըս՝ Մանուշակին եւ ընկերոյս՝ Զարդարին եւ որդեցոյս՝ Յովանէսին, Ասէնդին, եւ Մըւրքին, ԹՎ. ՌՂԲ (1643). Կարդացողաց եւ յողացող Աստուած ողորմի ասացէք. ամէն: Մէկայպարտ գրչիս Գրիգոր եպիսկոպոսին. ամէն: Հայր...: Աստուած ողորմի ասացէք խոճայ Պոդոսին եւ իւր ծնողացն, Հաւրն՝ Յովանէսին եւ մաւրն՝ Մանուշակին. ամէն: Հայր մեր:

6. Թղ. 325բ. Ես մեղաւոր Պոդոսս պեցի զայս սուրբ Աւետարանս ի Հալալ ապրանաց իմոց եւ յիշատակ ինձ եւ իմ ծնողացս, Հաւրն՝ Յովանէսին եւ մաւրս՝ Մանուշակին եւ ընկերոյս՝ Զարդարին եւ որդեցոյս՝ Յովանէսին, Ասէնդին եւ Մըւրքին, ԹՎին ՌՂԲ (1643): Կարդացողաց եւ յողացող, Աստուած ողորմի ասացէք խոճայ Պոդոսին. ամէն: Հայր մեր:

7. Թղ. 325բ. (Տարբեր գրով). Թուականութեան Հայոց ՌՂԳ (1644): Ես Յովանէս ի Զամեայ աջ տարին եւ իմ որդիս Խաչատուր՝ չորեքամեայ եւ իմ եղբայրս Իրմ՝ ԺԴ-ամեայ, Մսիքն՝ ԺԴ-ամեայ:

8. Թղ. 326ա. Փա՛ռք... ի Հայրապետութեան քրիստոնոյնկար լուսակառոյց եւ երկայնահղէկ աթոռոյն սրբոյ էջմիածնի արհի եւ պանծայի վեհապետին եւ սրբալոյս քահանայապետին Աստուծոյ Տեառն Սիւմեոն ընդհանուր Հայոց մեծաց կաթողիկոսի երէվանցոյ, եւ ի պատրիարքութեան քրիստոնաւոր տիեզերհռչակ եւ ամենաբայովի աթոռոյ սրբոյ առաքելոյն Յակոբայ եղբոր Տեառն արժանապատիւ առն Աստուծոյ եւ քաջիմաստ վարդապետի Տեառն Վարդապետ արքեպիսկոպոսին Գանձակեցոյ եւ յառաջնորդութեան մեծանուն քաղաքի Կոստանդինեպոլսոյ Տեառն Գրիգորի աստուածիմաստ վարդապետի Սամաթեցոց, որոյ կեանքս երկարեացէ Տէր Աստուած մեր. ամէն:

Ես նպատու եմ Արարատեան,
Որ ի Գեղարկէ Գեղարեւայ,
Ի Թյականիս Հայրազեան՝
Ո՛ր էլ տասնիկ չորք յորեկեան:

Զորք թիւ տուր ի Հալին Հաղարեան,
Այն է թյական արամեան:
Որ եմ գեղջէն Գալատեան,
Լուսայորչածին Հախումեան,
Պոզոս աղդիս ալարտեան:
Քեզ Միածին Աստուած Բան,
Մատուցանեմք յանվարձան,
Փա՛ռք եւ պատիւ յաւիտեան:

Արդ, զոր զոստիեցաւ կամ արծաթապատ եղեւ սուրբ Ավետարանս վասն Հալալ արդեանցն իմէն ի րարելի քաղաքն յՈրոսեմուկ, ընդ Հովանեաւ Քաղցրայ-հայեայց Սուրբ Աստուածածնի, որ յաժմուս Հանկուցեալ է վասն ծովացեալ մեղաց իմոց առ ափն Տաւնալիս գետան: Սա էլանէ ի Երփարդալէ եւ կայ անցանէ, ի յառաջէլ սորին անկանի ի ծովն Պաւնդոս:

Այլ արդ, երես ի չող մածեալ եւ առայթուր անկեալ առաջի Համայնիցդ եղբայրութեան, խանանձալի րանիւ աղաչեմ, զի որք ճաշակէք յաստուածային սեղանոյս, միոյ եւեթ արժանի անուցէք յիշման զանաթան, զանսխտան եւ զհողոտից մերոց ըստխոսմեայն որդի մահտեսի Սարգիսըս. կուսողիլ դիվ կամ արծաթապատ արարի սուրբ Ավետարանս վասն կենաց եւ վասն Հողոյն իմոյն փրկուիթեան եւ զծնողան իմ հանդուցեալ Պոդոսեայն Հախումապար եւ զմայրն իմ Ծաւփարի Հողոյն եւ եղբարցն իմ կենդանեայց եւ հանդուցեալ Սիւմեոն վարդապետին եւ յանկարին նաեւ զկենայորդին իմ Տէր վարդապետ մահտեսի Մելէքին եւ մայր սորին՝ Թաղակուլին եւ գետաբոյս որդեակ իւր մահտեսի Մարտիրոսն, որ յաժ աշխատեցաւ զայս յիշատակարանս զրեւ վասն Հողոյն մերայնոց, եւ զընդրքն իմ՝ Զանէգան եւ Եղսայլամ, նաեւ Տօրն իմ եղբարցն, որք են՝ Հախում, եւ Պողոսեամբ լոյնալին պէկն, Սիւտէփան եւ Առաքէլն, նոցին ամենայն արեանս առու մերձաւորաց, նաեւ զդուստրն իմ՝ մահտեսի Մարիամն: Այլ եւ զաշխատասէր մշական տանս իմոյ մահտեսի Հողէր մամն իմ՝ Մարիամն եւ զհողէր որդին մեր՝ վարդան տիրացուն եւ զայս, որք հանդուցեալք են ի Գրիստոս զորդիք եւ զդատէրքն իմ՝ Թաթոս եւ զՄարգրիտն, Առաքէլ եւ Եղսայլիս եւ վառվառն, աստի կենացս, որ առ Աստուած փոխե-

ցան, Երայխապորթս մէր՝ մահտէսի
Յունանին եւ մահտեօի Առաքելին եւ պա-
րոն Սեփալքին եւ Տօլլաքին եւ համայն-
քոցին, որք ի Քրիստոս են հանկուցեալք,
եւ զՄարինոսին եւ զայլս ամենեանան, որք
ունին աշխատանս ի վերայ մեր, եւ որք
յիշէքք՝ յիշեցեալք լիջիք ի Քրիստոսէ
յեսոսին:

Ի սմին ամսոյս
Կրկնակի տարոյս
Ալեքնեան տոճոյս
Թորգոմեան սեոիս
Հաղպազան ցեղիս
Արամեան աղգիս
Օր կիրակէի
Ծնըդեան պաքի
Տարեմուտ զոչի.
Աւարտումն սորին՝
Երկեայկ հարուրին
Հաղարերորդին
Հիշի՛վա՛յի տասնեկին (1766)

Թյականիս յնանի
Երկեայկ ամսեան Յունիսի:

Եւ մեք լրումն արարաք արծաթապատ
սուրբ Աւետարանս՝ յիշատակ ի ամենա-
քաղցրահայեաց Սուրբ Աստուածամնի,
շնորհիւք Սուրբ Հոգւոյն ի նոյն ինք ի
Քրիստոս Յիսուս Տէր մեր, ընդ որում
Հաւր միանգամայն եւ հոգւոյն Սրբոյ
վայել է փառք... ամէն:

9. (Տարբիւր գրով). Էւ զիս՝ յետին
պաշտօնեալս յիշեցէք ի Տէր: Առաջն[որ-
դական] Տ[Հղապարհ]՝ Ն. Յովհաննէս Ծ.
Վ. Գրիգորեան: Հոկտ. 20, 1881, Ռուս-
նուք:

10. (Տարբիւր գրով). Ստեփանոս Տէր-
տերեան որդի խաչակիր եւ ասպետ Կա-
րապետ Աւաղ քահանայի Պոյաճեանց,
1888, Ռուսչուգ:

(«Հանդէս Ամսօրեայ», 1937,
էջ 575-578)

5

ԱՒԵՏԱՐԱՆ

Ի ՌՈՒՍԷ

ԱՂԹԱՄԱՐ

ԹՃԳ - 1454

Թուղթք՝ 319: - Մեծութիւն՝ 24×17:
Գրութիւն՝ Երկարն, 20×12: - Տողք՝ 21:
Թեքք՝ չէ նշանակուած: - Նիւթ՝ զօրա-
ւոր թուղթ: - Կաղմ՝ թաւապատ տախ-
տակ. հարուտ արծաթապատ, առջևեր՝
խաչկութիւն, ետեւը՝ Ս. Աստուածածին
եւ կոնակը՝ հրեշտակներ: - Մագաղա-
քեայ պահպանակ՝ չունի: - Հանգամանք՝
քաւական լաւ, փականքներէն մէկը ին-
չա՞ծ: - Գիր՝ ըղլորգիր: - Զարդագիրք՝
թոշնագիր: - Խորանք՝ Աւետարաններու
սկիզբը: - Կիսախորան՝ չունի: - Լուսան-
ցապղծք՝ պարզ: - Նկարք՝ չորս աւե-
տարանիչներ իրենց Երկերու առջևը եւ
թղ 3ր Աւետումն, թղ 4ա Երկրպագու-
թիւն սուղաց, թղ. 4բ Այցնութիւն եղի-
սաքթի, թղ. 5ա Մկրտութիւն, թղ. 5բ
Պայծառակերպութիւն, թղ. 6ա Ղազարու
յարութիւն, թղ. 6բ աշակերտներ Քրիս-
տոսի, թղ. 7ա Վերջին ընթերիք, թղ. 7բ

Յուդայի մատնութիւն, թղ. 8ա Խաչկու-
թիւն, թղ. 8բ Յարութիւն, թղ. 9ա Համ-
բարձումն, թղ. 9բ. Ս. Հոգւոյն դալուս-
տը. ճարտար զրչի զօրծեք չեն: - Խորա-
գիրք կամ Սկզբնատողք՝ կարմիր: - Ժա-
մանակ՝ ԹՃԳ (1454): - Գրիչ՝ Գրիգոր
քահանայ: - Տեղի՝ Աղթամար: - Տէր՝
Առոմ քահանայ: - Յիշատակարանք՝ թղ.
316ա: - Տեղեկութիւն՝ սեղանականութիւն
Ռուսէի Ս. Աստուածածնի եկեղեցւոյ:

ԲՈՎԱՆԻԱԿՈՒԹԻՒՆ

Մատենա է Աւետարան: - Թղ. 16ա-
102բ. Մատրէոս: - Թղ. 104ա-157ա.
Մարկոս: - Թղ. 158ա-248բ. Ղուկաս: -
Թղ. 250ա-316ա. Յովհաննէս: - Առջևը
Եւսեբի Կարսիանոսի թուղթ եւ համեմա-
տական տախտակք, ետեւը՝ Շնացեալ
կիւնը (թղ. 315ա-316ա):

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

1. ԹՂ. 316ա. Փա՛ռք... Ուստի եւ տեսնալ զսորա անճառ փրկագործութեան խորհուրդ, պատուական եւ ընտրեալ քահանայն Ատոմ եւ ետ զծագրել զսուրբ Աւետարանս ի վայելումն անձին իւրոյ եւ յիշատակ հոգւոյ իւրոյ եւ ծնողաց իւրոց՝ Ստեփանոսի եւ Գոհարի եւ եղբարցն՝ Սահակի եւ Յովանիսի, Յակոբայ եւ Ներսէսի եւ հօրեղբարցն՝ Կիրակոսի, Թորոսի եւ զաւակացն նոցին եւ քրեւոցն անամենայն ազգականացն՝ կենդանեաց եւ հանդուցիւց :

Եւ արդ, ես՝ յետինս ի դրչաց եւ անարժանս ի կարգաւորաց սուտանուն քահանայ Գրիգոր տեսի զսէր եւ զփափաղ սորա, զոր ունէր առ հոգեւորն եւ իմով իսկ տկարութեամբս յանձն առի եւ ամենակարող գործութեամբն Աստուծոյ կատարեցի զսա մեղսամած մատամբս իմով յաստուածարեան կղզիս Աղբամար, ընդ հովանեաւ ամենայաղթ Սուրբ Խաչիս եւ Սուրբ Նշանացս, ի հայրապետութեան Տեառն Զափարիայի, ի թուականիս Հայոց թ՝ Էրեքն (1454), զոր եւ անընդունակ գոյով ի յարեւտող զընդունեան եւ քաղում մեղացն ցնորիւք պաշարեալ, այլ ըստ կարի իմում, զոր պարգեւեալ ինձ մարդասէր հոգին, քաղում աշխատանաւք քրծագրեցի զսա ի ստոյգ եւ յոնտիւր աւրինակէ կեննօք տառապանօք, ի զառն եւ ի վշտաբեր ժամանակի, յորում կամք ընդ հարկի ազգին նետողաց : Արդ, որք ճաշակէք յաստուածային բուրաստանէս եւ յամենայն սեղանոյն, որք պատահեք սմա տեսութեամբ կամ ընթերցմամբ, յիշեալիք յերկնազնաց յաղօթս ձեր զյառաջ յիշեցեալ ստացող սուրբ Աւետարանիս՝ զԱտոմ սրբանեալ քահանայն եւ զծնողսն իւր՝ զՍտեփանոս եւ Գոհար, եւ զեղբարքն՝ զՍահակ, զՅովանէս, զՅակոբ եւ զՆերսէս, եւ զհօրեղբարքն՝ զԿիրակոս եւ

զԹորոս, եւ զզաւակացն նոցա՝ զՄարտիրոս, զԾեբում եւ զՄխիթար, եւ զկենսակիցն իւր՝ զՈւսլում-Մելիք եւ զորդին իւր՝ զԵղեւոն, եւ զքոյր՝ զԵղիսաբեք, զՇամշայիսաբոս եւ զիւր սկեռուրն եւ զծնողսն նոցին եւ Տէր Կիրակոս, եւ զայլ ամենայն ազգականսն նորին՝ զկենդանիսն եւ զնրն ջնցեալս յիշեցէք ի Քրիստոս եւ ուղիղ սրտիւ Աստուած ողորմի ասացէք, եւ Աստուած յիշողացդ եւ յիշելոցս ի սմա ամենեցուն առ հասարակ ողորմեսցի... : Ընդ նոսին եւ զանարժան Գրիգոր զծագրողս զալանձ յիշել յաղօթս լիաբերան ողորմիս եւ իմոց ծնողաց, հօր իմոյ՝ Աղայիսանին, մօր իմոյ՝ Մազդաղեցինի եւ ամենայն զարմից մերոց եւ արեանառու մեթաւորաց :

Այլ եւ յիշել մաղթեմ զԹումայ սուրկաւազն, որ աշխատեցաւ կողել թղտիս եւ զայլ ամենայն ազգատոհմսն մեր եւ զերախտաւորն՝ զկենդանիսն եւ զհանդուցեալսն, եւ որք զմեզ յիշէք սրտի մրտօք եւ լի բերանօք : Աստուած ողորմի սոսէք... : Աղաչեմ զձեզ, սուրբ մանկունք եկեղեցւոյ, յիշեալիք ի մաքրափայլ յաղաթս ձեր զյառաջ յիշեցեալ զԱտոմ սրբանեալ քահանայն եւ զկողակիցն իւր՝ զՈւսլում-Մելիքն եւ զորդին իւրոյ՝ զԵղեւոն, զԾնողսն իւր՝ զԵղիսայն, որ յիւր հէյալ վաստակոցն իւր ետ գրեւ զսայ՝ յիշատակ իւր եւ ծնողացն իւր եւ ամենայն արեան մեթաւորացն. ամէն :

2. (Կոմսիլը կողքի վրայ) . Յիշատակ է սուրբ Աւետարանս արծաթակոյն Ռուսմուխի հասարակ ժողովրդոյն՝ ի վայնելումն նոյն եկեղեցւոյն թ՝ ՌՄԾ (1801)

3. ԹՂ. 316ա. (Տարբեր գրով) . Յիշեցէք եւ զիս անարժան Ստեփանոս Տէրտէրեան, 1887, Թուիս 25, Բուսդուգ :

(«Համդէն Ամսօրեայ», 1937, էջ 578-580)

ՔԱՐՈՋԳԻՐՔ ԶԱԿՈՒ ՆԱԼԵԱՆԻ Ի ՌՈՒՍԷ

ԵՒԴՈՒԿԻԱ

ՌՄԼԵ — 1786

Թուղթք՝ 512 (էջք 4 + 1000 + 20) : — Մեծուքիւն՝ 33×23 : — Գրութիւն՝ Էրկ-սիւն, 27×17 : — Տղփ՝ 33 : — Թերթք՝ չեն նշանակուած : — Նիւթ՝ թուղթ զօրաւոր : Կազմ՝ կաշկապտ տախտակ : — Մագազա-րեայ պահպանակ՝ չունի : — Հանգստանք՝ չատ լաւ : — Խորանք եւ կիսախորանք՝ չունի : — Լուսանցաքարք՝ խեղճ : — Նկարք՝ չունի : — Խորագիր՝ սէւ : — Դա-տարկ՝ առջև՝ Էրկու, Լուսել, Էրեք թուղթ : — Ժամանակ՝ ՌՄԼԵ (1786) : — Գրիչ՝ Տէր Մկրտիչ : — Տեղի՝ Եւդոկիա : Տէր Դաւիթ վարդապետ : — Կազմող՝ Յա-կոբ Դպիր : — Յիշատակարան՝ էջ 1017 : — Տեղեկութիւն՝ Ռուսի Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ :

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Մատենան է Քարոզագիրք.

1. Թղ. 3ա. Աղեքս առ Սուրբ Հոգին : Ի բոլոր դործս գայն նուիրեմ քեզ, Հոգի Սուրբ Աստուած, զգոյս ի բոլորդ քեզ առաջնոյ պարզելիդ ընծայելով, ազատս ամենահառուտի Տեառնդ իմոյ զիս ստա-ցողիդ, որպէս եւ Աստուածաբան Գրիգոր ի ճառին, որ ի վերայ քոյ աստուածաբա-նեաց, թէ մեք... : Զայս քարոզ ի պատիւ աստուածութեանդ նուիրելով զօգնութիւն քո Հայցեմ նուաստս ի բանասիրաց Յակոբ Էւեթ անարժան պատրիարդ Կ. Պոլսոյ... : Իմին իրի յուրբաթու աւուրն վերջնոյ մե-ծի բարեկենդանին սկսայ ի փառս քոյ յամի մարդեղութեան քեւ օծեցելոյն՝ Տեառն իմոյ Յիսուսի Քրիստոսի 1755 եւ Հայոց ՌՄԴ, ի Մարտի երեքն :

2. Թղ. 3ա. (Բ. սիւնակ) Քարոզ մալ-կինի. ի վերայ Հոգւոյն Սրբոյ... : Զգործս ձեռաց իմաց... : Ա. քարոզ Պենտէկոստի Հոգւոյն Սրբոյ զայստեան, ի վերայ բա-նին Յօհաննու ԺԴ. 15, ուր ասէ Տէրն. եթէ սիրէք զիս, զայստուիրանս իմ պա-հեսցիք... : Բնաբանս այս ունի չորս մա-

սունս. նախ թէ Հոգին Սուրբ պարզեի պահողացդ պատուիրանացն Քրիստոսի :

3. Թղ. 14ա. Քարոզ երկրարդ : Երկրորդ քարոզ Ա. Երրորդութեան, ի վերայ բա-նին Յօհաննու. Եւեթ են որ վկայեն... : Զայս քարոզս ի պատիւ Սրբոյ Երրորդու-թեան եւ ի դաւանութիւն ճշմարտութեան ի բերանոյ վարդապետաց կերակուր քաւ-քելի շարագրեցաւ : Եւ նախ տեսանելի է, թէ արդեօք պարս իցէ տօնել Սրբոյ Եր-րորդութեան :

4. Թղ. 18ա. Քարոզ երրարդ. Երկրորդ կիրակեմ գկնի Պենտէկոստեին, ի վերայ բանին Ղուկասու Գ. ցլ. 1-ե համարի. Արդարեւ ասեմ ձեզ, զի բազում այրիք... : Որպէս ասէ սուրբ Հայրն Եփրեմ ի մեկ-նութեան Եսայայ թէ կիսոյն պատժովք* ալլք զգաստանան :

5. Թղ. 24բ. Քարոզ չորրորդ. ի վերայ Ելման վերապէն սրբոյն Գրիգորի մերոյ Ղուսաւորչին :

6. Թղ. 26բ. Քարոզ հինգերորդ. Ի վերայ տօնի եկեղեցւոյ կարգեալ ի սրբոյն Գրիգորի Ղուսաւորչէն յել ի վերապէն :

7. Թղ. 31բ. Քարոզ վեցերորդ. Եր-րորդ կիրակելի գկնի Հոգւոյն Սրբոյ գա-լըստեան :

8. Թղ. 38ա. Քարոզ եօթներորդ. Զոր-րորդ կիրակելին գկնի Պենտէկոստեին :

9. Թղ. 40ա. Քարոզ ութերորդ. Ե-բերորդի կիրակելի գկնի Պենտէկոստեին, ի վերայ Մատթ. ԺԳ, 24 :

(Եւ այսպէս յառաջ մինչեւ քարոզ ձԺԴ) :

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

1. Էջ 1017. Փա՛ռք... Արդ, ի յանկ եղեալ կատարեցաւ զսուրբ զիրքս քարո-ղի, որ յինչն ունի Հաւաքեալ զգարդ սուրբ Եկեղեցւոյ, այսինքն՝ աւուր ըստ պատ-շանի խորհուրդ պայծառութեան Հաւա-

ույս: Զորս Եղեւ ստրին ի թուականու-
թեան մերում ՌՄԼԵ (1786) ի քաջանա-
յապետութեան Տեառն Ղուկասու Հեռ-
հարսի սրբազանի եւ Բնդհանրական Հա-
յոց կաթողիկոսի որ ի սուրբ Միածնա-
իցի եւ Երկուց պերճութիւն պատրիարկաց՝
սրբոյն Սաղիմայ Յովակիմի եւ Կ. Պօլսոյ
Տեառն Զաքարիայ աստուածաբան վար-
դապետաց, իսկ արդեամբք եւ յոյսիք ի
բարեւաւ վայելեալն յԵղեղիմացոյ Երջան-
կաշնորհի Տեառն Դաւթի քղցրածորան
վարդապետի Կեսարիոյ Սուրբ Կարապետի
վանուց հարազատ միաբանի, ձեռամբ

յեղեղիմայ Տէր Մկրտիչի սխալմամբ
զրչի. նաեւ մեղօք վերաւոր եւ ոչ սակաւ
անարժանի:

2. Էլ 1080. Թուին ՌՄԼԵ (1786) Հոկ-
տեմբերի է պատուական եւ անդին մար-
դարիտ տառս առաւ կաղմեցաւ ձեռամբ
մեղսամած տրտմամբ Յակոբ զպրի ի
ժամ ծերութեանս, որ եւ բարեւաւ վայե-
լեսցէ զստացող սորա. ամէն: (Ասկէ յա-
ռալ կայ ծածկազրութիւն մը):

(«Հանդէս Ամսօրեայ», 1938,
էջ 112-114)

7

ՅԱՅՍՄԱՒՈՒՐՔ

Ի ՎԱՌՆԱՅ

ԺԶ-ԺԷ - XVI-XVII

Թուղթք՝ 195: - Մեծութիւն՝ 43×28:
Գրութիւն՝ Երկրիւն, 33×18: - Թեքք՝
նշանակուած, բայց խառնակուած: -
Նիւթ՝ թուղթ, գորտուր եւ հաստ: - Հան-
գամանք՝ շատ խեղճ, սկզբէն, մէջէն ու
եւեռնէն պակաս: - Մագաղաթեայ պահ-
պանակ՝ չուէի: - Կազմ՝ չուէի, ինկած
ու քայքայուած: - Լուսանցագործք՝ բա-
ւական յաջող: - Խորանք՝ չուէի: - Կի-
սախորանք՝ ամէն ամսու առջեւ, պզտիկ,
խեղճ: - Գլխագիրք (սկզբնագիրք)՝ Թըռ-
նագիր: - Գիր՝ բոլորգիր, յատակ ու ախ-
րուն: - Ժամանակ՝ ԺԶ-ԺԷ դդ.: - Գրիչ՝
նիկողայոս: - Տեղի՝ անծանօթ: - Տէր՝
Մահտեսի Յարութիւն եւ Միհաս: - Յի-
շատակարանք՝ ցիր ցան մի քանի հաս:
Տեղեկութիւնք՝ տեպհականութիւն Ամիր-
խանեան բոյրերու ի Վառնայ:

ԲՈՒՂԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ստեանս է Յայտաւորք: Շատ պա-
կասուր է եւ խառն զստաւորուած: Արդ՝
մնացած էն Ահեկի ամսն մաս մը, Արաց՝
ամբողջ, Մհեկի՝ ամբողջ, Արեկ եւ Քա-
ղոց՝ զրեթէ ամբողջ, Թէւ եւ ետեւառջու-
թիւն կայ: Արացի սկիզբն է. «Արաց ամ-
սոյ իմ եւ Յունարի Ը. Վերստին տօն է

Ծննդեան եւ Յայտնութեան Յիսուսի
Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ: Եւ վկայա-
բանութիւն սրբոյն Թէոփիլայ: Սուրբն
Թէոփիլոս էր ի Լիրիոյ, հաւատով քրիս-
տոնեայ իւր ատրիճանաւ՝ սարկաւազ»:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

1. (Արաց Ա-էն յառաջ). Ողորմեա
ստացողի սուրբ զրոց՝ մահտեսի Յարու-
թեմիւն եւ ծնողացն՝ Սարգսիւն եւ Հօսօմիւն,
Եղորն՝ Գարրիէլիւն, քերցն՝ Մարիանիւն
եւ Կատարիւն, հօրեղբորն՝ Տէր Առաքէլիւն,
եւ ինձ՝ րաղմամեղ եւ անարժան Նիկողա-
յոս զծաւորի, եւ ծնողացն իմոց՝ Տէր Սար-
գսիւն, Հէրիքմասիւն:

2. (Արաց Բ). Քրիստոս Աստուած...
ողորմեա ստացողի սուրբ զրոցս՝ մահ-
տեսի Յարութեմիւն եւ ծնողացն՝ Սարգսիւն
եւ Հօսօմիւն, Եղորն՝ Գարրիէլիւն, քերցն՝
Մարիանիւն եւ Կատարիւն, հօրեղբորն՝
Տէր Առաքէլիւն, եւ սրբազրոյի սորա եւ
զծողի:

3. (Արաց Գ). ... Տէր Յիսուս, ողոր-
մեա ստացողի զրոցս՝ մահտեսի Միմասիւն
եւ ծնողացն՝ Մնացականիւն եւ երբարիւն,
հօրեղբորն՝ Տէր Խաչատուրիւն, եւ սրբա-
զրոյի սորա՝ Տէր Սարգսիւն, եւ զծողի՝

Նիկողայոսին, և Թուղթ կոկողին, և զաղափար շնորհողին:

4. (Մեհեկի ժն). . . Մահաւանդ ըստացողի գրոցս՝ Յայուրքնին և ծնողացըն՝ Սարգսին և Զօտմին, եղորոն՝ Գագրիելին, քերցն՝ Մարիանին և Աստուրին, հօրեղորոն՝ Տէր Առաքելին...

(Համաձայն յիշատակագրութիւններ, նոյն անուններու կրկնութեամբ կը զըտնուին գրեթէ ամէն վկայաբանութեան ետեւ: Գլխաւոր յիշատակարանը կը պակասի):

(«Հանդէս Ամսօրեայ», 1938 էջ 114-115)

8

ՀԱՒԱՔԱԾՈՅ

Ի ՇՈՒՄԷՆ

ժն - XV

Թուղթ՝ 274: - Մեծութիւն՝ 18 × 12,5: - Թերթ՝ նշանակուած ԻԹ (29), իւրաքանչիւր՝ 12 թուղթ, բայց պակասուոր, միջին հաշուով 3ական թուղթ: - Գրութիւն՝ միասին, խոն՝ 13 × 8,5, 14 × 9 եւլն: - Տողթ՝ 17-20: - Նիւք՝ թուղթ բամբակեայ, հաստ ե ողորկ, քիչ մը դորչացած: - Կազմ՝ յաթակազմ խաւաքարտեայ, լանջը նորոգուած: - Հանդիւսանմէ՝ բաւական լաւ, մինչեւ թղ. 90 եւրէլ: Լուսանցքի վարի մասերը փտած եւ ոչնչացած, առանց փնտնելու դրութեան: Կան քանի մի թուղթեր ցեցակեր, ուրիշներ՝ կաղմից հեռացած: - Պաշտպանակ՝ սկիզբը երկու թուղթ բոլորգիւր հին Շարահնոցէ մը (Վերգեսցուր Լըդ նոր...), վրան ետքն տարբեր դրչէ գրուած. «Մանիւր, Տէր պարսպ (≡ Տէր պապա»), որ ի ժամ յաղչափ երկար մեր գրել. այժմ դու աշխատէ, չուտոյ ի կատարածն աշխատ... զըրրորդ մասն եւ լմնեմ»): - Դիւր՝ բոլորգիւր, քանի մը տեսակ, որ մէկէ աւելի գրիչներ պատրաստուածի տրպատուրութիւնը կը թողու: - Խորագիրք եւ Սկզբնագիրք՝ կարմիր միւսնով: - Լուսանցազարդ եւլն՝ չունի: - Ժամանակ՝ անյայտ, իրր ժն: Դարու: - Գրիչ՝ Ստեփանոս: - Տեղի՝ անձանթ: - Ստացող՝ Մատթէոս քհնյ.: - Յիշատակարան՝ 58ա, 89ա, 94բ, 127բ, 137ա, 144ա, 273բ-274բ: - Տեղեկութիւն՝ սեփականութիւն Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ ի Շուսէն. տեսայ Տէր Աթնաս քհնյ. Այվազեանի մօտ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Մատենա է Հաւաքածոյ.

1. Թղ. 1ա. Յովհանու Ոսկեբիրանու ասացեալ Յաղագս աղաքից սգաստութեան: Լուարուք զբան Տեառն անհղ եւ զարմանալի...

2. Թղ. 3ա. Սուրբ վարդապետին վարդանայ ասացեալ Խրատ վասն Խաւատոյ ի Հայր եւ յՈրդի եւ ի Սուրբ Հօգին: Զաստուածութիւնն անհասանելի եւ անքակելի ասացին մեղ... (վերջը՝ թղ. 17ա) հաւատացելոց ժողովրդեանդ քրիստոնէից աւրհնութիւն սիրովն Քրիստոսի եւ ողջոյն ձեղ ի նուաստ ծառայէն վարդան վարդապետէ. ամէն:

3. Թղ. 17ա. Այլ յիշեցուցանեմ աստուածախրութեան ձեռք զպատուիրանն, զոր կարգեցին սուրբ Խայրապետք եւ վարդապետք եկեղեցւոյ: Ով սիրելի որդեակք իմ, որ էք դասք արանց եւ դատերք իմ, որ էք դասք կանանց...

4. Թղ. 21բ. Պատմութիւն վասն անձոն որդանցն, թէ գիցն են եւ ուստի՝ իցեն: Եւ արդ, Ժողովուրդք Աստուծոյ, ժողովեցարուք ի միասին...: Թղ. 37բ. Մեր ոմն ի ժամ աղաւթից մեծ շնորհս տեսանէր...

5. Թղ. 39բ. Երանելոյն Մակարա գիտնալորի Խրատ[ք] ոգեշնչ: Որոց լսեն զբանն Աստուծոյ եւ անհն զպտուղ բարի...

6. Թղ. 41բ. Հարցումն Աշտառ քաղաքի Մարտիկ Հայոց քաղաքի եւ պատանայանի եղևակա Հայոց վարդապետի: Թագաւորն ասէ. Զի՞նչ է առաջադրութեան խորհուրդն անպատարազ եւ անընթերցումն...

7. Թղ. 45ա. Յովհաննու Ոսկեբերանոյ ասացեալ է Յաւետիս կուսին Մարիամու Աստուածածնին անարարին: / Դարձեալ խնդութեան աւետիս, դարձեալ ազատութեան զգացումն...

8. Թղ. 54բ. Յառաջին Կիրակէին պահոցն. Սեւերիանոսի մաղապատի աս[=ացեալ]. Այր մի իցաներ յերուսաղէմ [է] յեղիդով... Ապա ասէ զայր՝ Հայրապետ մի իջանէր...

9. Թղ. 58բ. Պատմութիւն Աստուածածնին մարն Տեառն ի քաղաք պատմութիւն երկոտասան ազգին: Էր Յովակիմ մեծատուն յոյժ եւ մատուցանէր Տեառն կրկին պատարազ իւր...

10. Թղ. 77բ. Յովհաննու Ոսկեբերանու ասացեալ Յաղագս չլալոյ զվաղանալս, մամաւանդ որ տղայք են: Բեր աշտուհեան եւ մանաւանդ քան զառաջագունիցն...

11. Թղ. 89բ. Երանելոյն Սեւերիանոսի ասացեալ ի ծնունդն Փրկչին Աստուծոյ մերոյ: Արդ, անի եհաս մեզ երկնաին դարունն Քրիստոս...

12. Թղ. 94բ. Վասն տղայոց, զոր կոտորեաց Հերովոդէս ի ծննդեանն Քրիստոսի եւ վասն վրէժխնդրութեան նորին եւ չար սատակմանն: Այլ ի ժամանակին իբրեւ ծնունդ Քրիստոս ի Բեթղէմէ...

13. Թղ. 99ա. Երանելոյն Եպիփանի կիարացոյ Եպիսկոպոսի ասացեալ Գովեստ ի սուրբ կոյսն Մարիամ Աստուածածինն եւ ի մայրն Փրկչին: / Զփայլեալ ճառագայթա Աստուածածնին, զանկիդրն եւ զանհասանելի զարուսթիւնն...

14. Թղ. 116բ. Երանելոյն Պրոկոպի Եպիսկոպոսի Կոստանդնուպոլսի ասացեալ ի սուրբ կոյսն Մարիամ եւ ի սուրբ Ստեփաննոս Նախավկայն Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ: Երեւելի արեւական ընդ երկնաւ ծագելով զարուսեակն...

15. Թղ. 128ա. Երանելոյն Գրիգորի Նիսացոյն ասացեալ ի Բեթլէեմի ման-

կունքն: Դարձեալ ծերունիս եւ առ ի բանիցս ամփա յատարէզս...

16. Թղ. 137ա. Երանելոյն Եփրեմի ասացեալ ի ծնունդն Փրկչին: Որ էրն ի սկզբանէ առ Աստուած, Աստուած Բանն կենդանի, զարուստ եւ Բարոյակից...

17. Թղ. 144ա. Յունուարի ժԱ. Յիշատակ է Պետրոսի հայրապետին եւ Արիստղոյս սարկաւագի [եւ] վկայ [աբան]ութիւն նոցին: Ի Թագաւորութեան Դէոկղիսիանոսի էր Հայաստան մեծ յամենայն իշխանութեան նորայ...

18. Թղ. 161բ. Վկայարանութիւն սրբոյն Սարգսի զարայվարին Քրիստոսի, Եւսեբի Եպիսկոպոսի ասացեալ: Եւ էր Սարգիս այր ի շնորհաբեւ եւ եռայր Հոգւով Աստուծոյ...

19. Թղ. 187բ. Երանելոյն Յակոբայ Արմեցոյ Եպիսկոպոսի ասացեալ Յաղագս Անտիոքայ, թէ որպէս տոնն անդ առաջեալքն Տեառն, եւ աշակերտել զնոսա յամենայն Յիսուսի: Հսկով ըստիւ թոյլած առ թղ, Որդի Աստուծոյ, տեսանել զճառարիտ եւ զհրաշարի պայծառութիւն թոյլ...

20. Թղ. 220բ. Կանովնական երամանք լուսաւորիչ սուրբ հարցն մերոյն եւ առաջնորդաց եկեղեցւոյն, զոր գրեցի համառատ: Ազգեա, Սուրբ հոգի: Մեղուցեալ ծառայս Քրիստոսի Յոհաննէս Եղնկացի Հրամանաւ սուրբ պատարաղին (= պատրիարքին) Ամենայն Հայոց Յակոբայ, որ ի Թվահա Հայոց ԶԼ (1281) առաքեաց զմեզ ի մայրաքաղաքս ի Թէոդուպաւ իւս...

Բ. Թղ. 225ա. Դաւիթ վարդապետի ասացեալ: Յորժամ ծնաւորն ծնեալն մերձ լինի գիտել ալրն, Լեւ էր երբ ամիս ալ կալ մնալ պիտի չիլիտէ ամուսնանալ աւելի...

Գ. Թղ. 226ա. Երկրորդն Յովհաննէս վարդապետ: Եւ զարհնութեան պատկն յայնժամ դիցեն, Երբ փեսացուն ժե տարու լինի եւ Հա[ր]անացուն՝ ԺԴ տարւոյ...

Դ. Թղ. 229բ. Երրորդն Յովհաննէս: Յամենայն արեւ երբ էնտ աղա[ւ]թք առնեն զքրիստոնեայքն...

Ե. Թղ. 229բ. Զորրորդն Յովհաննէս: / Կիրակէին... ինչ գործէք մարմնական զործ...

դ. Թղ. 230թ. Հիմնգրքորդն Յոհանն-
նիսի: Աւրինապատ՝ քրիստոնէայէն յամէն
քառասուն տւր հաղորդեցիք...

Է. Թղ. 231թ. Քահանայ որ ի տունն
խոստովանութիւն երբայ... - Թղ. 233ա. Բրիստիս յոթնա յորժամ հիւանդա-
նա, կոչէ զքահանայն իւր... - Թղ. 233բ. Քահանայ որ պատարագող չէ...
Թղ. 235ա. Քահանայ մի՛ յառաւառէ
մինչեւ ի ժամ պատարագի... - 235բ. Քահանայ մի՛ ոխակայութեամբ պատա-
րագեցնա... - Թղ. 236բ. Քահանայ որ
զկարգ քահանայութեան իւրոյ... - Թղ. 237ա. Քահանայ եւ ժողովուրդ մի՛ զեկե-
ղեցոյ զպատաստան առ մարմնաւոր իւ-
խանան զատեցնեն... - Թղ. 237բ. Քա-
հանայ մի՛ զայլոյ ժողովուրդ յինքեան
զարժուցէ... - Թղ. 238ա. Քահանայ
ոչ է պարտ յաւուրս պահող զինի ըմ-
պեկ... - Թղ. 239ա. Քահանայն վերա-
կացու է աւրինայն Աստուծոյ...

21. Թղ. 242թ. Յոհաննու Գառնեցոյ
կրատ հոգեշահ ամենայն մարդոյ, մա-
նուանք ժամարարի, ի խնդրոյ Սարգիս
քահանայի, իւր ձեռամբն գրած էր. եւ
ես մեղուցեալ եւ սուտանուն քահանայ,
անուամբ եւ ոչ գործով, իմով անարժան
ձեռամբս արինալիցի: Մատակակից բո
ի Քրիստոս Յիսուս Յովհաննէս Գառնե-
ցի, հարցանեմ զողջունէ քու՞մէ...

22. Թղ. 261ա. Յաղագս ժամու սուրբ
պատարագին: Պարտ եւ պաշտօն է մեզ
պատուել յատուական պաշտամբ եւ
պապատանաւք զժամ պատարագին...

23. Թղ. 265ա. Նորին Յովաննու կրատ
վանք երբորք ժամու աւուրն յաղագս պա-
տարագին: / Աստուած, Աստուած մեր,
Աստուած կենարար եւ կենդանի...

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

1. Թղ. 58ա.

Զողորմելի հողա եւ դերի,
Մատայ ամէն զրչականի,
Ո՛վ սուրբ ընթերցաւոր աշմ ճառի,
Յիշման առէք միշտ արժանի:
Զի Տէրն մեր քաղցր եւ բարի՝
Ի մեզ զթացի յաւրն ահեղի,
Նաեւ Մաթէոս ուղիղ քահանայի՝
Ըստացողի աշմ սուրբ կտակի,
Եւս իւր աղգատո՞մի

Տէրն մեր Յիսուս ողորմեցիք.
Ամէն:

2. Թղ. 89ա. Զստացող սուրբ մատե-
նիս՝ զՄաթէոս սրբաւր քահանայ եւ
զբարի կենակից իւր եւ զծնաւալն իւր-
եանց... յիշեալիք ի Քրիստոս:

3. Թղ. 94բ. Տէր Աստուած, ողորմեայ
ստացողի սրբայ՝ Մաթէոս քահանայ եւ
ծնաւոցա իւրոց եւ ամենայն զարմից եւ
կարգապետաց եւ լսողաց... Նաեւ ինձ՝
րազմամէկ զրչի սուտանուն Ստեփ[ա-
նոս], որ անուամբ կոչիմ եւ զործով ոչ...

4. Թղ. 127բ. Քրիստոս Աստուած, ո-
ղորմեայ ստացողի զրոցս՝ Մաթէոս քա-
հանայ եւ ծնաւոցա իւր. ամէն: Նաեւ
ինձ՝ րազմասպա եւ անարժան զրչի սուտ-
անուն Ստեփ[անոս]ի, եւ ծնաւոցա ի-
մոց...

5. Թղ. 137ա. Զանարժան զրչիս եւ
զրարչահասակ (այլապէս) Էզրայրն իմ
զՄիստիչն՝ զիոխեցեալն առ Քրիստոս,
յիշեցիք ի սուրբ յաղագս ձեր, ո՛վ սուրբ
ընթերցողք...

6. Թղ. 144ա. Զքազմամէկ զրչիս, եւ
զստացող սորին՝ զՄաթէոս քահանայ
աղաչեմ յիշեցիք...

7. Թղ. 273բ. Փառք... / (Թղ. 274ա)
Հաւր ամենակալի եւ միածնի Որդւոյ Նո-
րայ եւ աւծելոյ Յիսուսի Քրիստոսի Տեա-
րն մերոյ եւ Հոգւոյ Նորա Սրբոց, որոյ
ծառայա անպիտան Ստեփաննոս էի եւ եմ
եւ եղէց յիճակ եւ ժառանգութիւն, մի-
այն թէ ընկալցի անարգամեծար Տէրն:
Որոյ շնորհիւ սկիզբն արարի աստուա-
ծին սուրբ զրոցս եւ ողորմութեամբ եւ
աւգնականութեամբ նորին յանկ հանի: /
(Թղ. 274բ) Արդ, ո՛վ աստուածասէր սի-
րելի հայր մեր բոստ հոյոյ Տէր Մաթէոս
եւ անպիտանս, վատթարս եւ ան... (չսուր.
Թուղթը ինկած)

(«Հանդէս Ամսօրեայ», 1938,
էջ 213-216)

Մանօթ - Հանդէս Ամսօրեայի մէջ լոյս տե-
ած սույն ձեռագրի նկարագրութիւնը Հ. Հ. Ու-
կանի պատրաստած էր հապկեցող, եւ կայնի վրե-
պուհներ ու րացթողութեան, դրանք սրբազորած
են նոյն ձեռագրի՝ Ներսէս Գասապեանի տուր-
նէր առաջ կատարած անախղ նկարագրութեան
հիման վրայ:

ԽՍՐ.

ՀԱՒԱՔԱԾՈՅ

Ի ՌՈՒՍԷ

[Ռ.] 22 Ե - 1785

Թուղթ՝ 243 է աւելի: - Մեծութիւն՝ 19,5×14: - Գրութիւն՝ երկսեւ, 15×10: Տող՝ 29: - Նիւթ՝ թուղթ: - Թերթ՝ Ա-ի նշանակում: - Կազմ՝ կաշկատ դարդարուն, քիչ մի մետաղած: - Հանգամանք՝ լաւ, միայն մի քանի թուղթ կազմէն բաժնւած եւ աղտոտած: - Գիր՝ նօտրագիր: Ժամանակ՝ հաւանօրէն [Ռ.] 22 Ե (1785): Գրիչ, Տեղի վա Տէր՝ անծանօթ: - Յիշատակարանք՝ նոր բաներ. հմտ. վարը: Տեղեկութիւնք՝ սեպականութիւն է Համբարձում Գրեգորեանի ի Ռուսէ (այժմ ի Բոսկարֆտ), որ կը կարծէ, թէ զերփս զրուած է 785ին, որ սակայն անկարելի է:

ԲՈՎԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆ

Մատենա է Հաւաքածոյ.

Ա. 3ա-218ա. Աղաւիտ (Աստղագիտութիւն)

Թղ. 3ա (Կր սկսի). Յանուն Աստուծոյ զԹածին եւ ողորմածին եւ Աստուած կատարեցէ զփառարանութիւնս իւր, զի իմաստութիւն Աստուծոյ զամենայն ինչ պարագրեայ ունի փե զօրութիւն նորա յամենայն տեղիս մտեալ է իշխանութեամբ:

1. Թղ. 3ա. Իկ. Դուռն առաջին՝ վասն առաւելութեան գիտութեանց: Զի իմաստութիւն կենդանութիւն է հոգւոյ եւ բանականութեան: - Թղ. 4ա. Դուռն երկրորդ՝ վասն առաւել գիտութեան իմաստութեան արհեստիս այսորիկ: - Թղ. 6բ. Դուռն երրորդ՝ որ ցուցանէ քէ որպէս արհմն գայս գիտութիւնս, եւ է ժի դուռն: - Թղ. 8բ. Այլ դուռն վասն տլլմաքին՝ որ տլլմաքն գիտութիւն է որ զվերի աստղերուն զօրութիւնն կու բերէ: - Թղ. 9բ. Երկրորդ փայլն՝ զոր յիշեմք քէ կարէ մարդ բովանդակ գամեմայն աստղ իմանալ: - Թղ. 11ա. Երրորդ փայլ՝ է այն, որ ումանք քէ որպէս ցտան գայս արուեստ: - Թղ. 14ա. Երկրորդ փայլն՝ գիտութեան աստղաբաշխութեան, որ ա-

սեմ նուումի գիտութիւն. զոր հարկ եւ պարտ է գիտել մարդոյ: - Թղ. 22բ. Յաղագս շարժումն եւ անշարժ կենդանակերպիցն: Խոյն, Խեցկեւորն: - Թղ. 25բ. Երկրորդ՝ վասն կենդանակերպիցն: Խոյն, Խեցկեւորն: - Թղ. 25բ. Երկրորդ՝ վասն կենդանակերպիցն: Խոյն, Խոյն մարմինն եւ պատկերօք լինի:

2. Թղ. 26բ-44ա. Այլ եւ այլ ցուցումներ, փայլներ եւ դոմներ:

3. Թղ. 44բ (Պատկերներ). Զայն, որ է Երեւակ, հայեւոր է: - Թղ. 45ա-47բ. Մուշթարին, Մուշթարին, Շէմա, Զուհրէ, Ատարիան, Ղէմէր:

4. Թղ. 48ա-59ա. Այլ դուռն՝ որ յիշէ զթելիք աստղերն, որ է ասպէր, որ կօշի հաստատ: - Թղ. 48բ. Ատարիան Խոյն եւ լն:

5. Թղ. 59ա-64բ (Պատկերներ). Յուռ, Եկաւորն, Խեցկեւորն, Արեւն, Կոյսն, Կէմն, Կարիճն, Աղեղնաւորն, Այծեղջերն, Զրհոսն, Զուհրէ:

6. Թղ. 64բ. Այլ դուռն՝ որ յիշէ զաքնալ ազարկաքն: (Այլ եւ այլ զոսներ յաջորդաբար):

7. Թղ. 67բ-114բ (Պատկերներ, մեկնութիւններ, աղիւսակներ):

8. Թղ. 115ա. Յանուն Աստուծոյ զբաժին. դուռն ժի. եւ մուղարիաթն Բ Եւ աստղաբաշխութեան ի կենդանակերպէն (Մէկ քանի դուռն է մերջ կու դան՝ Եւրտայն, Պուտայն, Թուրիայն եւ Տապայն եւ լն. եւ լն.):

9. Թղ. 127բ. Դուռն ժի՝ որ ցուցանէ վանում զպահեւումն. զգորելվանին զգիշերվան: Ասաց Պարիսոսն: - Թղ. 128բ. Վասն տլլմաքնուն: - Թղ. 130ա-136ա. Դուռն Բ՝ որ յիշէ զտլլմաքն, որ Ապուտաիսն է ասացիլ:

10. Թղ. 138բ. Պախուրէն է աստղին: - Թղ. 144ա. Այլ դուռն՝ որ ցուցանէ իւր

գայն գիտութիւնն որպէս արեւն եւ զաստ-
խերուն տալաքն: Ասաց Ապուստոլոսն
(Ապա՝ ճիւղերն-նեբր):

11. Թղ. 157ա. Գովասանութիւն Լուս-
ւնիկին, գովասանութիւն Ջոհալին: - Թղ.
160բ. Ասեմ գշարան գայն գիտութեանցս:
Ասաց Արիստատալիսն: - Թղ. 165բ. Յի-
շեմ գանուանմն եւ զիւրեանց զքարփի-
նն. որպէս գտայ: - Թղ. 169բ. Ասեմ
աստից ի վեր զիրենց գործմն եւ օկտու-
րիւն, որ ի վերայ դոցա գրած է. - Թղ.
175ա. Ֆաւլն, որ յիշէ զսիրելութեան դե-
ղերն: - Թղ. 178ա. Ասաց զրոցս չինողն,
թէ որպէս դտա՞ց դուռնաւորն, նոյնպէս
և զրեցա՞ց եւ դտա՞ց այլ օրինակներ:
(Ապա՝ աղիւսակներ): Թղ. 189ա. Վասն
ի՞նչ իջեանաց լուսինն: (Ապա այլ եւ
այլ):

Հմտ. Բ. Ա. Անասեան, «Հայկական
Մատենագիտութիւն», Ա, Երեւան, 1959,
էջ 540-549:

Բ. Թղ. 218բ-243ա. Բժշկարան

1. Թղ. 218բ. Կապելու: Գրէ է կտոր
Թուրքի Եւ զամէն թուրքի իր գրութն:
(Ապա՝ այլ եւ այլ զեղեր ու զեղադրեր):
- Թղ. 225ա. Կայ՝ «այլ եւ նուառտ Ստե-
փանոս արարի եւ օլաւեցի բաղմաց»:

2. Թղ. 229ա. Վասն դեղերոյ զօրու-
թեանց, որ Ա Ա առնուին ի օգտութիւն
մարդկանց. կամօքն Աստուծոյ. ամէն:
Դեղեր, զոր գրիլ են բժշկապետքն: - Թղ.
232բ. Վասն կուրուրայն ճանաչելոյ: -
Թղ. 239ա. Վասն քրակաց ճանաչելոյ մը-
շան եւ խառնուածոց եւ յաղթութեանց
նոցին:

3. Թղ. 240ա. Ի բանից Միսիքարայ
որոյ յինչ է մեծ իմաստուն Պաքրատ, որ
ասացեալ է վասն հիւրեղին պօծրամին
աւուրցն, որ նշան լինի հիւանդին: Աճե-
նալն յառաջին ասեմ, թէ ինչ է պօշրա-
նին մեկնութիւնն:

Գ. Թղ. 243բ. Յաղագս Րամին գիտու-
թեանց տանց եւ բաժանումն քէ զինչ իրէ:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

1. (Առաջին կողքին Ետեւր) Սարգիս
Ե. Ժամագործեան յնգիպոտս:

2. Թղ. 1ա. Ի Թուրքի Քրիստոսի ԶԶԵ*:
785: -)Տարբեր գրով. 24 քեաղթ var
bou quatapda: - (Տարբեր գրով). ՎԼց-
հաղարի է. 1894 Փետրվար 20ին ծախու
առի ալա դիրքս: - (Մանիշակագոյն թա-
նափով). Այս զրքի անունն է Ազախտ Մա-
ղափիս (= Ազախտ Մաղափիտ) է:

3. Թղ. 2բ. Թուական ԶԶԵ եւ նկար
աստղանշմարի մը, որ աստղադարձ եր-
կինքը կը ղիտէ:

4. Թղ. 3ա (Տարբեր գրով վերի լուս-
անցքի վրայ). Ի Թուականին Քրիստոսի
դրեալ է զիրքս 785: ԶԶԵ: ՎԼցհաղարեա
հ դիրքս:

5. Թղ. 221բ. (Տարբեր գրով). Մով-
սէս, Գրիգոր, Դաւիթ, Տիրատուր:

(«Հանդէս Ամսօրեայ», 1938,
էջ 216-218)

*) ԶԶԵ (785) Թուականը հաւանաբար պէտք
է կարգաւ՝ [Բ] ԶԶԵ (1785):

10

ՇԱՐԱԿՆՈՑ

Ի ՍՈՖԻԱ

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՆՈՒԳՈԼԻՍ

ՌԶԸ - 1629

Թուղթք՝ 304 (էջք 608): - Մեծութիւն՝
13×10: - Գրութիւն՝ միասին: - Նիւթ՝
մաղաղաթեայ: - Տողք՝ 27: - Կաղմ՝ կա-
շեկաղմ (նորադոյն. վերջին ստացչին
կողմանէ կաշմուած): - Հանգամանք՝

շատ բաւ: - Գիր՝ հին բոլորագիր. - Զար-
դագիրք՝ արեւուն: - Խորագիրք՝ Կարմիր
թանաքով: - Խորանք՝ նուրբ: - Լուսան-
ցագարդք՝ բնութիւն, տեղ տեղ սրբոց պատ-
կերներ ալ կան: - Նկարք՝ 8: - Ժամանակ՝

ՌԷԸ (1629), Թուռնար 21: — Գրիչ' Մի-
քայլէ. — Տեղի' Կոստանդինուպոլիս, ի
դուռն Ս. Սարգիս: — Տէր' անուռն ջրն-
ջուած: — Յիշատակարանք' էջք 54, 510,
604-606: — Տեղեկութիւնք' սեպհականու-
թիւն Հրանդ Մինաս Նալյաճեանի ի Սո-
փիս:

ԲՈՎԱՆԴԱՆՈՒԹԻՒՆ

Մատենան է Շարակնոց.

Կը սկսի «Երզնէք որդիք Սիովնի Էրզ
նորձով ու կ'աւարտի զրիչին յիշատակա-
յանովը (էջ 510): Էջ 511էն մինչեւ էջ
604 կը բովանդակէ խրատականներ' թէ'
ինչ շարական պիտի Էրզնցունի ամէն մէկ
տօնին օրը, ինչ կարգաւ պիտի ըսուին
նոյն աւուր աղօթքները, քարոզներն ու
սաղմոսները: Կը տրուին նաեւ զանազան
տեղեկութիւններ այլ եւ այլ տօներու եւ
օրերու աւուր պատշաճի վերաբերեալ:
Այս խրատականներու մասը Հաւանօթին
Երկրորդ զրիչի մը վրէպերէրի. թի'
զրի տարբերութիւնը եւ թէ' այն պարա-
զան, որ Եթէ առաջին գրիչէն ըլլաք' ան-
շուշտ առաջին զրիչն իւր յիշատակագրու-
թիւնը այս մասէն վերջը, որ է ըսել' ամ-
բողջ գրութեան աւարտումէն ետքն պի-
տի զբէր, եւ կամ եթէ զանազան ժամա-
նակներու մէջ զրաձ ըլլաք' անպատճառ
յիշատակարան մ'այ ամէնէն վերջը պիտի
գնէր, կոռուս եւ մեր Հաւաստումին:

ԹԻՇԱՏԱՆԱՐԱՔ

1. էջ 510 (Թուն գրչէն). փա՞ռք...
Դրեցաւ Շարակնոցս ի լաւ եւ յրնտիր
աւրինակէ: Զի աւրինակն զրեակ չը այս-
պիս. Թվականն ԶԽԴ (1295) Թաղաւորու-
թեանս Հայոց Հեքիմոյ' որդւոյ արքայի
Լեւոնի, ի մայրաքաղաքս Սիսայ, ի դու-
ռն Սուրբ Նըշանցս: Եւ մէրս զրեցաւ Թր-
փին ՌԷԸ (1629) Թուսվարի ԻԱ, ի մայ-
րաքաղաքն ի Կոստանդինուպոլիս, ի
դուռն Սուրբ Սարգսի, ձեռամբ անարժան
զրչի Միքայէլի: Արդ, աղաչեմ զամենե-
սեանդ որք Հանդիպիք ամա կարգալով

կամ յաւրինակելով, մէկ Հայր մեղախ
մի յիշեցէք զանարժան զրիչս եւ զծնադ-
ան իմ, եւ զկենդանիս եւ զննջեցեալսն իմ,
եւ Աստուած զյիշողդ յիշէ իւր միասն-
զամ դարձտեսնն. ամէն: Հայր մեր որ
յերկինս:

Արդ, զրեցաւ զսա ի հայալ արդեան-
ցուն... (ջնջուած է անուրը) սարկաւազն
եւ ետ զրեյ անձին իւրում... (Երկու ա-
նուն ջնջուած է) Աստուած բարով վա-
յեղէլ տացէ իւրեանն. ամէն, եւ ի Հան-
դերձեալ' զերկնային ուրախութիւն պար-
դեւեցէ. ամէն:

2. էջ 54 (Տարբեր գրչի, ճոտր գրով,
պատկերի մը Խոնի կողմը, առանց քը-
ւակնի). Յիշատակ է այս Շարակնոց
Այկնեայ դուռն Կամրկըպցի Թէվէէլեմն
Հանգուցեալ յուսայձոգի Արուքին աղա-
յին որդոցն Մարտիրոս աղային է. միթէ
որդ ունի գովչի Արուքինին Աստուած
բարի վայելումն տացէ, Աստուած չը-
նոր՝ եւ իմաստութիւն տացէ ի նմայ-
փա՞ռք Խալիտեանրս. ամէն: Միթէ կար-
գայցողաց եւ տունկըն էթողաց եւ ես Աս-
տուած էթողաց (այսպէս) ողորմեցի եւ
նայ իւրում. ամէն: Եւ զայս գրորդիս մէկ
մէկ ողորմեա ասացէք: Հայր մեր...

3. էջ 604 (Նոյնպէս ճոտր գրով).
Թուականն Հայոց ՌԶՂԶ (1747) սենէյի-
նեոյ Ակնայ գուդըն Կամրկըպցի յուսա-
ձոգի... Թէվէլեմն Թոռ մեղսայէր Յո-
վանէսըս յարեւմտըս այս Շարակնոց յա-
ռիյ եւ ձեռամբըս գեղեցիյ. յով ամս Հան-
դիպիք, յիչէք Հայր մեղային միյ մեղ եւ
մեր նախնիք, էյ որ Տէր Աստուած յիչէյ
րոճեղ յուրմարցէյ (այսպէս) զատասա-
նի յօրէյ. ամէն:

4. էջ 605 (Նոյն գրով գրուած է Աս-
տուածածնի շարական մը, որ կրկնուած է
տարբեր գրչով ճաեւ 607 էջին մէջ: Այդ
շարականին վերջը (էջ 606) կը կարդաց-
ուի). Զեռում պատրաստական ծառայ
չնչին տրուպ Մարտիրոս Թէվէլեմն:

(«Հանդէս Ամսօրհայ», 1926,
էջ 342-343)

Թուղթք՝ 147: - Մեծութիւն՝ 13,5 × 10: - Գրութիւն՝ միասին, 11 × 7: - Տողք՝ 21: - Թերթք՝ նշանակուած են 12, իւրաքանչիւրը 8 թուղթ, սակայն կանոնաւոր չեն թերթերը (ե ունի 10, 2 7, է 31, Ը 13, Ժ 22, ԺԳ 7): - Նիւթ՝ մաշողաթ, մասամբ հաստ, մասամբ բարակ: - Կազմ՝ կաշեպատ տախտակ, փակելու մասը հանուած եւ մասամբ քայքայուած: - Մագաղաթեայ պահպանակ՝ առկէր երկու, ետեւը հատ մը, այն ալ կտրտուած: - Հանգամանք՝ ոչ լաւ, բեղհանքաւոր քայքայուած. թղ. 16, 24, 25, 49, 82, 83, 103, 120, 147 պատուած, տեղ տեղ մազադաթեայ թղթիկներով նորոգուած, թղ. 1-2 իրենց տեղւոյն չեն վերաբերեր. ամբողջ թղթեր կտրուած հանուած են, այսպէս թղ. 55-56ի միջեւ՝ երեք թուղթ, թղ. 91-92ի միջեւ երկու, թղ. 94-95ի միջեւ՝ երեք, թղ. 118-119ի միջեւ՝ երկու, իսկ թղ. 104-105ի միջեւ՝ մէկ: - Գիր՝ բոլորգիր, կանոնաւոր, տեղ տեղ մաշած, գոնաստած եւ զփուարնութեան զարծած, թղ. 8բ օտար ձեռքէ կրկին գրուած, թղ. 55բ քերուած, անընթեանի զարծած. նոյնը նաեւ թղ. 95ա: Ձարդագիրք՝ ամէն կանոնի սկիզբը միայն կամ երկուցն (թղ. 3ա, 21ա, 32ա, 34ա թոյնագիր, ոչ շատ յաջող): - Խորագիրք եւ Սկզբնատառ՝ Կարմրադիր, գլխաւոր հատուածոց սկիզբնաւորք՝ մանրակադրոյն: - Խորանի՝ թղ. 3ա (երկուցն, ոչ շատ յաջող), մէջտեղը սեւցուած արուած մատիտով: - Կիսախորան՝ թղ. 56ա (մանրակադրոյն): - Լուսանցաւորդք՝ մեծ եւ միագոյն (մուր մանուշակադրոյն, թղ. 3ա երկուցն) ամէն հատուածոց սկիզբը, այսպէս՝ թղ. 3ա, 21ա, 32ա, 34ա, 39ա եւն, թղ. 133ա թռչնաղարդ: - Նկարք՝ չկան: - Դատարկ՝ թղ. 1ա, 2բ: - Ժամանակ՝ յիշատակարանին իննաւորդ անբայտ, իւր ԺԶ-ԺԷ դդ. - Գրիչ, մագղոզ, Տեր եւ Տեղ՝ այժմ ան-

ծանօթ: - Յիշատակարանք՝ չկան այժմ (հաւանօրէն կտրուած թղթերուն վրայ կը գտնուէին): - Տեղեկութիւնք՝ սեպհականութիւն Պլովդիւարնակ Տիկիի Մարիանէ Ս. Գրասպարեանի, որ ստացած է իր հօրմէն՝ Յարութիւն Նահապետեանէ Անգրեանուպօլսեցի:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻԻՆ

Մատենա է Մաշտոց՝ Թղ. 1բ (Կրտսեանդակէ թարգման կանոնէն աղօթք մը): - Թղ. 2ա Պատեմա հոգեհամգիստ առնելոյ. եւ ի ճանապարհին Կարդան Գ Աւետարանս՝ ի խորհուրդս երից ժամանակաց. մանկութեան, փրկտասարդութեան եւ ծերութեան... (հաւանօրէն երկուքն ալ ուրիշ ձեռքէ գրուած):

1. Թղ. 3ա (Կը սկսի). Կանոն Մկրտուութեան: Ածեն զնուիրեալն ի դուռն եկեղեցւոյն եւ ասեն Սաղմոս ի թիւ. Տէր ոչ բարձրացաւ. զփոխն ի բուն Գ հետ, եւ միոյ միոյ փառս տան Աստուծոյ եւ քահանայիցն, եւ մանկն զընարաւուն: Եւ ասն զաղաւթս. Տէր Աստուած մեր Աստուած բարերար: (Վերջ թղ. 18ա):

Այս կանոնին մէջ կայ հրահանգ երախայի հաղորդութեան (մկրտելէն յետոյ). թղ. 16ա. «Եւ հաղորդեցուցեալ ի սուրբ խորհրդոյն եւ ուղարկեն մինչեւ ի դուռն եկեղեցւոյն» եւ եւն: - Թղ. 17ա. «Եւ ութ աւր յեկեղեցոյն վացցէ սպիտակ փակեղամբ զյուզին ծածկեալ ունիդ... ամենայն աւուր հաղորդելով ի մարմնոյ եւ արեան Տեսն: Եւ ապա յաւուրն ութերորդի վերացուցանէ քահանայ զԽաղն. եւ ասէ զաղաւթս զայս. Որք մկրտեցան եւ լուսաւորեցան» եւն: -

2. Թղ. 18ա. Կանոն Ուքարեա տղային. Բերին զերեխայն ի դուռն եկեղեցւոյն, եւ խնդրեն անուն ի քահանայէն, եւ քահանայն ասէ զաղաւթս զայս ի վերայ տղային, եւ մամն բերէ զտղայն եւ ոչ

մայր. Տէր Աստուած մեր աղաչմբ ԿՅԿՅ. նշանեցի լոյս երեսաց քոյ ի վերայ ծառայիս քո այս անուն (Եւն) :

3. Թղ. 18բ. Իսկ յարժամ քառասնաւր լինի տղայն, զան եկեղեցին մայրն եւ մանկտարձն եւ մանուկն, եւ հրամայէ քաշանայն մաւր մանկանն իմ ծուներ կրբինն աւ զքան եկեղեցին (այսպէս), եւ ապա ի վերայ մանկանն ասէ զաղաթս. Տէր Աստուած մեր որ եկիր ի փրկութիւն ապրի մարդկան, նայեաց ի վերայ աղախնոյս քո (Եւն) :

4. Թղ. 20բ. Կանոն Պսակ առնելոյ : Սղմ. 1, Կցորդ. Տէր ի զարուսթեան քում ուրախ : Ընթ. ի Ծննդոց. Եւ ասաց Աստուած. Արասցուք մարդ... (Թղ. 24ա) Քաշանայն ասէ զաղաթս. Տէր Աստուած զարութեանց, արու եւ էգ արարեր... : Թղ. 27ա. Եւ ապա Թալ կասէ եւ խաչ արկանէ. Սղմ. ի Թիւ. Երանի ամենեցուն, որ երկնիին... : (Վերջ՝ Թղ. 31բ) :

5. Թղ. 31բ. Կանոն երկրորդ ամուսնութեան պսակի. Սղմ. Տէր ի զարութեան քում. Պաւղոս զրած է յառաջն. Կանայք իւրեանց արանց : Ալէլուիա : Կացցէ գլխոյ ընդ աջմէ քում : Աւետարանն. Եւ զնացին զճեռ Յիսուսի : Քաւրոյ. Վասն ուղղելոյ զյնացս : Եւ ասէ զաղաթս զայս : Տէր Աստուած մեր որ ի հրեշտակաց խաւսեցալ քանդ... : (Վերջ՝ Թղ. 33բ) :

6. Թղ. 33բ. Կանոն Հաղորդ տալոյ : Առնու քաշանայն զփրկական խորհուրդն եւ խաչ առաջի եւ որդւրմառ եւ մոմեղէն... եւ ասէ զաղաթս զայս. Տէր Աստուած ամենակալ, ամենապաշտ... :

7. Թղ. 38բ. Կանոն Տղաքաղի : Յորժամ երկրորտան կամ հնդէտասանամեայ լինի, ասեն Սղմ. Ծ. Ողորդեալ ինձ... եւ ասէ զաղաթս զայս. Աստուած յաւիտենական... : (Վերջ Տղաքաթայի Թղ 52բ) :

Արս մասին միջ, Եսայեայ մարդարէութենէն ընթերցուած է մը յետոյ, կրցուած է. Թղ. 48բ. «Ի վարդապետութենէ սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչիմ : Ամենեւորդի» որք տեսնեցին զնոսա : Վերջ՝ զայնց յայնմ որ էմ յանդիման տեսանեմք, եւ ի նոյն պատկեր նորոյիմք փառաւր ի փառս :

8. Թղ. 52բ. Իսկ առաւարտուն երբան ի գերեզմանն. եւ ասեն զԱմբիծն, եւ զկնի շարական՝ զոր կամին. — Սղմ. Կց. Եղիցի անուն Տեառն ուրհնեալ. — Փոխն՝ Աւրհնեցէք մանկունք զՏէր. Ընթ. յեսայեա Եւն (Թղ. 54ա) : Եւ ասէ զաղաթս. Աւրհնեալ եւ քարեխնամող... : (Վերջ՝ Թղ. 55բ) :

9. Թղ. 55բ. Կանոն համարելն ամենայն նմեցեցելոց քաղմանն ի Քրիստոս յըզարկելով, ասեն Սղմ. Ծ. Ողորդեալ ինձ Աստուած, եւ զերկիւք պատմեն... եւ ասէ զաղաթս. Աստուած... :

Հոս բերուած Զննուած է կէս էջի շարի. կը կարդացուի միայն զարգաղիր համառօտագրութիւնը Աստուած բառին, որուն զիմացի լուսանցադարձն ալ մընացած է. այս էջին յետոյ կտրուած է նաեւ երեք Թուղթ, որով Թղ. 55բ կանոնին շարունակութիւնը կրլայ Թղ. 56ա, որուն վարի լուսանցքին վրայ զրուած է «Սղմ. ննջեցելոց» եւ կը սկսի «Ալէլուիայ ալ. Երկիւք պատմեն զփառս Աստուծոյ, եւ զարարածս ձեռաց նորա» եւն : Վերջ կանոնիս՝ Թղ. 99ա :

10. Թղ. 99ա. Իսկ առաւարտուն երբան ի գերեզմանն, եւ ասեն զԱմբիծն... Պաւղոսի առաքելոյն ի Թեաղոնիկեցւոց Թղթին ընթերցուած... (Թղ. 100բ) Աղաթք զոր ասացեալ է Տեառն Բարսղի հայրապետին. Գոհանմբ զքէն, Տէր... : (Վերջ՝ Թղ. 104բ) :

11. Թղ. 104բ. Կանոն Հոգեհանգիստ առնելոյ կամ պատարագ մեռելոց : Ասեն Սղ. ի Թիւ ԼԱ. Երանի ում : Եւ փառս տան, ԼԶ. Մի՛ նախանձիր, ԼԷ. Տէր մի՛ սըրտմտու, իմ. Երանի որ խորհի... :

Այստեղ կ'ընդհատի շարունակութեանը՝ Թուղթ ինկած բլլալով : Թղ. 105ա կը սկսի՝ «...միայն ես առանց մեղաց եւ ուրբայութիւն քո արքայութիւն յախտեանից որ ոչ անցանց եւ թեզ վայելէ Ի» (անշուշտ աղօթքի մը վերջաւորութիւնն է, որուն կը կցուի) «Երանի ում Թողութիւն եղեւ մեղաց Ի՞նչ ծածկեցան տանեալն յոնցանի նորա» աղաչխարութեան սողմոսը եւ յաջորդները : Վերջ՝ Թղ. 124ա :

12. Թղ. 124ա. Կանոն Տեսնակամի աղաքինելոյ : Ամեն զնու իրեայն ի դուռն

եկեղեցոյն առաջի սուրբ խաչին, եւ դը-
նեն կարմիր բուրդե եւ րամպակ, մի՛ ա-
կամա, այլ կամայ. եւ ասեն Սղմ. ԼԱ.
Երանի ում թողութիւն... եւ ասեն զա-
ղաւթս. Աւրհնեալ ես, Տէր ամենակալ,
ողորմութեամբդ քու... (Վերջ՝ Թղ.
133ա) :

13. Թղ. 133ա. Կանոն Տեսառնականի
սեղան աւրինելոյ. Աւրհնեալ եւ Տէր Աս-
տուած ամենակալ... (Վերջ՝ Թղ. 133բ) :

14. Թղ. 133բ. Կանոն Ննջեցելոցն եաւ-
քնն առուրն է կամ ժեւեանց կամ տարել-
ցեացն: Եւ ասեն Սղմ. Կց. Եղիցին յա-
կանջ թո, ի խորոց: Ընթերցուած յերե-
միայ... (Թղ. 135բ) Եւ ասէ զաղաւթս.
Աւրհնեալ եւ միածին որդի... (Վերջ՝
Թղ. 137ա) :

15. Թղ. 137ա. Գանձ քաղման ննջե-
ցելոց հաւասար յԱռաքել վարդապետէ.

Այսաւր Էհաս Հրաման Արարչին...
(Վերջ՝ Թղ. 139ա, կաղմեւով տնադուրիս՝
«Առաքել վարդապետի»):

16. Թղ. 139ա. Ողբ վասն ճնջեցելոց:
Ով քահանայք եւ վարդապետք... (Վերջ՝
Թղ. 141ա) :

17. Թղ. 141ա. Ողբ ճնջեցելոց. Եկայք
այսաւր եղբայրք ամէն... (Վերջ՝ Թղ.
142ա, կաղմեւով տնադուրիս՝ «Երգ Արիս-
տակեսի»): Թղ. 142բ-145բ կրկնութիւն է
Թղ. 133բ-137ա-ի՝ քիչ մ'աւելի մանր զը-
րով, իսկ Թղ. 146ա-147բ ննջեցելոց շա-
րական է. կը սկսի «Արարիչ եւ մարդա-
սէր, անխակալ եւ քարեզոյթ» եււն եւ
կը վերջանայ «Եւ սրբոյն Լուսաւորչին
հայրապետին, եւ սրբոց առաքելոցն,
համարէն մարտիրոսացն. ողորմած»:

(«Հանդէս Ամսօրեայ», 1947,
էջ 470-473)

12

ՍԱՂՄ ՈՍԱՐԱՆ

Ի ՍՈՖԻԱՅ

ՌՃԲ — 1653

Թուղթք՝ 234 (էջը 467): — Մեծու-
քիւն՝ 15,5×10: — Գրութիւն՝ միասին,
10×6,5: — Տողք՝ 19: — Թերքք՝ 20, իւ-
րաբանչիւրը 12 թուղթ միայն՝ Ա. 9, Դ.
10, Զ. 11, Թ. 11): — Նիւթ՝ մաղաղաթ,
մերթ հաստ, մերթ բարակ: — Կաղմ՝ ներ-
սէն լաթ, դրսէն կաշեպատ: — Մագաղա-
քեայ պանդաւանի՝ սկիզբը մէկ հատ, այն
այ վորուած կամ փրցուած, կտոր մը
միայն մնացած. մտելը՝ մէկ հատ ամ-
բողջ եւ երկու հատ այ փրցուած: — Հան-
գամանք՝ շատ գէշ, կաղմի կաշեպատ եւ
տեւի մասը պակաս, ամբողջ կաղմը քա-
ջալուած թերթեր կաղմէ կաած. փական-
քիւնքիւնքեայ պահպանակը պակաս, ճար-
մանդի տեղերը միայն մնացած: — Գիր՝
հին բողբոջի, մէկ ձեռքէ, շատ կանո-
նաւոր ու զեղեցիկ: — Ձարդագիրք՝ շատ
յաճախ, մեծ եւ զեղեցիկ. պրակներու
սկզբնաղբերը առհասարակ թղնագիր
բաղմբանք (առնուաղն չորս զոյնով): —

խորագիրք՝ սկզբնատողք եւ սկզբնատողք
համարներու (Սաղմոսաց) կարմիր եւ
մանուշակագոյն. խրատագիրք կամ տե-
ղեկագիրք ամէն սաղմոսի գլուխը՝ կար-
միր: — Խորանք՝ Թղ. 2ա բաղմագունեան
խառն ոսկւով: — Կիսախորանք՝ Թղ. 53բ,
85բ, 109բ, 136բ, 161ա, 186բ, բոլորն ալ
բաղմագոյն, խորքերը ոսկի, տերեւածեւ
ղարդարուն: — Լուսանցապարդ՝ յաճախ,
շատ յաղող, բաղմբանք, զանազան ձե-
ւով, ոմանք թոյնաղարդ, Թղ. 81ա քա-
րոցավառ, բաղմագոյն: — Նկար՝ Թղ. 1բ,
կը ներկայացնէ Դաւիթ թաղաւորը՝ տա-
նադեայ ճմար է մեռին. ինքը երկայն պա-
տենաւոր սուր կախած է. գլուխը թաղ,
գէմքը աւրուած, խոնաւութենէ ներկերն
իրար խառնուած. նկարի խորքին մէջ կը
տեսնուի Եկեղեցու շէնք մը՝ գուցէ հրէ-
ական տաճարը, որուն վրայ կան երկու
աշտարակածեւ զմբէթներ՝ իրար միա-
ցած վարդաւորածեւ մեծ, կարմիր, ծա-

Նկ. 2

Պատկերում ներկայացված է, թ. 4, թղ. 153թ

լիծալ լաթով մը: Թղ. 2ա-209թ նկար, խորան, փխսխորան եւ ին ռազմադուռեան են, իսկ Թղ. 209թ-234թ միադոյն վարմիւր. այն տպաւորութիւնը ընկելով, Թէ այս վերջին մասի գործերը յրացած չեն, միայն հիմը զրուած է: - Դատարկ՝ Թղ. 1ա: - Ժամանակ՝ ՌձԲ (1653), Սեպտեմբեր 8: - Գրիչ (Թերեւս նաեւ Մաղկող)՝ Ստեփանոս երկէջ: - Տեղի՝ չկայ յիշատակագրութիւնը Թերի մնացած ըլլալուն: - Յիշատակարան՝ Թղ. 234ա-234բ, Թերի մնացած մէկ կամ երկու Թերթ պատուած ըլլալով: - Տեղեկութիւն՝ ձեռագրիս վերջին ստացիւն է Քառյ Յովհաննէս Շահվէլէտեան, սոփարեան, որ ստացած է զայս իր հանդուցեալ ձօթմէն՝ Յակոբ Շահվէլէտեանէ, Ամասիացի:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ստեանն է Սաղմոսարան, բաժնըւած կանոնադրութիւնը (քանի մը սկիզբներ կիսախորանով) եւ զուգընթաց (երբեք սաղմոսներու թիւը լուսանցքի վրայ նշանակուած): Կանոնագիրս ծայրերը իրենց համապատասխան Քարոզք եւ Ազօթք համառօտագիր նշանակուած: Սաղմոսներու թիւի կարգը պահուած է (ԱձԹ): Կը սկսի խորանով մը.

1. Տղ. 2ա. Երանեալ է այր որ ոչ դեաց ի խորհուրդս ամբարշտաց... (Ա Սաղմոսն): - Թղ. 5ա (Դ). ի կարգալ իմում... - Թղ. 8ա (Է). Տէր Աստուած իմ, ի քեզ յուսացայ... - Թղ. 9բ (Թ). Դոհացայց գլին, Տէր... - Թղ. 14ա (Ժ). ի Տէր յուսացայ. ո՞րպէս ասիցէք... - Թղ. 16բ (ԺԴ). Տէր, ո՞վ կացցէ ի խորանի... - Թղ. 20 (ԺԷ). Սիրցից ըզբեզ, Տէր... - Թղ. 28ա (ԺԸ). Երկինք պատմեմ... - Թղ. 31ա (ԻԱ). Աստուած, Աստուած իմ... - Թղ. 35 (ԻԴ). Առ քեզ Տէր համբարձի... - Թղ. 36բ (ԻԵ). Առ քեզ Տէր կարգացի... - Թղ. 39բ ((Լ). ի քեզ, Տէր, յուսացայ: - Թղ. 43ա (ԼԲ). Տնծացէք, արդարք, ի Տէր... - Թղ. 46ա (ԼԴ). Դատեա, Տէր, զայնոսին... - Թղ. 54բ (ԼԶ). Մի՛ նախանձիր ընդ չարս... - Թղ. 58ա (ԼԷ). Տէր, մի՛ արտմոռութեամբ... - Թղ. 63ա (Խ). Երանի որ խորհի... - Թղ. 66ա (ԽԳ). Աստուած, ականջաւ...:

Ասկէ ետքը կան նաեւ հետեւեալ սաղմոսները՝ նոյն կարգով. ԽԶ, ԽԺ, ԾԲ, ԾԵ, ԾԸ, ԿԱ, ԿԳ, ԿԵ, ԿԸ, ՇԲ, ՇԴ, ՇԶ, ՇԸ, ՁԵ, ՁԸ, ՁԹ, ՂԲ, ՂԵ, ՂԸ, ՃԴ, ՃԵ, ՃԶ, ՃԸ, ՃԹ, ՃԺԴ, ՃԽԸ, ՃԽԹ (Թղ. 70ա-188բ): Եւտոյ կը յաջորդեն.

2. Թղ. 188բ-211ա. Արիմոթին աստիճանաց... - Թղ. 211բ. Արհնեալ ես Տէր Աստուած հարցն մերոց... - Թղ. 214բ. Մեծացուցէ անձն իմ... - Թղ. 215ա. Արհնեալ Տէր Աստուած իսրայէլի... - Թղ. 216ա. Արհնեցէք զՏէր երկինք... - Թղ. 218ա. Փոքր էի ես յերարս իմ... - Թղ. 218բ. Տէր ամենազաւ...:

3. Թղ. 221ա. Աղօքի հասարակաց քրիստոնէից մեծամեծաց եւ փոքունց... (մանրագիր բորգիքի խրատական մը, վերջ՝ Թղ. 222բ): - Թղ. 223ա. Հաւատով խոստովանիմ... - Թղ. 227ա. Ընկալ քաղցրութեամբ... - Թղ. 228բ. Որդի Աստուծոյ...:

4. 229բ. Գովասանութիւն վասն Սաղմոսի ի յԱռաքել վարդապետէ (35 տուն. տնագլուխ՝ «ի վարդապետէ Առաքել վասն Գեորգ քահանայի»): Իմանալի այս բուրաստան, / Երդ ի հոգւոյն աստուածական... / (վերջ). Յանձնական հագին սովին / Յաւուր մեծի դատաստանին:

5. Թղ. 205-206բ (Լուսանցի վրայ գրուած է հայերէն գրերով երբայցերէն այբուբենը). «Արի՛ք, բէթ, գամիլ, դաւլթ, հէյ» եւլն:

ԹԻՇԱՏԱՆԱԲԱՆԲ

Թղ. 234ա-234բ. Փա՛ռք քեզ, անսահման եւ անզուգական տնուն, անսկիզբն եւ անվախճան, անիզ եւ անապական էականութիւն, անուր, աներբ, անստուեր եւ անժամանակ, լիբիս բաժանեալ անձնաւորութիւնս, եւ ի մի տէրութիւն եւ աստուածութիւն քրիստոնիկեալ անբալ եւ որդեալ միութեամբ, պարզ եւ անզնին, եւ թիւ կատարեալ. ի միոյ պատճառէ չարժեալ եւ վնքեալ ի յերիս. անեղականք եւ անսկզբունք, յառաքմէ եւ յառաքելեալ, ի միոյն պատճառէ որդի ծննդեամբ եւ Հոգի բղիթամբ, ոչ սկսեալք եւ ոչ

դադարեալք, միակամք, և մի Տէր և Աստուած. Հայր և Որդի և Սուրբ Հոգի, յորում Հօր անհասի, և անծնի, և Որդւոյ նրա միաննի, և Սուրբ Հոգոյն նորոգողի, փառք և սատիւ դոնացողական երկրպագութիւն յանցելումն ներկայէս մինչև յաւիտեանս, և յաւիտենից յաւիտեանս. ամէն:

Աստուանաւոր կատարեցաւ. հողիւղուարձ երգաւ Դաւթի մարգարէին՝ որ ստի Սաղ-

մոսարան, ի լաւ և յընտիր օրինակէ, ձեռամբ մեղապարտ և բաղձամեղ, յողմաթաւայ և մեղաց զերի Ստեփանաւ իրիցու, ի Թվականիս Հոյոց Ռ եւ ՃԲ (1653) տմի, Սէպտեմբեր տմս (այսպէս) ութի: Եւ որս փափագող Լղեալ յա[յ] տմ պերճացեալ սոփեւրիս... (պակաս):

(«Հանդէս Ամսօրեայ», 1948, էջ 110-111)

13

Յ Ո Ի Ռ Ի Թ - Գ Ի Բ

Ի ՍՈՖԻԱՅ

ԺԵ-ԺԸ - XVII-XVIII

Գալար՝ Թղթեայ, փակցուած յաթի վրայ: - Մեծութիւն՝ 500 X 8,5 (զրու-թեան լայնութիւն՝ 6,5 տմ.): - Գիր՝ նօսր դիր, սեւ մէլանով, մաքուր, ամէն վերջակէտէ յետոյ դիտադերբ մութ կարմիր, աղօթքներու խորագիրք և սկզբնատողք՝ կարմիր, յամախ՝ երկդոյն: - Նկարք և Բոլորակք՝ բազմաթիւ, ծաղկաձև վարդերով զուենագեղ (տե՛ս վա-րը): - Ժամանակ՝ իրր ժԵ-ԺԸ շրջ.: - Տեղի՝ անյայտ: - Գրիչ՝ անծանօթ: - Ստացող՝ Բաղդասար: - Համեմատման տեղ-տեղ վնասուած, տակի յաթի մասէն անջատուած և քիչ մը պատռուած: Սկիզբն թւի, վերջը՝ անրնթեռնելի: - Տեղեկութիւնք՝ Համայնիւս վերջին տա-ցողն եղած է Ստեփաննոս սրբազան Յովա-կիմեան (Սոփիա) որ յանձնած է զայս Սարգիս Թէոփիլ Թէոփիլեանի և որ կր նուիրէ Սոփիայի հայ եկեղեցւոյն 20 Սեպտեմբեր 1942ին:

ԲՈՎԱՆԴԱՌՈՒԹԻՒՆ

Գրութիւնս է Յունութ-գիր (Համա-յիւ):

1. Կր տեսն «Հատուով խոստովանիմ» աղօթքով, որուն առջևի երկու տները պակաս են (հասնօրէն պակաս է նաեւ սկզբի նկարը). կը «կարդացուի» «մո»-յորեալ ոչխարին մէջ[... ա]ռաջի քո.

ընկալ զիս որպէս դանառակ որդին՝ Լւն, մեացածն ամբողջ վըր վերջեանայ՝ «անբա-թանելի և միասնական սուրբ Երրորդու-թեանդ յաւիտեան յաւիտենից: Օղնական և պահպան եղիցի ծառայիս Աստուծոյ Բաղդասարին»:

2. Նկար Աստուածածնի մանուկ Յի-սուսով, զոր Սիմէոնի կր յանձնէ տաճա-րի մէջ: Ամբողջ պատկերը բազմազոյն և ոսկեգոյն, գէժքեր յաղող, ներքեւ խո-րադիրս՝ «Աղօթք ամէնօրեանայ սուրբ Աստուածածնին. Ո՛ր ամենասրբուհի Աս-տուածածին, պարծանք կուսութեան» է. յի. վերջ՝ «կտորեւ զամէնայն չար ակն ու չար յաղուն ի դիմաց ծառայիս Աս-տուծոյ Բաղդասարին, ոչնական ու պա-հասպան եղիցի և ամենայն չարէ պահա-ցէ. ամէն»:

3. Նկար Տիրամայրը՝ Յիսուս մանու-կը զիրկը. Լուսպոյն եղբայրագով:

4. Նկար խաչելութիւն. խաչին տակ աջ եւ ձախ՝ սուրբ Աստուածածին և սուրբ Յովհաննէս. և «Աղօթք վասն կա-պանաց դիւաց կախարդաց» է. յի. վերջ՝ նոյն մաղթանքով:

5. Նկար սուրբ Ստեփաննոս սարկաւազ՝ չրջանակի մէջ, ձախ ուսին վրայէն վար կ'իջնայ կարմիր ուրարը. սպիտակ, յու-սուպակն՝ ոսկի. նկարին շուրջը տնկիւ-

նաղարդներ՝ Լուսափոյն, խորքին մէջ կ'երևալ աշտարակաձէն տնակ մը, վարը՝ «Աղօթք սրբոյն Ստեփաննոսի: Այլ և բարեխօսութեամբ սրբոյն Ստեփաննոսի նախակայինն ևւին. վերջ՝ նոյն:

6. Նկար սուրբ Գրիգոր Լուսափոյնի՝ չրջանակի մէջ, արքայական թագով, հայրապետական զգեստներով, ստորեւ՝ «Աղօթք սրբոյն Գրիգորի մերոյ Լուսափոյնի: Այլ և բարեխօսութեամբ սրբոյն Գրիգորին մերոյ Լուսափոյնն ևւին. վերջ՝ նոյն:

7. Նկար սուրբ Յովհաննէս Կարապետի՝ չրջանակի մէջ, ներքեւը աղօթք մարդարենեբուն և նահապետաց անունով:

8. Նկար սուրբ Երրորդութեան, համապատասխան աղօթքով և նոյն մաղթանքով:

9. Նկար Յիսուս և Երկու կոյրերը, ձեռքերուն մէջ մէկ մէկ գաւաղան, որոնց վարի ծայրերը երկայնաձէն ծակով և սուր կը վերջանան: Ձգեստաւորումը կարեւոր. Յիսուսի պատմութեանը՝ կանաչ, վերարկուն՝ կարմիր, կոշիկները՝ սեւ մոյկաձէն: Արջեւի կոյրին պատմութեանը՝ կարմիր մինչև ծուկները, որոնք մերկ կը մնան, կոշիկները՝ սեւ մոյկեր. Երրորդ կոյրին պատմութեանը՝ զմբիտալոյն կանաչ, մնացածը՝ նոյն միւսին հետ, և «Աւետարան ըստ Մաթէոսի վասն բժշկութեան: Եւ մինչդեռ անցանէր» ևւին:

10. Նկար 24 սուրբերու կամ Հրեշտակներու, երկու շարքի վրայ 12ական, առինքնող արտայայտութեամբ, մէջտեղը շուշանաձէն ծաղկներ, պատկերներու ներքեւը թեւատարած հրեշտակապետ՝ ձեռքին մէջ աշխարհազունդը՝ վրան խաչով: Բոլոր պատկերները բազմագոյն, լուսապատկե՝ ոսկի: Աստուծոյ վարը կայ «Աղօթք հրեշտակապետաց պահպանութեան: Գաբրիէլ, Միքայէլ, Ռաֆայէլ» ևւին. վերջ՝ նոյն:

11. Նկար սուրբ Գեորգ զօրավարի ձիու վրայ, օդաթռիչ, վերարկուն օդածածան, ձեռքի նիզակը մխած է վիշապին կոկորդը և ծայրը միւս փողէն դուրս ելած է: Ամբողջը բաղեւրանդ և շատ յաջող, մանաւանդ ձիու մասը: Այս նկարին ևւ կից կան աղօթքներ:

12. Նկար՝ Յիսուս Յորդանան գետի մէջ Յովհաննէսէ վր մկրտուի, իր շուրջը Հրեշտակ մը, վերեւը աղանակերպ Սուրբ Հոգին: Ուշագրաւ է գետը, որ բոլորաձէն ծալքերով կը բարձրանայ գէպի վեր՝ ցոյց տալու համար գետին շարժումը: Ասոր կից՝ «Աղօթք գլխացաւի և աչացաւի: Գայր գետն Յորդանան և բերէր ծառ մի գեղեցիկ» ևւին:

13. Նկար՝ Աբրահամու զոհին և համապատասխան պատմութիւնը:

14. Նկար Սուրբ Սարգսի զօրավարին, ձիու վրայ, իր որդին՝ Մարտիրոս իր ետեւը ձիու վրայ. Հոս ևւ ձին օդայաց է և շատ յաջող գծերով, մանաւանդ իր բաշերով ու արտայայտիչ խիսնովը: Նկարին տակը՝ «Աղօթք սրբոյն Սարգսի զօրավարին» ևւին:

ՅԵՇԱՏԱԿԱՐԱՆ

1. Ձեռագիրը կը վերջանայ յատուկ յիշատակագրութեամբ մը, որմէ միայն առաջին տողը ընթեռնելի է. «Գրեցաւ Համայնիս ի մայրաքաղաքն...», մօտ 5 տող խոնաւութեանէ իրար խառնուած, սեւցած և անընթեռնի դարձած են, որով ո՛չ դրիչը, ո՛չ գրութեան տեղը և ո՛չ ալ ժամանակը յայտնի կ'ըլլան:

2. Համայնիս գրուած է Քաղղասարձի համար, որուն անունը կը յիշուի ամէն աղօթքներու վերջաւորութեան:

(«Համգէտ Ամսօրեայ», 1948, էջ 112-114)

Յ Ո Ւ Ռ Ո Ւ Թ - Գ Ի Ր

Ի ՊԼՈՎԴԻԻ

ԺԷ-ԺԸ - XVII-XVIII

Գալար՝ Թղթեայ: - Մեծուքիւն՝ 330
 X7,5 (գրութեան լայնութիւն՝ 6 սմ): -
 Գիր՝ նօտրդիր, մանր, սեւ թանաքով.
 ամէն վերջնական յետոյ զլեւադիրը կար-
 միր, աղօթքներու խորագիրք եւս կար-
 միր, սկզբնատողք՝ Ժրկզոյն (մութ մա-
 նուակ եւ մոխրագոյն), մեծագիր: -
 Նկարք եւ Բոլորակէ՝ բազմաթիւ, անկիւ-
 նազարդերով: Բոլոր նկարները բազմա-
 ղոյն են՝ մանուակ, մոխրաղոյն-կա-
 պոյտ, կարմիր եւ սեւ, լուսապսակները՝
 ոսկի, ղէմքերը ոչ յաջող: - Ժամանակ
 իբր ԺԷ-ԺԸ ղդ.: - Տեղի եւ Գլխի՝ ան-
 ծանօթ: - Համգամանք՝ շատ անխնամ
 պահուած, սկիզբ եւ վերջ թերի. թէեւ
 այժմ երեք կտորէ կը բաղկանայ, սա-
 կայն նախապէս շատ տեղէ պատուած
 ըլլալով՝ անյարմար կերպով փակցուած
 ու կարուած անոր մասերը՝ նոյնիսկ
 իրեն չվերարեւած կտոր մը (ուրիշ Հա-
 մայիլէ քանք Կցած են ասոր: - Տեղե-
 կութիւն՝ տեփականութիւն Գարութիւն
 Կ. Անանեանի ի Պլովդիւ, որ ստացած է
 իր մօրեղբորմէն՝ Յովհաննէս Ս. Փա-
 փապեանէ (Աղբիւրնուպօյխա):

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Գրութիւնս է Յուլուք-գիր (Համա-
 յիլ):

1. Կը սկսի «Հաւատով փոստովանիմ»
 աղօթքով, որուն առաջին մասը՝ երեք
 տուն, ներսէս Շնորհալիի նկարով, տար-
 ուած կցուած է Համայնիւս վերջը: Կը
 պահար 9 տուն: Այժմ կը սկսի «Արքայ
 երկաւոր, տուր ինձէն եւ կը վերջնայ
 «Փառք, իշխանութիւն եւ պատիւ այժմ
 եւ միշտ եւ յաւիտեանս յաւիտենից. ա-
 մէն: Ծառայիս Աստուծոյ (անուան տեղը
 պարապ ձգուած) օգնական Էդիդի եւ պա-
 հապան յամենայն յարէ, պահեսցէ յերե-
 ւելի եւ յաներեւոյթ թշնամոյն պահեսցէ:

ամէն»: Աղօթքիս մէջ կայ նկար Աստուա-
 ծածնի, որ մանուկն Յիսուս Սիմէոն Ծե-
 րունիին վը յանձնէ ի տաճարն:

2. Ձորս տուն սաղմոսէ վերջ՝ նկար
 Աստուածածնի մանուկ Յիսուսով, ներ-
 քեր խորագիրս՝ «Աղօթք սուրբ կոյս Մա-
 րիամ Աստուածածնին: Ով ամենասրբու-
 չի Աստուածածին, պարծանք կուտու-
 թեան» եւլն, որ կ'ընդմիջուի ուրիշ Հա-
 մայիլի մը վերարեւած մէկ պատարկու-
 վը, զոր հոս կցած կարած են:

3. Այս պատարկը նոյնպէս Թղթեայ
 Յուլուք-գիր մ'է, 8 սմ լայնքով եւ մեծ
 նօտրդիր (յայտնապէս տարբեր մեռքէ),
 որ կը բովանդակէ «Հաւատքով խոստո-
 վանիմ» աղօթքէն 7 ոչ-ամբողջ տներ:

4. Նկար իշխուութեան, վարը՝ «Ա-
 ղօթք վասն կայանաց դիւաց եւ կայար-
 քաց եւ աղանդաւորաց եւ վասն դատաս-
 տանի ադոնիւլոյ եւ վասն քաղցութեան
 եւ երեսըստութեան: Թապաւոր հօր, ապաւն
 ծարաււոյց, փրկիչ նեղելոյց»
 եւլն: Վերջ՝ «Ծառայիս Աստուծոյ...
 ամէն»: Յետոյ՝

«Ձար իշխանքն հալածին,
 Որք քնդ ծառայս քս մարտնչին,
 Երեւելով նշան խաչին՝
 Յաներեւոյթ կործանեցին:

Պարգեւիչ բարեաց մարդկան,
 Ամէնառաւ՝ ամենեսեան,
 Պատրաստեցոյ զմեզ անխափան՝
 Ձալտս հողոյ եւ մարմնական, եւլն:

5. Նկար Ստեփանոսի նախալիւսի՝
 ոտանաւոր աղօթքով բոլորակի մը մէջ.

«Ո՛րքն հայցեմք արտասուագին,
 Նախալկայ Տեառն արարչին,
 Սուրբ Ստեփանոս բարձող երկնին,
 Տեսող դիտուս յաջմէ ծնողին» եւլն:

6. Նկար Գրիգոր Լուսաւորչի, նոյն-
պէս ուսանաւոր աղօթքով. «Ոնդրեմք ի
բէն Հայր պատուական» եւլն:

7. Նկար Յովհաննու Կարապետի՝ Հա-
մայաւոսիւսի աղօթքով:

8. Նկար ծննդիւր աղօթականի՝ պահ-
պանութեան աղօթքով:

9. Նկար Յիսուս պատարադի բաժա-
կին մէջ՝ յատուկ աղօթքով:

10. Նկար Աբրահամու զոհին, որուն
պատմութիւնը ծաղկազարդ քառակուսի-
ներու մէջ եւ յիշատակութիւնը զանազան
Ս. Նշաններու:

11. Նկար Հրեշտակապետի եւ Հմա-
պատասխան աղօթք: Ատր կից՝

12. «Աղօթք վասն ճանապարհորդաց»,
որ փխստ կը մնայ՝ պատուած ըլլալով:

13. Կիսատ աղօթք մը, որով զաւակ
ունենալ վը խնդրուի:

14. Նկար Երկոտասան առաքելոց՝ շր-
ջանակի մէջ:

15. Նկար ս. Գէորդայ Զօրավարին՝
յատուկ աղօթքով, որուն կից՝ Աղօթք ս.
Թադաւորաց:

Հոս կը փերջանայ ձեռագիրն՝ թերի
մնալով բաւական մեծ մաս մը, որուն մէջ
նաեւ յիշատակարանը:

(«Հանդէս Ամսօրեայ», 1950,
էջ 208-209)

15

Յ Ո Ի Ռ Ո Ի Թ - Գ Ի Բ

Ի ՊԼՈՎԴԻԻ

ԺԸ - XVIII

Գալար՝ Թղթեալ: - Մեծութիւն՝ 611
× 10 (զրուեցան յայնութիւն՝ 8 սմ): -
Հիմ սպաղիք (փակցուած հայատառ ձե-
ռագիր թրքերէն Համայնի վրայ), որուն
մէկ մասը (74 սմ երկարութեամբ)՝ ձե-
ռագիր, մեծ նօսրգիր: Սկզբնատողը՝ մեծ
թռնադիր-ձկնադիր, սովորական բազ-
մաթիւ նկարներով եւ ծաղկազարդ քառա-
կուսիներով: - Նկարք՝ բազմաթիւ (տե՛ս
վարը): - Տպագրութեան տարի՝ չիք: -
Ժամանակ ձեռագրի՝ անծանօթ, հաւա-
նարար ԺԸ դ.: - Գրիչ ձեռագիր մասի՝
տիրացու Օվանէս: - Համգամանք՝ գոր-
ծածութեան մշտուած, տեղ-տեղ պատուած
մասեր անյարիւր փերցով փակցուած,
սկիզբ եւ վերջ թերի: - Տեղեկութիւն՝
սեփականութիւն տիկ. Մանիկ Յ. Սար-
գիսեանի ի Պլովդիւ, որ ստացած է իր
հօրմէն՝ Թադւոր Փափաղեանէ (Աղրիա-
նուպօյսեցի):

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Գրութիւնն է Յուդութ-գիր (Համա-
յիլ):

Կր սկսի «Հաւատով խոստովանիմ» ա-
ղօթքով, որուն առջևի մասը Համայնիւս
մէջնողը կը դռնուի, մաս մըն ալ՝ ամէ-
նէն ետեւը:

Համայնիւս մէջ կան հետեւեալ նկար-
ները՝ համապատասխան աղօթքներով,
որոնք յետոյ ձեռքէ մը բազմազոյն ջրա-
ներկուած են.

ա. Աստուածածին Յիսուս մանկամը:
- Բ. Գառն Աստուծոյ: - Գ. Մնունդ Յի-
սուսի՝ մողերու երկրպագութեամբ: -
դ. Սուրբ Երրորդութիւն: - Ե. Աբրահա-
մու զոհը: - Զ. Սուրբ Ստեփանոս սար-
կաւաղ: - Է. Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ:
Ը. Ոսկեկութիւն: - Թ. Վիշապապան
հրեշտակ: - Ժ. Երկոտասան առաքելը:
Ժա. Գլխատուած ս. Յովհաննէս Մկր-
տիչ՝ իր զահճով: - Ժբ. Աւետարանիչ
մը (?): - Ժգ. Աւետում: - Ժդ. Ոսկեկու-
թիւն՝ խորհրդանշական: - Ժե. Սուրբ
Սարգիս՝ իր որդւով ձիաւոր: - Ժզ. Հրեշ-
տակ նետով եւ սուսերաւոր, սպանայից
թաղայի:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

1. Համայնիս գործածուած է Օհանի որդի Աննայի եւ Խաղարի որդի տիրացու Աստուածատուրի համար, որոնց անունները նոսրղիբ ձեռագրով գրուած են աղօթքներու վերջը:

2. Զեռադիր Համայնիի զրիւն է ախրացու Օվանէս, որ իր գրութիւնը կը վեր-

ջացնէ այսպէս. «... եւ ամենայն սրբոց աղօթիւքն եւ բարեխօսութեամբն, Տէր Աստուած, օգնական լի (= լիք) ծառայիս քո՝ որոյ վերայ գիրս կենայ. ամէն: Եւ մեղաւոր տիրացու Օվանէսէս. ամէն: Հայր մեր»:

(«Հանդէս Ամսօրհայ», 1950, էջ 209-210)

16

Յ Ո Ւ Ռ Ո Ւ Թ - Գ Ի Ր

Ի ՊԼՈՎԴԻԻ

ԺԸ - XVIII

Գալար՝ թղթեայ: - Մեծութիւն՝ 151 X 8 (գրութեան լայնութիւն՝ 6,5 սմ.): - Գիր՝ նոսրղիբ, միակողմն սեւ թանաքով: Նկարք եւ Զարդագիրք՝ չունի: - Ժամանակ՝ անծանօթ, հաւանաբար՝ ԺԸ դ.: - Տեղի եւ Գրիչ՝ անյայտ: - Ստացող՝ Մարիամ: - Համզամանք՝ պատռուած, երեք կտորի բաժանուած, սկիզբ եւ վերջ՝ թերի: - Տեղեկութիւն՝ սեփականութիւն տրի: Ճրանասահի Գ. Ղազարոսեանի ի Պլովդիւ, որ ստացած է իր օրովն՝ Զապէլ Գարակեօղեանէ (Կ. Պոլիս):

ԲՈՎԱՆԴԱՅՈՒԹԻՒՆ

Գրութիւնս Յուռութ-գիր (Համայնի) ժըն է՝ չար աչքի եւ լեզուի դէմ: Կը բովանդակէ աղօթքներ եւ մաղթանքներ ընդդէմ դիւաց, թպլայի եւ աւթի:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ

Գրուած է վասն «ծառայիս Աստուծոյ Մարիամին», որ կը յիշուի բոլոր աղօթքներու մէջ:

(«Հանդէս Ամսօրհայ», 1950, էջ 210-211)

17

Յ Ո Ւ Ռ Ո Ւ Թ - Գ Ի Ր

Ի ՊԼՈՎԴԻԻ

ՌՄԽԹ - 1800

Գալար՝ թղթեայ: - Մեծութիւն՝ 450 X 9,5 (գրութեան լայնութիւն՝ 8 սմ.): - Գիր՝ նոսրղիբ, սեւ թանաքով, մաքուր: Ամէն վերջապէս յետոյ գլխադրերը կարմիր, աղօթքներու խորագիրք, սկիզբ եւ վերջաւորութիւնք նոյնպէս կարմիր, ըսկզբնատողք՝ հոռոյն (մանուակ, դէղին, սեւ) մեծ զարդագիր, յաճախ թրուշնագիր: - Նկարք՝ բաղամթիւ (տե՛ս վա-

րը), շատ անյայտող, եւ խորհրդաւոր գրեր: - Համզամանք՝ լաւ պահուած, պատռուած մասեր քիչ, սկիզբ եւ վերջ՝ ամբողջ: - Ժամանակ՝ ՌՄԽԹ (1800): - Տեղի եւ Գրիչ՝ անծանօթ: - Ստացող՝ Տօներ: - Տեղեկութիւն՝ սեփականութիւն Վարդան Գ. Ամունճախեանի ի Պլովդիւ, որ ստացած է օր. Կալիփսէ (Կ. Պոլիս):

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Գրութիւնս է Յուռութեան (Համայնի) :

1. Կը սկսի զարդարուն խաչով մը, որուն ներքեւ երեք բոլորաձեւ գունաւոր կամարներ, ապա «Հաւատով խոստովանիմ», ամբողջ համայնի էրկարութեամբ շուրջանակի զրուած :

2. Ծաղկաթապարէ մը վերջ սեւ կնիք մը՝ շուրջանակի զրուած հրեշտակներու անունները հայերէն եւ արաբերէն :

3. Նկարք չորս անտարանիչներու՝ դանաղան հիւանդութեանց բժշկութեան ընկերներով, որոնք կը վերջանան սաձեւով. «Այցեկու եւ պահպան եղիցի ծառայիս Աստուծոյ Տօներին» : Կամ՝ «Եւ լիցի ոգնական եւ պահպան ծառայիս Աստուծոյ Տօներին» :

4. Նկար եւ խորհրդաւոր դրեր, յետոյ՝ «Աստուծոյ հրամանաւ պահպան է զիր քաղցրութեան ՀՔ ազդի՝ ի դիմաց ծառայիս Աստուծոյ Տօներին» եւն :

5. Նկար Աստուածածնի մանուկ Յիսուսով, ներքեւը՝ «Գիր ամենայն պատուիս պատահմանց ազատիւն . . . Աղատարան Աստուած որպէս ազատեաց Նահապարհ» եւն, վերջ՝ նոյն :

6. Նկար հրեշտակի եւ Համապատասխան ազօթք, վերջ՝ նոյն :

7. Խաչ գունազարդ, տոբեւ՝ «Այս է աղօթք սրբոյն Կիպրիանոսի եպիսկոպոսին . . . Արդ սուրբ Խաչն մեզ նշան յաղթութեան» եւն, վերջ՝ նոյն :

8. Նկար Գրիգոր Նարեկացոյ ~~եւ~~ իր աղօթքը՝ «Որպի Աստուծոյ» եւն, վերջ՝ նոյն :

9. Նկար աղօթականի եւ ալքի, վերջ՝ նոյս Համապատասխան նկարազարկանով, ~~վերջ~~ նոյն :

10. «Գիր վասն չար աչից եւ դիդ ամենայն ցաւոց», վերջ՝ նոյն :

ԹԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

1. (Վերջաւորութեան) Գրեցաւ թիւ. ՌՄԽԹ (1800), Դեկտեմբերի ԺԶ. Աստուած բարի վայելում տացէ Տօներին :

Պաղատութեամբ վաճիւն[ս]ցէ,
նորհուրդ բարին կատարեսցէ,
Եւ աստեաց որ նա ելցէ,
Արքայութիւն ժառանկեսցէ :
Ամէն :

2. (Բոլոր աղօթքներու վերջաւորութեանց. տե՛ս §§ 3-4) :

(«Հանգիւս Ամսօրեայ», 1950,
էջ 211-212)

18

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

Ի ՊԼՈՎԴԻՒ

ՔԷՈԹԱԼԻԱ

ՌԿԶ - 1617

Թուղբք՝ 335 (Ըջ 670) : - Մեծաւրիւն՝ 19×13 : - Գրութիւն՝ երկսիւն, 9×6,5 : - Տողք՝ 19 : - Նիւթ՝ ողորկ թուղթ : - Կազմ՝ տախտակայ, ամուր, համակ արծաթապատ թիկունքով եւ լանջքով : Երկու վողբին վրայ զոյգ մը նկարներ՝ ա. Խաչելութիւն, բ. Հաւանորէն Համարածուծ : - Մագաղաթեայ պահպանակ՝ Երկու հատ սկիզբը եւ երկու հատ

վերջը, որոնք առնուած են մագաղաթեայ երկսիւն ուրիշ Աւետարանէ մը, ծայրերէն կտրուած եւ պատշաճեցուած կազմիս, ուրիշ վնասուած են ծայրի զրերը : - Հանգամանք՝ մաքուր եւ բաւական լաւ պահպանուած, միայն տեղ տեղ աննշան վնասուածքներ զրի՝ շօշափուած հետեւանքով : - Դատարկ՝ Թղ. 1ա, 2բ, 3ա, 4բ, 5ա, 6բ, 7ա, 8բ, 9ա, 10բ, 11ա, 12բ-15ա,

105ա, 254բ, 255ա. 330բ-335: - Գիր¹ բուրդեր: - Սկզբնաւորութիւններ՝ երփ-ներանգ եւ ոսկեդուռադ: - Սկզբի գլխա-գիրք՝ կենդանադեր, թունապիր եւ զար-դապիր, կարմիր մէլանով: - Լուսանցա-գարդէ՝ 230 հատ, դունազեղ չբեղ: - Խորանմ՝ Թղ. 5բ, 6ա, 7բ, 8ա, 9բ, 10ա, 11բ, 12ա, 16ա, 106ա, 162ա, 256ա, Եւ-նազարդ եւ քաւականին յաջող, երփնե-րանդ եւ ոսկեդուռադ: - Նկարք՝ չորս ա-ւետարանիչները (Թղ. 15բ, 105բ, 161բ, 255բ), բաւական յաջող եւ զեղեցիկ: - Գրիչ՝ Գրիգոր: - Ժամանակ՝ Ռ42 (1617). Տեղի՝ Քէօթահա: - Ստացող՝ Յակոբ Լպս. Քէօթահացի: - Մաղկող՝ անծա-նօթ: - Յիշատակարան՝ Թղ. 254ա, 325ա: - Տեղեկութիւն՝ սեփականութիւն՝ նախապէս Աղբիւնուպոլսոյ Ս. Թորոս եկեղեցւոյ, ապա 1922ին՝ փոխադրուած Պրովիւ, ուր ի պահ տեղւոյն Ս. Դէորդ եկեղեցւոյ զանձնատունը:

ԲՈՎԱՆԴԱՎՈՒԹԻՒՆ

Մատենան է Աւետարան. Թղ. 16ա-104բ Մատթէոս: - Թղ. 106ա-161ա Մար-կոս: - Թղ. 162ա-254ա Դուկաս: - Թղ. 256ա-324բ Յովհաննէս: - Թղ. 3բ-4ա Թուղթ Էւսերի առ Կարպիանոս: - Թղ. 5բ-12ա Համեմատական տախտակներ:

ՅԻՇԱՍԱԿԱՐԱՆՔ

1. Թղ. 254ա. Զողորմելի եւ զլարեալք յցեալս, ո՞վ Տէր, յիշեա, թէ եւ չեմ ար-ժանի. Դրիգոր գրչիկ:

2. Թղ. 325ա-330. Բանք յիշատակի կատարմամ սուրբ Աւետարանի. Փառք...

Կերպացեալ այս բանիւ որդիք Սիոնի՝ Քահանայք եւ մանկունք ընտրեալք յաշ-խարհի,

Զառաջնորդն ընտրեաց ընաւորին հաւտին Բրիտոսի

Ըզճէր Յակոբ Եպիսկոպոս Քաւքասեացի:

Որ եւ դրել երևտ զսուրբ Աւետարանս յիշատակ իւր հոգւոյն եւ հաւրն՝ Տէր Պետրոս քահանային, եւ մաւրն՝ Մար-քային, եւ Եղբարն՝ Զաւարիային, եւ բուրդն՝ Լալիաթունին, եւ մեծ մաւրս ճաշիկին, եւ այլ ամենայն արեան մեր-ձաւորացս: Գրեցաւ զսուրբ Աւետարանս

ի մայրաքաղաքն Քաւքասիեա, ընդ հո-վանեաւ Սուրբ Աստուածածնին եւ Սըր-բոյն Սարգսի զարաւարին եւ Սըրբոյն Թեոդորոսի զհետաւորին, ի յաթոռակարու-թեան Սուրբ Էջմիածնա տեառն Տէր Մել-քիսեք վաթուղիկոսին, եւ միւս այլ քա-ղաքին կիլիկիա՝ որ կոչի Սիս. ի յաթո-ռակարութեան սորս տեառն Տէր Յովան-նէս կաթուղիկոսին, եւ վարդապետին ի-մոյ՝ Տէր Դրիգոր քաջ քարունապետին կե-տարիացոյ, զոր Տէր Աստուած յերկար ա-մաւք պահեսցէ զնոսա մինչեւ ի իտրին ծերութիւն: Ընծայ մատուցի զսա յիշա-տակ ինձ եւ ծնողաց իմոց. լոյսւկոյ դրեալս յիշեցէ ի Բրիտոսս, զի թիւրեւ գտցուք ողորմութիւն յահել աւուրն Համառաւ-տի, որ աւրն է մեծ եւ երեւելի այսու եւ յիշմամբ ձեր սուրբ աղաթիւք եւ մաղ-թանաւք: Եւ արդ, յերես անկեալ աղաչեմ եւ ի դուռն երեւոյ տառանմամբ մատամբս եւ աղերասաց մաղթանաւք աղաչելով խնդրեմ ի սրբազունդ ժողովեալ Եղբար-ցըդ, որ աստ ժողովեալ էք յաղապս ամե-նայն աշխարհի աղաթել: Արդ, աղաչեմ զձեզ, ո՞վ սրբաբոյ քահանայք, յիշեցէք ի մաքրափայլ աղաթս ձեր զյետինեւ եւ զանպիտան, յամենայն բարեաց յու-նայն զՅակոբ Երիսկոպոսս, որ անուամ-բոս եմ միայն եւ գործովս ոչ, եւ զհայրն իմ՝ զՏէր Պետրոս քահանայն, որ երիտա-սարդ ամաւ փոխեցաւ ի Բրիտոսս, զոր Տէր Աստուած զճշմարիտ քահանայից զա-սին զասակից եւ պաականից տրուացէ, եւ զմայրն իմ՝ զՄարթայն եւ թանասունա-մեա փոխեցաւ ի Բրիտոսս, եւ զեղբարյն իմ՝ Զաւարիայն, որ եւ ինքն էլ զնաց ի վաճառս եգիպտոս եւ անտի նաւեալ էր, եւ ոչ զփոխեցաք թէ զինչ եղեւ, եւ եթող ըզմեղ անմխիթար, զոր Տէր Աստուած հանդուցէ զնա ի տեղով յուսոյ եւ ի տե-ղի հանդուստեան եւ լսել տացէ զերանա-ւէտ զձայնն. Եկալք աւրհնեալք հաւր ի-մոյ. եւ այլ աղակականք իմ՝ զվերոյ զոր-եալսն: Եւ դարձեալ վրկին անգամ աղա-չեմ զձեզ, ո՞վ լոյսեղբարցք սուրբ Աւետա-րանիս, յիշեցէք զՅակոբ Եպիսկոպոս եւ մեղաց թողութիւն հայեցեցէք ի Բրիտոս-սէ, որ ելի ի Հայրենի քաղաքս Քաւքա-սիայ քսանամեա. ուրտացեալ էի անձին իմոյ զնայ ի վանքն կալալ, եւ անդ վա-ցեալ ամա տասնի յառաջնորդութեանն սուրբ ուխտիս Տէր Յովաննէս Եպիսկոպո-

սին եւ Երամիշտ Տէր Թուում վարպետին եւ ի փակակայութեանն Տէր Անտոն ծերունի թահնաւային եւ զՏէր Կարապետն Բագրեցին, որք բազում աշխատեցան ի վերայ իմ՝ ուսուցանելով եւ խրատելով հոգեւոր թի մարմնաւոր շարականաւ եւ սաղմոսիւ, զոր Տէր Աստուած հատուցանէ: Եւ անտի գնացի Սուրբ Էջմիածին, որ է աթոռ սրբոյն Գրիգորի մերոյ Լուսաւորչին, եւ այլ բազում վանորայս տեսնայ եւ ուրախ եղաք, առաք ղղկարդ կրանաւորութեան ի յերմացակայ Սուրբ Կարապետին ի Գրիգոր եպիսկոպոսէն. յետոյ գնացի ի վանքն Տաքեւու եւ անդ կացեալ տարի մի եւ ամիս, յետոյ եկաք ի Նախիվան եւ անդ առաք ղկարգն Հայրապետական Մելիքսեթ կաթուղիկոսէ. Ժէ ամ կեցեալ ի պանդխտութեան եւ ապա եկեալ ի Հայրենի աշխարհն իմ Քաւթանիայ: Արդ, կրիին անդամ երես անկեալ աղաչեմ զամենեւեան, մանաւանդ զդասս քահանայից, որք վայելէք ի քառաօղեա հոսանաց կենդանական աստուածախոս աւետարանական աստ րանիցս, մանաւանդ յորժամ րառնալք ի ժամ սոսկալի պատարագին, յայնժամ եօլին սուրբ Աւետարանաւդ եւ միջնորդական կենարար հրաշիւր սուրբ պատարագին, յիշեցիք զբոսացող սուրբ կտակիս՝ զառաքսացեալսն եւ զհամեայն աղպարին՝ զկենդանիս եւ զհանդուցեալսն. եւ որք յիշէ՞ յիշեալ ի իշխիք ի Քրիստոսէ Աստուծոյ, զի թերեւ ի ձեռն սրբափայլ աղօթից ձերոց զրոտից թեթեւութիւն ծովացեալ եւ անշափ մեղաց իմոց, զի յոյժ գարաւոր են աղաթք արդարոցդ աւդնականութիւն, եւ ինքն առատապարգեւն եւ ողորմածն Քրիստոս

ներեցէ մեզ՝ յիշելոցս եւ ձեզ՝ յիշելոցդ իւր անկղ ատենին. ամէն: Յիշատակ է սուրբ Աւետարանս ինձ եւ իմ ննջեցելոց անջնջելի. խնամով պահողըն աւրհնին Աստուծոյ, եւ որք անփոյթ արասցեն՝ զհակառակն վրեցեն: Ո՛վ եղբարք, ոչ էթէ վասն մարմնաւոր ինչ լուծայի գրել տուաք զայս աւրինակս, որ էր ստոյգ եւ ճշգրտիւ դրեալ ի Սահակ Թարգմանչի աւրինակէն. եւ ցանկացող եղա սուրբ Աւետարանիս մէծաւ փափաքանաւք եւ ետու գրել յիշատակ ինձ եւ ամենայն արեւան մերձաւորաց իմոց, ի դառն եւ ի նեղ ժամանակին՝ ի թվին Հայոց ՌԿՁ (1617), որ էր հելժելաւարժ ի վերայ Կարմիր կրտակին: Արդ, աղաչեմ զամենեւեան սիրովն Քրիստոսի, որք ճանդիպիք լուսաղարդ տառին եւ վայելէք ուրախաբար րարիս՝ կարդալով կամ աւրինակելով, յիշեցէք ի մաքրափայլ աղաւթս ձեր զվերոյ գրեալսն Հայր մեղայիւ, եւ Աստուած զձեզ յիշէ իւր միւսանդամ գալուստն. ամէն:

ՄԱՆՕԹ.— Ձեռագրիս մէջ յիշուած Յակոբ արքեպ. Բեօքսեցցոյ ի վայելումն 1611ին Յակոբ Թօխաքեցի կը գրէ Մաշտոց մը (հմմտ. Թանգարանն Հայկական հին եւ նոր զպրութեանց, Գ, Վեներտիկ, 1904 էջ ԺԴ), իսկ Գրիգոր Լեւոնի 1619ին՝ Սաղմոսարան մը (հմմտ. Սարգիսեան Յուցակ հայ. ձեռ. Մատ. Վեներտիկ, Թ. 55, էջ 273-274 եւ Տաշեան Յուցակ հայ. ձեռ. Մխթ. ի Վիեննա, Թ. 333, էջ 778):

(«Հանդէպ Ամսօրեայ»: 1938, էջ 109-112)

19

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

Ի ՊԼՈՎԴԻԻ

ՄՈՎԱԿՆ ԵՐԿԻՐ

ՌՃԻ - 1655

Թուղթի՝ 281 (էջ 562): - Մեծութիւն՝ 19×13: - Գրութիւն՝ երկսիւն, 12,5×8: Տողի՝ 20: - Նիւթ՝ թուղթ, երկու տեսակ. մէկ մասը՝ հաստ, պինդ եւ ողորկ, միւսը՝

սը՝ բարակ եւ փայլուն: - Կազմ՝ խաւաքարտեայ, պատած մութ մանիշակագոյն թաւիւղով: Երկու կողքին վրայ արծաթեայ զոյգ մը կլորածեւ պատկերներ, առջեւը՝

Ս. Երրորդութիւնը եւ ետեւը՝ Խաչելութիւնը։ — Մագաղաքիայ պաշտօնական՝ չունի։ — Հանգումանք՝ մարմինը կողքէն բաժնուած։ Սկիզբէն թուղթ մը պակաս, իսկ Մատթէոսն Աւետարանէն թուղթ մը (զւ. ԺԷ-Ի) տեղափոխուած եւ կազմուած զՎ. Լէ-է վերէ։ Գրքէն պոկուած են նաեւ Մատթէոս եւ Ղուկաս աւետարանիչներու կենդանագիրները։ Սատենիս վերջը կը մնան հետքերը փրցուած ուրիշ զոյգ մը թուղթերու (Յիստակարանը), որոնց տեղ վերջէն կարուած է տարբեր թուղթ մը, բոլորգիր ուրիշ Աւետարանի մը Յովհաննոս մէկ հատուածը պարունակող։ — Դատարի՝ Թղ. 1ա, 2բ, 3ա, 4բ, 5ա, 6բ, 7ա, 8բ, 224, 225ա։ — Գիւր՝ բոլորգիր։ — Սկզբնաւորութիւնք՝ կարմիր մեկնումով։ — Սկզբնագիրք՝ Թղնագիր, վիշապագիր, կենդանագիր եւ դարզագիր. կարմիր մեկնումով։ — Լուսանցագրադք՝ յաջող եւ ճոխ, նոյնպէս կարմիր մեկնումով։ — Խորանք՝ ճաշակաւոր, բաւական յաջող ծաղկումներով. երկներանդ։ — Նկարք՝ Մարկոս եւ Յովհաննէս աւետարանիչներ. իսկ Մատթէոս եւ Ղուկաս՝ պոկուած։ — Էջերուն տակ կան համարանիշներ՝ Համարարանդէն ստնուած։ — Գրիչ՝ Տէր Յովհաննէս։ — Ժամանակ՝ ՌժԴ (1655)։ Տեղի՝ Մոկաց երկիր։ — Մաղկոզ՝ Թէքերտաղ (Ռոտտոթո)ցի Սարգիս արքայաւոր։ — Ստացող՝ Մալկարացի մանտեսի Առաքել։ Տեղեկութիւն՝ սեփականութիւն Մալկարայի Ս. Թորոս եկեղեցւոյ, այժմ ի պահ Ծիլիպէի Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ գանձատունը՝ 1922էն ի վեր։

ԲՈՎԱՆԴԱՅՈՒԹԻՒՆ

Մատենան է Աւետարան. Թղ. 9ա-92բ Մատթէոս։ — Թղ. 93ա-143բ Մարկոս։ — Թղ. 144ա-222ա Ղուկաս։ — Թղ. 222բ-281բ Յովհաննէս։ — Թղ. 1բ-8ա համեմատական տարիտակներ։ Աւետարաններուն տիրութիւնը կան բովանդակութեան ցանկեր ու նախադրութիւններ, որոնցմէ կը պակսի սակայն Ղուկասու նախադրութեան մէկ մասը։

ՅԵՇԱՏԱԿԱՐԱՔ

Թղ. 281բ. «Ո՛հ, վատտակ ընկալաք. իշխան եղբայր, հայր. ամէն»։

Բուն յիշատակարանը կտրուած հանուած, թուղթի ծայրերը միայն կ'երեւին

մատենիս վերջաւորութեան։ Զայն ձեռագրիս մէջ ասկէ 30 տարի յառաջ տեսած եւ արտայայտած է պր. Ա. Ալիօյանեան, որ աղետօքն մեղի տրամադրեց հրատարակելու համար։ Կը յայտնենք իրեն մեր շնորհակալութիւնը։ Կը սկսի։

«Փառք եւ դժուութիւն Հօր եւ սուրբ Երրորդութեան՝ Հօր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյն Սրբոյ. ամէն»։

Որոյ շնորհօքն աւարտեցաւ եռահարաւ եւ հոգեզարդ սուրբ Աւետարանս զոր շարկապէս սրբոց աւետարանչացն ըստ բաղմունքանոյ դունոցն ի մի ոստայն անկելով հանճարս, զոր անուշայաճ ծաղկանց իւզեփեցական կալմութեամբ, որ ըստ հոգւոյն յատկութեան իմանի դանսական սրակութեամբ, զաղափարելով ըստ յօքունց արփայելոցն դասակցութեանց առ ի համարումն եկեղեցւոյ յաւիտեան խաղաղութեամբ զխոցն պատշաճեալ։

Զի յայսմանէ կատարելութեան չորս Աւետարանք ի բազում պատճառէ. նախ զի Չորեքէկարան կենդանիք՝ Մարգ. Առիւծ, Եղն, Արծիւ. Չորս Նիւթք աշխարհէս՝ Հօղ, Ջուր, Աւղ եւ Հուր. Թշնամիք անհաշտելիք եւ սիրելիք անգալտելիք. Չորս չորս գիր անուան ամենասուրբ Երրորդութեան՝ Հայր, Որդի, Հոգի. Չորս դետքս էլանեն ի դրախտէն՝ Փխսն, Գեհն, Տիգրիս, Եփրատէս. Չորս անկելն եւ չորս եղջիրք անդանոցն. Չորս թեւք սրբոյ Խաչին. Չորս առաքելութիւնք Հոգւոյ՝ Խոհեմութիւն, արիւթիւն, ողջախոհութիւն եւ արդարութիւն. Չորս ծալ արեղերաց՝ Արեւելք, Արեւմուտք, Հիւսիս եւ Հարաւ. Չորս բանք Աւետարանիս՝ պտուղամ եւ պատուիրան, սպառնալիս եւ աւետարան. Չորս բանի խօսի Աւետարանս՝ Խրամանաւ եւ խրատով, օրինակաւ եւ վկայութեամբ։

Եւ սյրբ զորում պատճառք են չորս զաղափարին շորեքեան Աւետարանս որով փառաւորի ամենասուրբ Երրորդութիւն եւ մի հաստատութիւն Հօր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյն Սրբոյ յաւիտեանս. ամէն։ Որ միշտ եւ հանապազ ըզմարցն ի բարին կու յորդորէ եւ ի բարի կամացն զմարդ կու դարթուցանէ ի քնոյ մեղաց եւ անէ ի բարի գործք, որպէս եւ այս մահուսի Առաքել Մալկարացի եւ իւր կողակից Մուրվաթ, իւրոց մէջ խորհուրդ արին, քի ինչ չա՛հ այս անցաւոր աշխարհս.

երթանք զմեր Հոգւոյ ճարն անենք, քանի որ ողջ եւ առողջ ինք: Այսպէս խորհուրդ արարիս իւրոց մէջ եւ գնացին ի սուրբ Երուսաղէմ եւ զիւրեանց կամաւոր ողորմութեամբն տուին սուրբ Երուսաղէմայ զղարպասին եւ զքառասունց եւ յի աւջահամրոյրն յամէն եկեղեցի. որիւ որիւ տուին եւ զինչ որ ուղեցին իսկի զիջանին (?). Եւ ամիս չըջապեցին ի տնօրինական տեղրանք, զիւրոց փափաքն առին որ յերուսաղէմ: Փորձեալ նոր (անրեթեռնի) արարին բարի, թէ մենք ինչ ունիմք աշխարհիս վրայ, երբ որ զաւակ չունիմք յետի աւուր զմեզ յիշէ յետ եւ մեր անցման. այս քանի փող մնաց, զայս ալ մարմնաւոր չի խարճենք. առնունք զմեր Հոգեւոր յիշատակ որ յետ եւ մեր անցման յիշեն եւ ողորմի տան: Իսկ Տէրն երկնի եւ երկրի զկամս երկիւղածաց առնէ, աղօթից նոցա լսէ եւ կեցուցանէ: Բարեխոս իմաստուն Առաքել գտաւ Բ քահանայ բարեկամ, ասաց. Ես այսպէս խորհուրդ ունիմ, ինձ ճարձ արէք: Քահանայք ալ կամաւն Աստուծոյ զտան մէկ Աւետարան մի տաւնց ծաղկեալ, իսկ քարեխնամն Աստուած աջողեց, որ ծաղկողն այլ ալն միջնորդ քահանան եղեւ, յորդորեց՝ թէ ես կը ծաղկեմ: Վասն որոյ առանք զսուրբ Աւետարան, եւ ծաղկեաց Թալարաղցի Սարգիս արեղայն զոյնղզոյն ոսկոյի եւ երանգ երանդ զեղով, որպէս եւ վայել ի սուրբ Աւետարանին, որպէս է նա ակն պատուական եւ անդին մարդարիտ եւ զբարիտ Եղեմայ, որ ամենայն պտղով յի է անուշահոտութեամբ եւ անպառ ուրբեր ոչ թերանայ եւ ոչ նուազի, որչափ ընթերցուս՝ ոչ յապիս ի անուշահոտ բուրաստանէն, որ է դիւաց Հայածիչ, Հիւանդաց Թիւղլ, լուսաւորիչ կուրաց, առողջութիւն ցաւոց եւ ամենայն աստից բժշկութիւն: Վասն որոյ եւ այս Առաքել մահտեսի Մալկարացիմ ստացաւ զսուրբ Աւետարանս ի սուրբ Երուսաղէմ քաղաք, եւ տարաւ ի Մալկարա գիւղա-

քաղաքն իւր եւ եւ յիշատակ որդւոյ իւրոյ եւ ծնողացն, հօրն՝ Աղաքանին եւ մօրն՝ Մուրվաքին եւ իւր կողակցեալն՝ մահտեսի Մուրվաքին, եւ եղբօրն՝ Սարգրսի, պղտիկ եղբօրն՝ Յովսէփիս, եւ Մարտիրոսին՝ որդւոցն՝ Սաքանտին եւ Զումսորին եւ Սուլքաքին եւ Կիրակոսին եւ Մարտիրոսին եւ Գոհարին, եւ իւր որդւոցն՝ Ստեփաննոսին եւ ամենայն արեան մերձաւորացն՝ կենդանեաց եւ նրնջեցեւոց. ողորմեացի Յիսուս միասին. ամէն:

Ի հայրապետութեան սուրբ Երուսաղէմի Տէր Աստուածատուր մեծ բարութիւն, հեղ եւ խոնարհ եւ հնազանդ եւ ժողովս Հայոց ազգիս զվանքերն ամէն նոր նորոգեաց եւ ոչ եթող պակաս տեղի. Տէր պահէ զինքն ի մեղաց եւ աղատէ ի յարաչաց. ամէն:

Եւ արդ, ես յետինս ի գրչաց եւ անկարգս ի կարգաւորաց եւ անսուրբս ի սրբոց եւ անպիտանս ի պիտանեաց եւ անարգս ի քահանայից բազմամեղ անուն Յովհաննէս գրեցի զսուրբ Աւետարանս ի յերկիրն Մովսէս ի դիւաքացաւն ընդ Հովանեաւ Գ. Սուրբ Սիրանացն՝ Սուրբ Աստուածածնին եւ Յովհաննէս Կարապետին եւ Ստեփաննոսին Նախավկային. ի թուարեւութեան հայկազունիս Ռժ եւ չորս (1655) ամ անցան էղեւ յաւարտ սուրբ Աւետարանս գրելոյ եւ ծաղկելոյ, որ է կենդանակերպն՝ Կիւրն եւ գիր տարւոյն 2այն եւ եօթներեակն Հայոց՝ ԻԱ: Արդ, աղաչեմ զձեզ, քահանայք եւ ժողովուրդք Աստուծոյ, ողորմի ասացէք ինձ՝ մեղաւոր եւ անարժան Յովհաննէս գրչիս, ծրնողացն խոց եւ հօրեղբօրն իմոյ՝ Տէր Յովհաննէսին եւ ստացողի Սուրբ Աւետարանիս՝ մահտեսի Առաքելին եւ ծնողացն իւրոյն:

(«Հանդէս Ամսօրեայ», 1938, էջ 204-207)

ԱՆԴՐԻԱՆՈՒՊՈԼԻՍ

ՌՃԼԱ - 1682

Թուղթ՝ 260: - Մեծուքիւն՝ 27×21,5: Գրուքիւն՝ Երկսին, 16,5×11,5: - Տողք՝ 19: - Թերքք՝ չեն նշանակուած: - Նիւք՝ թուղթ, հաստ եւ որորկ: - Կազմ՝ կաշեպատ տախտակ: - Մագաղաթեայ պահպանակ՝ չունի: - Հանգամանք՝ զէշ: Կաղմը անջատուած մատենէն եւ քայքայուած: Կր պակսին՝ սկիզբէն 12 թուղթ (Ա պրակն ամբողջ), որով չկան Մատթէոսի նախադրութիւնը, գլուխներու ցանկը, Ա-Դ գլուխներն ամբողջովին եւ Ե գլխուն կէտը: Կր պակսին նոյնպէս մէջէն Մարկոսի, Լուկասի եւ Յովհաննու առաջին թուղթերը եւ ուրիշ երկու թուղթեր (Մատթ. ԻԲ դիւխէն եւ Լուկ. ԻԳ դիւխէ մասեր): Թղ. 241-260 վերին երկու տողերը փառած եւ ինկած են: - Գիր՝ խորը բոլորգիր: - Սկզբնագիրք՝ թռչնադիր՝ Երկդոյն՝ կարմիր եւ կապտա: - Խորանքի եւ նկարք՝ չկան: - Խորանքիկներ՝ 6, պարզ, Երկդոյն: - Լուսանցաքարք՝ 181 հաստ, քաւական յաղորդ, կարմիր եւ կապտայ մէկանով: - Դատարկ՝ Թղ. 258թ, 260: - Գրիչ՝ կարապետ դպիր: - Ստացող՝ Մարկոս: - Ժամանակ՝ ՌՃԼԱ (1682): - Տեղի՝ Անդրիանուպոլիս: - Ծաղկաղ՝ անծանօթ: - Տեղեկութիւն՝ սեփականութիւն Պրովգիւի (Ֆիլիպէ) Ս. Գէորգ Եկեղեցւոյ:

ԲՈՎԼԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Մատենան է Աւետարան. Թղ. 1ա-71բ Մատթէոս: - Թղ. 72ա-120բ Մարկոս: - Թղ. 121ա-198բ Լուկաս: - Թղ. 199ա-258ա Յովհաննէս:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ

Թղ. 259 (երկու տող անընթեռնելի) ... Հօր անկգրեանկանի, եւ Որդւոյ իւրոյ անկգրեանկանի, եւ Ուրուոյ Սրբոյ անբաժանելարար ի նոցունց ըզխողի. որ եւս

զկարողութիւն անարհեստի եւ տիտար գրչի Կարապետ դպրի հասանիլ յաւարտ սրբոյ Աւետարանիս՝ բարխոսութեամբ երանուհւոյ կուսին Մարիամու Աստուածածնին: Վասն որոյ աղաչեմ զձեզ, տւարք իմ, ներել սխալանաց իմոց եւ ի՜նչել զիս միով Հայր... (Երկու տող ջնջուած) ... Աւարտեցաւ Աւետարանս ի Թվին Գրիստոսի ՌՌԶԲ, եւ Հայոց ՌՃԼԱ (1682), Ապրիլի 1, ի մայրաքաղաքս Անդրիանուպոլսի, ընդ հովանեաւ Սրբոյ Եկեղեցւոյ Թեոդորոսի զինուորի, ի հայրապետութեան Երուսաղէմի Տեառն Եղիազարտ սրբազանի կաթողիկոսի, եւ զկնի ի ամսոյ մահուան Յակոբայ կաթողիկոսի Եջմիածնի, որոյ մինչեւ ցալթմ ոչ ոք զոյ յաջորդ, եւ ԼԴ ամի տեղոյս առաջնորդ[ը]... (Երկու տող ջնջուած) ... Ինչեւջիք յաղօթս ձեր զիս՝ զնուստս եւ զանարժան Մարկոս որ Ետու գրել զսուրբ Աւետարանս զայս վասն հոյոց կենդանեաց եւ ննջեցելոց իմոց եւ ամենայն արեւան մերձաւորացս. եւ նուիրեցի յիշատակ Սուրբ Գեորգեայ Եկեղեցւոյն որ է ի քաղաքն Հիւլիսլէ: Վասն որոյ խնդրեմ ի սիրելեացդ Աստուծոյ, որք պատահիք ամայ ընթեռնելով կամ օրինակելով, ի՜նչեւջիք ի սուրբ յաղօթս ձեր... (Երկու տող ջնջուած) ... Էջմէջճի, եւ փնենակիցն իմ՝ զԴշխոյն, եւ զհայրն իմ՝ Տէր Հանգեսն, եւ զհանդուցեայ մայրն իմ՝ ըղ-Հաղրէվարդն, եւ զպապն իմ՝ Բաղտն, եւ զմամն իմ՝ Շահգէտէն, եւ զեղբայրսն իմ՝ զԲաղտն, զՄարտինն, զԼուկասն եւ զՈվաննէսն, եւ զվախճանեալ եղբայրն իմ՝ զԱնդրէասն, եւ զԵրոյսն իմ՝ զՄարիամն եւ զՈւստիանէն, եւ զորդիսն իմ՝ զՍեյ-ֆոնն եւ զԳարբիւղն, եւ զզուստրն իմ՝ Հաղրէվարդն... (Հարունակութիւնը չէ պակսի):

(«Հանդէս Ամսօրեայ», 1938, էջ 207-208)

Ա. Ի. Ե. Տ. Ա. Ր. Ա. Ն.

Ի ՊԼՈՎԴԻԻ

ԺԶ-ԺԷ - XVI-XVII

Թուղթի՝ 206+4: - Մեծուքիւն՝ 18,5
 ×14,5: - Գրութիւն՝ երկսիւն, 12×8,5: -
 Տողի՝ 26: - Նիւթ՝ մազաղաթ, ողորկ եւ
 փայլուն: - Կազմ՝ տախտակեայ, ամուր,
 համակ արծաթապատ, վրան արտակար-
 կառ զոյգ մը քանդակներով, սկիզբը՝
 ինքնուրուիւն, իսկ ետեւը՝ Ս. Աստուա-
 ծածիւնը, մանուկ Թիսուսով: Ունի արծա-
 թեայ զոյգ մը փականք: - Մագաղաթեայ
 սլախաճակ՝ չունի: - Հանգամանք՝
 մաքուր, ընդհանրապէս լաւ պահպան-
 ուած: - Դիր՝ բոլորգիւր, սեւ մելանով: -
 Սկզբնագիրք՝ հրեշտակադիր, վիշապա-
 դիր եւ ընդհանրապէս թռչնադիր, բաղմ-
 երանք: - Խորանք՝ 4 Աւետարաններուն
 սկիզբը (Թղ. 32ա, 82ա, 116ա, 170ա)
 պարզ: - Կիսախորանք՝ 10, բաղմերանք,
 միջակ: - Լուսանցադրոյ՝ բաղմաթիւ եւ
 ալյազան: - Նկարք՝ 20, որոնց 4-ը աւե-
 տարանիչները, միւս նկարները կը ներ-
 կայացնեն՝ Թղ. 3բ Աւետուհի, Թղ. 4ա
 Երկրպագութիւն մողերու, Թղ. 5բ Սի-
 մէոն Ծերունի, Թղ. 6ա Մկրտութիւն, Թղ.
 7բ Պաշտօնակերպութիւն, Թղ. 8ա
 Յարութիւն Ղազարու, Թղ. 9բ Զիթենեաց
 լեռ քարձրանալը, Թղ. 10ա Վերջին ըն-
 թրիք, Թղ. 11բ Ոտնուայ, Թղ. 12ա
 (Վնասուած եւ անճանաչելի), Թղ. 13բ

դէպ ի Գողգոթայ, Թղ. 14ա ինքնու-
 թիւն, Թղ. 15բ Յարութիւն, Թղ. 16ա
 Համարձու, Թղ. 17բ Գալուստն Ս.
 Հողուն, Թղ. 18ա Վերջին դատաստան:
 Ոմանք բաւական յաջող, երանգազեղ եւ
 ոսկեղորուագ: - Դատարկ՝ քանի մը
 թուղթ: - Ժամանակ՝ անյայտ, ԺԶ-ԺԷ
 դդ.: - Գրիչ, Մաղկոյ, Տեղի՝ անճանօթ:
 Յիշատակարան՝ չունի: Զկան հետքեր
 ջնջուած կամ ինկած թղթերու: - Տեղե-
 կութիւն՝ սեփականութիւն Ազրիանու-
 պոլսոյ Ս. Թորոս եկեղեցւոյ, 1922-ին ի
 վեր ի պահ Պրովդիւ (Ֆիլիպպէ) Ս. Գողգոթ
 եկեղեցւոյ զանձատունը, կրելով Ա. Պոլ-
 սոյ Հայրենակց. զոյգերու 166րդ թիւը:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Մատենա է Աւետարան: Թղ. 32ա-
 79ա Մատթէոս: - Թղ. 82ա-113ա Մար-
 կոս: - Թղ. 116ա-168ա Ղուկաս: - Թղ.
 170ա-207ա Յովհաննէս: Առջեւները գրւ-
 իսկարդուութիւնք եւ նախադրութիւնք: -
 Թղ. 19բ-20ա Թուղթ Եւսեբի առ Կար-
 պիանոս: - Թղ. 21բ-22ա, 23բ-24ա, 25բ-
 25բ-26ա, 27բ-28ա Համեմատական տախ-
 տակներ:

(«Հանդէս Ամսօրեայ», 1939,
 էջ 77-78)

22

Ա. Ի. Ե. Տ. Ա. Ր. Ա. Ն.

Ի ՊԼՈՎԴԻԻ

ԺԶ-ԺԷ - XVI-XVII

Թուղթի՝ 304: - Մեծուքիւն՝ 19,5×
 14: - Գրութիւն՝ երկսիւն, 11,5×7,5: -
 Տողի՝ 22: - Նիւթ՝ մազաղաթ, սպիտակ
 եւ փայլուն: - Կազմ՝ տախտակեայ, ամ-
 ուր, կաշիէ խառն մը, վրան համակ

արծաթապատ, ուր կան զոյգ մը նկար-
 ներ. սկիզբը՝ ինքնուրուիւն, եւ ետեւը՝
 Համարձու: Կազմի ներսը լաթապատ:
 Ունի նաեւ արծաթեայ մասնաւոր կապա-
 րիչ-փականք, վրան նկարներով 12 առա-

քեանքնուն: - Մագաղաթեայ պահպանակի տեղ վր ծառայեն սկզբի մէկ եւ վերջի երկու մագաղաթեայ թուղթերը: - Հանգամանք՝ մաքուր եւ լաւ պահպանուած թուղթեր (14 հատ): - Գիրք՝ մանր բոլորգիր, յստակ եւ ղեղեղեկ, սեւ մելանով: Զարդագիրք՝ սկզբնագիրք Աւետարաններու հրեշտակագիր, վեհապատգարի եւ ընդհանրապէս թուղթեր, յաջող գործեր, երկնագոյն եւ ոսկեզարդ: - Խորագիրք եւ Գլխագիրք՝ թուղթեր: - Խորանք՝ 6, որոնց շուրջը Աւետարաններուն սկիզբը, չգեղ: - Կիսախորանք եւ Զարդանկարք՝ 8: - Նկարք՝ 17, որոնց 4-ը՝ անտարանիչները իրենց երկերուն առջեւը (Թղ. 28ր, 107ր, 159ր, 240ր): Մնացեալները կը ներկայանան՝ Թղ. 2ր Աւետումն, Թղ. 3ա Մոպեռու երկրպագութիւնը, Թղ. 4ա Մկրտութիւն, Թղ. 5ր Պայծառակերպութիւն, Թղ. 6ա Յարութիւն Ղազարու, Թղ. 7, 8ր Թեմնեաց լեռ բարձրանալը, Թղ. 8ա Վերջին թերթ, Թղ. 9ր Ոտնուայ, Թղ. 10ա Խաչելութիւն, Թղ. 11ր Յարութիւն, Թղ. 12ա Համարձուան, Թղ. 13ր Գալուստի Ս. Հովոսթ, Թղ. 14ա Վերջին դատաստան: Բոլորն ալ յաջող եւ չգեղ գործեր եւ ուղարկուած որքան իրենց ճարտար ծաղկումներով, նոյնքան եւ ներկերու հարազատութեամբ: - Լուսանցաւարդք՝ 229 հատ, ալյազան եւ ճոխ, նոյնպէս երանդագեղ եւ ոսկեգորուար: Կարժէ յիշել Մատթէոսի խորանիւն կցուած չգեղ

մանրանկարը, որ վր ներկայացնէ Մարիամ Աստուածածինը մանուկ Յիսուսով եւ 12 առաքելները, իւրաքանչիւրն առանձին: - Դատարկ՝ բոլոր նկարներուն ետեւի էջերը, ինչպէս նաեւ Թղ. 1, 15ա, 16ր, 17ա, 18ր, 19ա, 20ր, 21ա, 22ր, 23ա, 24ր, 158ր, 302ր, 303, 304: - Ժամանակ՝ անյայտ, կ'ենթադրուի 12-րդ դդ.: - Դրիչ, Մաղկաղ, Կազմաղ՝ անծանօթ: - Տեղի՝ անյայտ: - Յիշատակարան՝ չունի: Չունի նաեւ ո եւ է հեռք կամ չնախ ինկած կամ ջնջուած թերթերու: - Տեղեկութիւն՝ սեփականութիւն Արքիանուպոլսոյ Ս. Թորոս եկեղեցւոյ, 1922էն ի վեր ի պահ Պոլսոյ Պատրիարքի (Ֆիլիպէ) Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ զանձատունը, ներկայացնելով Ա. Պոլսոյ Հայրեանակց. գործերու ցանկին 168րդ թիւը:

ԲՈՎԱՆԴԱՌՈՒԹԻՒՆ

Մատենա է Աւետարան: Թղ. 29ա-104ր Մատթէոս: - Թղ. 108ա-155ա Մարկոս: - Թղ. 160ա-237ր Ղուկաս: - Թղ. 241ա-302ր Յովհաննէս: Առջեւները գրւած խաղարկութիւնք եւ նախադրութիւնք: - Թղ. 15ր-16ա Թուղթ Եւսեբի առ Կարպիանոս: - Թղ. 17ր-18ա, 19ր-20ա, 21ր-22ա, 23ր-24ա Համեմատական տախտակներ:

(«Հանդէս Ամսօրեայ», 1939, էջ 78-79)

23

Ա Ե Տ Ա Ր Ա Ն

Ի ՍՈՖԻԱՅ

ՆժԵ - 966

Թուղթք՝ 267: - Մեծութիւն՝ 29 X 23 սմ: - Գրութիւն՝ երկսիւն, 22 X 17: - Նիւթ՝ մագաղաթ, հաստ եւ ողորկ, մի խիչ գորշ: - Կազմ՝ տախտակեայ, հին կաշկապտ: - Մագաղաթեայ պահպանակք՝ սկիզբը մէկ: - Հանգամանք՝ գէշ. կիսով թաշտայուած եւ անջատուած կողքէն: Լուսանցքներն վարի շրթունքներն աղտոտած: Կը պակսին մի քանի թերթեր,

որոնցմէ մէկուն տեղ վերջին ներմուծուած է ուրիշ մը (Թղ. 235), նոյնպէս մագաղաթ, եւ վրան շարունակուած է տարբեր գրչէ պակասած մասը (Յովհ. ԺԱ): Թղ. 267ի վարի քառորդ մասը կը տրատուած հանուած: - Գիր՝ գլխագիր երկաթագիր, սեւ մելանով: Կը պարունակէ նաեւ վերջին գրուած միջին մասը՝ որպէս ներկաթագրով էջեր, որոնցմէ

յայն յետամուտ թղ. 235էն, թղ. 264ն ու 265ր վր ներկայացնեն կրկնողիւր, վերադրուած ըլլալով բուն ձեռագիրս պատկանող, իսկ վերջէն սրբուած գլխագիր երկաթագիր էջերու վրայ (տե՛ս նկար 5)։ Նաեւ՝ թղ. 200բ-ի ճակատը՝ Ղուկասու վերջամասէն սրբուած տողերու վրայ՝ անճաշակ բոլորգիրով վերագրուած կրկնագիր ուրիշ մաս մ'ալ գոյութիւն ունի։ Զարդագիրք Էւլն՝ չունի։ - Խորագիրք՝ պարզ։ - Խորանք, Նկարք՝ չունի։ - Կիսախորանք՝ թղ. 1բ-2ա (փխտակատար), 2բ-3ա (Համեմատական տախտակներ), պարբօրէն դնուած, դուռնա՝ շատ Համեմատ գործեր։ - Լուսանցագարդ՝ չունի։ Դատարի՝ թղ. 1, 4բ։ - Ժամանակ՝ ՆժԵ (966)։ - Գրիշ՝ Կերակոս երէց։ - Տեղի՝ անյայտ։ - Յիշատակարանք՝ թղ. 200բ, 264-265բ։ - Տեղեկութիւնք՝ ձեռագիրս կը գտնուի Սոփիայի Բուլղար Ազգային գրադարանին մէջ, ուր յայտնի չէ թէ ինչպէս եւ երբ մուտք գործած է ան։ Կր ներկայացնէ Գրադարանի ձեռագրաց բաժնի 580րդ թիւը, ուր արձանագրուած է, յենլով սխալ լրատուութեան մը, որպէս 1347 (= 1346) թուականի դործ, առաջնորդ ունենալով վերանորոգողի թուականը։ Բուն գրչին յիշատակարանը 966 թուականէն անձանթ մնացած է Գրադարանի ձեռագրաց եւ Հնատիպ գրքերու ցուցակը պատրաստող պրոֆ. Պ. Յոնէֆի եւ զբաղարանի տնօրէնութեան։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Մատենան է Աւետարան. Թղ. 4ա-84ա Մատթէոս։ - Թղ. 84բ-128 (?) Կր պակսի թուղթը՝ Մարկոս։ - Թղ. 128 (?) - 200ա Ղուկաս։ - Թղ. 201ա-263բ Յովհաննէս։ Նախագրութիւն չունին։

Թղ. 264 եւ թղ. 265 կրկնողիւրներուն վարի երևանհրը, ինչպէս նաեւ թղ. 266ն ու թղ. 267բ, կը կարծուին ըլլալ մասեր սրբոց վկայարանութեան, հետեւեցնելով մէծ դժուարութեամբ եւ լուսանկարումի ոչնչութեամբ հաղիւ կարողացող քանի մը կցկտուր բառերէ, ինչպէս թղ. 265ի մէջ. «... պատասխանի ետ սուրբ... Էկարք... աւատոյ ալլ եւս ադա աւետեալ... յաքանի ով նոցա... մեղ եւս ոչ եւ զանդրութի ր լնա... արխիոնէ նոցա եւ մեր... աւարովք որ բեր...» Էւլն. (Տէ՛ս նկ. 5)։

Թղ. 200բ ձեռագրը՝ Ղուկասու Աւետարանի սրբուած վերջամասին վրայ (վարի երես) վերագրուած է վերջէն անխնամ բոլորգիրով տասը տողի չափ Աւետարանացոյց (վերին երես), մասամբ ընթերցելի երկրորդ տողէն սկսեալ... [Յովհաննէս] Խ. Ոչ կարեւ որդի մարդոյ առ։ Վերջ... [Յով]նանու ԾԼ. Այս էն կամք. Վերջ... Երկրոտասան։ Յոհաննէս ՃԼԲ. Ձայս Խաւսեալ ընդ ձեզ միջ... Ղուկասու ԻԲ. Իրբեւ տիւ Էդեւ ել զնաց։ Վերջ- զնաց... Մաթէոսէ ՃԿԶ. Ելեալ Յիսուս ի կորմանս։ Վերջ. զ... Ղուկասու ՂԼ. Բայց արդարեւ ասեաց։ Վերջ...»

Այս ընթերցումն Աւետարանք սկսելի և Զատկէն մինչեւ ցնոր տաւառութեան։

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

1. Թղ. 200բ (Բուն գրչինը, գրուած Ղուկասու Աւետարանէն վերջ պարագ մնացած տեղը, վերոյիշեալ Աւետարանացոյց Հատուածի վարի վիտուն, 10 տող, որմէ մէծ ճիշդելով եւ դժուարութեամբ կը կարդացուին միայն)։

Շնորհիւլ ամենակալին Աստուծոյ
կատարեցաւ Ավետարան
ս ի թուականութեանն Հայ-
ոց ՆժԵ (966)։ Զգրողս սորա յիշ
եալիք։ Եւ Աստուած յիշողացտ ո
զորմե[ս]ցի. ամեն... Եւ որոր
մեա կիրակոս Երիցոյ ... ծն
ողացն
. (անընթեռնի)

(Տէ՛ս նկ. 6)

2. Թղ. 264-265բ (Վերականգնողի յիշատակարանը ԶԼԵ (1346) թուականէն, իրբ մատենան ինկած քերթերու տեղ նոր լրացումներ ունեցած է)։

Փառք եւ պատիւ Հաւր անձնին,
Անեղ, աններբ իսկականին,
Եւ միանձնի նորա Բանին,
Անճառ ծնընդեանն Հայրենին,
Եւ Սուրբ Հոգւոյն շնորհատունին,
Եւ ի նոցունց միշտ Լոյդին,
Եւ զարարածս լցողին,
Կատարողի արարածին,
Ի յայժմօրս եւ յապագային,
Եւ յանրսպառ յաւիտեանին։
Ամէն։

Արդ, ցանկացող եղեալ այսմ լուսե-
րանք եւ վարդաթիթ չողէնորոյ բու-
լր աստ[ան]իս, քառավտակ դետոցս եւ
աստուածաբան սուրբ Աւետարանիս պատ-
ուելի այրն Աստուծոյ խոսրովանն, եւ
ետ զաս վերստին նորոգեալ, զոր Տէր Աս-
տուած նորոգիցէ զմանգութիւն նորա-
ամէն: Ի նեղ եւ ի դռն ժամանակիս,
յորում մեծ մայրաքաղաքն Թեոդալաւա-
լիս անապատ եղեւ ի մարդոյ եւ անաս-
նոյ՝ ի յազգէն Հաքարու եւ Իսմայէլաց-
ւոցն. նաեւ արեւելեանք ամենայն, եւ
տուն վրաց, որ յովմբ ի սուր սուսերի
մաշեցան եւ այլք ի սովոյ մեռանէին. որ
ոչ ոք կարէ պատմել զանց աղետիցս,
զոր եկն ի վերայ ազգիս քրիստոնէից, եւ
այն՝ վասն առաւել յամախ մեկաց մե-
րոց. որ բազում տանուտեարք եւ քահա-
նայք մուրդը տարաշխարհիկ չըջէին ի
հայրենի դաւառաց, եւ ոչ ոք լինէր աւգ-
նական, զի հասարակաց էր վիշտն սովոյ
եւ տաքնապն՝ յանաստուած ազգէն, որ-
պէս եւ երուսաղէմացւոյն առ Բաբելո-
նաւն: Լուր, Երեմիաս պիտէր, որ լայր
զանքմունքի վիշտս քրիստոնէից, եւս
առաւել՝ զազգիս Հայոց:

Արդ, աս՝ զայս ամենայն յոչինչ հա-
մարելով, ստացաւ զսա զաւակ ի Սիոն
եւ սանգուիւք ելից՝ վերնոյ քաղաքին Ե-
րուսաղէմի, եւ դղեակ ապաւինի՝ ի հնա-
րից զեռնադործին, եւ նաւ ուղղակի՝
անցանել ընդ ամենհիս պեացն կուտա-
կաց ի ծովմանէ ալեկոծութեան կենցաղոյս
հասանելով ի նաւահանգիստն ամենեցուն
Քրիստոս: Եւ աստեացն՝ ի վարժումն ու-
սումնասիրաց, ի յիշատակ իւր եւ եղ-
բաւրն իւրոյ՝ Շիրինշահին եւ ծնողացն՝
Ումեկին եւ Թագուիէ, Պարոնշահին եւ
Սիրատիկնայ՝ փոխելոցն ի Քրիստոս,
զոր Տէր Աստուած բարձակից արասցէ
զնոսն նահապետին Արքայամու. ամէն:

Արդ, եղեւ վերջին նորոգումն սուրբ
Աւետարանիս ի թուականութեանս Հայր
ՉԴԵ (1346), ի պաւոսիս իսղոտնաց, ի
յանաթիկ դղեակս որ կոչի Բաբելոն, ձե-

ռամբ սուտանուն սարկաւապի Յոհաննէս
նահաշի եւ կաղմոդի, առ զրան Սրբոյ Աս-
տուածամնիս եւ Սրբոց Հրեշտակապե-
տացս, ի Հայոց վերադիտողութեան
Տեառն Մխիթարեա, եւ ի հայրապետու-
թեանս այսմ զաւառոս Տէր Սահակայ եւ
Տէր Ստեփաննոսի, եւ ի Թագ[աւորու-
թեան] Հայոց Կոստանդի, եւ ի իշխանու-
թեան աշխարհին Հոռմայ Յարաթնային,
որ էր այր բարեպաշտ, զի յովմբ ի յաշ-
խարհի նորա լնուին հացիւ զսովեալ ան-
ձինս, զոր Տէր Աստուած յերկար առնէ
զպետութիւն նորա. ամէն:

Արդ, որք աւելիք ի ամանէ, քահա-
նայք եւ ժողովուրդք, յորժամ աւելիք ի
ամանէ, յիշեսլիք ի սրբնթաց եւ ի մա-
քրամատուց աղաւթս մեր զբարեմիտ այրն
զխոսրովանն եւ զայլ ամենայն համա-
ցեղս իւր զվերջոյդրեալսն: Եւ Քրիստոս
յորան ամենեցուն, որ աստա է ի տուրս
պարգեւացն, յիշողացդ եւ յիշելոցս ու-
ղորմեսցի առ հասարակ: Եւ նմա փառք
յաւիտեանս:

Հմտ. Յ. Քիւրտեան, Հանդէս Ամս-
օրեայ, 1926, էջ 344-345: Նոյն, Մասիս
Տարեգիրք, Սոֆիա, 1935, էջ 191: Պրոֆ.
Պ. Յոնէֆ, «Յուդայկ Զեռագրաց եւ Հը-
նատիպ մատենից Աղգ. դրադարանի ի
Սոֆիա (Опис на Ръкописите в Старопе-
чатните книги на Народната Библиотека в
София)», Սոֆիա, 1910, թ. 580/153, էջ
517 (բուլղ.): Նաեւ Ներսէս Գասպեան,
«Հնագոյն Հայկական ձեռագիրք մը Սո-
ֆիայի Ազգային դրադարանին մէջ» (Един
старинен ръкопис в Софийската Народна
Библиотека), «Պալք. Մամուլ», Սոֆիա,
ԺԲ, թ. 565, 10 Ապր. 1942 (բուլղ.),
նոյնը արտատպ. Правда, Սիւլէէն, 25րդ
տ., թ. 1015-16-17, 10 Օգոստ. 1942:
Հմտ. Ա. Ալպոյանեան, Պատմութիւն
Հայ Կենսաբիոյ, Ա հտր. Գոհիրէ, 1937,
էջ 579:

(«Հանդէս Ամսօրեայ», 1939,
էջ 86-90)

Նկ. 3

Աւերումն դժոխաց. ք. 4, կազմ Ա

ՎԱՐՁԵՆԱՅ

ԺԳ - XIII

Թուղթ՝ 228+4: - Մեծուքիւն՝ 19,5
 ×13,5: - Թերթ՝ 17 (Ա-ԺԵ), իւրաքան-
 չիւրը 12-14 թուղթ: - Գրութիւն՝ երկ-
 սիւն, 15,5 × 10,5: - Տոգ՝ 22-28: -
 Նիւր՝ թուղթ: - Կազմ՝ տախտակեայ,
 ամուր, կարմիր թաւիչի վրայ համակ
 արծաթապատ: Ներսի կողմը սպիտակ
 թուղթ: Ձեռագրին պահպանութեան հա-
 մար սկիզբն ու վերջը յաւելուածաբար
 դրուած են երկուական սպիտակ թուղ-
 թեր՝ Կողերուն՝ արտակարգաւ զոյգ մը
 նկարներ, որոնցմէ առաջինը կը ներկա-
 յացնէ Դժոխքի աւերումը, իսկ միւսը՝
 ինչպէս թիւներ. երկուքն ալ առնուած
 դարդարուն լաւն չըջանականերու մէջ: Կը
 թուի ձեռագրին բուն հին կազմը չըլլալ
 սա, հետեւեցնելով Թուղթերու անճաշ կը-
 տրատումներէն: Ունի նաեւ զորք մը փա-
 կանքներ, նորայէս արծաթեայ: - Մագա-
 ղաթեայ պառկանակ՝ հմտ. վարը § 2: -
 Հանգամանք՝ ընդհանուր առմամբ զոհա-
 ցուցիչ, թէ՛ և ժամանակի ընթացքին բա-
 ւական միասուած են նկարներն ու որո-
 չապէս տփուցում՝ էջերէն մաս մը, այդ-
 պիսիններէն կան նաեւ սրբադրուած ու
 լրացուած էջեր նոր զորքէ (հմտ. թղ.
 70ա եւ լն): Կազմուելու ժամանակ թուղ-
 թերը բաւական միասուած են: Թղ. 172
 Յովհաննու նկարն ու Աւետարանի սկիզ-
 բը մասամբ պատուում: - Գիր՝ քոյր-
 գիր, բաւական սիրուն, սեւ մելանով: -
 Ջարդաղիւր՝ ընդհանրապէս թուղթի, ոչ
 շատ յաջող, ներկերը տփուցում: -
 Սկզբնաղիւր՝ կարմիր մելանով: - Խո-
 րանք՝ 4, Աւետարաններու սկիզբը (թղ.
 12ա, 71ա, 109ա, 172բ) հանդերձ մասն-
 րանեալ լուսանցադարձերով, բաղմադոյն
 եւ ոսկւով. միջակ: - Կիսախորանք՝ 10,
 Համարաբարտ տախտակաց (թղ. 1բ-10):
 Լուսանցադարձ՝ բաղմաթիւ, սովորա-
 կան: - Նկարք՝ չորս աւետարանիչներու,
 ամբողջական էջերու վրայ իրենց Աւետա-

րաններու սկիզբը, բաղմաբանք եւ ոսկւով,
 բաւական յաջող, բայց տեղ տեղ ներկերը
 թափած: Կը ներկայացնեն՝ թղ. 11բ
 Մատթէոս, թղ. 70բ Մարկոս, թղ. 108բ
 Լուկաս, թղ. 172ա Յովհաննէս: - Դա-
 տարկ՝ թղ. 1ա, 2ա, 3ա, 4ա, 5ա, 6բ,
 7բ, 8բ, 9բ, 10բ, 11ա, 108ա, 226: -
 Ժամանակ՝ անյայտ. հաւանաբար՝ ԺԳ
 դ., վերակազմութեան թուական՝ ՋԺԷ
 (1468), Յունիս: - Տեղի՝ թի գաւառիս
 ինդտեացի զէղ վարդէնեայ: - Գրիչ
 եւ Ծաղկող՝ Տէր Յովհաննէս: - Ստացող՝
 Մարտիկ արեւոյս: - Յիշատակարանք՝
 բաղմաթիւ, գլխաւորն՝ թղ. 221բ-223ա:
 Տեղեկութիւն՝ սեփականութիւն Պրովդի-
 ի Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՆ

Մատենան է Աւետարան. թղ. 1բ-10ա
 Համարաբարտ տախտակներ: - Թղ. 12ա-
 70ա Մատթէոս: - Թղ. 71ա-107ա Մար-
 կոս: - Թղ. 109ա-171բ Լուկաս: - Թղ.
 172բ-221բ Յովհաննէս: - Թղ. 227ա-228բ
 Թուղթ նւաբի առ Կարպիանոս. «Ամենի
 Աղեկանդրացւոյ...» (Կազմութեան ժա-
 մանակ սխալ տեղադրում):

2. Մագաղաթեայ պահպանակ՝ 2 բա-
 վիղբն ու 2 վերջաւորութեան, լայնքին
 ծալուած. իրականին մէջ 2 թուղթեր են,
 առնուած Ժ-ԺԱ դարու Մաշտոցէ մը
 («եկեղեցի արհնէ»): Մեծութիւնն է
 աթմ 27×19. Երկսիւն, գրութեան մեծու-
 թիւնն՝ 22×15,5, տողը 20, միջին Մես-
 րոպեան ընտիր երկաթաղիր, սեւ մելա-
 նով: Ունի հետեւեալ յիշատակարանք.
 թղ. Բ. «Աղաւնի եւ Գորգ ոսկերիչ ըզ-
 սուրբ քահանայաւ, յիշատակի արժանի
 համարեալիք զիս՝ զմեկաւոր ծառայս, և
 որդեկին իմոյ աբ[ել] շատութիւն հայե-
 ցէք Տեառնէ, եւ Աստուած ամենեւին ո-
 ղորմեացի. ամէն»:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

1. Թ. 221բ-223ա (Բուն գրչին) Զիր շնորհի շողոթն Սրբոյ առանց ակնառութեան առատապէս զեղելով ի սեռս աղամային, որ զի թեպէտ եւ Հետեայ գտանին անուշախարութ, սակայն նա անտես անենլով զյանցանս եւ անարգել եւ անխափան ներդոժեալ եւ անպատճառ փրկուիթեան կամողաց զբարին, ուստի եւ այս իրի ճանաչողք փառանանս պէսպէս իրաւք աշխատապէս շահատակեալ ըստ ճասանելոյ ի դարդ եկեղեցոյ եւ ներգրարար քացայայտութեամբ ղերախտիսն Աստուծոյ կառուցանել ի մէջ եկեղեցոյ՝ ի զուարճութիւն յասիրաց եւ յիշատակ րարեգործացն՝ ստանալ զսուսկ ի Սիոն եւ իտանի ի վերինն Երուսաղէմ։ Ուստի եւ ի զանազան կերպարանս որպէս զգիրքս աստուածային, եւ մանաւանդ աստուածատառ պատգամ Աւետարանի, որ մինչ ի կատարած իբրեւ զիսի Հնչէ ի վերայ րաճորտանդակ ընմին զբոլոր անաւերնութիւնն Աստուծոյ արեգականպէս սրբութեայ յողիս տարփողացն շահմաստիցն զատառածաւալ աւետարանչացն։ Զայս զմտաւ ամենալ աստուածասէր եւ բարի ծնաւդաց յիշատակն, սրբալան եւ առաքինի իսկանտար վարուք կուսակրանս վանական քահանայ Մարութ անուն կոչեցեալ, ստացաւ դաստուածախաւս սուրբ Աւետարանս ի յիշատակ իւր եւ ծնաւդաց իւրոց եւ ամենայն ազգականացն, առաջնորդ ունելով զպանծս աստուածային միջնորդ եւ րարեխաւս՝ զսուրբ աւետարանիչն, զտանել ողորմութիւն յաւուրն աներեկի, ուր րանք սպառնի եւ զործք թաղաւորեն։ Արդ, ո՞վ սրբանեալ քահանայք, յորժամ արժանապէս պատարադիր մերձեցեալ յաստուածային խորհուրդն, ինչմէք առաջի վնելոյն Քրիստոսի՝ սանկով՝ Տէր Երուսա, ողորմեա չոյւոյ Մարութի կուսակրանս արեգայի՝ ստացողի սուրբ Աւետարանիս եւ ծնաւդաց իւրոց ճանդուցնոցն ի Քրիստոս, նաեւ սրբալան քահանայից չարապատ եղբարց սորա՝ Աւետիգն եւ Վարդանայ, եւ քերց իւրոց, ընդ նմին եւ մեկապարտ զծոյր սուրբ Աւետարանի՝ Յոնանայ անպիտան կրօնաւորի եւ ծնաւդաց իմոց՝ Հանգուցելոց ի Քրիստոս։ Բայց եղև զբրաւ զընթեանս սորա ի դաւաճիս խաղ-

տեաց, ի զկէ Վարդեմնայ, մերձ ի Հանաթիկ զզեկիս Բաբելոնոյ, ի ստոյգ եւ ընտիր աւրինակէ, որ կոչի Մուրղանցի, զոր լեալ էր ի զանձատանէ թաղաւորացն Հայոց, ընդ Հովանեաւ մաւրս յուսոյ Աստուածամնիս եւ Սուրբ Լուսաւորչիս, եւ Տէր Երուսա մէկ եւ մէկ յիւրոցացտ առ Հասարակ ողորմեացի յիւրում պաշտեանս, եւ նմայ փառք յաւիտեանս. ամէն։

Զաստուածասէր եւ զրարեպաշտ զարգիւնական եւ զհանճարեղ պարոն Շահրմշահն եւ զծնաւդս իւր եւ զբերս՝ զանգուցեալսն առ Տէր, եւ զրարեպաշտ ամուսինն իւր՝ զՏալիթն եւ զԱստուածատուր պաւական իւրեան, զմանրապոյն եւ եւ զդեռաբարս պատանեակս Հանդերձ զարմիւք իւրեանց, որ աւղանական եղեն ի ծախս սուրբ Աւետարանիս, ինչեք ի Տէր Երուսա. Ընդ նմին եւ զհոգեւոր եղբարք մեր՝ զՊարսամն եւ զՉարապատ եղբայր իւր՝ զԱրսէմն եւ դաւախ իւրեանց յիշեցէք ի Քրիստոս։

Թ. 223ա (Պարսպ էջի վրայ) Յիշատակարանիս ինչ՝ նոր գրչէ) Վարդանան ունի աթմ 115 տուն եւ երկու եկեղեցի։ 1915 Յունիս 8։

2. Թ. 107բ (Բուն գրչին, մանր տառերով)։ Քրիստոս Աստուած, քո սուրբ շարչարանաբա կամաւոր եւ կենսաբեր յարութեամբս, ողորմեա Հաստարիմ եւ րարեպաշտ ծառայի քո Յակովբայ եւ պարկէշտ եւ Հեղահայեաց ամուսնոյ իւրոյ, եւ ջնջեալ զձեռապիր յանցանցս նորա, եւ այնոցիկ, որ Հաստարիմ ողորմեացեալ են ի սուրբ Աւետարանս, եւ ողորմեա նոցա, եւ ինձ մեկապարտ եւ անարժան զրչի՝ Յոնանայ եւ ծնաւդաց իմոց։ Ընդ նմին եւ Գրիգորի միայնակեցի եւ արի եւ ժիր ճոյնաւորի, եւ ծնաւդաց իւրոց սոլորմեա. աւագ դառն եւ անբարի սուրբս։

3. Թ. 224ա (Տարբեր գրչէ)։ Արդ, եւ Մարութ արեղա ստացա զսուրբ Աւետարանս յարգար փաստակոց իմոց, ինչն զուսակ ի Սիոնի եւ ընտանի յերուսաղէմ, եւ խաւսակից յաստուածային պատուիրանադրութիւնսն, եւ փնի ինչն իմ յալմ արտմական Հովաթն՝ յիշատակինձ եւ իմոցն եւ ամենայն նախնականաց։ Արդ, ազայեմ զամենեւեան զսուրբ Հայրաւրդ եւ զեղբարսդ, որք աւաթիք ի ամանկ

ընթերցմամբ կամ դադարաւ, յիշեալիք յատուածաճանոյ յաղաթաւ ձեր գՄարուզէ կրանաւոր, եւ զծնաւդան իմ՝ զՆալըն իմ՝ զննկիկն, եւ զմայրն իմ՝ զԿանիկն, եւ զկրտսրսն իմ՝ զԱւետիքն եւ զԱստուածատուրն, եւ զԿարդանն, եւ զժողովն իմ՝ զՄալիքն, եւ զԱղբարն, եւ զՍիրաւարքն: Եւ յիշեալիք եւ զպարոն Շախիմշահն եւ զԱստուածատուր զաւակն իւր, ալլ եւ զմարդապետն իմ՝ զՅոհանն, եւ զհոգեւոր եղբայրն իմ՝ զՄիսիթար, յիշեալիք ի Տէր: Եւ որ զմեզ յիշման արժանի արնէք, յիշեալ ի իջիք եւ զուք, զուք ի Քրիստոսէ Աստուծոյ մերոյ, որ է աւրճեալ յաւիտեան, ... զէս ալլ եւ զՄարգրիտն:

4. Թղ. 224ր. Արդ, էս Մարուզէ վանական արեղայ, անարժանս ի կրանաւորաց, ստացայ դուրսը Աւետարանս՝ յիշատակ ինձ եւ ծնաւդաց իմոց, որ ոչ ծախի եւ ոչ զնի, եւ եթէ ոք յանդգնի ծախելով կամ զնելով, նողմեալ եղիցի: Կամ զողանալով, կամ յափշտակելով, կամ յիմոց կամ ի յատարաց, յանկձաւայնն եւ զՅուդայէ առցէ:

(Աւելի վար նոյն էջը նոր գրչէ). Ո՛հ, մերձ Բաբերթոյ քաղաքին եւ Լուսունքի զհեղի Սուրբ Աստուածածնի վանքն կայ չբաշարի: — Որ այս չբաշարործ սուրբ Աւետարանս անդանոր է զբեցեալ ձեռամբ սուրբ վարդապետացն:

(Իսկ աւելի նոր գրչի մը կու տայ ծանօթութիւն մը աւելի վեր). Այժմ Լուսունք կամ Լուսինոնք գիւղը ունի 130 տուն եւ 2 եկեղեցի: 1915 Յունիս 8:

5. Թղ. 225ա (Տարբեր գրչէ, նոյնպէս բոլորգիւր). Ձվերջի կաթմաւ սուրբ Աւետար[ան]իս՝ զատուածասէր եւ զբարեւտար մանուկն զՄամշաւին ոսկէգործն, որ ետ վերստին նորոգիլ զցանկալի սուրբ Աւետարանս, մեծաւ յուսոյ եւ եռափափաք սիրով՝ ի պահպանութիւն աստուածապաշ կենաց իւր եւ զաւակաց եւ բարեխաւս չուոց եւ մարմնոյ իւրոյ, եւ յիշատակ ծնաւդացն իւր՝ հաւրն եւ մաւրն եւ տոննայն արեան մերձաւորացն: Արդ, որք հանդիպիք սուրբ Աւետար[ան]իս եւ զրիւս, յիշեցէք յատուածաճանոյ աղաւթրաւ ձեր զոսկէգործ Շամշաղին Բաբերդացին եւ զծնաւդսն իւր, եւ զուք յիշեալ

լիջիք ի Քրիստոսէ Աստուծոյ մերոյ, որ է աւրճեալ յաւիտեանս. ամէն:

Ընդ նմին յիշեալիք եւ զԱլէքսանդոս քահանայն՝ զորդի նուրապէլ աղային, որ յորդորելով մասնակից եղեւ կաթմութեան եւ պայծառութեան սուրբ Աւետարանին:

Կաթմեցաւ ցանկալի սուրբ Աւետարանս ձեռամբ յոյնեղիկի եւ անարժան Արքայաւ կրանաւորի եւ պիտակ անուէ վարդապետի, ի քաղաքիս Պանդոսի ի դրան Սուրբ Ամենափրկչի: Յիշողքը ըզմեղ ի բարի, յիշեալ ի իջիք առաջի Յիսուսի: Թժիկն ՁԺԷ (1468) եւ յամսեանն Յունիսի, եւ Հայոց ՄԵՆԷԿի:

6. Թղ. 225բ. (Տարբեր գրչէ). Ձվերջին ստացաւ սուրբ Աւետարանիս զպարոն Շամշաւինն աղայն յիշել յաղաթաւ ձեր, ո՛հ մանկուշ սուրբ եկեղեցոյ, որ ստացաւ զԱւետարանս ի հայալ արդեանց եւ յարգար վաստակոց իւրոց, եւ բերեալ ի քաղաքս Կողոմիայ, որ արդ ասի Ղալասար, եւ եւ յեկեղեցի Սուրբ Աստուածածնին՝ յիշատակ իւր եւ ծնաւդացն իւրոց՝ Գալսթապիկն, եւ Հումա խաթունին, եւ կենացին իւրոյ՝ Կուլխանին եւ ամենայն արեան մերձաւորաց իւրոց: Եւ մի ոք ի իշխեսցէ հանն զսուրբ Աւետարանս ի զրանէ Սուրբ Աստուածածնիս յիմոց եւ յատարաց՝ իմ է ասելով, ծախելով կամ զրաւելով կամ ալոց բաշխելով, եւ ով ոք յանդգնի եւ ձեռնամուխ լինի աղահուսիս սուրբ Աւետարան զպատիժն Յուդայի եւ զկալենի առցէ: Արդ, ինձմով պահողք աւրճեալ Աստուծոյ, ի սուրբ Աստուածածնէն եւ յամենայն սըրբոց. ամէն:

7. Թղ. 223բ. ՁՍտեփաննոս քահանայ եւ զԱստուածատուր զաւակն իւր եւ զամուսին իւր զՔրիստոս եւ զհեաւայ սոցա՝ զնոսրով եւ զվաշիկ յիշեալիք ի Քրիստոս Յիսուս:

ՄԱՆՈԹ. Թ. Գ. Հ[իդդեան] 1917ին պատրաստած «Ընդհանուր ցուցակագրութիւն Ս. Գէորդ եկեղեցւոյ անշարժ կարուածոց, սրբադան անօթից եւ զանազան ցոյցից» ձեռագիր տոմարին մէջ, ցարդ հասած 240 մեծագիր էջերու, ներկա Աւետարանիս մասին կը գրէ (էջ 21, Թ. 20). «Աւետարան ձեռագիր, արաւթա-

պատ կողքերով, չուրջ 500 կրամ առաջին աստիճան արծաթով, զրուած Յիսուսի թուին Ջժե (917?) եւ ամսեան Յունիսի, Հայոց Մեհէկի, կազմուած Պոնտոս քաղաքի մէջ, նուիրուած ի վերջոյ կողմ-

նիոյ ... Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ: Արժէք՝ ոսկի լէվ 1000»:

(«Հանդէս Ամսօրեայ», 1942, էջ 249-254)

25

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

Ի ՏՈՂԲՈՒԽԻՆ (ՏՈՊՐԻՉ)

ՁԻԼԱՅ

ՌՃԸ - 1659

Թուրքի՝ 304: - Մեծուքիւն՝ 20,5 × 15: - Գրութիւն՝ երկսիւն, 13,5 × 9: - Տողի՝ խառն, 21-23: - Թերքի՝ 24: Հա-մարանիչները փոխան Ա-Ի-Ի բնթանալու՝ նշանակուած են Ա-Ո: Իւրաքանչիւրը 12 թուղթ, միայն Ա ունի 17, է՝ 11: - Նիւթ՝ թուղթ, պինդ եւ ուղղակ, տեղ տեղ աւելի հաստ: - Կազմ՝ տախտակեայ հին կաշեկազմ, որուն վրայի զարդարանքէն կը մնան այժմ միայն հետքերը պոկուած մատակարար արծաթեայ խաչերու: - Մազադաքեայ պահպանակի՝ միայն վերջա-տորութեան 2 հատ: - Հանգամանք՝ ընդհանուր առմամբ լաւ: Միայն նկարներն (թղ. 6ր, 140ր) ու խորաններն (թղ. 7ա, 141ա), ինչպէս նաեւ դրութենէն մաս մը թեթեւորէն մնասուած խոնաւութենէ: Թղ. 149-160 եւ 243-302 քայքայուելու ենթակայ: - Դիւր՝ բոլորակ, ոչ միօրինակ, ինչ որ տեղ տեղ նոյն զրչէն չբո-յալու կասկածը կրնայ ներշնչել: - Սկզբը-նագիրի՝ ընդհանրապէս մարդային ու թռչնային, սովորական դործեր, մեծ մասամբ կարճագոյն: - Խորանի՝ 4, Աւետարաններու սկիզբը՝ թղ. 7ա, 85ա, 141ա, 232ա: Բաւական յաջող. երկոյնի՝ կարծիք եւ կապոյտ: - Կիսախտրանի՝ չունի: - Լուսանցադրի՝ բաւականա-յափ, ընդհանրապէս հասարակ աշխա-տութիւններ, բայց ի մի քանիներէ: - Նկարի 4 աւետարանիչներու. Մատթէոս՝ 6ր, Մարկոս՝ 84ր, Դուկաս՝ 140ր, Յով-հաննէս՝ 231ր: Բաւական յաջողակ, բազ-մադրոյն: - Դատարկի՝ թղ. 1-3, 140ա, 231ա, 301ա, 303-304: - Ժամանակի՝ ՌՃԸ եւ ՌԹ (1659): - Տեղի՝ Զիւլայ. ի դուռն

Ս. Յակոբայ: - Գրիչ՝ Պետրոս դպիր: - Ստացող եւ Ծաղկող՝ անյայտ: - Յիշա-տակարանի՝ Թղ. 82, 297ա, 298-299, 300, 301-302ա, 302բ, 83բ-84ա: - Տեղեկու-թիւն՝ սեփականութիւն Տոբութիւնի (նախկին Տոպրիչի) Ս. Յովհաննէս Աւե-տարանիչ եկեղեցւոյն:

ԲՈՎԱՆԴԱՎՈՒԹԻՆ

Մատենա Աւետարան.

1. Թղ. 4-6ա. Թեաղորութիւն Ս. Աւե-տարանին որ ըստ Մատթէոսի: - Թղ. 7ա-82ա. Մատթէոս:

2. Թղ. 82ա-83ա. Յուցակ գլխոց Ս. Աւետարանին Մարկոսի: - Թղ. 85ա-137բ. Մարկոս:

3. Թղ. 137բ-139բ. Յուցակ Աւետա-րանին Դուկասու: - Թղ. 141ա-229ա. Դուկաս:

4. Թղ. 229բ-230բ. Յուցակ գլխաւորի Ս. Աւետարանին Յովհաննու: - Թղ. 232ա-296բ. Յովհաննէս:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

1. Թղ. 82ա (Բուն գրչէն). Աստուա-ծաղանից անձանց մէր դասու բաց հարց եւ եղբարց եւ որդեկաց: Դատապարտու աշխելու (= աջգլու: Թղ. 82բ) նուատ ողի, հոգս եւ մոխրս, Պետրոս դըպիր, զորդ սորա, Տերամբ Աստուծով աղաչեմ զպատահալոյ սորա, եւ որք շահիք ինչ ի սմանէ եւ աւրինակէք, յիշեցէք արտի մտաւք զմեզ մերայովքն՝ թողութիւն եւ

փրկութիւն, հանդիստ եւ ողորմութիւն
այժմ եւ յապագային գտանել բնաւիցս ի
Քրիստոսն Աստուծոյ, եւ զձեզ եւս յիշե-
ցէքս Աստուծո: Մի՛ յարեմակելոյ ար-
կելցէ որ, զի յոյժ է ուղիղ:

2. Թղ. 297ա. (Գլխաւոր յիշատակա-
րանք՝ ըստ գրչեմ). Փա՛ռք անեղ բանին
Աստուծոյ... գրեցաւ սուրբ Աւետարաննս
Թովին Ռձ եւ ութին (1659) ի գիւղաքա-
ղաքն Զիլայ, ի զուռն Սուրբ Յակոբայ:
Արդ, աղաչեմ սուրբ հանդիպողդ տե-
սութեամբ կարդալով կամ աւերակե-
լով, յիշեցէք ի մաքրափայլ յաղաթս ձեր
ղանախտան մեղաւք լցնել Պետրոս անուն
ղպիրս որ անուամբս եմ կոչեալ եւ զոր-
ծովս եմ հետեցեալ. զարձեալ յիշեցէք ի
յաղաթս ձեր զծնաւդ իմ զՏէր Խաչա-
տուր քահանայն 'եւ զմայրն իմ զԳեղե-
ցիկն Էրեցկին, եւ զեղրայրն իմ զՄահտեսի
Վարդերեսն, որ առ Աստուած փոխեալ է.
ձեր յիշողացս ողորմեացի եւ մեզ. Հայր
մեր որ:

3. Թղ. 298ա-300բ (Տարբեր գրչեմ).
Աստուած ողորմի կնկահար Յակոբին.
Աստուած լուսաւորէ իւր ծնողացն հոգոյն
եւ պա[տ]մառ եղաւ այս Աւետարանիս...
առնելոյ. ամէնք ասէք՝ Աստուած ողոր-
մի. ամէն: Տալա 2 դուռ:

Աստուած ողորմի Քէչէճի Խաչատուրի
ծնողացն հոգոյն, տվեր է յԱւետարանի
յիշատակ Բ դուռու:

Աստուած ողորմի Ագատի որդի Աւա-
փին ծնողացն... տվեր յԱւետարանին Ա
դուռ:

Աստուած ողորմի Զիլեցի Խոճայ Ան-
դրիասին ծնողացն... Ա դուռ:

Աստուած ողորմի ձէլմէճի Պետրոսի
հօ[ր]ն... Ա դուռ: (Նոյն ձեւով կը լա-
րունակուի շարքը նուիրատուներու. կըր-
ճատեալ կը նշանակենք անունները մի-
այն) — Սարգիս... Ա դուռ: Եսային... Ա
դուռ: Կարապետի որդի Կիրակոս... Ա
դուռ: Քուրուղլու Սարգիս... Ա դուռ:
Ամասիացի Խոճայ Միքայ... Ա դուռ:
Հալեացի Խոճայ Մովսէս... Ա դուռ:
Վանքիցի Խոճայ Մկրտ... Ա զուլու-
թայ: Անէրկեցի Մարտիրոս տիրացու...
կէս դուռ: Անէրկեցի Ղազար... կէս դուռ:
Խոճայ Զաքար... կէս դուռ: Աճեմ Խոճայ
Հարապետ... կէս դուռ: Ամասացի Խոճայ
Նդիա... կէս դուռ: Ամասացի Յարութին

... Գ թիմին: Դաշտեցի Խոճայ Մկրտ
... կէս դուռ: Էքար... Գ էռուպ: Գաւառ-
նացի Մարթա... կէս դուռ: Յախիճանի
դուստր Վարդ Խաբուն... կէս դուռ: Գա-
ւառնացի Աննա... Բ թիմին: Վախրայ-
վացի Պետրոս... կէս դուռ: Մեղրեցի Յո-
վանէս... Ա էռուպ: Վախրավացի Ղազար
... Բ թիմին: Կարնիվանցի Հայկվերտին
... Ա էռուպ: Կարնիվանցի Յոհան...
Ա էռուպ: Գետեմեցի Յոհան... Բ թի-
մին: Զիլեցի Մեղաթի Վարդերս... Բ
դուռ: Զիլեցի Գիրիգոր... Ա էռուպ: Զի-
լեցի Ղազար տիրացու... Ա էռուպ:
Մարսէվանցի Պետրոս... Ա էռուպ: Մեղ-
րեցի Սարգիսի որդի Յոհան... Ա էռուպ:
Մեղրեցի Յովանէս... կէս դուռ: Քու-
րուղլու Սարգիսին հայրն Հիւրմիզ...
ս. Աւետարանին վրայ յիշատակ զրէր Ս.
Խաչն: — Կուրսեցի Կիրակոս տվեր մէկ
պատմայ շապիկ: Կէտեմեացի Պետրոսի
որդի Աղայնան տվաւ մէկ Թուլթօ: Տէր
Ովանէսի յիշինձկիներն տվաւ յսկի զա-
րախ: Վախրահվացի Միհան եւ իւր ծնո-
ղացն մահտէսի Տատուր... մէկ դագուն,
մէկ վարապուր, մէկ յաղի տիպէկ: Ղա-
րաթի Սարգիս... մէկ Խորհուրդատետր
մի: Փիրիման... մէկ էպր յուր: Վարի-
վաւայցի պն. Ունան... մէկ ձաւոց քիւրք:
Տէվլէր... մէկ շապիք, մէկ յաղիտի:
Սիմամիր... մէկ խաչ: Յաղիճ Ղազար
... մէկ Շարական, մէկ Ժամոց քիւրք:
Դաշտեմեցի Յարութին... մէկ Ժամա-
ղիք: Վախրավեցի Յովանէսին Պաշուն-
իօրն տվաւ Հանի օղլու Պազարնուի...
մէկ Յա[յ] տմաուրք: Սողոմոն... մէկ
շապիկ (եւլն. եւլն):

4. Թղ. 301բ. (Տարբեր գրչեմ). Պատ-
ճառ զորոյ այս է: Իվին ՌՄԻԳ (1774)
որ Մոսքովն մեզ էրեր Խմայի, ես՝ Պա-
զարնույցի Քուրք Վարդանէսի որդի Ա-
պրահամըս այս սուրբ կարմիր յԱւետա-
րանս Մոսքովի ձերքն առի վասն անձին
յիշատակ եւ ծնողաց իմոց որ յիշատ յի-
ցի. այս են տնւմանքն որ (Թղ. 302ա)
ընդերձողքն յիշեն այս հոգիք են. նախ
ղճայրն իմ Վարդանէս, մայրս Մանու-
շակ, նահապետն, Յովանէսն, Զալը-
ճաղլու Ապրահամ, Խաչատուրն, Գրիգորն,
Մահտեսի Դաւապարն եւ համայն կենդա-
նիքն իմ եւ հանգուցեալքն. յիշողքն՝ յի-
շեալ լիցի ի Քրիստոս. ամէն:

5. Թղ. 302բ (Այլ գրչէ)։ ՌԸ[Ճ]Ն (1870)–ին ևս՝ Տէր կարապետ անարժան և մեղօք զառածեալ ծառայա Քրիստոսի եկայ այս Հաճի օղլու Բաղարմըն գիւղին քահանայադոցմութեան և տեաի տղի–տուի թիւն և անկարգութիւն տղայոց, լսնմն առի կամաւ փութք ի շատէ ըստ կարեացս աշխատիլ և յառաջ ըրերի մայրական յեղուս մեր ձրիարար, և մատա–կարարիչն Հոգիին Սուրբ ոչ ի թերեւս ե–հան պաշխատութիւնս մեր. ի լրման եր–կուս տարուս առ Հասարակ մանկունք սկը–տան հայերէն խօսակցութեան և տեղե–կանալ աստուածային սուրբ դրոց. իրն–դրեմ ձեզմէ, ով բարեսիրտ ընդերցոյք, պաղատեալով խնդրեցէք ի Տէառնէ թողու–թիւն անսելի մեղացն իմ. և յիշեցէք զիս և զննջեցեալ Հայրն իմ Վրդանէսն և մայրն իմ Նազուլն. և երէցկի՛նն իմ եղիսաբէթն, և քոյրն իմ Աննան, և պուստրն իմ Սրբուհին, և համայն ննջե–ցեալսս, զի և պուգ լիջիք ի բարերար Փրկչէն մերմէ Երիտսէ Քրիստոսէ. ա–մէն։

1867 Գեղտեմբեր 10 եկայ յայս զիւ–րաս։ 1870 զրեցի այս յիշատակարանս։ և կարապետ քահայ վրդանէսեան կեսարացի։

6. Թղ. 303բ. (Այլ գրչէ)։ Ես Տէր խա–չատուրի որդի Օհանըս զրեցի... (քանի մը ըստ կ'ընթեռնուի)։

7. Թղ. 83բ–84ա. (Նորագոյն գրչէ)։ Ստորագրողս Հմայեակ քահայ. Զարդարեան Սեբաստիոն նահանգէն Տիվրիկ գիւ–ղաքոյաքէն եմ, ծնած 1886 Ապրիլ 27ին։ Ասպարակոս ուսուցչութիւն էր։ Աւարտած եմ Սեբաստիոն Ամերիկեան Ուսուցչանոցը (Normal School) 1907ին։ Պաշտօնավա–րած եմ ծննդավայրիս մէջ 2 տարի, 1

տարի՝ Ծ. Գարահիսարի մէջ, 8 տարի՝ Կ. Պօլսոյ՝ Պալաթի, Պէշիկ–թաշլի և Կէ–տիկ փաշայի մէջ։ 1922ին զպաթական ե–կայ Վառնայ, պարսպեցայ սիկատի ա–ռեւտորով և 2 տարի ալ ուսուցչու–թեամբ, իրը տնօրէն Վառնայի «Սիսա–կեան» ապր. երկս. վարժարանի մէջ։ Հրաւիրուեցայ Ռումէնիոյ օրով Բա–ղարմընի (Տօպրիշ) Հայոց թագական խորհուրդէն տեղւոյս ապր. «Մամիլոն–եան» վարժարանին իբր տնօրէն–ուսու–ցիչ, 1933ին։ Տեղւոյս քահանայ՝ Տէր Նիքոսէս առաք քահայ. Ղոնչէկիկեանը վար–ճանելով, ժողովուրդը քուգարկութեամբ զիս ընտրեց քահանայացու։ Զեռնադրը–ուեցայ 1937 Փետր. 18ին Պուքրէշի Ս. Հրեշտակապետ եկեղեցւոյն մէջ ձեռամբ Տ. Տ. Յոսիկ արքեպիսկոպոս Զօհրապ–եանի կողմէ Բաղարմընի Հայոց Ս. Յով–հաննէս Աւետարանիչ եկեղեցւոյն վրայ։ Հինգ տարի քահանայադորձեցի առանց թողալի, որովհետեւ երեցուհիս հետ և ալ ուսուցչական պաշտօն վարելով՝ բաւարար ամսական մը կը ստանալինք։

Եկեղեցւոյն բոլոր զղեստեւերը, զրեւրը նորոգել տուի, ելքադարակնութիւն զե–տեղուեցաւ և Աստուծոյ տան տրժանի կերպարանքը առաւ։ Երբ 1940ին Ռումէն–ներու իշխանութիւնը վերացաւ, անոնց հետ և մեկնեցան ինչ հայ ընտանիքներ՝ Ռումանիա։ Այժմ քաղաքը ունի 9700 տուն 32.000 բնակչութեամբ։ Հայերը 120 տուն կը հաշուեն, 450 հոգիով։

19 Յուլիս 1943, Տօպրիշ։ Հոգեւոր հո–վիւ Տօպրիշի Հայոց՝ Հմայեակ քահայ. Զարդարեան։

(«Հանդէս Ամսօրեայ», 1947, էջ 473–476)

Ա Ե Ն Տ Ա Ր Ա Ն

Ի ՏՈՒԲՈՒԽԻՆ (ՏՈՊՐՈՒԶ)

ՌՂԲ-ՌՃԳ - 1643-1654

Թուղթք՝ 280: - Մեծուքիւն՝ 20,5×15: - Գրութիւն՝ *Էրկսիւն*, 14,5×10: - Տողք՝ 23: - Թերքք՝ 24 (Ա-ԽԴ), *Իւրաքանչիւրը* 13 թուղթ, *միայն Ա ունի* 11 և ԽԴ 5, *յայտ ոչ պահասուոր*: - Նիւթ՝ *թուղթ*, *պինդ* և *սղորկ*: - Կազմ՝ *նոր, ամուր, կանանչ թաւապատ խաւաքար-տեւայ, կողերուն վրայ արծաթեայ դար-դերով, սկիզբը՝ Խաչկալ Յիսուս քանդակ-ուած խաչաձև: յայն շրջագծով մը, վրան գրուած՝ «Հրաշագործ Մէծ Աւետարան», շորս անկիւնները՝ նոյնպէս արծաթեայ փորթիկ և Էրկսիւնը: Իսկ Լուեւը՝ խաչ մը, մէջտեղը փոքր քարով: - Մագաղարեայ պահպանակ՝ *չունի*: - Հանգամանք՝ *ընդհանրապէս լաւ: Լոր կազմուելու ժա-մանակ կորստուած մէն լուսանցադարձե-րու ծալքերէն: Թղ. 276 գտնուած մարմ-նէն: Նոյն Թղ. 276 սինակ Խ՝ մեյանով ամբողջովին ջնջուած, որով կարելի է կապկածել թէ ունի նկար կամ յիշատա-կարան կրնայ ոչնչացուած լլլալ: - Գիր՝ *բոլորգիր, սև մեյանով: - Սկզբնագիրք՝* *ընդհանրապէս թռչնադրեր և այլ դար-դադրեր, սովորական գործեր առհասա-րակ: - Խորանք՝ 4, Աւետարաններուն սկիզբը՝ Թղ. 1ա, 72ա, 124ա, 213ա, մի-ջակ աշխատութիւններ և ոչ յաջող գոյ-ներուն մէջ: - Նկարք, կիսախորանք՝ *չունի: - Լուսանցադարձք՝* *բարձր թիւ և այլազան, յայտ ընդհանրապէս պարզ և սովորական, բայց ի մի քանինքէ, գոյ-ներու տեսակետով՝ ոչ միշտ յաջող: - Դատարկ՝ Թղ. 71բ, 123, 212բ, 277բ, 278-280: - Ժամանակ՝ ՌՂԲ-ՌՃԳ (1643-1654): - Տեղի՝ *անյայտ: - Գրիչ և Մաղ-կոյ՝* *անձանթ: - Յիշատակարանք՝* *գրչ-խաւոր իշատակարանը կր պահի: Կան՝ Թղ. 71ա և 276ա (րուն գրչէն), 276բ, 277ա: - Տեղեկութիւն՝* *սեփականութիւն Տոբուխիի (նախկին Տոպրիչի) Ս. Թով-հաննէս Աւետարանիչ եկեղեցւոյն:*****

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Մատենա է Աւետարան. Թղ. 1ա-71ա Մատթէոս: - Թղ. 124ա-212ա Ղուկաս: - Թղ. 213ա-276ա Յովհաննէս (Թղ. 275-276ա Իբր կեռջն շնացելոյ):

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՔ

1. Թղ. 71ա (Բուն գրչէն՝ Մատթէոսի վերջաւորութեան). *Գրեցաւ ՌՂԲ (1643) թվին:*

2. Թղ. 276ա (Բուն գրչէն՝ Յովհաննէս վերջաւորութեան). *Կատարեցաւ Թվին ՌՃԳ (1654):*

3. Թղ. 276բ (Տարբեր գրչէ). *Յիշա-տակ է աւեր Աւետարանս ի դուռն Կտուց սուրբ անապատու Սրբոյ տաճարին Յո-հաննէս Կարապետին, որ Լոս Պօքիշանցի Տէր Պետրոս սրբակրօն աւաղ քահանայն վասն հոգւոց հանդուցեալ նախնեացն, և իւր յանցանացն թողութեան, ձեռամբ համեստակենցաղ և ճղնադղեաց Մար-տիրոս վարդապետի: 1821 թուին Փրբի-չին, ՌՄՀ (1821) թուած Հայոց, Յուն-վարի մէկն, ի Փօթիշան:*

4. Թղ. 277ա (Նորագոյն, գրուած Տօ-պրիչի Հայոց հոգեւոր հովիւ Հմայակ քնչ). *Ջարդարեանէ, յար և նման նա-խորդ ձեռագիր Աւետարանի թիւ 7 յի-շատակագրութեան):*

ՄԱՆՈՒԹ. - Այս և թիւ 31 ձեռագիր-ներուն մասին հմտ. Հմայակ քնչ. *Ջարդարեան՝ «Տօպրիչի մասին վիճակա-դրական և այլ տեղեկութիւններ» («Ռադ-միկ» երկօրեայ, Սոֆիա, 2 տարի, թիւ 135, 14 Օդոսս. 1943):*

(«Համդէս Ամսօրեայ», 1947, էջ 632-633)

ԱՒԵՏԱՐԱՆ

Ի ՎԱՌՆԱՅ

ԽՍՐՏԻՇԱՐՈՒ ՎԱՆՔ

ՋՂԴ - 1545

Թուղթք՝ 177: - Մեծութիւն՝ 28×20: Բերքք՝ 14 (Ա-ԺԴ), իւրաքանչիւրը 12 թուղթ, միայն Ա ունի 20 **▲** ԺԴ 13: - Դրութիւն՝ Էրկին, 22.5×6: - Տողք՝ 26: Նիւթ՝ թուղթ, հաստ եւ ողորկ: - Կողմ՝ կողքը ինկած, բայց ամուր: - Մագաղաւթայն պահպանակ՝ սկիզբը 2 եւ վերջը՝ 1: միջին-մետրոյան երկաթապիր ուրիշ Աւետարանէ մը, յարմարցուած: - Համալսումն՝ ընդհանուր առմամբ լաւ պահպանուած, հակառակ առանց կողքի ըլլալուն: Կան քանի մը խախտած թղթեր՝ թղ. 10, 20, 68, 69, 80, 81, 92, 105, 165: Պակասներ չունի: Քանի մը թղթեր թեթեւօրէն ցնցակեր: - Գիր՝ խոշոր բոլորգիր, ըստիւր եւ միօրինակ, սեւ մեկանով: Զարդագիրք՝ բազմաթիւ, ամէն գլխոց սկիզբը, զեղեցիկ են մասնաւորաբար Աւետարաններու սկզբնատուներ՝ Հրեշտակաւոր, կենդանապիր եւ թոյնապիր, բազմերանդ եւ սիրուն: - Սկզբնագիրք՝ ընդհանրապէս կարմիր մեկանով: - Խորանք՝ 13 հատ, որոնց երկուքը՝ Եւսեբի առ Կարպիանոս թղթոյն ճակատը (թղ. 1ր եւ 2ա), բազմերանդ դարձնելով, մէջտեղը զոյգ մը նկարիկներով (Եւսեբ եւ Կարպ.): Միւս եօթը կը ներկայացնեն Նոյնպէս զեղեցիկ զարդանկարներով պնդուած երկներանդ աշխատութիւններ՝ համեմատական տախտակներու յատուկ (թղ. 3ր, 4ա, 5ր, 6ա, 7ր, 8ա, 9ր): Բուն Աւետարանի չորս խորաններն են՝ թղ. 11ա, 59ա, 88ա, 138ա: Բազմերանդ եւ սիրուն, յարակից թոյնածե եւ ալլ գոլորիկ զարդանկարներով: - Կիսախորանք՝ չկան: - Նկարք՝ չորս Աւետարանիչներու Մատթէոս՝ 10ր, Մարկոս՝ 58ր, Դուկաս՝ 87ր, Թովհաննէս՝ 197ր: Բազմերանդ եւ ըստ ամենայնի զեղեցիկ ու մաքուր աշխատութիւններ: Գլուխները առնուած են սոկեայ լուսապակներու մէջ, արտակարկառ զնտիկներով շրջապատուած: Ուշագրււ է մասնաւորաբար գոյներու հարադատութիւնն

ու անաղարտ վիճակը: - Լուսանցազարդք՝ բազմաթիւ եւ պէսպիսուն, բաւականին ճարտար աշխատութիւններ: - Դատարկ՝ թղ. 2ր, 3ա, 4ր, 6ա, 6րա, 7ա, 8ր, 9ա, 58ա, 176, 177: - Ժամանակ՝ ՋՂԴ (1545): Գրիշ՝ Թովսէփ Լեյիսկոպոս Զմէկածպի: Ծաղկող՝ Նոյնը: - Թուղթ կոկող՝ Վարդան Մայազն: - Տեղի՝ «ի վանքս Ուարտիշարու»: - Ստացող՝ աւելի յետոյ՝ Զաքարիա զալիֆայ: - Յշատակարանք՝ բուն գրչէն՝ թղ. 176, նորեր՝ թղ. 176ա, 57ր, 87ր, 137ա, 1ա: - Տեղեկութիւն՝ սեփականութիւն Նազարէթ Ժամկոչեանի ի Վանայ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Մատենան է Աւետարան. Թղ. 1ր-2ա. Թուղթ Եւսեբի առ Կարպիանոս: «Եւսեբի Կարպիանոսի սերիկի էղբաւր, ողջոյն»: - Թղ. 3ր, 4ա, 5ր, 6ա, 7ր, 8ա, 9ր. Համեմատական տախտակներ (համաբարբառ): - Թղ. 11ա-57ր. Մատթէոս: - Թղ. 59ա-87ա. Մարկոս: - Թղ. 88ա-137ա. Դուկաս: - Թղ. 137ա-174ր. Յովսեփմէս:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

1. Թղ. 175ա (Բուն գրչէն). Փա՛ռք փառաւորեալ ամենասուրբ Երրորդութեանն...:

Արդ, զընցաւ սուրբ Աւետարանն ի Թրականութեանն Հայոց ի ՋՂԴ (1545) ամին, ձեռամբ յոյնամեղ եւ տարտուռ ոգոյ Յովսէփ սուտանուն Եպիսկոպոսի նահանգիս Զմիշկածպի, ի վանքոյ իարտիշարու, (թղ. 175ր) ընդ Հովանեաւ Սուրբ Աստուածածնի եւ Սուրբ Կարապետի եւ Սուրբ Սարգսի զարաւարի եւ որդւոյն նորա Մարտիրոսի, եւ ալլ բազմահաւաք սրբութեանց որ աստ կառուցեալ կան, ի յառաջնորդութեան եւ ի վերայդիտողութեան Տէր Մեսրոպայ րարունապետի, եւ Տէր Թադեոս Եպիսկոպոսի,

և յայլ միևնույն եղբարցս առ Հասարակ-ամէն: Եւ ի Հայրապետութեանն Սիսոյ Տեառն Տէր Սիսեւովնի, և ի միւս Հայրապետութեան սուրբ Էսմիածնին Տէր Ստեփանոսի: Արդ, աղաչեմ դամենեան որք Հանդիպէր ի սմա կարգալով կամ աւերիակելով, և կամ աւգոթիք ի յուսաւոր քանից սորա, և կամ զաղափար առնուք, քանզի զընցաւ եւ չաւ և յընտիր աւերիակէ, և ունի զտասն խորանացն, զգիրս կարճագորով ի վերայ իւրաքանչիւր պիտոցն Համարին, և անմեղադիր լեռուք խորորութեան և սղակնացս, զի կարս իմ ալս էր: Դարձեալ երես անկեալ աղաչեմ զընթերցաւոր սուրբ Աւետարանիս, պի յիշման արժանի առնէք դանպիտան և զանարհեստ և զփցուն զծողակս զՅովսէփ և զանարժան եպիսկոպոս, և զՀայրն իմ զՄարտիրոս տնտեսն, և ըզմայրս իմ գլխոյն, և զայլ ամենայն արեան մերձաւորսն իմ, յիշեցէք ի սուրբ յաղաթս ձեր, զիմ Հոգեւոր որդիս Ըզ-Վարդան մայաղն, որ զԹուրթս կոկնաց, Աստուած զինքն սուրբ և մաքուր պահէ ձեր սուրբ աղաթիւքդ, և կու խնդրեմ ի ձեզանէ, յորժամ որ ընթեռնուք զսուրբ Աւետարանս, իմ մեղացս թողութիւն խնդրեցէք Աստուծոյ, և Աստուած զձեր մեղքն թողու, և որ յիշէ՝ յիշեալ լիցի ի Քրիստոսէ. ամէն:

2. Թդ. 176ա (Տարբիր գրէկ). Արդ, զվերջին ստացող սուրբ Աւետարանիս՝ զՁափարիայ զայլիֆայն, որ ստացաւ զսա ի Հայալ ընչից և յարդեանցն. և եղ յիշատակ ի Հայրենական գաւառն Խնծորի, ի դուռն Սուրբ Աստուածամկայ վանացն, յիշատակ իւր Հոգւոյն և իւր ծնողացն՝ Գրիգորին և Բատիկին, և կողակցին՝ Եղիսաբեթին. և Հանդուցեալ որդւոյն՝ Յովանէսին, և միւս Յովանէսին և Մարտիրոսին, և մեծ պապոցն՝ Ձափարիային և Ուղեւորւելին, և մեծ մարտոցն՝ Շաւրիստանին և Մուքրիսին, և եղբարցն՝ Պողոսին, Եղիային և Աստուածատուրին, և քրէրցն՝ Կովիտանին, Աննային, Մարիամին, Շաիրիստանին և Նազուրին, և անհրոջ՝ Պալիլին, և զորքն ինն՝ Գալային, և որդւոցն նորին՝ Տէր Սարգսին, Մելիքսին և Քնարիլին, և փեսայոցն՝ Յովանէսին և մահտեալ Աստուածատուրին, և քրերորդւոյն՝ Կարապետին, և

քեռուն՝ մահտեալ Տօնիկին, և կնքահօրն՝ մահտեալ Պապուլին, Աննային և Կովիտանին. և ամենայն արեան մերձակայից իւրոց՝ կենդանեաց և մեռելոց. գանձ յաւիտեանական և անկապտոյ ճոխութիւն՝ ի պայծառութիւն սրբոյ եկեղեցւոյ և յուրախութիւն ուխտի մանկանց՝ Նաղեւի մօրս մերոյ Նոր Սիովնի:

Արդ, աղաչեմ զսրբազան և զաստուածամերձ զսա քահանայիցդ, որք ընթեռնուք կամ օրինակէք, յիշեալք սրտի մտօք զյիշատակալսս ի սմա. և որք յիշեն՝ յիշեալ լիցին առաջի անեղ առեկին Քրիստոսի, ուր քանք սպառին և զործք Թաղաւորին առաջի սրբոր զատուորին Քրիստոսի. ամէն. և որ Հաւատով ամմէն ասացէ, և նմա որդորմեսցի Քրիստոս՝ յիւր միւս անկամ գալստեանն. ամէն: Թվին ՌէԼ (1659) Հոկտեմբեր ամսոյ ի ԺԱ:

3. Թդ. 57բ (Նոյն գրէկն). Ո՛ր մանկունք սուրբ Սիովնի, յիշեցէք յաղօթս ձեր զստացող սուրբ Աւետարանիս՝ զՁափարիայ զայլիֆայն, և զծնողսն իւր և և ամենայն արեան մերձաւորսն իւր, և Աստուած զյիշողդ յիշէ իւր միւս անկամ պալուստն. ամէն:

4. Թդ. 87ա. (Նոյն գրէկն). Զվերջին ստացող սուրբ Աւետարանիս՝ զՁափարիայ զայլիֆայն, և զծնողսն իւր յիշեցէք ի սուրբ յաղօթս ձեր զստացող սուրբ Աւետարանիս և զծնողսն իւր (եւլն.):

5. Թդ. 137ա. (Նոյն գրէկն). Յիշեցէք ի սուրբ յաղօթս ձեր զստացող սուրբ Աւետարանիս և զծնողսն իւր (եւլն.):

6. Թդ. 1ա. (Նորագոյն գրէկ). Այս զանկազին զիրք կր պատկանէր Երջանկայիշատակ Հանդուցեալ Ա. Ե. Գ. Տէր Աւետիս Արսլանեանի. Դաժանեմ ի Գրք-Շէիր 1915 տ.: Որին այժմ կր տիրանան թոռր և Հարսը՝ Արմավենի Արսլանեան ի Հանդան (?), և րնտանիք Տէր և Տիկին Ա. Ն. Մ. Ժամուլեան: 10 Հոկտ. 1927 վառնա:

ԵՄՆՈԹ. Գրչութեան վայր Խարտիշարու վանոց մէջ գրուած են նաեւ՝ Շարակնոց մը ԶԻՄ (1502) Թուին, ձեռամբ Յովսէփ արեղայի, որ նոյն անձը կարելի է Համարել ձեռագրիս գրիչ Յովսէփ Եպիսկոպոս (Համոս) Գաւեան, Յուցակ,

թ. 209, էջ 532) և Մաշտոցի մը (1511) թուին, ձևամբ կիրական արկայայի (անդ, թ. 123, էջ 406): Յովսէփի անունը կը լինուին նաեւ Երեսնի Մաշտոցի անուն Մատենադարանի թ. 1590 և թ. 3652 ձև-

ողակերներուն մէջ (տես «Ճուցակ ձևողրաց», Հատոր Ա, էջ 589 և էջ 1057):

(«Հանդէս Ամսօրեայ», 1947, էջ 633-636)

28

ՅԱՅՍՄԱԿՈՒՐԳ

Ի ՊԼՈՎԴԻՒՒ

ԺԶ - XVI

Թուղթք՝ այժմ 567: - Մեծուքիւն՝ 34×26: - Գրուքիւն՝ երկարւն, իւրաքանչիւր՝ 28×8: - Տողք՝ 39: - Թերքք՝ 47: Նիւք՝ թուլք պինդ և ողորկ: Սկզբի չորս թղթերը մագաղաթ: - Կազմ՝ տախտակայ ամուր, կաշեպատ: Տին արեւելեան ոճով, ներսը յաթապատ: - Մագաղաթեայ պաշտպանակ՝ մէկ էտուր: - Հանգամանք՝ յաւ պահպանում: Վերջաւորութենէն կը պակսին շարունակութիւնը Յովսափայ և Բարաղամայ Պատմութեանց և իւրն Յիշատակարանը: - Գիր՝ բոլորովոր, սև մեյանով, մեծ, դեղնցիկ և միտրինակ զրեթէ մինչև վերջ: - Զարդագիրք՝ երեքուսեան և ոսկւով, զրեթէ ամէն վկայարանութեանց սկիզբը, մեծ մասամբ թռչնագիր և վիշապագիր, յաջող ամէն տեսակէտով: - Դատարկ՝ թղ. 5ա, 251ա և 387ա: - Նկարք՝ չորս, ամբողջական էջերու վրայ, բազմադոյն և ոսկեգոծ: Թղ. 5բ. Գր. Լուսաւորիչ, ստորև խողացեալն Տրդատ՝ ծունկի: Թղ. 189բ չորս նկարները Գր. Լուսաւորիչի որդւոց և թոռանց: Թղ. 251բ չորս ստանձին նկարներ (Աւետում, Ծնունդ, Գառնաւորեան զալուստ, Մկրտութիւն): Թղ. 387բ չորս նկարներ (Մատնութիւն, Սաշխուրթիւն, Թաղում և Յարութիւն): - Խորանք՝ թղ. 6ա, 252ա և 388ա՝ բազմաբանդ և ոսկւով, մասնաւորաբար ուշագրաւ է թղ. 388ա, որ կը ներկայացնէ՝ վերև շրջանակի մէջ Հայր, Որդի և Հոգի Սուրբ, քովերը՝ չորս նկարի 12 առաքեալները: - Կիսախորանք՝ թղ. 40բ, 88ա, 133բ, 190ա, 240ա, 293բ, 399բ, 405ա, 451ա, 494ա,

525ա և 557բ: - Լուսանցագարդ՝ 392 հատ, ամէն վկայարանութեանց սկիզբը. ալյազան, սիրուն և ճոխ, բաղադրանք և մեծ մասամբ ոսկւով: Ուշագրաւ են մանրանկարները՝ Ս. Մարկէղոս (թղ. 9բ), Գր. Լուսաւորիչ (թղ. 10բ), Թովմ. առաքեալ (25բ), Դանիէլ մարգարէ (28ա), Մաշտոց վրդ. (108ա), Անարծաթ բոխիկներ Կողմաս և Դամիանոս (133բ). Յով. Ոսկերեան (156ա) ՄԼԾՆ Ներսէս (169բ), Տրդատ Թապաւոր (186ա), ՏԵԽԼ Գր. Լուսաւորիչ (219բ), Աբգար Թապաւոր (239ա), Գառնաւորեայ զալուստ ի տաճարն (312բ) և այլն: Նմանապէս չքեղ և յաջող են խորանայ լուսանցագրերը, որոնցմէ թղ. 6ա կը ներկայացնէ 25 սրբոց նկարիկներ՝ ոսկեգոծ շրջանակներու մէջ: - Ժամանակ՝ անյայտ, ուրն յիշատակարանը ինկած ըլլալով. հաւանաբար ԺԶ դար: - Գրիչ և Ծաղկող՝ Սարգիս, որդի Գրիգորի: - Տեղի՝ անձանոթ: Ստացող՝ Մահտեսի Եղիա, ապա Մարգարէ զիստուրը չկայ այժմ. մանուկք՝ 371 հատ, իւրաքանչիւր վկայարանութեան վերջաւորութեան (Հմտութեան). թղ. 8բ, 9բ, 10բ, 11բ, 14բ, 16բ, 18ա, 20ա, 21ա և այլն: Նոր ստացողն ունի ճարտարաբնական նոր յիշատակարան մը՝ ջնջուած Տինի տեղ (թղ. 37ա): - Տեղիկութիւն՝ նախապէս պատկանած է Ռոտոսթոյի Ս. Թապաւոր Եկեղեցւոյն, որուն վնիւրը կայ վրան, իսկ այժմ 1912ին ի վեր ի պահ Պրովիդի Ս. Գեորգ Եկեղեցւոյն զանձատուներ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Մատանս է Յայմատուրք՝ բաժնուած երեք առանձին մասերու: Ա մասը սկսելով նաւասարդ ամիսէն, կը հասնի մինչեւ Ս. Ծնունդ, Բ մասը՝ Ս. Ծնունդէն Ս. Յարութիւն, իսկ Դ մասը՝ Ս. Յարութիւն տունէն մինչեւ վախճան: Ակիգորր կայ՝ թղ. 1ա—4բ «Յանկեք Յայմատուրաց Գորոց. — Նաւասարդ — Աւդոստոս»:

Ա Մաւ. — Թղ. 6ա—250բ:

1. Թղ. 6ա. «Յորժամ լուսաւորեաց սուրբն Գրիգոր զՀայս և զխոզացեայն Տղուատ վերստին նորոգեաց ի մարդկային ձեւ եւ կերպարանս»: — Թղ. 7բ. «Իսկ զի աքսոր վոյժի տարեմուտ, մարդիկք միմեանց տուրս պարգեւեն եւ զօրս զայս շնորհաւոր սսեն ձիմիանց»: — Թղ. 8ա. «Թաղաւոր մի կայր Հայոց Արտաւադ աւնուն, եւ ունէր որդի մի խելագար Շիդար աւնուն...»:

2. Թղ. 8բ. Նաւասարդ Բ., եւ Աւգոստոսի ժի: Վկայարանութիւն սրբոյն Անիկոսի եւ Փոտինոսի: Անօրէն արքայն...: — Թղ. 9ա. Յայմատուր վկայարանութիւն սրբոյն Լորէնտիոսի, Քսենտոսի եւ Պոլիոսի:

3. Թղ. 9բ. Նաւ. Գ. Ոգոստ. ժԳ: Վկ. ս. Մարկէղոսի Լոյիսկոպոսին, Հեմիա եւ Պեղեղիա: Յայմ. վկ. ս. Հեմեայ եւ Պեղեղեա, եւ Փիղղայիղեա: Յայմ. յիշ. է սրանչեղացն Անորատու:

4. Թղ. 10բ. Նաւ. Դ. Ոգոստ. ժԴ: Տօն է Ծողակաթին իրման միաձնին ի Վաղարշապատ քաղաքին: — Թղ. 11ա. Վկ. ս. Ուրսիկինոսի վկային:

5. Թղ. 11բ. Նաւ. Ե. Ոգս. ժԵ: Տօն է փոխման ամէնաւարճեալ ս. կուսին Մարիամու Աստուածածնին:

6. Թղ. 14բ. Նաւ. Զ. Ոգոստ. ժԶ. Աւի. ԻԸ: Վերստին տօն է փոխման Աստուածածնին, եւ յիշ. պատկերին Քրիստոսի ի ս. դաստոսակին:

7. Թղ. 16բ. Նաւ. Է. Ոգոստ. ժԷ. Աւի. ԻԹ: Վերստին տօն է փոխման Աստուածածնին եւ վկայութիւն Միւռոնայ քահանային: — Թղ. 17ա. Յայմ. վկ. ս. Բ. Եղարացն ինորոսի եւ Փլորոսի: — Թղ. 18ա. Ս. Դոմէտիանոսի բժշկին:

8. Թղ. 18ա. Նաւ. Ը. Ոգոստ. ժԸ, Աւի. Լ: Վերստին տօն է փոխման Աստուածածնին. եւ Վկ. ս. Ստեփաննոսի Ուշեմցոյն՝ եւ ԼԴ վկայիցն:

9. Թղ. 20ա. Նաւ. Թ. Ոգստ. ժԹ: Վկ. ս. Անտոնեանց նահատակացն: — Թղ. 20բ. Յայմ. նահատակութիւն ս. Անդրէի զօրավարին եւ բանակի նորին:

10. Թղ. 21ա. Այսօր արեգակն յի կոյսն մտանէ: Նաւ. ժ. եւ Ոգստ. Ի: Սուրբ մօրն Վասայի եւ Գ որդւոց նորա: — Թղ. 22ա. Յայմ. տօն է ս. պատկերի Աստուածամօրն:

11. Թղ. 23ա. Նաւ. ժԱ. Ոգստ. ԻԱ: Վկ. ս. Ազաթոնիկոսի: — Թղ. 23ա. Ի սմին աւուր վկ. ս. Յուստինոսի: Յայմ. յիշ. է Սամուէլ մարգարէին, որ ուխտել խնդրեալ եղեւ յԱստուծոյ...:

12. Թղ. 25բ. Նաւ. ժԲ. Ոգստ. ԻԲ: Տօն է Թումայի առաքելոյն:

13. Թղ. 27ա. Նաւ. ժԳ. Ոգստ. ԻԳ: Վկ. Երէնտի Լոյիսկոպոսին: Յայմ. յիշ. ս. Լեւեւրոսի: Յայմ. վկ. սրբուհոյն Փոտինեա՝ որ Թարգմանի լուսեղէն:

14. Թղ. 28ա. Նաւ. ժԴ. Ոգստ. ԻԴ: Տօն է Դանիէլի մարգարէին:

15. Թղ. 29ա. Նաւ. ժԵ. Ոգստ. ԻԵ: Վկ. սրբոյն Արուիկոսի: Յայմ. տօն է ս. Աստուածածնին:

16. Թղ. 31ա. Նաւ. ժԶ. Ոգստ. ԻԶ: Վկ. ս. Անդրիանոսի եւ Կնոջ նորա՝ Անատոյայ, եւ ԻԶ վկայիցն:

17. Թղ. 32ա. Նաւ. ժԷ. Ոգստ. ԻԷ: Վկ. ս. Սուբիասանցն:

18. Թղ. 34ա. Նաւ. ժԸ. Ոգստ. ԻԸ: Վկ. ս. Ստրատոնիկոսի, Փիլիպպոսի, Եւտիքանոսի եւ Ոնէսիմեա: Յայմ. յիշ. ս. Ոնէսիմեա: Յայմ. վկ. ս. Անտիօքայ:

19. Թղ. 35ա. Նաւ. ժԹ. Ոգստ. ԻԹ: Տօն է գլխատման Յովաննու Կարապետի:

20. Թղ. 37բ. Նաւ. Ի. Ոգստ. Լ: Վկ. ս. Վրիլնտիոսի Լոյիսկոպոսին: Յայմ. վկ. ս. Տատիանոսի, զոր կայալ անօրէն դատաւորն Ուրբանոս ի Կիօղիուպոլիս: Յայմ. վկ. ս. Տիմոթէոսի:

21. Թղ. 38բ. Նաւ. ԻԱ, Օգստ. Լա: Գիւտ գօտոյն ամէնաւրջնեայ ս. Աստուածածնին Մարիամու:

22. Թղ. 40բ. Սեպտեմբեր ամիս Հոռմայեցոց աւարս ունի Լ: Տիւն ի գիշերն հասարակ է. ժժ ամս: Նաւ. ԻԲ եւ Սեպտեմբերի Ա: Տօն է Յետաւոյ որդոյ Նաւայ: Յայտ. յիշ. վարուց երանելոյն սիւնիկեցոյ Սիմէոնին:

23. Թղ. 42բ. Նաւ. ԻԳ, Սեպտ. Բ: Վկ. ս. Մամասայ: Յայտ. յիշ. է երանելոյն Յոհաննու պահպողին:

24. Թղ. 43ա. Նաւ. ԻԴ, Սեպտ. Գ: Վկ. Անթիմոսի եպիսկոպոսին: Յայտ. վկ. Աթանասի եպիսկոպոսին: - Թղ. 44բ. Յայտ. զի ծառայսն Խանթուշի, զԽարիսիմոս եւ զԵրեմիոտոսի, կացուցին առաջի Օրեղիանոսի թաղաւորին...:

25. Թղ. 45ա. Նաւ. ԻԵ, Սեպտ. Դ եւ Թշրին է: Վկ. Բարեւայ ս. Հայրապետին եւ Գալակերտացն: Ի ամին աւուր վկ. ս. Մարտիրոսացն Թուղորոսի, Ղուկիանոսի, Լիմիանոսի եւ Յուլիանոսի:

26. Թղ. 46ա. Նաւ. ԻԶ, Սեպտ. Ե: Վկ. ս. կուսանացն եւ Ամոնի: Ի ամին աւուր՝ կատարումք քահանային Ջաքարիայ ձօրն Յովաննու, որ էր յաղղէն Ղեւեա:

27. Թղ. 47ա. Նաւ. ԻԶ, Սեպտ. Զ: Վկ. սրբաւոյն Երէնեայ կոյս վկայիչն: Յայտ. վկ. երեքտասան ժարտիրոսացն Փիրսիոսի քահանային եւ Բիրայ սարկաւաղին եւ Նիսասայ ընթերցողին: Յայտ. յիշ. կատարման Ե՛մ կուսանացն՝ սբանչնի մահուամբ:

28. Թղ. 48բ. Նաւ. ԻԸ, Սեպտ. Է: Եիշ. Նիկիոյ = Ժողովոյն:

29. Թղ. 50բ. Նաւ. ԻԹ, Սեպտ. Ը: Տօն է Ծերնդեան ս. կուսին Մարիամու Աստուածածնին:

30. Թղ. 52բ. Նաւ. Լ, Սեպտ. ԻԹ: Եիշ. վարուց մահուան ս. Հայրապետին՝ Սահակայ Պարթեւին մեհոյ:

31. Թղ. 54բ. Հոռի Ա, Սեպտ. Ժ: Վկ. ս. կուսանացն Միաղորայ եւ Մինփոտորայ, եւ Բասիլիտայ: - Թղ. 55ա. Յայտ. յիշ. վարուց ս. Պողոսի եպիսկոպոսին:

32. Թղ. 55բ. Հոռի Բ, Սեպտ. ԺԱ: Վկ. ս. Մանուկայ: - Թղ. 56ա. Ի ամին աւուր եւ ս. Թովիլոս... զբխատեցաւ...: - Ի ամին աւուր զարձեալ վկ. ս. Դիողորայ եւ Դիդիմոյ...: - Թղ. 56բ. Յայտ. վկ. ս. Սողոնի: - Թղ. 56բ. Յայտ. վկ. ս. Եփեսոսի:

33. Թղ. 57ա. Հոռի Գ, Սեպտ. ԺԲ: Վկ. ս. Ապտոնիմոսի եպիսկոպոսին: - Թղ. 57ա. Յայտ. վկ. ս. Սեւեռֆանոսի Սեբաստացոյն:

34. Թղ. 58ա. Հոռի Դ, Սեպտ. ԺԳ: Նաւակատիկ է Ս. Խաչին տօնին, Թարութեան եւ Գողգոթային: Յետ զիւրի Ս. Խաչին՝ Հրամանաւ Հեղինեա մօր թաղաւորին շինեցան եկեղեցիք՝ Ս. Եարութեան ի Գողգոթայ: - Թղ. 59ա. Յայտ. յիշ. է ս. Յոհաննու Ոսկերեքանին՝ մեծ վարդապետին տիեղեաց...:

35. Թղ. 60ա. Հոռի Ե, Սեպտ. ԺԴ: Տօն է ամենայաղթ եւ Հռչակաւոր Ս. Խաչին Քրիստոսի. Յոհաննու Ոսկերեքանի ասացեալ Գովեստ Ս. Խաչն Քրիստոսի: Մի՛ ոք այսուհետեւ ամօթ Համարեացի զպարկեշտ նշան փրկութեան մերոյ եւ զզուրի ամենայն բարութեան...:

36. Թղ. 62բ. Հոռի Զ, Սեպտ. ԺԵ: Վերստին տօն է Ս. Խաչին եւ Վկ. Ս. Նիկիտասայ: - Թղ. 63ա. Յայտ. վկ. ս. Եւփիմեայ կուսին: - Թղ. 63բ. Յայտ. կատարեցաւ Կուռնելիոս՝ այր Ծերունի ի Սիկիայ քաղաքին Հրամանաւ կուսապետ զատաւորին Պերինմայ...:

37. Թղ. 64բ. Հոռի Է, Սեպտ. ԺԶ: Վարք եւ յիշ. աղախնոյն Աստուծոյ Թշուրա մեծի ճգնաւորին:

38. Թղ. 66ա. Հոռի Ը, Սեպտ. ԺԷ: Վերստին տօն է Ս. Խաչին եւ յիշ. ս. Թարվմանչացն՝ Սահակայ եւ Մեսրոպայ եւ աշակերտաց նոցա:

39. Թղ. 67ա. Հոռի Թ, Սեպտ. ԺԸ: Տօն է Մովսէսի եւ Ահարոնի եւ քրեւրց նորա:

40. Թղ. 69բ. Հոռի Ժ, Սեպտ. ԺԹ: Վկ. ս. Ոսկեանց քահանայիցն: - Թղ. 70ա. Յայտ. վկ. սրբուհոյն Արիադոնայ: - Թղ. 71ա. Ի ամին աւուր վկ. Ժ եւ Մ ժարտիրոսացն: - Ի ամին աւուր եւ ս. Մակրոբայ, Գորգիանու, Հեղիուգոտիկոսի, Ղուկիանու եւ Վաղերեանոսի վկ...:

41. Թղ. 71ա. Հոռի ժԱ, Սեպտ. Ի: Պատմութիւն եւ վկ. ս. Եւստաքեոսի:

42. Թղ. 73բ. Հոռի ժԲ, Սեպտ. ԻԱ: Կատարումն ս. Եղիշէի առաքելոյն: — Թղ. 78բ. Յայտ. յիշ. է աւերմանն Ամթայ:

43. Թղ. 74բ. Հոռի ժԳ, Սեպտ. ԻԲ: Վկ. ս. Փոկասու եպիսկոպոսին: — Թղ. 75ա. Յայտ. տօն է Յունանու մարդարէին:

44. Թղ. 75բ. Հոռի ժԴ, Սեպտ. ԻԳ: Վկ. սրբուհոյն Իրայիտայ: — Թղ. 76ա. Յայտ. յիշ. կոտորելոցն ի Տաճկաց Յունաց քրիստոնէիցն...:

45. Թղ. 77ա. Հոռի ժԵ, Սեպտ. ԻԴ: Վկ. սրբուհոյն Թէկզեայ:

46. Թղ. 78բ. Հոռի ժԶ, Սեպտ. ԻԵ: Վկ. ս. առաքելոյն Կեփայի եւ Ապողոսի եւ Յակորայ եպիսկոպոսին: Ի սմին աւուր վկ. ս. Ագաթոկզեա: Յայտ. յիշ. բարեպաշտ արքային Յունաց Մանուէլի:

47. Թղ. 80ա. Հոռի ժԷ, Սեպտ. ԻԶ: Ննջումն աւետարանչին Յունանու:

48. Թղ. 82ա. Հոռի ժԸ, Սեպտ. ԻԷ: Վկ. ս. Կալիստրատոսի:

49. Թղ. 83բ. Հոռի ժԹ, Սեպտ. ԻԸ: Պատմութիւն ս. առաքելոյն Եմառնի աղապանին Գրիստոսի: — Թղ. 84ա. Յայտ. վկ. ս. Արիիոսի եւ Փիլատելփիա, եւ Ելիւրինոսի, եւ այլ ձ եւ Մ մարտիրոսացն...: Թղ. 84բ. Յայտ. վկ. սրբուհոյն Եպիկուրայ: Յայտ. վկ. սրբուհոյն Մամբրեայ: Ի սմին աւուր յիշ. է սքանչելեացն՝ որ եղեն յեկեղեցի Ս. Զննոնոսի ի քաղաքն Տիբերայ...:

50. Թղ. 85ա. Հոռի Ի, Սեպտ. ԻԹ: Վարք եւ յիշ. ս. Հօրն Քարիտոնի: — Թղ. 85բ. Յայտ. յիշ. ս. Եփսեբոսի, որ ասաց ապկերտաց իւրոց, թէ ի ժամ ս. պատարագին տեսանէ ի յօղն...:

51. Թղ. 86ա. Հոռի ԻԱ, Սեպտ. Լ: Դիւտ նշխարացն ս. Գրիգորի Լուսաւորչին մերոյ: — Թղ. 86բ. Ի սմին աւուր յիշատակ ս. Անտոնի եւ կրօնիդէա եւ է խոտաճարակացն որ ի վանսն Գլակայ: — Թղ. 87ա. Յայտ. յիշ. վարուց ս. Հօրն Թաթրոյ եւ Վարդիսի եւ Թումասու: (Վերջը մը տող՝ Սուրբ Գրիգոր Աղուանից կաթողիկոս):

52. Թղ. 88ա. Հոռի ԻԲ, Հոկտ. եւ Թշրիմ Ա: Հոկտեմբեր ամիս աւուրս ունի ԼԱ: Տիւն՝ ժԱ ժամս եւ գիշերն՝ ժԳ: Եւ է այսօր յիշ. ԺԲ-ան վարդապետացն, որոց առաջին ի գլուխ ս. Դիոնիսիոս Ա-րիստապացին:

53. Թղ. 90բ. Հոռի ԻԳ, Հոկտ. Բ: Վկ. Անանիա առաքելոյն: Յայտ. տօն է ս. Թէոդորոսի, որ ի Պերգէ չարչարեցաւ ի Թէոդոտոնէ դատաւորէ: Յայտ. յիշ. սքանչելեացն որ եղեւ յուխտաւորսն Սիւնէական յերինն: Արեղայ մի Յովհաննէս անուռն Բջնեցի պատմեաց Վանական վարդապետին...: Յայտ. վկ. ս. եպիսկոպոսին Դոսմայն:

54. Թղ. 91բ. Հոռի ԻԴ, Հոկտ. Գ: Վկ. ս. Կիպրիանոսի եպիսկոպոսին եւ Յուստինէ կուսին:

55. Թղ. 93ա. Հոռի ԻԵ, Հոկտ. Դ: Վկ. ս. Դիոնիսիոսի Արիստապացւոյն: — Վերջը քանի մը տող՝ «Սուրբ Կիրակոս»: Ի սմին աւուր յիշ. վարուց եւ նահատակութեան ս. Աղոթոսի եւ զատերն իւրոյ Կարիստինեա: Ի սմին աւուր յիշ. արձակմանն սատանայի եւ Ռ ամ կապանաց իւրոց:

56. Թղ. 95ա. Հոռի ԻԶ, Հոկտ. Ե: Վկ. ս. Հորիփոմեանց կուսանաց:

57. Թղ. 97բ. Հոռի ԻԷ, Հոկտ. Զ: Վկ. ս. կուսանացն Գայիանեանց: Յայտ. վկ. Թումայի առաքելոյն, որ ի Հնդկիս կատարեցան ի Մրժդիշէ արքայէ:

58. Թղ. 99բ. Հոռի ԻԸ, Հոկտ. Է: Վկ. ս. Սարգսի եւ Բաղդոսի:

59. Թղ. 101ա. Հոռի ԻԹ, Հոկտ. Ը: Վկ. սրբուհոյն Պեղիպեայ կուսին: Յայտ. սրմ. յիշ. ս. Պաղլեա սարկաւազուհոյն...: Յայտ. վկ. ս. մարտիրոսացն Յորենտիոսի եւ Մաքսիմոսի: Սղեւ էին յամս ուրացողին Յուլիանոսի...: Յայտ. Էրանելի կանայքն քորք Բ կոյսք եւ ի մաստունք:

60. Թղ. 102ա. Հոռի Լ, Հոկտ. Թ: Վկ. Եւլամբիոսի եւ քեռ նորա Եւլամբիայ: — Թղ. 103ա. Յայտ. յիշ. Ռամանոսի երգեցողի, որ էր սարկաւազ յԱմասիայ քաղաքին: Յայտ. յիշ. սքանչելեացն Աստուծոյ՝ որ եղեւ քանանայ մի Ստեփաննոս անուն՝ յերկրէն Իտալաց:

ւոց: Յայտն. Երևանում և Յոհաննու Ոսկերեանին:

61. Թղ. 103ր. Սահմի Ա, Հոկտ. Ժ եւ Թշրին ԻԲ: Տօն է Յղութիւն եղիսարեթի. Քահանայապետ:

62. Թղ. 105ա. Սահմի Բ, Հոկտ. ԺԱ: Տօն է ս. Ժողովոյն՝ որ ի Նիկիայ: - Թղ. 105բ. Յայտն. վկ. ս. Թէոդորոսի Աղեքսանդրացւոյն...: Յայտն. վկ. ս. Տարադ[ը]ոսեանցն:

63. Թղ. 106ա. Սահմի Գ, Հոկտ. ԺԲ: վկ. ս. Կարպոսի եւ Պապիլաս: Ի սմին աւուր վկ. սրբուհոյն Դոմնայի: Յայտն. վկ. ս. Վարդի Եւ աջ Զ քրոնաւորացն:

64. Թղ. 108ա. Սահմի Դ, Հոկտ. ԺԳ: Վարք եւ յիշ. ս. Հայրապետին մերոյ Մաւոց վարդապետին:

65. Թղ. 109ա. Սահմի Ե, Հոկտ. ԺԴ: Տօն է Եփեսոսի ս. Ժողովոյն:

66. Թղ. 110ա. Սահմի Զ, Հոկտ. ԺԵ: վկ. ս. Իսկականոսի քահանային: - Թղ. 111ա. Ի սմին աւուր աղօթէր ս. Հայրն Անտոն ի խուցն իւր: - Թղ. 111ա. Քահանայ մի Աղեքսանդրացի զնաց յանուպատն առ Եպիսկոպոսն ոմն:

67. Թղ. 111բ. Սահմի Է, Հոկտ. ԺԶ: վկ. ս. Ղունկիանոսի Հարեւրապետին: Յայտն. ս. Սոկրատէս քահանայն եւ սրբուհին Թէոդոսիայ կատարեցան սրոյ յինչուրիւս քաղաքին...:

68. Թղ. 112բ. Սահմի Ը, Հոկտ. ԺԷ: վկ. ս. Խոռոսանթոսի, որ Թարգմանի Ոսկի Ծաղիկ, եւ ամուսնոյն իւրոյ Դամեհի:

69. Թղ. 113բ. Սահմի Թ, Հոկտ. ԺԸ: վկ. ս. Ղուկասու աւետարանչին: - Թղ. 111ա. Յայտն. յիշ. ս. Անդրիասի կրօնաւորի: Յայտն. տօն է Ոսիսա մարդարէին: Յայտն. վկ. ս. Արտեմեա: Յամուրացոյին Յուլիանոսի՝ որ տանջէր զքրիստոնեայն ի մէծ քաղաքն Անտիօք...:

70. (Թուղք մի ինկած՝ Սահմի Ժ, Հոկտ. ԺԹ). Թղ. 115բ. Յայտն. վկ. ս. Հիպիրեանցն: (Վերջաւորութեան՝ Թղ. 115բ-116ա ճսուրիւ եպիսկոպոսն Բարդուղէ, ճսուր Դոմինոս ի քաղաքն Թեսալոնիկէ, ճսուրուհին Լուկիա» եւ «Անաստասիա սրբուհին ի Հռոմ քաղաքին»):

71. Թղ. 116ա. Սահմի ԺԱ, Հոկտ. Ի: Պատմութիւն եւ վկ. ս. Խարիթեանցն. ԺԻ եւ ԲՃ մարտիրոսացն:

72. Թղ. 117ա. Սահմի ԺԲ, Հոկտ. ԻԱ: Վարք եւ յիշատակ Ս. Հարանց Հօրն Խարիթին ճգնաւորին: - Թղ. 118բ. Յայտն. յիշ. վարուց ս. Եւարի ճգնաւորին Մաւոյաքիայ...:

73. Թղ. 119ա. Սահմի ԺԳ, Հոկտ. ԻԲ: Վարք եւ յիշ. Արեւրիսի Եպիսկոպոսին:

74. Թղ. 120բ. Սահմի ԺԴ, Հոկտ. ԻԳ: վկ. ս. Յակոբայ առաքելոյն Տեսնեղարքին:

75. Թղ. 122ա. Սահմի ԺԵ, Հոկտ. ԻԴ: Պատմութիւն Նրեջման եւ յարութեան ս. մանկանցն Եփեսոսի:

76. Թղ. 124ա. Սահմի ԺԶ, Հոկտ. ԻԵ: վկ. ս. Նոսարացն Սարկիանոսի եւ Մարտիրոսի: - Թղ. 124բ. Յայտն. վկ. ս. Դեմետրիոսի:

77. Թղ. 125ա. Սահմի ԺԷ, Հոկտ. ԻԶ: Վարք եւ յիշ. ս. Անփիլոսի Եպիսկոպոսին: - Թղ. 125բ. Ի սմին աւուր եղեւ շարժ մեծ եւ աշակին ի Կոստանդինուպոլիս, յամս Լեւոնի կայսեր...: Յայտն. նահատակութիւն Սմբատայ Բագրատունոյ ի Քթականին Հայոց:

78. Թղ. 126ա. Սահմի ԺԸ, Հոկտ. ԻԷ: վկ. ս. Կապետոյինեա եւ աղախնոյն իւրոյ: - Թղ. 126բ. Յայտն. վկ. Էրից եղբարցն՝ Կղատիոսի, Սատերիոսի եւ Նեւերիոսի:

79. Թղ. 127ա. Սահմի ԺԹ, Հոկտ. ԻԸ: Վարք եւ յիշ. Աբրահամու արդար ճղնաւոր քահանային:

80. Թղ. 128բ. Սահմի Ի, Հոկտ. ԻԹ: Տօն է ս. Կոստանցն Նուհեա եւ Մանեա:

81. Թղ. 130ա. Սահմի ԻԱ, Հոկտ. Ի: վկ. Զենորայ Եպիսկոպոսին եւ Զնոնրեայ: - Թղ. 130բ. Յայտն. Լտեա Պրոկղոս զառաքեալն Պողոս՝ մերձ Եփեսոն Ոսկերեանին...:

82. Թղ. 131բ. Սահմի ԻԲ, Հոկտ. ԻԱ: վկ. ս. Եպիմարքոսի եւ Անտոնինոսի: - Թղ. 132ա. Յայտն. վկ. ս. Սելւապիոսի եւ ամուսնոյն իւրոյ Կասիանեա եւ որդւոյն Նորա Անտոնինոսի: - Թղ. 132բ. Յայտն. կատարեցան ս. վկայքն Քրիստ-

տութի ի Կեսարիայ ի Սաքսիմանոսէ արքայէ, Անտոնինոս քահանայն եւ Եփէֆոնոս Ջերիանն եւ Գերանոս եւ աղայսին Քրիստոսի Մանաթիայ Իսկիթոյ պոլսէ: Պատմութիւն կնոջ միոյ՝ որոյ անուն էր Ենոֆոր: Սա էր ի զաւառէն ԽԱՅԵԼԱՅ, որ այժմ ասի ԲԱՆԵՐԴ, ի գեղջիկն որ կոչի ՎԵՐԻՆ ԽԱՅԻՔ եւ էր սա առնակին ուման քրիստոնէի...:

83. Թղ. 133բ. Սահմի ԻԳ, Նոյեմբեր Ա: Պատմութիւն անարծաթ բժշկացն՝ Կողմայի եւ Դամիանոսի: — Թղ. 135ա. Ասացեալ ս. վարդապետաց ներբողեան ի պատիւ ամենայն սրբոց՝ Հնոց եւ նորոց: Կաթուղիկէ կեկեղցի սուրբ՝ Երկին յերկրի Հաստատեցաւ...:

84. Թղ. 138բ. Սահմի ԻԴ, Նոյ. Բ: Վկ. սրբոյն Յակիթոսի, Պիղաստոսի եւ Անեմբեստոսի: — Թղ. 139ա. Ի սմին աւուր՝ Լպիսկոպոսն Փոանգաց սուրբն Մարտինոս...:

85. Թղ. 139բ. Սահմի ԻԵ, Նոյ. Գ: Վկ. ս. Ստեփանոսի Հոռմայ Հայրապետին եւ որոց ընդ նմա:

86. Թղ. 142ա. Սահմի ԻԶ, Նոյ. Դ: Վկ. ս. Ակիփսիմեայ Եպիսկոպոսին եւ Յովսէփայ քահանային եւ Ալիթայայ սարկաւաղին:

87. Թղ. 142բ. Սահմի ԻԷ, Նոյ. Ե: Վկ. սրբուհոյն Կիրենայ եւ Մատրոնայ:

88. Թղ. 143բ. Սահմի ԻԸ, Նոյ. Զ: Տօն է եւ յիշ. ս. Պօղոսի խոստովանողին:

89. Թղ. 145բ. Սահմի ԻԹ, Նոյ. Է: Վկ. ս. Պորփիրոսի Գոսանին: — Թղ. 146ա. Ի սմին աւուր յետ ժամանակաց՝ յաւուրս Լիւոնի կայսեր՝ անկաւ փոշի յերկրին ի Կոստանդինուպոլիս եւ նստաւ կիսաշափ թղոյ մոխիրն ի վերայ քաղաքին...: Դարձեալ ի ճԿԶ (717) Թուակաւնին Հայոց, յաւուրս միում յմիւրջայ քաղաք տեսին, զի արք Ը Էլին ի գերեզմանացն...:

90. Թղ. 146բ. Սահմի Ի, Նոյ. Ը: Տօնն է ս. Հիւնտակապետացն Գարբէլիի եւ Միքայէլի եւ ամենայն երկնաւոր զորացն: — Թղ. 148ա. Պատճառք յաղապս երկնայնոց դատուցն...: Տեառն Ներսէսի ասացեալ մաղթանք...:

91. Թղ. 150բ. Տրէ Ա. Նոյ. Թ: Վկաւարանութիւն ս. Անտոնինոսի եւ Բիքտորոսի եւ այլոցն: — Թղ. 151ա. Ի սմին աւուր Վկ. ս. Բիկտորոսի: Ի սմին աւուր Պատնոս Լպիսկոպոսն Գանգրայ յԱրիանոսաց Հերձուածողաց ի վիճն բնկեցեալ...:

92. Թղ. 151բ. Տրէ Բ, Նոյ. Ժ: Վկ. ս. Միխասայ Եղիպտացոյն եւ Յայսմ. Պատմութիւն Մարիայ եւ Կոստարայ:

93. Թղ. 154ա. Տրէ Գ. Նոյ. ԺԱ: Տօն է Արդիու մարկարէին: Եւ յիշ. վարուց երանելոյն Յոհաննու Ողբումսն:

94. Թղ. 155ա. Տրէ Դ. Նոյ. ԺԲ: Վկ. ս. Միքէա Լպիսկոպոսին եւ Են Բուրայ քահանային եւ Շիւու սարկաւաղին:

95. Թղ. 156ա. Տրէ Ե. Նոյ. ԺԳ: Վարք եւ յիշ. Յոհաննու Ոսկերբանին:

96. Թղ. 158ա. Տրէ Զ. Նոյ. ԺԴ: Վկ. ս. Պղատոնի եւ Ռոմանոսի: — Թղ. 158բ. Յայսմ. Վկ. ս. Ռոմանոսի:

97. Թղ. 159ա. Տրէ Է. Նոյ. ԺԵ: Վկ. ս. Գուրիասայ, Սամոնասայ եւ Արիթայ սարկաւաղին: Յայսմ. յիշ. է սքանչելացն Աստուծոյ որ եղեւ. Կաղերբանոս իշխան քաղաքին Պոնտոսին:

98. Թղ. 161ա. Տրէ Ը. Նոյ. ԺԶ: Վկ. Սատթէոսի աւետարանիչին:

99. Թղ. 162բ. Տրէ Թ. Նոյ. ԺԷ: Վկ. Փիլիպպոսի առաքելոյն եւ Մարիամի:

100. Թղ. 164ա. Տրէ Ժ. Նոյ. ԺԸ: Պատմութիւն ս. Գրիգորի Լուսաւորչին: — Թղ. 16բ. Այլ պատմութիւն ս. Գրիգորի Լուսաւորչին մերոյ մասն յգոյթեան եւ ծննդեանն եւ որպիսութեան կենացն եւ նշխարացն:

101. Թղ. 169բ. Տրէ ԺԱ. Նոյ. ԺԹ: Տօն է Ներսէսի Հայրապետին եւ Խաղասարկաւաղին:

102. Թղ. 171ա. Տրէ ԺԲ, Նոյ. Ի: Վկ. ս. Աղիոսի մարտիրոսին:

103. Թղ. 172ա. Տրէ ԺԳ. Նոյ. ԻԱ: Տօն է ամենասուրբ Աստուածածնին, որ Երեց մայց ի տաճարն բերաւ:

104. Թղ. 173ա. Տրէ ԺԴ, Նոյ. ԻԲ: Վկ. Արքիպաւայ եւ Փէղիմոնի եւ Դասիոսի: — Թղ. 173բ. Յայսմ. Վկ. ս. Դա-

սիրոսի: Յայսմ. յիշ. է երանելոյն Աղի-
պոսի սինակեցւոյն: Յայսմ. դսուբբ վը-
կայն Գրիստոսի զծերունին Բարաղամ,
յԱնտիոք Ասորոց...:

105. Թղ. 174ա. Տրէ ժե, Նոյ. ԻԳ:
Վարք եւ յիշ. ս. Գրիգորի Աղրականդաց-
այն:

106. Թղ. 177բ. Տրէ ժԶ, Նոյ. ԻԴ:
Եիշ. է վարուց ս. Գրիգորի Աջանչեյա-
դործին:

107. Թղ. 179բ. Տրէ ժԵ, Նոյ. ԻԵ:
Գիւտ զրոյն Հայոց որ ի Բաւու: Ս. վար-
դապետն եւ ըսքանչեի այրն Աստուծոյ,
ճգնաւորն Մեսրոպ, աշակերտ էր մեծի
հայրապետին Ներսէսի...: — Թղ. 180ա.
Ողբ վասն բառնալոյ Թազաւորութեան
Հայոց յազդէն Արշակունեաց, եւ քահա-
նայութեան՝ ի ցեղէն զ. Գրիգորի:

108. Թղ. 182ա. Տրէ ժԸ, Նոյ. ԻԶ:
Վկ. ս. Կղեմայ Հայրապետին: — Թղ.
182բ. Յայսմ. յիշ. միւս սքանչելեացն
Աստուծոյ: Այսմ վկայ պատմեմ միւս եւս
սքանչելիս: Նոյն վարդապետս ի յերթայն
յերուսաղէմ, հանդիպեցաւ ի Վաւանի ի
տուն խոճայի միոյ զքրիստոնէի...: Ի
սմին աւուր յիշ. եւ միւս սքանչելեացն
Աստուծոյ, որ եղեւ յԱնտիոք քաղաք Ա-
սորոց:

109. Թղ. 183բ. Տրէ ժԹ, Նոյ. ԻԷ:
Վկ. ս. Մեղիւոսի Զինաւորին:

110. Թղ. 184բ. Տրէ Ի, Նոյ. ԻԸ: Վկ.
ս. Կիկլիա եւ Բ ճղբարցն՝ Տուբերտիոսի
եւ Վաղերիոսի:

111. Թղ. 186ա. Տրէ ԻԱ, Նոյ. ԻԹ:
Եիշ. Տրդատայ Թազաւորին:

112. Թղ. 187. Տրէ ԻԲ, Նոյ. Լ: Վկ.
Անդրէի առաքելոյն:

113. Թղ. 190ա. Տրէ ԻԳ, Դեկտ. մքբբ
իւ Քառնոն կտիւմ Ա: Վկ. ս. Հայրապե-
տացն՝ որդւոց եւ Թոռացն ս. Գրիգորի
Լուսաւորչին: — Թղ. 191բ. Ի սմին աւուր
ս. վկայն Գրիստոսի Անանիա պարսիկն
եմուտ ի քաղաքն Արտաշէլ...:

114. Թղ. 191բ. Տրէ ԻԴ, Դեկտ. Բ:
Վկ. ս. Երիւնդրոսի: — Թղ. 192ա.
Յայսմ. Վկ. — Թէոդոսի եպիսկոպոսին:
Ս. եպիսկոպոսն եւ վկայն Գրիստոսի
Թէոդորոս, յԱղեքսանդրիա քաղաքն ու-
սուցանէր զրանն Աստուծոյ...:

115. Թղ. 192բ. Տրէ ԻԵ, Դեկտ. Գ:
Վկ. քաղմահատ վկային ս. Յակովկա
պարսկին:

116. Թղ. 194բ. Տրէ ԻԶ, Դեկտ. Դ:
Վկ. սրբուհոյն Վառվառեաւ: — Թղ. 195ա.
Յայսմ. յիշ. վարուց ս. Հօրն Սաբայի,
որ էր յամա քաղաքաւ թագաւորին փո-
քուն Թէոդոսի...:

117. Թղ. 195բ. Տրէ ԻԷ, Դեկտ. Ե:
Վարք եւ յիշ. ս. Ստեփաննոսի ճգնաւո-
րին:

118. Թղ. 196բ. Տրէ ԻԸ, Դեկտ. Զ:
Վարք եւ յիշ. Պօղոսի անապատական
ճոյնաւորին:

119. Թղ. 198ա. Տրէ ԻԹ, Դեկտ. Է:
Տօն է սուրբ մարգարէին Սոփոնեայ:
Յայսմ. վարք եւ յիշ. ս. Թէոդուլոսի Կի-
պրացւոյն...: Յայսմ. Վկ. ս. Աթենա-
դորոսի կրօնաւորի: Յայսմ. տօն է Ամ-
բակումայ մարգարէին: — Թղ. 199բ.
Յայսմ. յիշ. ս. Պօղայ անապատականի
եւ զիւսահայածի:

120. Թղ. 200ա. Տրէ Լ, Դեկտ. Ը:
Վկ. ս. առաքելոյն Բարդուղիմէոսի:

121. Թղ. 202ա. Քաղոց Ա, Դեկտ. Թ:
Տօն է յղութեան Աննայի եւ Յովակիմայ
ղամէնաւրհնաւ Մարիամ:

122. Թղ. 202ա. Քաղ. Բ, Դեկտ. Ժ:
Վկ. ս. Մինասայ, Երմոգիլեա եւ Գրա-
րոսի դպրի: — Թղ. 203ա. Սքանչելիք զոր
արար ս. Մինաս:

123. Թղ. 205ա. Քաղ. Գ, Դեկտ. ԺԱ:
Վարք եւ յիշ. ս. Նիկողայոսի հայրա-
պետին:

124. Թղ. 206բ. Քաղոց Դ, Դեկտ. ԺԲ:
Վարք և յիշ. երանելոյն Ամբրիոսի:

125. Թղ. 208բ. Քաղ. Ե, Դեկտ. ԺԳ:
Վկ. ս. Եւստատիոսեանց մարտիրոսացն:

126. Թղ. 210ա. Քաղ. Զ, Դեկտ. ԺԴ:
Վկ. սրբուհոյն Լուկիայ: — Թղ. 210բ. Ի
սմին աւուր կատարեցան սրով...: Թեր-
սոս եւ Լիւկիան եւ Կայիինիկոս...: Յայսմ.
Վկ. Բարսուայ եպիսկոպոսին եւ Սարիւ-
լոսի քրմին եւ քեռն իւր Բաւէասայ...:

127. Թղ. 211բ. Քաղ. Է, Դեկտ. ԺԵ:
Տօն է ս. Յակոբայ Մծնայ հայրապե-
տին:

Նկ. 4

Աւետումն, ք. 5, քդ. 3ք

169. Թղ. 287ա. Արաց ժԹ, Յունվ. ԻԶ: Վարք Երանելոյն Քունիփոնի, և ամուսնոյն իւրոյ Մարիամու, և որդւոց նոցին՝ Արկադէոսի և Յոհանիսի:

170. Թղ. 288ա. Արաց Ի, Յունվ. ԻԷ: Վերադարձումն Յոհանու Ոսկերերանին յաթոռն իւր:

171. Թղ. 289ա. Արաց ԻԱ, Յունվ. ԻԸ: Վարք և յիշ. ս. Եփրեմի:

172. Թղ. 290բ. Արաց ԻԲ, Յունվ. ԻԹ: Վկ. ս. Նէփիտոսի և Կրից եղբարց: Յարս. կատարեցան հրով Գ եղբարքն, որ ի միում ժամու ի միում յարգանդէ ծնեալք Սպեւիպոս և Մէլիապոս, և հանկին իւրեանց Նէոնիյայ յասն ի Քրիստոս հաւատոցն...:

173. Թղ. 291բ. Արաց ԻԳ, Յունվ. Լ: Վկ. ս. Թէոփիլոսի զօրավարին: Յայսմ. հանդեա ի Քրիստոս մեծ և առաքինի ձգեաւորն Օգնէնտիոս ի յերինն որ կոչի Սուր...:

174. Թղ. 292ա. Արաց ԻԴ, Յունվ. ԼԱ: Վկ. ս. Սարգոսի Զօրավարին և որդոյ նորա Մարտիրոսին և որոց ընդ նմա: — Թղ. 293ա. Ի սմին աւուր յիշ. ս. հօրն մերոյ և Երանաշնորհ վարդապետին Վանակնայ:

175. Թղ. 295բ. Արաց ԺԵ, և Փետրվար Ա: Տիւն ունի ժամս ԺԱ և գիշերն ԺԴ: Վարք և յիշ. Պարսումայ ճգնաւորին:

176. Թղ. 297ա. Արաց ԻԶ, Փետր. Բ: Վկ. Տրիփոնայ և Էրից Էղբարց նորա: Յայսմ. Վկ. երից ս. Էղբարցն Պօղոսի, Պոսերի և Թլոդոտոսի...:

177. Թղ. 298ա. Արաց ԻԷ, Փետր. Գ: Վարք և յիշ. ս. Եպիփանու և Շաղիտայ: Վկ. ս. Դանաթոսի, որ է ընթերցող Էկեղեցւոյն Սողոն քաղաքի՝ որ է յարեմուսա մերձ ի Բուղարա...:

178. Թղ. 299ա. Արաց ԻԸ, Փետր. Դ: Վկ. ս. Պապիայ, Դրիդորի և Կոզմիայ: Յայսմ. Վկ. սրբուհոյն Աղաթեայ...: Յարսմ. կատարումն հազար և Գ մարտիրոսացն:

179. Թղ. 300ա. Արաց ԻԹ, Փետր. Է: Վկ. Քառասուն վկայիցն: Յայսմ. յիշ. է ս. Ժողովոյն Եփեսոսի ԲՃ հայրապետացն:

180. Թղ. 301ա. Արաց Լ, Փետր. Զ: Վկ. ս. անարծաթ բժշկացն Կիրակոսի և Յոհանիսի: — Թղ. 302ա. Յայսմ. հանդեա ի Քրիստոս մեծ և անուանի վարդապետ մեր Ներսէս, ի յանն Գլաճորոյ Զ և ԼԳ (1284) թիվականի մերոյ: Սա էր ի դաւառն Տարօնոյ, ի քաղաքէն Մշոյ, սնեալ և վարժեալ ի հռչակաւոր յանն Ղազարու, որ է Սուրբ Առաքեալքն:

181. Թղ. 302բ. Մեհեկի Ա, Փետր. Է: Յիշ. վարուց Անդրոնիկոսի և Աթանասիայ:

182. Թղ. 303բ. Մեհ. Բ, Փետր. Ը: Վկ. Աբրահամու Պարսից եպիսկոպոսին: Սա էր յամս Կոստանդիանոսի...: Յայսմ. կատարեցաւ սուրբ վկայն Քրիստոսի սըրբուհի Տրոփոնայ...: Ի սմին աւուր Վկ. Բ ջրէւրցն Մարիամու և Մարթայի, և Լիկարոնի արեւաջի...:

183. Թղ. 304բ. Մեհ. Գ, Փետր. Թ: Վկ. ս. Նիկիփաւոյ: Յամս Վաղերիանոսի և Դաիանոսի ամբարիշտ Թաղաւորացն: Ի սմին աւուր ս. վկայցն Քրիստոսի Վիղղորինոսի և Նիկիփոսոս, Կոզմիոս և Սատապիոս, Պապիաս և Թէոդորոս: Ի սմին աւուր սոն է ս. առաքելոյն Փիլիպպոսի, որ էր յեօթանց սարկաւացի...:

184. Թղ. 306ա. Մեհ. Դ, Փետր. Ժ: Վկ. ս. Վլասայ եպիսկոպոսին և Ունէիմայ: Յայսմ. յիշ. վարուց սրբոյ եպիսկոպոսին Ղոսիմոսի:

185. Թղ. 307ա. Մեհ. Ե, Փետր. ԺԱ: Յիշ. վարուց ս. հօրն Եւաղրեա ճգնաւորին: Յայսմ. յիշ. ս. հօրն մերոյ և աստուծաճանոյ վարդապետին Միխիթարայ:

186. Թղ. 309բ. Մեհ. Զ, Փետր. ԺԲ: Յիշ. վարուց ս. Մարիամու, որ Սարիւնոսն կոչեցաւ:

187. Թղ. 310բ. Մեհ. Է, Փետր. ԺԳ: Յիշ. վարուց Երանելոյն Սարտիանոսի...:

188. Թղ. 312բ. Մեհ. Ը, Փետր. ԺԴ: Տաւն է քառասներեալ դաւտեանն Քրիստոսի ի տաճարն:

189. Թղ. 314բ. Մեհ. Թ, Փետր. ԺԵ: Վկ. և՛ մարտիրոսացն և Յիմարայ: Յայսմ. Վկ. ս. Յիմարայ: Սա կին էր ի Վանայ՝ ազգաւ հայ և հաւատով քրիստոնեայ, անաւկին ըստ կարգի օրինացն:

190. Թղ. 315թ. Մեհ. Ժ, փետր. ԺԶ: Եռուդայի եղբայրն Յակոբայ:

191. Թղ. 316թ. Մեհ. ԺԱ, փետր. ԺԷ: Վկ. ս. Թէոդորոսի զինաւորին:

192. Թղ. 318թ. Մեհ. ԺԲ, փետր. ԺԸ: Վկ. Սաղովկայ եպիսկոպոսին և Աղեքսանդրոսի: Յայսմ. Վկ. ս. Աղեքսանդրոսի: Յայսմ. Վկ. ս. Աղեքսանդրոսի: Յայսմ. Վկ. ԲԺ-ան Մարտիրոսացն՝ Պամփիլիա և Կաղենդեա, Պօղոսի և Պորփիրոսի, Սելեւկոսի և Թէոփիլոսի, Յուլիանոսի (եւրն):

193. Թղ. 310թ. Մեհ. ԺԳ, փետր. ԺԹ: Վարք և յիշ. ս. Հօրն մերոյ վարդապետին Մեսրոպայ:

194. Թղ. 320թ. Մեհ. ԺԴ, փետր. Ի: Վկ. ս. Նստարի Կիրենոյ եպիսկոպոսին: Յայսմ. Վկ. ս. Աղէքսանդրոսի:

195. Թղ. 321թ. Մեհ. ԺԵ, փետր. ԻԱ: Վկ. ս. Յակոբայ առաքելոյն:

196. Թղ. 323թ. Մեհ. ԺԶ, փետր. ԻԲ: Վկ. Կոստնէլիոսի Հարիւրապետին: Յայսմ. Վկ. ս. Պաղիկարոսի:

197. Թղ. 325ա. Մեհ. ԺԷ, փետր. ԻԳ: Վկ. ս. Պետկատու և Յայսմ. Վկ. Աւագու Նոր վկային Գրիստոսի: Անքննելի են խորք իմաստնիցն Աստուծոյ...:

198. Թղ. 326թ. Մեհ. ԺԸ, փետր. ԻԴ: Գիւտ գրկոյն Յովնանու Մկրտչին: Ի սմին աւուր վարք և Վկ. սրբուհոյն Շուշանայ:

199. Թղ. 327թ. Մեհ. ԺԹ, փետր. ԻԵ: Վկ. ս. Յիզպարուղտի Աստուածատրոյ:

200. Թղ. 329ա. Մեհ. Ի, փետր. ԻԶ: Տօն է երեման Վարդայ Ս. Նշանին և սքանչելեաց յորին:

201. Թղ. 331ա. Մեհ. ԻԵ, փետր. ԻԷ: Վարք և յիշ. ս. վարդապետացն մերոց Եղիշի և Գրիգորի Նարեկացոյն: Յայսմ. յիշ. ս. Գրիգորի Նարեկացոյն: Յայսմ. յիշ. ս. Գրիգորի Նարեկացոյն:

202. Թղ. 332թ. Մեհ. ԻԲ, փետր. ԻԸ: Վկ. ս. Քարիտոնեայ և ս. Ներքինոյն: — Թղ. 333ա. Նահանջի տարին սմին աշխարհ օր դառնայ, մինչ ի դարնամուստն օր մի յաւնիայ. դու զնահատակացս կարգայ. և զմեղուցեալ զծողոյ յիշեայ:

Ի սմին աւուր յիշ. է ս. Նահայեկեացի Արարամու, Խաճակայ և Յակոբայ:

203. Թղ. 339թ. Մեհ. ԻԳ, և Մարտի Լ: Վարք և յիշ. Եւդոկիայ: Յայսմ. յիշ. սքանչելեացն որ Եղեւ ի Հայածանաց քրիստոնէիցն ի կոպաչաւոցն:

204. Թղ. 340թ. Մեհ. ԻԴ, Մարտ Բ: Վկ. Կնոնոսի պարտիզպանին: Յայսմ. տօն է Ամովսայ մարդարէին: Ամովս էր ի Թիկուայ...: Յայսմ. Վկ. ս. Յոնանու եպիսկոպոսին և Յակոբայ քահանային: Յայսմ. տօն է Գետարդել Ս. Նշանին:

205. Թղ. 342թ. Մեհ. ԻԵ, Մարտ Գ: Վկ. ս. Եւտրոպիոսի, Կղեննիկոսի և Բասիլիսկոսի, և Սմբատայ սպարապետին Հայոց և Նահատակութեան Նորա: Յայսմ. յիշ. Սմբատայ սպարապետին Հայոց և որոց ընդ նմա:

206. Թղ. 344ա. Մեհ. ԻԶ, Մարտ Դ: Վարք և յիշ. ս. Հարանց Մարկոսի և Սակարայ ճգնաւորացն: Յայսմ. յիշ. ս. Հօրն Մակարայ, որ էր Եղիպոսացի, աղ-
գաւ...:

207. Թղ. 346ա. Մեհ. ԻԷ, Մարտ Ե: Վարք և Վկ. ս. Կոնոնոսի:

208. Թղ. 347թ. Մեհ. ԻԸ, Մարտ Զ: Վարք և յիշ. ս. Պորփիրոսի: Յայսմ. Նահատակութիւն ս. Գրիգորիոսի Արուսեհի կաթողիկոսին: Յայսմ. յիշ. ս. Հօրն Թաթլոյ և Վարոսի և Թուամասու:

209. Թղ. 348թ. Մեհ. ԻԹ, Մարտ Է: Վկ. Վասիլիոսի եպիսկոպոսին: Յայսմ. Վկ. ս. Երմոսի, Սրապիոնի և Պաղիկոսի: Ի սմին աւուր յիշ. ս. և առաքինաւոր եպիսկոպոսին Նարեկեա, որ էր եպիսկոպոս Երուսաղէմի...:

210. Թղ. 349թ. Մեհ. Լ, Մարտ Ը: Վարք և յիշ. Եփրատնեալ կոսին:

211. Թղ. 351ա. Արեգի Ա, Մարտ Թ: Վկ. ս. Քառասնիցն որք ի Սկրաստիա կատարեցան:

212. Թղ. 352թ. Արեգ Բ, Մարտ Ժ: Վկ. սրբուհոյն Թէոդոսիայ, և Հիւսիսոսի: Ի սմին աւուր Վկ. ս. Հիւսիսոսի: Յայսմ. յիշ. է առգամայութիւն զոր բժշկեաց Գրիստոս:

213. Թղ. 354. Արեգ Գ, Մարտ ԺԱ: Նահատակութիւն սրբոց որք կատարեցան

ի խումբադուժ ևրկերն Գթաց: Յայսմ. յիշ. ս. հօրն Ալեքիանոսի: Ի սմին աւուր ս. Թէոփիլաքոս՝ որ թարգմանի Աստուածապաշ, Նիկոմիդացեաց Լսկիսկոպոսն հանդէս: Յայսմ. յիշ. է Մուղրոյն Չանդիանոս, զոր զրեաց ս. վարդապետն մեր Յովաննէս Գառնեցիին ի թվականիս Հայոց ՋՃ և ՀԱ (1222) ամին:

214. Թղ. 256ա. Արեգ Դ, Մարտ ժԲ: Վկ. Ը մարտիրոսացն: Յայսմ. տօն է ս. մարգարէիցն Եղեկիէի և Եղրի:

215. Թղ. 357բ. Արեգ Ե, Մարտ ժԳ: Եիւ. վարուց ս. Գրիգորի Հոմայ հաբրայետին և Պետրոսի նորին աշակերտին: Յայսմ. վկ. Բ Լեղարցն՝ անարժաթ բըժըխացն Կոզմայի և Դամիանոսի...:

216. Թղ. 358բ. Արեգ Զ, Մարտ ժԴ: Պատմութիւն Կախաւարցն Աղամայ և որդւոց և թոռանց նորա:

217. Թղ. 360բ. Արեգ Է, Մարտ ժԵ: Տօն է Դանիէլի մարգարէի և Երեց մանկանց:

218. Թղ. 362ա. Արեգ Ը, Մարտ ժԶ: Վկ. սրբուհոյն Փոստեա և Եւլասիայ: Յայսմ. յիշ. է Լազարոսի՝ բարեկամին և սիրելոյն Քրիստոսի:

219. Թղ. 364ա. Արեգ Թ, Մարտ ժԷ. եւ Աւելիացն եբրայեցեաց Ա: Վարք երանելոյն Ալէքսիանոսի Մարդոյն Աստուծոյ: — Թղ. 365բ. Արարչութեանն աւուրցն:

220. Թղ. 367ա. Արեգ ժ, Մարտ ժԸ. եւ Աւել. Բ: Վարք և յիշ. ս. Կիրդի Երուսաղէմա հայրապետին: Ի սմին աւուր յիշ. է Լեղորդ աւուր արարչութեան Աստուծոյ:

221. Թղ. 368բ. Արեգ ժԱ, Մարտ ժԹ. Աւել. Գ: Եիւ. վարուց ս. Յովաննէս Երուսաղէմաց հայրապետին: Յայսմ. յիշ. է Լեղորդ աւուր արարչութեան:

222. Թղ. 370ա. Արեգ ժԲ. Մարտ Ի, Աւել. Դ: Վկ. ս. Օրէնդոյ և Զ Եղարացն: Ի սմին աւուր վկ. ս. Կոլորիայ: Յայսմ. զարեանմունքն և և յիշ. չորրորդ աւուր արարչութեան Աստուծոյ:

223. Թղ. 372բ. Արեգ ժԳ, Մարտ ԻԱ, Աւել. Ե: Վկ. ս. Յովաննէս և Բարաբիա-տայ և ալ թ վկայիցն: Յայսմ. վկ. ս. Մեխիանոսի...: Յայսմ. յիշ. է Հինդե-բորդ աւուր արարչադործութեան...:

224. Թղ. 375ա. Արեգ ժԴ, Մարտ ԻԲ, և Նիսան եբրայեցեացն: Վարք և յիշ. ս. հօրն Բենեդիկտոսի: Յայսմ. յիշ. է վեցերորդ աւուր արարչութեան: Պատմութիւն Մեծի ուրբաթին խաչելութեան Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ:

225. Թղ. 382բ. Արեգ ժԵ, Մարտ ԻԳ: Վկ. Մարկոսի Լսկիսկոպոսին և Պիոնի քահանային: Յայսմ. վկ. ս. Պիոնի քահանային...: Յայսմ. յիշ. է և աւուր հանդիստեանն Աստուծոյ: Ի սմին աւուր յիշ. հրաշիցն որ եղեն յերուսաղէմ:

226. Թղ. 385ա. Արեգ ժԶ, Փետր. ԻԴ: Վկ. ս. առաքելոյն և աւետարանչին Մարկոսի: Յայսմ. վկ. Երմիդոյ՝ որդւոյ թաղաւորին Լուկ-Վարդաց Լիդդո-բոսի:

Գ. Մաս. — Թղ. 388ա-567բ:

227. Թղ. 388ա. Ըստ կարգի աւուրց արարչութեան վեցերեայ, այսօր Զատիկ է եւ տօն Յարութեան Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ: Ա. Եղիշէի Հայոց կաթողիկոսի ասացեալ՝ Կանխագործն Մարիամ Մաղդաղենացին եկն Լնաս ի զերեզմանն Քրիստոսի և յայնմ ժամու եկն... Թղ. 390ա. Արեգ ժԷ, Մարտ ԻԵ: Եիւ. Մեխիսեղեկի քահանային: Թղ. 391բ. Ըստ կարգի աւուրց յարութեան Քրիստոսի, այսօր մեծելոց է:

228. Թղ. 392բ. Արեգ ժԸ, Մարտ ԻԶ: Վկ. ս. Պողոսի և քեռն իւրոյ Յուլիանեա: Ի սմին աւուր վկ. ս. Փերփութէի և քեռն իւրոյ: Յայսմ. յիշ. սքանչելիացն որ եղև ի դիւացն փորձանաց ի սահման Երուսաղէմի...:

229. Թղ. 395ա. Արեգ ժԹ, Մարտ ԻԷ: Վկ. հանճարեղ կուսին Կատարինեա: Յայսմ. յիշ. Յովաննէս քահանային: Կատարեցաւ ս. քահանայն Յովաննէս ի թվականիս մերում Պ և ՄԲ (1403) ամին, յամենան Սեպտեմբերի ժ. եւ Լս նրաստ Դաւիթ Լսկիսկոպոս արարի զպատմութիւնս:

230. Թղ. 399բ. Արեգ Ի, Մարտ ԻԸ: Վկ. Վահանայ Գողթնացեոյն:

231. Թղ. 399ա. Արեգ ԻԱ, Մարտ ԻԹ: Վկ. ս. Մարտիրոսացն Մարկիանոսի, Ալէքսանդրոսի, Թէոդոսի և ալ ԼԸ ըն-

կերացն: Ի սմին աւուր վկ. Գուժղազայ պարսկին: Յայսմ. կատարումն սրբոց որք ի Դիզպարսուն:

232. Թղ. 400տ. Արեգ ԻԲ, Ապրտ Լ: Վկ. ս. Ղուկիայ: Յայսմ. տօն է Նունեսայ Լ. Խաչին:

233. Թղ. 401թ. Արեգ ԻԳ, Ապրտ ԼԱ: Վկ. ս. Դաւթի: Ի սմին աւուր վկ. ս. Աստուծոյ Յակոբայ քահանային եւ Աղայ սարկաւաղին: Ըստ կորլի աւուրց, ալսոր կրկնազատիկ է եւ Հաստութիւն Թումայի տոսքելոյն ի թերութենէ Հաստտոցն՝ ս. Յակոբայ ս. Եղիսկոպոսին աւացնայ ի թերահաստութիւն Թումայի տոսքելոյն: Յորում յարեաւ ի մեռելոց հովիւն քաջ...:

234. Թղ. 405ա. Արեգ ԻԴ եւ Ապրիլ Ա: Վարք եւ յիշ. Մարտիմոն Եղիպտացւոյն պոռնիկ ճղնաւորին:

235. Թղ. 406թ. Արեգ ԻԵ, Ապր. Բ: Վարք եւ յիշ. ս. Հարանցն Սերապիոնի եւ Աբրայ Մարկոսի:

236. Թղ. 409թ. Արեգ ԻԶ, Ապր. Գ: Յիշ. վարուց ս. Հօրն Մարկոսի Հոռոմալցւոյն:

237. Թղ. 411թ. Արեգ ԻԷ, Ապր. Դ: Վկ. ս. Ամփրիոսի, Եղիսկոսի եւ Մեմնոսի: Յայսմ. վկ. ս. մանկանցի Գ քերցն՝ Աղապի, Երէնի եւ Քսենինի: Յայսմ. վկ. ս. Սևեոբանոսի եւ Մեմնոսի եւ ալ Վկ վկայիցն: Յայսմ. վկ. ս. Բասիմոսի:

238. Թղ. 413ա. Արեգ ԻԸ, Ապր. Ե: Վկ. ս. Աղապի սարկաւաղին, եւ Թէոդուտի ընթերցողին: Յայսմ. վկ. ս. Պոսիդոսի: Ի սմին աւուր վկ. ս. Պոսիդոսի, որ իր յամա Անդրիանոսի... Յայսմ. յիշ. է ս. Հօրն Մարկոսի:

239. Թղ. 414ա. Արեգ ԻԹ, Ապր. Զ: Վկ. ս. Սարայի Ստրատելատին եւ Թուսինոսի: Յայսմ. յիշ. է վարուց սրանչիլի առն Աստուծոյ ս. Ըստաֆնոսի, որ էր ի դաւառէն Մովսէս՝ աղգաւ Հայ: Եւ իր տետես վանացն Փասայ...:

240. Թղ. 415ա. Արեգ Լ, Ապր. Է: Տօն է Աւետիայ ս. Աստուծածնին ս. Կուսին Մարիամոն: Յայսմ. յիշ. սքանչելիացն՝ որ Եղիս ի ԶԺ եւ ԶԲ (1223) թվին Հայոց:

241. Թղ. 417ա. Անկի Ա, Ապր. Ը: Վկ. ս. Իշխանացն Սահակայ եւ Համապասպայ: Յայսմ. վկ. սրբոցն՝ որ ի դեմոթեան պարսիցն կատարեցան:

242. Թղ. 418թ. Անկի Բ, Ապր. Թ: Տօն է ս. աստաքելոցն Եւթանոսիցն:

243. Թղ. 420թ. Անկի Գ, Ապր. Ժ: Վկ. ս. Եղիսկոպոսին Անթիպատայ, եւ անողորմ Պետրոսի եւ Գլարիայ ճղնաւորին: Յայսմ. յիշ. ս. Գլարիայ անապատականին: Ի սմին աւուր ս. վկայն Քրիստոսի Դեպոքորիս, ի Զմիռնի քաղաքին: Յայսմ. պատմութիւն անպորմ Պետրոսի:

244. Թղ. 422թ. Անկի Դ, Ապր. ԺԱ: Վկ. ս. Արտեմէա քահանային: Ի սմին աւուր վկ. ս. Եղիսկոպոսին Ակակոսի:

245. Թղ. 424ա. Անկի Ե, Ապր. ԺԲ: Վկ. ս. Կրեսկինդոսի: Յարմ. վկ. ս. Շմառնի Պարսից Եղիսկոպոսին: Ի սմին աւուր վկ. փերփութիկ եւ թոն իւրոյ:

246. Թղ. 425թ. Անկի Զ, Ապր. ԺԳ: Վկ. ս. Սարայի: Ի սմին աւուր վկ. ս. Ղեւոնդիոսի, եւ է ս. կանանցն՝ Քարէսի, Նունիքի, Իւսիլիյա, Գալինա, Կալիդոսի եւ Թէոդորոյ: Յայսմ. յիշ. ս. Հօրն Պօղոսի:

247. Թղ. 426թ. Անկի Է, Ապր. ԺԴ: Վկ. ս. Սարկիոսի: Ի սմին աւուր վկ. ս. Արդաի Եղիսկոպոսին եւ Որմզդանայ եւ Սայինի եւ Բենիամենի սարկաւաղին:

248. Թղ. 426ա. Անկի Ը, Ապր. ԺԵ: Վարք եւ յիշ. ս. Աղապիոսի Հայրապետին: Յայսմ. յիշ. տեսչեան ս. վարդապետին Յովանո Գառնեցւոյն, զոր պատմեաց մեզ եւ ասաց ալսպէս. Մինչ էի ես ի Հոռոմկան եւ քնակէի ի ձորն որ կոչի Աշորնիս:

249. Թղ. 429թ. Անկի Թ, Ապր. ԺԶ: Վկ. Արզալոնի կատակողին եւ Սմբատայ թաղաւորին: Յայսմ. նահատակութիւն ս. Սմբատայ թաղաւորին եւ որոց ընդ նմա: Յայսմ. երանելին Անդռ ի Թեապոնիկէ քաղաքին:

250. Թղ. 430թ. Անկի Ժ, Ապր. ԺԷ: Յիշ. ս. Յոհաննու Ամենցոյն:

251. Թղ. 432թ. Անկի ԺԱ, Ապր. ԺԸ: Վկ. ս. Եւսիանոսի: Յայսմ. վկ. ս. Սահակայ պարսիկ վարդապետին:

252. Թղ. 434ա. Անկի ժԲ, Ապր. ժԹ: Եղ. ս. Եպիսկոպոսացն Քերտնայ քաղաքին: Յայսմ. յիշ. է ուժման ծերոյ եւ խառակութն ճշնաւորի:

253. Թղ. 435ա. Անկի ժԴ, Ապր. Ի: Եղ. վարուց ս. Աթանասի եւ Սեւեռիանոսի պատրիարքին: Ի սմին աւուր յիշ. Բ. Էղբարցն միանձունց՝ որ բնակեալ էին յանպատիւ...:

254. Թղ. 436ա. Անկի ժԴ, Ապր. ԻԱ: Վկ. ս. Կոյրատիոսի: Յայսմ. վկ. ս. Եպիսկոպոսի եւ ամուսնոյն խրոյ Ջոյեայ եւ Բ. որդւոցն Կերտնի եւ Թէպուրոսի: Յայսմ. վկ. ս. Գէորգեան եւ Քոստովոս...:

255. Թղ. 437բ. Անկի ժԵ, Ապր. ԻԲ: Վարք երանելոյն Թէոդորոսի ճշնաւորին:

256. Թղ. 438բ. Անկի ժԶ, Ապր. ԻԴ: Վկ. ս. Գէորգեան զօրավարին, եւ որոց ընդ նմա կատարեցան:

257. Թղ. 441բ. Անկի ժԷ, Ապր. ԻԿ: Վկ. ս. Պատկերատեայ եւ Վաղենտինոսի: Յայսմ. վկ. նոր վկային Քրիստոսի ս. Թամարայ: Դարձեալ համառօտեցից ըզպատմութիւն միւս այլ կնոջ աւեր աղջկան, որ էր ի Քառարատայ, եւ տանկացեալ ի Բերկերի՝ նստաւ ի փողոցի որ առի ինարապաթի... (ՎԼԵՂՂ)՝ կատարեցաւ ի Քրիստոս, յաւուր տօնի ս. Գառնանիցն եւ եղեւ նոցա պսակակից...: Այս եղեւ ՊԽ (1341) Թմականիս Հայոց, յամս նոյն Մեկիք Այդնին, եւ կնոջ Փաշային: Էր նա յերկրէն Արճիշոյ, ի դեղջին Քառարատայ, եւ անուն նորա Եղիսարեթ:

258. Թղ. 444ա. Անկի ժԸ, Ապր. ԻԵ: Եղ. վարուց ս. Հօրն Երասիմոսի ճրդնաւորին:

259. Թղ. 445ա. Անկի ժԹ, Ապր. ԻԶ: Վկ. Վասիլիոսի Եպիսկոպոսին: Ի սմին աւուր յիշ. ողորմութեան պատրիարքին Աղէքսանդրոս...:

260. Թղ. 446ա. Անկի Ի. Ապր. ԻԵ: Վկ. ս. Մարտինոսի եւ Դուրայի: Յայսմ. վկ. ս. Թէոդորոսի եւ Արիանոսի սարկուսպին: Ի սմին աւուր վկ. Ժ մարտիրոսացն՝ Մարիամու եւ Նիկանդրոսի, Ապոդոնի եւ Ղեւոնդէոսի (եւլն):

261. Թղ. 447ա. Անկի ԻԱ, Ապր. ԻԸ: Վարք եւ յիշ. Պաքսիմոսի: Յայսմ. յիշ. ս. Հօրն Ամոնի, որ բնակէր ի Թերապիդ,

եւ ունէր միաբան աշակերտս ԳԻՔ չորս եւ Տարսնոցիս անուանն:

262. Թղ. 448ա. Անկի ԻԲ, Ապր. ԻԹ: Վարք եւ պատմութիւն Բատայ ճղիւսւորին:

263. Թղ. 449բ. Անկի ԻԳ, Ապր. Լ: Վարք եւ յիշ. Պեդիգեան կուսին եւ այլոցն ընդ նմա: Յայսմ. վարք եւ յիշ. Ճ եւ Կ կուսանացն որ յԱնտիոք:

264. Թղ. 451ա. Մայիս տմիս Հոռմաշեցւոց աւուրս ունի ԼԱ: Տիմ ունի ժամս ժԻ եւ զիշեմն՝ ժ: Սորիճ ի Ա եւ Անկի ամիս ի ԻԿ: Տօն է Երեմիայ մարգարէին եւ աշակերտացն՝ Բարուբայ եւ Արիմելիքեայ:

265. Թղ. 453ա. Անկի ԻԵ, Մայիսի Բ: Տօն է Լ եւ յիշ. ծերնոցեան Եղիայի եւ վերացմանն: Թղ. 454ա. Ըստ կարգի աւուրց Եարութեան: Յայսմ. համարածուն է Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ:

266. Թղ. 456ա. Անկի ԻԶ, Մայիս Գ: Վկ. ս. Տիմոթէոսի եւ Մօրասայ: Ի սմին աւուր յիշ. սքանչելեաց արձակման քահանային:

267. Թղ. 457բ. Անկի ԻԷ, Մայիս Դ: Վկ. ս. Եպիսկոպոսին Սիդիմանոսի: Յայսմ. յիշ. է վարուց ս. Գէորգեան կուրի, որ էր կոյր ի ծնէ յԱրճէս քաղաքէ Լ մի ոմն ընկեր եւ յառաջնորդ Գրիգոր անուն...:

268. Թղ. 458բ. Անկի ԻԸ, Մայիս Ե: Վկ. Տիմոնի Առաքելոյն եւ Իրենեայ կուսին:

269. Թղ. 460ա. Անկի ԻԹ, Մայիս Զ: Եղ. Յորայ արդարոյն եւ Երանելոյն:

270. Թղ. 461. Անկի Լ, Մայիս Է: Տօն է Երեմեան Ս. Քաշին յերուսաղէմ: Յայսմ. յիշ. է ողորմութեան Աստուծոյ:

271. Թղ. 463բ. Մարտի Լ եւ Մայիս Ը: Տօն է որդւոցն Որոտմանն Յակոբայ եւ Յոհաննու աւետարանչին:

272. Թղ. 464բ. Մար. Բ, Մյս. Թ: Եղ. է ս. կուսին Վարդենկայ:

273. Թղ. 465բ. Մար. Գ, Մյս. Ժ: Վարք եւ յիշ. ս. Հօրն Արսէնի: Յայսմ. վկայարանութիւն սրբուհոյն Աստուծոյն:

274. Թղ. 466ր. Մար. Դ. Մյւ. ԺԱ: Եիչ. է ս. մանկանցն ինթղաշէմի: Յայսմ՝ վկայարանութիւն ս. Թէոդորոսի: Եւ յետ ի ամաց նա՛հատակութեան սրբոյն... Եւ լեալ ի վերապէն ս. Գրիգորիոս, զայր չսասանէր թաղում զօրօք լաշխարհն Կորդւաց, ի պատն Սահարունեաց, ի յաւանն Սուրենաշէն, զոր այժմ կոչեն Զուրկն: ... Եկեալ ի տեղին ուր էր տապան ս., չինեաց ի վերայ նշխարացն վկայարան յանուն Ս. Թէոդորոսի: Եւ է տեղին այն վանք մեծածառակ եւ միայնարան կրօնաւորաց՝ մինչեւ ցայսօր... Եւ... այն կոճն որ ճեկաւ սուրբ արիւնն ի վերայ, զոր այժմ յարտն լուսողաց՝ ի վանքն Գորբու Ս. Թորոս կոչեցեալ:

175. Թղ. 468ր. Մար. Ե. Մյւ. ԺԲ: Եիչ. է վարուց Երանելոյն Գեորգիոսի սրտորիարդին: Յայսմ՝ վկայ. ս. Մովկիմայ քահանային:

276. Թղ. 469ր. Մար. Զ. Մյւ. ԺԳ: Վարք եւ յիշ. ս. Եպիփանու կիպրացոյն:

277. Թղ. 471ր. Մար. Է. Մյւ. ԺԴ: Վկ. ս. կուսին Գիւրիկեայ: Յայսմ՝ տոն է ս. առաքելոցն Յատոնի եւ Սոսիպատրոսի:

278. Թղ. 472ր. Մար. Ը. Մյւ. ԺԵ: Վկ. ս. Իսիդորոսի եւ Յոճաննու: Յայսմ՝ յիշ. է վարուց Երանելոյն Կողոնիոյ Յոճաննու եպիսկոպոսին: Յայսմ՝ վկ. սրբորուհոյ Միռոպին:

279. Թղ. 473ր. Մար. Թ. Մյւ. ԺԶ: Տոն է Զաքարիայ մարգարէին: Յայսմ՝ վկ. ս. Եպիսկոպոսացն Արգաւի եւ Արգիւշաւի, եւ ԺԶ քահանայիցն եւ Թ սարկաւաղացն...: Յայսմ՝ վկ. Բարդիլաւի, Սահակայ եւ Շմաւոնի: Յայսմ՝ վկ. ս. Վարդանայ նա՛հատակին՝ որ ի Բաղէջ քաղաքին:

280. Թղ. 476ր. Մար. Ժ. Մյւ. ԺԷ: Գիւտ Ս. Խաչին յերուսաղմ: Յայսմ՝ Էմուտ Նոյ ի տապանն՝ Հրամանաւ Աստուծոյ՝ ինքն եւ որդիքն իւր եւ կիւն նորա:

281. Թղ. 477ր. Մար. ԺԱ, Մյւ. ԺԸ: Վկ. ս. Սողոմոնի եւ Պամփիլի, եւ Պամփալոնի:

282. Թղ. 478ր. Մար. ԺԲ, Մյւ. ԺԹ: Վկ. ս. Յակնիթոսի եւ Պատրիկոսի եպիս-

կոպոսին: Յայսմ՝ տոն է Եսայեայ մարգարէին:

283. Թղ. 479ր. Մար. ԺԴ, Մյւ. Ի: Վկ. ս. Ասկղայի եւ Թալիւս քմչկին: Յայսմ՝ վկ. ս. Յիզանդլիտոյ: Յայսմ՝ վկ. ս. Թալիւս քմչկին:

284. Թղ. 480ր. Մար. ԺԵ, Մյւ. ԻԱ: Եիչ. է Կոստանդիանոսի թապաւորին եւ մօր նորա շէղիեայ:

285. Թղ. 481ա. Մար. ԺԵ, Մյւ. ԻԲ: Վկ. Թէոփիտոնի զինկփաճառին եւ է կոստան կանանցն: Յայսմ՝ վկ. ս. Կուլուս թայ:

286. Թղ. 483ա. Մար. ԺԶ, Մյւ. ԻԴ: Վարք ս. Յոճաննու Գրեցոյն:

287. Թղ. 485ր. Մար. ԺԷ, Մյւ. ԻԴ: 3իշ. Մատին Առաքելոյն Պետրոսի: Քահանայ մի արժանաւոր զարդացեալ տմեհայն առաքինութեամբ չայ աղղաւ, ի պատուէն Կոկոփտայ, ի զեղջէն որ Բժայր կոչի, այսինքն Գոմեր...:

288. Թղ. 486ր. Մար. ԺԸ, Մյւ. ԻԵ: Վկ. ս. Բասիլիսկոսի եւ Թերապիոնի Եպիսկոպոսին: Յայսմ՝ վկ. Թերապիոնի եպիսկոպոսին:

289. Թղ. 487ր. Մար. ԺԹ, Մյւ. ԻԶ: Եիչ. է վարուց ս. Սիմէոնի Սիւնակեացոյն:

290. Թղ. 489ա. Մար. Ի, Մյւ. ԻԷ: Վկ. ս. Թէոփաղայ Իրիլիմայ Ե Դաթի: Յայսմ՝ վկ. ս. Դաթի եւ Գորգենայ (Գնունեաց): — Թղ. 489բ. Յայսմ՝ յիշ. է Աշոտայ Բաղրատունոյ Հայոց Թաղաւորի: Սա առաջին թաղաւորեաց յաղղէն Բաղրատունեաց: — Թղ. 490ա. Յոճաննու Զորքչկիկն ի Զորքչկաճակուց՝ Հայ էր աղղաւ, եւ էր ճարտ ի տան թաղաւորին Նիկիփոսայ յրՍտորմայոյ:

291. Թղ. 490բ. Մար. ԻԱ, Մյւ. ԻԸ: Վկ. սրբուհոյն Եպիփանիտայ եւ Մարուսի եպիսկոպոսին: Յայսմ՝ յիշ. վարուց ս. Մարուսայի:

292. Թղ. 491ա. Մար. ԻԲ, Մյւ. ԻԹ: Վարք եւ յիշ. ս. Սահակայ: Յայսմ՝ վկ. ս. Երեմիայի:

293. Թղ. 492ա. Մար. ԻԴ, Մյւ. Ի: Վկ. Յուստինոսի Զօրավարին: Յայսմ՝ Գիւտ Նշխարաց ս. Թաղէոսի առաքելոյն

և Սանդիտոյ կուսին և այլոց սրբոցն որ ընդ յոսա կատարեցան ի Քրիստոս :

294. Թղ. 493բ. Մար. ԻԿ, Մյս. ԼԱ : Վկ. ս. կուսանացն՝ Թևկղի և Բարիտմու :

295. Թղ. 494բ. Մար. Իե և Յուդիս և Լզիրանի Ա : Անուրս ունի Լ : Տիւն ժեծեմ և զիշերն՝ Թ. ժամ : Վկ. մարտիրոսացն Պետրոսի և Պօղոսի, Անդրիասի և Դիմիտրի, և Քրիստինեա կուսին : Յայսմ. լիւ. է կոտորելոցն ի Հայս յանհաւատիցն թուրքաց՝ ի ԴՃ և ԿԻ (1018) թվականիս մեծաւ սատուի... :

296. Թղ. 495բ. Մար. ԻԶ, Յնս. Բ : Յիւ. է վարուց Մովսէսի Խափշիկ աւագակին : Յայսմ. Դորոթէոսի Լպիսկոպոսի :

297. Թղ. 496բ. Մար. Իե. Յնս. Գ : Վկ. ս. Լուկիանոսի և չորից մանկանցն : Ս. վկայն Կրիստոսի Լուկիանոս քուրմ էր կրողոց... բնակէր արտաքոյ թաղաքին Նիկիոմիդեայ : (Կր յաջորդեն՝ քանի մը տուղով) : «Առտիրոս Լպիսկոպոս» և «Մարկոս Սոկրանոս» :

298. Թղ. 497ա. Մար. ԻԸ, Յնս. Դ : Յիւ. է վարուց Երանելոյն Մետրոփանոսի : Դոմետիանոս Հոռմայ թագաւորի եղբայրն՝ հաստաց ի Քրիստոս... :

299. Թղ. 498բ. Մար. ԻԹ, Յնս. Ե : Տօն է Փիլիմոնի առաքելոյն : Սուր առաքւան Փիլիմոն էր յՃ և աշակերտացն Քրիստոսի : Յայսմ. վկ. ս. Կիւրենայ Եպիսկոպոսին :

300. Թղ. 499ա. Մար. Լ, Յնս. Զ : Վկ. ս. Կիրիլ և մօր նորա Աննայի :

301. Թղ. 500ա. Մարգաց Ա, Յնս. Է : Վարք Երանելոյն Սուքիոսի անապատաւորի : Սայ էր ի թաղաքէն Անդրապոլի... (Վերջը՝ համառոտիւ) : Վկ. ս. կուսանացն Սասանայ և Շուշանայ :

302. Թղ. 501ա. Մարգ. Բ, Յնս. Ը : Վկ. ս. Թէոդորոսի Ստրատիոսի Արակլացոյն :

303. Թղ. 502բ. Մարգ. Գ, Յնս. Թ : Վկ. ս. Աղեքսանդրոսի և արքուհոյն Անտոնինեայ : Յայսմ. վարք աղախնոյն Աստուծոյ Պեղիպեա պոռնկի :

304. Թղ. 503բ. Մարգ. Դ, Յնս. Ժ : Վկ. Ուրիանոսի Եպիսկոպոսին և աշակերտաց նորին և Բարբաժենայ : Յայսմ. վկ. ս. Լպիսկոպոսին Բարբաժենայ : Յայսմ. վկ. ս. Ալիսկոսի :

305. Թղ. 504բ. Մարգ. Ե, Յնս. ԺԱ : Վկ. ս. առաքելոյն Բառնարայ : Յայսմ. վկ. Եւստաֆէոսի ս. առաքելոյն :

306. Թղ. 505ա. Մարգ. Զ, Յնս. ԺԲ : Յիւ. Անտիոքոսի և այլ ճգնաւորացն :

307. Թղ. 506ա. Մարգ. Է, Յնս. ԺԳ : Վկ. Տիմոթէի քահանային : Յայսմ. վկ. ս. կուսին Ակիւլինայ :

308. Թղ. 507ա. Մարգ. Ը, Յնս. ԺԴ : Վկ. ս. Քրիստափորի շանաղիւսոյն և որոց ընդ նմա :

309. Թղ. 508ա. Մարգ. Թ, Յնս. ԺԵ : Յիւ. վարուց Երանելոյն Թէոփանոսի և ամուսնոյն Պանսմենի :

310. Թղ. 508բ. Մարգ. Ժ, Յնս. ԺԶ : Յիւ. վարուց Կիրակէի և Ուրբաթու :

311. Թղ. 509բ. Մարգ. ԺԱ, Յնս. ԺԷ : Տօն է Եղիսէի մարդաբէին :

312. Թղ. 511բ. Մարգ. ԺԲ, Յնս. ԺԸ : Վկ. ս. Դուլայի և Վոնիփատոսի վկային : Յայսմ. վկ. ս. Վոնիփատոսի :

313. Թղ. 512բ. Մարգ. ԺԳ, Յնս. ԺԹ : Վկ. ս. Բալմեփայ նոր վկային :

314. Թղ. 513ա. Մարգ. ԺԴ, Յնս. Ի : Վկ. ս. Երից եղբորաց Սամուէլի, Մանուէլի և Իսմայէլի : Ի սմին աւուր վկ. ս. Զոսիմոսի :

315. Թղ. 514ա. Մարգ. ԺԵ, Յնս. ԻԱ : Վկ. ս. Թուլիանոսի և որոց ընդ նմա կատարեցան :

316. Թղ. 515ա. Մարգ. ԺԶ, Յնս. ԻԲ : Վկ. ս. Թէոդորոսի արեղային և ալոցն :

317. Թղ. 516ա. Մարգ. ԺԷ, Յնս. ԻԳ : Վկ. ս. Ղեւոնդեայ և Բրիկերաց նորին : Յայսմ. յիւ. է նահատակութեան Տէր Ստեփաննոսի արեպիսկոպոսին Սերաստիոյ, յսմի Ըճ և ԸԶ (1387) թվականիս Հայոց... :

318. Թղ. 517բ. Մարգ. ԺԸ, Յնս. ԻԴ : Յիւ. վարուց Տալասայ պոռնկին :

319. Թղ. 518ա. Մարգ. ԺԹ, Յնս. ԻԵ : Վկ. արքուհոյ կուսին Փերրոնեայ :

320. Թղ. 519բ. Մարգ. Ի, 36ս. ԻԶ :
Տօն է սրբոյ առաքելոցն Շիղայի եւ Սիւղ-
իանոսի եւ այլոցն : Յայսմ. նա՜նառա-
կութիւն կաթողիկոսին Աղթամարայ :
Զսրբազան չարապետն մեր զՏէր Զաքա-
րիայ, տեսնալ նախալոյսն ստանայ : ...
Այս եղև Յունիսի ամսոյ ԻԶ, եւ ի թվա-
կանիս Հայոց ԸՃ եւ ԽԹ (1393) ամին :

321. Թղ. 520ա. Մարգ. ԻԱ, 36ս. ԻԷ :
Վկ. ս. Զենոնի եւ Զինու : Յայսմ Վկ. Ա-
րիստոտէլի քա՜նանային, եւ Դեմետրիս
սարկաւազին ... :

322. Թղ. 521ա. Մարգ. ԻԲ, 36ս. ԻԸ :
Վկ. ս. Ատաբէկոսի եւ որդւոյն իւրոյ, եւ
զստերացն :

323. Թղ. 521բ. Մարգ. ԻԳ, 36ս. ԻԹ :
Կատարումն ս. առաքելոցն զԽաւորացն
Պետրոսի եւ Պօղոսի :

324. Թղ. 523բ. Մարգ. ԻԴ, 36ս. Լ :
Տօն է Երկոտասան առաքելոցն Քրիս-
տոսի :

325. Թղ. 525ա. Մարգ. ԻԵ, 36ս. ԻԽ :
Ա. Վկ. ս. անարծաթ բշչկացն Կոթմայի
եւ Դամիանոսի : Յայսմ. Վկ. ս. Կային-
ցոյն :

326. Թղ. 525բ. Մարգ. ԻԶ, 36ս. Բ :
Գիւտ պատուական տփին, յորում եղեալ
էր զյիսուսի Մարիամու Աստուածածնին :

327. Թղ. 526բ. Մարգ. ԻԷ, 36ս. Գ :
Վկ. ս. Իիանարոսի եւ Սիւղիանոսի :
Յայսմ. Վկ. ս. Խոսրովու Գանձակեց-
ոյն :

328. Թղ. 527բ. Մարգ. ԻԸ, 36ս. Դ :
Վկ. ս. ծերին Սիւրիսի եւ Բարեւայ վար-
դապետին եւ ԶԴ աշակերտացն : Յայսմ.
Վկ. ս. Պապիլայ եւ Պօղոսի եւ սրբուհի
կանանցն, Բ. քուերցն վաղէնտիայ եւ
Թէկսբիլայ : Ի ամին աւուր Վկ. ս. Բարե-
ւայ զպրին եւ ԶԴ աշակերտաց նորին :

329. Թղ. 528ա. Մարգ. ԻԹ, 36ս. Ե :
Վկ. ս. Յակինթոսի : Յայսմ. Վկ. ս. Եւս-
տաբէկոսի Անկիւրացւոյն :

330. Թղ. 529ա. Մարգ. Լ, 36ս. Զ :
Վկ. ս. Սրապիոնի : Յայսմ. Վկ. ս. Պրով-
դի եւ Իլարիոնի : Յայսմ. Վկ. ս. Պերի-
զրինայ եւ Դուկիանու, Պրոմպիոյ ... :

331. Թղ. 539ա. Հրոտից Ա եւ Յուլիս
Է : Վկ. ս. Պրոկպոսի :

332. Թղ. 531ա. Հր. Բ, 36ս. Ը : Պաս-
մութիւն ս. Դաւթի եւ Ռամանոսի :

333. Թղ. 533ա. Հր. Գ, 36ս. Թ : Կա-
տարումն ս. Թումասու Լպիսկոպոսին Ըն-
կուլաց :

334. Թղ. 533բ. Հր. Դ, 36ս. Ժ : Սրբ-
րուհոյն Աղնատիայ : Յայսմ. Վկ. նոր Վր-
կայիցն Մելքիսեղի եւ Կարապետի :

335. Թղ. 534բ. Հր. Ե, 36ս. ԺԱ : Տօն
է Մենդեանն Յովաննու Կարապետին :

336. Թղ. 536ա. Հր. Զ, 36ս. ԺԲ :
Առիստոսի բշչկին : Յայսմ. Վկ. ս. Կիր-
դի Լպիսկոպոսին : Յայսմ. Վկ. Խն վկա-
յիցն :

367. Թղ. 537ա. Հր. Է, 36ս. ԺԳ : Վկ.
ս. Արդմանի վկային :

338. Թղ. 538բ. Հրոտ. Ը, 36ս. ԺԴ :
Պատմութիւն ս. Բագարատայ Լպիսկո-
պոսին :

339. Թղ. 541բ. Հր. Թ, 36ս. ԺԵ : Վկ.
ս. Յուդիտայ եւ որդւոյ նորա Կիրակոսի :

340. Թղ. 542ա. Հր. Ժ, 36ս. ԺԶ : Վկ.
ս. ճղնաւորացն Կոպրի եւ Պատրիմութի
եւ Աղեբաւնդրոսի : (Վերջը՝ քանի մը
տող) : Յիշ. Մարիամու Մաղդաղենաց-
ոյն :

341. Թղ. 543ա. Հր. ԺԱ, 36ս. ԺԷ :
Վկ. ս. Աթանայի եւ Լպիսկոպոսին եւ
Ժ աշակերտացն : Յայսմ. յիշ. Ներսէսի
Լամբրոնացւոյն, որ էր սրդի մեծի իշխա-
նին Օշնի՝ տեառն Լամբրոնի եւ այլ զա-
ւառաց :

342. Թղ. 544ա. Հր. ԺԲ, 36ս. ԺԸ :
Ս. Կուսին Մարիանէ :
343. Թղ. 545ա. Հր. ԺԳ, 36ս. ԺԹ :
Վարք եւ յիշ. ս. ճօրն Դիոնի : (Կը յա-
ջորդեն քանի մը տողով) . «Այլսպիլա, որ
էր ի Կոստանդինուպոլիս» եւ «Սրբոյն
Մարթայի, մօրն Սիմէոնի Սիւնակեց-
ւոյն» :

344. Թղ. 545բ. Հր. ԺԴ, 36ս. Ի : Վկ.
ս. Թէոդորոսի Կիւրենոյ Լպիսկոպոսին :
Յայսմ. յիշ. է աղախնոյն Աստուծոյ
Պրապկեալ :

345. Թղ. 546բ. Հր. ԺԵ, 36ս. ԻԱ :
Յիշ. վարուց Աղուաշ Սիմէոնի եւ Յո-
նանիսի : Սոբայ էին ի քաղաքէն Անտիո-
քայ ... :

346. Թդ. 548ա. Հր. ԺԶ, Յլս. ԻԲ: Վկ. ս. Դորանդիտոյ: (Վերջէ քանի մը տողով): Ս. Ապղոնիոսի... ի Սարղիս քաղաքէ:

347. Թդ. 549ա. Հր. ԺԷ, Յլս. ԻԳ: Վկ. ս. Փոկասու եպիսկոպոսին: Յայմ. վկ. ս. կուսին Քրիստոնեա:

348. Թդ. 549բ. Հր. ԺԸ, Յլս. ԻԴ: Յիշ. է ս. Ստեփաննոսի Հայրապետին: Ս. Ստեփաննոս աշակէստ էր Մովսէսի Սիւնէաց եպիսկոպոսին: Յայմ. վկ. Կինզոսի քահանային:

349. Թդ. 550բ. Հր. ԺԹ, Յլս. ԻԵ: Նրնջումն է Աննայի եւ Յովակիմայ՝ ծըննդաց ս. կուսին Մարիամու Աստուածածնին: Յայմ. վկ. ս. կուսին Լուկիա:

350. Թդ. 551ա. Հր. Ի, Յլս. ԻԶ: Վկ. ս. Երմոդեա քահանային եւ Պանդալեոնի բժշկին:

351. Թդ. 552ա. Հր. ԻԱ, Յլս. ԻԷ: Վկ. ս. Կարինիկոսի եւ Թէոդորեա եւ որդւոց նորա: Ս. վկայն Կարինիկոս էր Հաւատով Քրիստոնեա...: Յայմ. վկ. ս. Թէոդոսեայ եւ Գ որդւոց նորա:

352. Թդ. 553բ. Հր. ԻԲ, Յլս. ԻԸ: Վկ. Գոհարեացի:

353. Թդ. 554ա. Հր. ԻԳ, Յլս. ԻԹ: Տաւն է Տիտոսի առաքելոյն:

354. Թդ. 554բ. Հր. ԻԴ, Յլս. Լ: Յիշ. ս. Հայրապետացն Գրիգորիսեանցն եւ Յետրոսի: Ս. Հայրապետն Գրիգորիոս որդի էր Մայիստրոսի՝ որդւոյ Վասակայ: Յայմ. փոխեցաւ առ Քրիստոս վարդապետն Գլորդ Մեղրիկին Սեւանէջի... (քանի մը տող):

355. Թդ. 556ա. Հր. ԻԵ, Յլս. ԼԱ: Վկ. ս. Ղեւոնդեանց քահանայիցն:

356. Թդ. 557բ. Հր. ԻԶ, Օգստոս Ա: Յիշ. Մակարայեցոցն Եղիազարու քահանային եւ Շամունեա եւ է որդւոցն:

357. Թդ. 558բ. Հր. ԻԷ, Օգստոս Բ: Գիւտ Նշխարաց ս. Ստեփաննոսի Նախա՝ վկային Քրիստոսի յերուսաղէմ քաղաքի:

358. Թդ. 559բ. Հր. ԻԸ, Օգստ. Գ: Յիշ. վարուց ս. Տօրն Դաւթատիոսի:

359. Թդ. 560բ. Հր. ԻԹ, Օգստ. Դ: Վկ. ս. Սոփիա եւ Էրեջ Ղստբաց նորա՝

Պիտոսի, Ելլիսի, Ագապի, որ է Հայե-րէն Հաւատ, Յոյս, Սէր. եւ Սոփիան՝ Իմաստութիւն թարգմանի:

360. Թդ. 561ա. Հր. Լ, Օգստ. Ե: Տօն է տաղանակին: Յայմ. յիշ. շնորհաց Տէր Ներսէսին Կլայեցուն:

361. Թդ. 562բ. Աւելեաց Ա. Օգստ. Զ: Տօն է պայծառակերպութեան Գրիստոսի Աստուծոյ մէրոյ:

362. Թդ. 563բ. Աւել. Բ, Օգստ. Է: Նահատակութիւն ս. Վարդանանցն ի պատրազմին Պարսից:

363. Թդ. 566ա. Աւել. Գ, Օգստ. Ը: Վարբ եւ վկ. ս. Դոմէտիանոսի ճգնաւորի: Յայմ. վկ. ս. Մարիանոսի: Սա էր ի քաղաքէն Անարզարայ:

364. Թդ. 566բ. Աւել. Դ, Օգստ. Թ: Վկ. ս. Անտոնինոսի, եւ վարբ Միւռոնա եպիսկոպոսին: Յայմ. յիշ. վարուց ս. եպիսկոպոսին Միւռոնայ:

365. Թդ. 567բ. Աւել. Ե, Օգստ. Ժ: Պատմ. Յովաստփու եւ Բարդամու: Արդ ի մարդ եղանիլն Աստուծոյ բռնին...: (Հաղի քանի մը տող. չարունակութիւնը կր պահեի՝ վերջի թուղթերը ինկած ըլլալուն, եւ չոս կր փակուի մատենա):

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

Գլխաւոր յիշատակարանը կը պահել: Բազմաթիւ են սակայն փոքր յիշատակարաններ, որոնք զրուած են իւրաքանչիւր Հատուածի (վկայարանութեան) վերջաւորութեան, զրեթէ իրարու նմանող միաձեւ բովանդակութեամբ, որոնցմէ կու տանք մի քանի հատ:

1. Թդ. 40բ. Զի եւ ինձ եղկելոյս եւ մեղսամած զծողի եւ ստացողի զրոցս՝ մահտեւի եղիային, եւ կոյակցուն՝ մահտեւի Լուսիսաբունին, եւ ծնաւդացն, հաւորն՝ Ուսլուպէկին եւ մաւրն՝ մահտեւի Մարութային, եւ Էղբալըն՝ Արիստակէսին, եւ մեղաւոր զըշի՝ Սարգսին, եւ ծընողացն՝ Գրիգորին եւ Հուրին, եւ մեւնայն արեան մերձաւորացն, կարգացողիս եւ յողացն եւ սրբ ողորմեան ասն. ա՛մէն:

2. Թդ. 331ա. Ողորմեա ստացողի զրոցս՝ մահտեւի եղիային եւ կոյակցուն՝ մահտեւի Լուսիսաբունին եւ ծնողացն՝

Ուսուլպէկին եւ մաստեսի Մարութային,
եւ զժողի՝ Սարգսին:

3. Թղ. 404բ. Ողորմեա Քրիստոս Աստուած ստացողի զրոյցս՝ մաստեսի Եղիային եւ Կողակցուն՝ մաստեսի Լուսխաթունին եւ ծնաւդացն, հաւրն՝ Ուսուլպէկին եւ մարն՝ մաստեսի Մարութային եւ Եղբարն՝ Արիստակէսին եւ հաճի Արիստակէս տիրացունին, եւ մեղսամած զրչիս՝ Սարգսին, եւ ծնօղացն՝ Գրիգորին եւ Հուրիին, եւ ամենայն արեան մերձաւորացն:

4. Թղ. 37ա (Տարբեր գրչէ). Ողորմեա ստացողի զրոյցս՝ Մալգօշօղի Տէր Յովիաննէսին եւ իրիցունէսին՝ Կոհարին, եւ զստեւրացն՝ Մէլքիմին, Եաքոսին, Զմրութին, Հիւրին, Մէլէքին, Կիւլին, եւ ամենայն արեան մերձաւորացն, եւ անխմաստ զրչի՝ Սարգսին:

5. Թղ. 1ա ի ճախատը՝ Կնիք Ժր հաւկրթածեւ, եղբրքը զրուած. «Քաղ. խորհուրդ Ս. Թագ. քաղի Ռոստոքոյ», մէջտեղը՝ նոյնը թուրքերէն:

ԾԱՆՈԹ. — Մատենիս Կից Կր զտնոյի ուրիշ ձեռագիր մատենանէ մը ինկած թերթ մը, 41×26 մեծութեամբ, երկսիւն, բոլորակ, 35 տողնոց, իւրաքանչիւր էջին վրայ մէկական յուսանցազարդոյ: Կր ներկայացնէ շաշոյցի մը ի թ թերթին սկզբի զոյգ մը էջերը. ա. «Յայտ աւուր մատենա աշակերտքն առ Յիսուս եւ ասեն: Ով իցէ ի մէջը մեծ յարալուծին երկնից» (Մատթ. Աւետ. զլ. ԺԷ). — բ. «Շարթ. աւր Թաղէոս առաքլ. Եւ Սանդրիտոյ կուսին»:

(Հանդէս Ամսօրեայ» 1941, էջ 220–228, 1942, էջ 70–83, 239–247):

29

Մ Ա Շ Տ Ո Յ

Ի ՌՈՒՍԷ

ՀԱՄԵՆ

ՋԷԴ – 1525

Թուղթք՝ 164: — Մեծութիւն՝ 13×10: Գրութիւն՝ միասիւն, 9,5×6,5: — Տողք՝ 18: — Նիւթ՝ մազաղաթ, ողորկ եւ մալուր: — Թիւրքք՝ 14 (Ա-ԺԴ), իւրաքանչիւրը 12ական թուղթք միայն՝ Ա 11. ԺԴ 9: — Դատարկ՝ Թղ. 1 եւ 164: — Կազմ՝ կաշեպատ տախտակ, ներքին կողմը լաթապատ: — Հանգամանք՝ լաւ պահպանուած: Թիկունքը ունի վերէն վար ճեղք մը, առանց վնասելու կազմին: Թղ. 40 ի խոզվ պատուած. իսկ մատենիս վերջին կտրուած հանուած են երեք չգրուած թուղթեր: Կան նաեւ անկիւնները պատրուած քանի մը թուղթեր: — Գիր՝ բոլորակ: — Սկզբնագիրք՝ վիշապազփր եւ մաս մ'ալ զարդազիր, բարձրադունեղ: — Լուսանցազարդք՝ հազիւ քանի մը հատ, սովորական: — Խորանիլ՝ Թղ. 3ա, 61ա: Նկարներ՝ լուսնի: — Գրիչ՝ Տէր Կարապետ: Ժամանակ՝ ՋԷԴ (1525): — Տեղի՝ «Երեւանի Համալսարան, ի քանդապատ Սուրբ Խաչիկ Տօրն հոգեւոր»:

Վարդ սարկաւաղի որդի Զարայեցի Խաչազարդ: — Կնիք՝ Թղ. 3ա «ՄԻՍԽԻՆ Եւ ԱՐԱՄԵԱՆ», ներքեւ՝ «M. N. ARAMIAN»: Տեղեկութիւն՝ սեփականութիւն Տիկին Մարիցա Յ. Փափազեանի, Ռուսնույ:

ԲՈՎԱՆԴԱՌՈՒԹԻՒՆ

Մատենա է Մաշտոց.

Թղ. 2ա–2բ. Այս ինչ հաւաքեալ կայ ի գիրքս (ցանկ՝ Ա–ԼԴ):

Թղ. 3ա–17բ. Ա. Կանոն ջուր արիննի:

Թղ. 18ա–31բ. Բ. Կանոն մկրտութիւն առնի:

Թղ. 31բ–33ա. Գ. Կանոն խաչ արկանելու հարսանեաց:

Թղ. 33ա–41բ. Դ. Կանոն պսակ առնելոյ:

Թղ. 41բ–44ա. Ե. Ոսակ վերացուցանել:

Թղ. 44ա–49ա. Զ. Կանոն հաղորդ տալոյ:

Թղ. 49ա–58ա. Է. Կանոն յորժափ տղայ վախճանի:

Թղ. 58ա-61ա. Ը. Այգոյն (տղաթաղի) :
Թղ. 61ա-77բ. (Ը(Թ) Կանովն համա-
րէն ննջեցելոց :

Թղ. 77բ-83բ. Ժ. Այգոյն (աշխարհա-
րաղի) :

Թղ. 84ա-87բ. ԺԱ. Կանովն ոգէհամ-
զիստ առնել :

Թղ. 87բ-94բ. ԺԲ. Կանովն տնաւոս-
կանի :

Թղ. 94բ-95ա. ԺԳ. [Աղ արեհնել] :

Թղ. 95ա-95բ. ԺԴ. Գառն արեհնել :

Թղ. 95բ-96ա. ԺԵ. Կանովն հաւ արեհ-
նելոյ :

Թղ. 96ա-97բ. ԺԶ. Կանովն յաղող
արեհնելոյ :

Թղ. 97բ-101բ. ԺԷ. Կանովն զարմիս
արեհնել... :

Թղ. 101բ-102բ. ԺԸ. Կանովն շեղջ,
հոր, հնձան արեհնել :

Թղ. 102բ-103ա. ԺԹ. Աղաւթ՝ ի վե-
րայ երաշտի :

Թղ. 103ա-106ա. Ի. Կանովն յաշա-
լուայ առնելոյ :

Թղ. 106ա-107ա. ԻԱ. Արեհնութիւն
սեղանոյ տնաւոսկանի... :

Թղ. 107ա-108բ. ԻԲ. Կին յորժամ յեր-
կուն լինի եւ զժուար :

Թղ. 108բ-111ա. ԻԳ. Կանովն յորժամ
փահանայն առ հիւանդն երթայ :

Թղ. 111ա-111բ. ԻԴ. Աղաւթ ի վերայ
դիւտարի :

Թղ. 111բ-112ա. ԻԵ. Աղաւթ ի վե-
րայ զեքմնտի :

Թղ. 112ա-129ա. ԻԶ. Կանովն մեծի
հինգշաբաթին ոտնալուային :

Թղ. 129ա-135բ. ԻԷ. Քարոզ պատուի-
րանի... : Լուարուք ինձ, որդեակք իմ... :

Թղ. 136ա-148բ. ԻԸ. [Աւետարանի
իւղարերից, Բժշկութեան և Հանգստեան] :

Թղ. 148բ-152բ. ԻԹ. Կանովն եւթնա-
ւորն եւ ամսոյն եւ տարեկանին :

Թղ. 152բ-156ա. Լ. Գանձ Զարուքեան
(տնագլուխ՝ «Մկրտիչ») : Մարդասիրու-
թեամբ Որդին միաձին, / եկեալ խնդիր
Լղեայ պատկերին... :

Թղ. 156ա-161ա. ԼԱ. Գանձ քաղման
նընջեցելոց (տնագլուխ՝ «Մանվելս ե») :
Մինդ ի յեկն, Բանդ որ ի Հաւրէ, / Յոր-
ժամ ծաղիս փառաւք ի յերկնէ... :

Թղ. 161ա-161բ. ԼԲ. Աղաւթ որ պիղծ
ինչ կերտալ է մարդ :

Թղ. 159բ-160ա. ԼԳ. Երդմնազալաց :
Աստուած, որ զմարդոյ ընդթիւնս փոփո-
խական գիտես... (վերջ՝ Թղ. 162ա)...
աւրհնեալ է անուն քո եւ փառաւորեալ
Թապաւորութիւն Հաւր եւ Որդոյ եւ Հո-
ղոյն Սրբոյ այլ [մ] եւ միշտ] :

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

1. Թղ. 162ա. Փա՛ռք... Ծնորհիւն
Աստուծոյ և ողորմութեամբ նորին զծա-
ղրեցաւ զիրքս, որ կոչի Մաշ[Թղ. 162բ]
Թոց, ձեռամբ անիմայ եւ մեղսաթաթախ
Կարապետ երիցու, ի յերկիրս Համշինու,
ի յանապատս Սուրբ հայիկ հաւրն Հոգե-
ւորի, ընդ Հովանեաւ Սուրբ Աստուածած-
նի ևւ նշխարաց որոց վարդանացս, որ
աստ են եղեալ ի պահպանութիւն երկրիս
ևւ պաւոթիս մերոյ, ի Թվին ՋէԴ (1525),
Մարտ ԻԴ, ևւ Դրոստիս փառք յախտեան :
Ի յիշատակ ևւ ի վարելումն Ամիր-Վարդ
սարկաւազին որդւոյ Հարայինց հաւցա-
ղեղին : Արդ, ևւ Ղա<զա>րայինց հաւ-
ցաղեղս ստացայ ի Հալալ արդեանց իմոց
ղ/Մաշթոցս եւ ղԵարակնոցս՝ յիշատակ մեզ
ևւ ծնողաց մերոց ևւ ամենայն արեան
մերձաւորաց մերոց. ամէն :

2. Թղ. 162բ. Յիշատակ է Մաշթոցս ||
(Թղ. 163ա) Սարգսին, որ ստացաւ Հա-
լալ ընչից իւրոց, որ Հառ եւ եղ յիշատակ
իւր եւ ծնաւոցս, Հաւրն՝ Մուրաթին ևւ
Մաւրն՝ Բարեքին, ևւ քվէրն՝ Մաստու-
նին, ևւ եղբարցն՝ Պողոսին, Պետրոսին,
ևւ ամենայն յարեան մերձաւորաց՝ կեն-
դանեաց ևւ մեռելոց ամենայն : Եւ եթ յի-
շատակ ի ձեռն Տէր Մովսէսին, զոր Տէր
Աստուած վայել տաց ղազմայթամանա-
կաւք, Հանդերձ եղբարտացով. ամէն : Ով
որ ծախել կամ գրաւէ, նայ մասն Յու-
թայի առ (Թղ. 163բ) ու եւ պատիժն Կա-
յնայ. ամէն : Դարձեալ աղաչիմք զամէ-
նես[ն]ան, ով որ Հանդիպիք մմայ, յի-
շեցէք ի մաքրափայլ աղաւթս ձեր Սար-
գսին ևւ խորոց սրտէ ողորմի սասացէք.
ամէն : Հայր մեր որ : Թվին ՌՃ (1651) էր :

3. Թղ. 2բ. Նվիրում եմ Մաշտոցս այս
Րուսոյոցին աղիւս քարեկամիս՝ Տիար
Յրք. Թ. Բաբաղեանի ՌՅՈ, ԱՆԼկան ամ-
սոյ ԻԷ. Թվին Հայոց (1892 Մայիս 3/15).
Կարմեցի Միսաք Ն. Արամեան :

(«Հանդէս Ամսօրեայ», 1938,
էջ 209-210)

Թուղթք՝ 207: - Մեծութիւն՝ 21×16: Գրութիւն՝ երկսիւն, 18×11 եւ 19×13. Խառն: - Տաղք՝ 20: - Նիւթ՝ թուղթ, դեղ-նորակ, հաստ եւ ողորկ: - Կազմ՝ կաշւ-պատ տախտակ, արեւելեան, ամուր: Արտադրի կողքին վրայ 13 ամ տրամագծով արծաթեայ չըջանակի մէջ առնուած է խաչ մը, կարմիր ու կապույտ քաւէ չորս բեւեռներով, մէջտեղը՝ փոքրադիր իւ-նիւն: Փականթներ ինկած: Կազմին ներսը սպիտակ թուղթ, նաեւ զոյգ մը յաւելուածական սպիտակ թղթեր սկիզբն ու վերջը: - Մագաղաթեայ պահպանակք՝ չուռի: - Հանգամանք՝ ոչ այնքան լաւ: Ակիդրէն կը պահուին քանի մը թղթեր, հաւանորար եւ Յիշատակարանը՝ վերջէն: Գործածութեան հետեւանքով մաշած են թղթերու տողերն անկիւնները՝ մինչեւ թղ. 20: Կան նաեւ խոնաւութենէ եւ ցեցակերութենէ պնասուած թղթեր, վե-րակալմութեան ընթացքին տեղ տեղ կը-տորտուած են պրոպէան վերի տողերը: - Գիր՝ բոլորդիր, խոշոր, ոչ միորեանակ մինչեւ վերջ: - Ակզբնագիրք՝ կարմիր մե-լանով, սոլորակաւ: - Զարդագիրք, Զարդանկարք, Նկարք եււն՝ չուռի: - Դա-տարկ՝ թղ. 1ք, 48ք. 207: - Ժամանակ՝ անյայտ, իբր ժԴ-ԺԵ դդ.: - Տեղի՝ ան-ծանօթ: - Գրիչ՝ ներս (Պ), բաւ նոր լի-շատակապրութեան մը՝ Ստեփաննոս վարդապետ (հմմտ. թղ. 1ա): - Յիշատակա-րանք՝ գլխաւորը կը պահուի մանր՝ թղ. 147ք նորթ՝ թղ. 1ա, 185ք: - Տեղեկու-թիւն՝ սեփականութիւն Պրովդիւի Ս. Գէորգ Էկեղեցւոյ:

ԲՈՎԱՆԴԱՆԻԹԻԻՆ

Մատենաւ է Մաշտոց:

1. Թղ. 2ա (Քսեմանյաքաղ. սկիզբէն պակասաւոր). «... եւ տեառնադրէն ըլլ-դին ամենայն քահանայքն: Եւ քահանա քահանայքն եւ տանին ի զուռն սրահի

Էկեղեցոյն, եւ ասն կցորդ. Ահագին ան-ջատում, քայց ի ճանապարհ պատեհա-ւոր...»: Կը յաջորդեն հատուած մը՝ Մատրէի Աւետարանէն. «Յարեմա պա-տասխանի ետ Յիսուս եւ ասէ. Գոհանամ զքէն Հայր, Տէր երկնի եւ Երկրի...», հատուած մ'ալ Մարկոսէ. «Եւ իբրեւ ընդ Երեկո եղեւ...», ընթերցուած յԱռակաց Եւն: Թղ. 57ք. «Եւ ապա մտանէ կայս-կոպոսն ի զԵրեզմանն եւ ընթեւնու զՄահ երանելոյն Յոհաննոս Աւետարանչիւն. Էր ընդ Էդրարն երանելին Յովհաննէս մե-ծաւ ուրախութեամբ...»: Թղ. 69ա. «Երկրորդ առաւտումն զան ի գերեզմանն եւ ասնն. Սաղմոս կց. Ընդ երեկոյս հան-դիցեն լալիք բարձր: Ընթերց. ի Մենդոց. Եւ մնաց Յակոբ միայն. եւ մարտաւ այր մի...»: Թղ. 89ք. «Սրբոյն Թադէոսի ա-ռաւելոյ ասացեալ յաղագս հոգւոցն իան-զուցելոց... Արդ հոգիք ամենայն մարդ-կան...»: Թղ. 90ք. «Գրիգորի աստուա-ծաբան, ի քանն որ ի մահն Մաքսիմա-նոսի ուսումնակցին իւրոյ. Ող Էդրայր սիրելի...»: Թղ. 94ք. «Ուրեքորդ ա-ւուրն. Աղաթք գոր ասացեալ է Ստեփան-նոս վարդապետի...»:

Ասոնցմէ զատ կան նաեւ «ընթեր-ցուած»ներ եւ ապա՝ Մահի Մարգարէից. Թղ. 6ա. Մահ Յովելեա մարգարէի: Յու-վէլ էր. Թղ. 6ա. Մահ Արդիւ մարգա-րէի: Թղ. 10ք. Մահ Նաւում մարգարէի: Թղ. 11ա. Մահ Ամբարշտ մարգարէի: Թղ. 12ք. Մահ Սոփանյա մարգարէի: Թղ. 18ա. Մահ Անգէլ մարգարէի: Թղ. 18ք. Մահ Զաքարիա մարգարէի: Թղ. 19ք. Մահ Նոյն ճառապետի: Թղ. 20ա. Մահ Նաւեայ մարգարէի: Թղ. 20ա. Մահ Ե-րեմեայ մարգարէի: Թղ. 22ա. Մահ Դա-միելի մարգարէի: Թղ. 23ա. Մահ Զա-քարիա մարգարէի հաւրն Յոհաննոս: Թղ. 23ք. Մահ Ասափայ մարգարէի: Ապա՝ Մահ Մաղաքիա մարգարէի:

2. Թղ. 103ա. կանոնվմ միտությունն: Յորժամ քրիստոնեա առնեն, նախ չէ պարտ յեկեղեցի թողուլ, այլ ձեռնադրել յառաջ Լեւք շարաթուք...: Տէր Աստուած մեր, Աստուած բարեբար...:

3. Թղ. 113ա. կանոնվմ պսակ արինեւ-լո, նախ ասի ժամամուտ. Ուրախ լեր եւ ցեծա...:

4. Թղ. 112բ. կանոն հաղորդ տալոյ հիւանդի. Ունու քահանան դիբկական խորհուրդն... Տէր Աստուած ամենա-
փայլ...:

5. Թղ. 122ա. կանոնվմ տղա բաղելո-ւրթան քահանայք եւ ասեն Սաղմոս ի Գ... Աւետարակ Տէր Աստուած մեր յոր յուսա-ցեալ չաք...:

6. Թղ. 129ա. կանոնվմ զամենայն վախ-նանքայն ի հանգիստն յուզարկել... Աս-տուած յաւիտեական անակրկին... Թղ. 133բ. Եթէ ի մանկանց եկեղեցոյն է, կամ ի զպաքս... Ոչ կամիմ եղբարք...:

7. Թղ. 147բ. կանոն ողէիւնգիստ առ-նելոյ. Ասեն Սաղմոս... Պատուեալ զՏէր ի քոց արդար վատակոց...:

8. Թղ. 151ա. կանոն տեսնակալին. Ասեն դեռիւրեալն ի զուռն եկեղեցոյն... Էւ կոչեաց Տէր զՄովսէս...:

9. Թղ. 156ա. կանոնվմ ջուր արինելոյ. Երթան յափն զետոյն իաչիւ եւ Աւետա-րանաւ... Էւ ասեն արք քաղաքին ցեղի-սէջ...: Թղ. 168ա. Քարոզ պատուիրանի զոր բռնաբան զեկուցանէ ժողովրդես-նրն... Լուսարուք ինձ որդեակք իմ...: Թղ. 173ա. Սկիզբը քանի մը տող տնրե-թեռնելի... Սուրբն հայրապետաց Գրի-գորիոս Վկայաւեր... Եւ եւս պոռթկին եւ երկրպագութիւն մատուցուք...: Թղ. 175ա. Յետ այսորիկ արկանեն զճուրն ի կոնքն...: Պատուեալ Տէր ինչ Մովսէ-սի...:

10. Թղ. 182բ. կանոն խաչ արինելոյ. Իւրեն յեկեղեցին, յուսնան նախ ջրով սպաղինով... Երանեալ է այր որ...:

11. Թղ. 198ա. [կանոն] սպաս արի-նելոյ. Տանին յեկեղեցին առաջի բե-մին...: Աստուած բարձրեալ, որ զկեցու-ցեր զեկեղեցի...:

12. Թղ. 198բ. կանոն սկիւն եւ մազգ-մայ արինել...: Լեւրհնալ եւ Տէր Աս-տուած մեր...:

13. Թղ. 199ա. կանոն նոր դուռն եկե-ղեցոյ...: Աստուած նորոգիչ եւ զարդա-րիչ քո արարածոց...:

14. Թղ. 200ա. կանոն այսաշխարող արինել. այսպէս է կարգն:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

1. Թղ. 147բ (Բսմ գրչէմ). Զբաղմա-մեղ զբողոս զեքս Է^ա յիւլի ի Տէր ա-յաչեմ:

2. Թղ. 1ա (Տարբեր գրչէ). Այս Մաշ-տոցս Ստեփաննոս ամինամարուր վար-դապետ, որ որդի է Տէր Յուսիկ քահա-նային, ինքն իւր ձեռամբն է գրեալ զայս Մաշտոցս, որ յառաջին կարմութեան հը-նացեալ գօրծմ, մեք աթմա նորոգել տը-ւաք ի փառս Աստուծոյ, եւ ի պատիւ Տեառն Ստեփաննոս զերասուրբ վարդա-պետին, քանզի հին թղթոյն գրեալ տե-սաք այսինքն զայս Մաշտոցս իւշ Բիլի-սեւեւ Հրաշագաղղ Սուրբ վանիցն սուսը-նորդ Տեառն Մկրտիչ արքեպսի եղբայր Ծոօթբեցի Տէր Յովաննէս քահանային յե-շատակն էր, վասն այսորիկ հարկ անձին կալաք զայս նորոգեցուցանել, վասն զի զարմիս յիշատակն եւ այսպիսի սքանչե-լազործ Սուրբ Տառն չի կոնքնի, որ հա-յուզիւտ է ի մէջ ազդիս Հայոց: Ուրեմն եւ Ջափարիայ անարժան ի կրօնաւորաց Հայցեմ յարդանօք ընթեռնուլ եւ վայելիլ զայս եւ միով Հայր մերիւ յիշել զմեղ, որ եւ յիշողք յիշեալ ինչիք առաջի Աստուծոյ. ամէն: Յիշատակ է Ֆիլպեոս Սուրբ Գեորգ Էկեղեցոյոյ ի ՌԻՄԸ (1809) թուին. նո-րոգեցաւ արդեամբ Ջափարիայ անարժան վարդապետին:

3. Թղ. 135բ. (Տարբեր գրչէ). Մե-լուցեալ անարժան Գրիգոր եպիսկոպոս յիշեցէք ի յայօթս ձեր եւ մեղաց թողու-թիւն ինչորեցէք, որ ղ(յ)նեցի զՀայր Մաշտոցս՝ յիշատակ ինձ եւ ծնողաց ի-մոյ: Քրիստոս Աստուած ձեզ եւ մեղ ո-ղորմեսցի:

(«Հանդէս Ամսօրեայ», 1948, էջ 38-41)

ԱՆԴՐԻԱՆՈՒՊՈԼԻՍ

1834

Թուղթք՝ 30: — Մեծութիւն՝ 27×19: Դրութիւն՝ միասին, 24×15: — Տոգ՝ խտն. 24-26: — Նիւթ՝ թուղթ պինդ ու ոլորկ: — Կազմ՝ հին կաշւապատ արեւելեան, ներսը թղթով: Ա կողմին կը նըշմարտուի հետքը խնկած արծաթեայ խաչի մը՝ 11×11 մեծութեամբ, իսկ ետեւի կողմին վրայ կայ արծաթեայ Ուշակութիւն մը, տակը պատուանդանով. 10,5×6 մեծութեամբ: Պատուանդանին վրայ կայ հետեւեայ արձանագրութիւնը. «ՅՇՏԿ է ՍԲ ԽԱՁՍ ՀԱՃԻ ԴԱԴՈՒՀԻՆ ՀԱՃԻ ՍԷՐ-ԳԻՍԻՆ ՆՆՁԵՑԵԼՆ ԱՐԱՆԱՆՄԻՆ ՕՂԱՆ-ՆԵՍԻՆ ՁՈՌԱՌԻ ՍԲ ԴԵՎՈՐԲ ԵԿԵՂԵ-ՅՈՆ»: — Հանգամանք՝ թիկունքը մարմնէն զատուած, այլապէս լաւ: — Մագաղաթեայ պահպանակ՝ չունի: — Գիր՝ բոլորգիր, սեւ մեկնաւով: — Խորագիրք եւ Սկզբնատաւ՝ ընդհանրապէս կարմիր: — Գլխաւոր հատուածոց սկզբնատուղթ մեծածաւառ նոտրապիր, կարմրագոյն: — Խորանք, Խորանագաղթ՝ 1, անարժէք: — Նկարք՝ թղ. 5ր եւ 25ր, անյաշող՝ տըժողոյն դործեր: — Դատարկ՝ թղ. 1, 2, 3ր, 5ա, 28ր, 29, 30: — Ժամանակ՝ 1834: — Գրիչ՝ Սարգիս դպիր Անդրիանուպոլսեցի: Մաղկոզ՝ Թերեւս զբիչը: — Տեղի՝ Անդրիանուպոլս: — Յիշատակարանք՝ թղ. 3ա, 4, 28ա: — Տեղեկութիւն՝ սեփականութիւն Ձորութի Ս. Գեորգ եկեղեցւոյ, այժմ 1922էն ի վեր ի պահ Իլովդիւի Ս. Գեորգ եկեղեցւոյ դանձատունը:

ԲՈՎԱՆԴԱՎՈՒԹԻՒՆ

Մատենան է «Մաշտոց փոքր Սրբոյ Մկրտութեան», ուր կան.

1. Թղ. 6ա-25ա. Կանոն առաջին՝ Սրբազնագոյն Մկրտութեան երեսայնից: Տառնի գերխառն ի դուռն եկեղեցւոյն եւ ամեն: Օրհնեայ Հոգիդ Սուրբ Աստուած ճշմարիտ. ամէն:

2. Թղ. 26ա-27բ. Իսկ յետ և աւուր

զան ի դուռն եկեղեցւոյն, եւ մայրն խոստովանի քահանային, և ծունր կրկնէ. եւ առնու զտղայն ի գիրկն, եւ քահանան առնէ զաղօթս այս. Տէր Աստուած մեր, որ եկիր ի փրկութիւն:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

1. Թղ. 3ա (ձախաղթ). Գաղափարեցեայ գերահռչակ հրամանաւ փեմագարդ վերատեսչի մեծին Թրախիդ Տեառն Պօղոսի շնորհապատկ առաջնորդի, եւ արժանաշան վեհաժողովի ղեկավարի Ամենայն հասարակութեան, 1834 յամի Փրկչիչին:

2. Թղ. 4ա. ... Եւ արդ, ի վաղուց ցնալով կարօտալիտ ուխտի քաջամարտիկ վկային, տեսեալ զգալածաւորութիւն լուսածաւալ եկեղեցւոյն, ուրախ եղէ յոժի ի հրճուան լիապէս սրտիւ, ըստ երգոյն Դաւթի երջանիկ մարգարէին: Յայնժամ յցան ընթանք մեր խնդութեամբ եւ լեզուով մեր ցնծութեամբ: Եւ ի նոյն ժամու դեղաւ գլխովին սիրտ նուաստութեանս միատունջ ըզճիւ՝ ունեւով զսա յիշատակ ի փառս բազմազուլթ արարչին եւ ի պատիւ որբոյն Գեորգայ, զարդիս յօժարեցայ կամաւ՝ նուիրել զդոյզն ընծայ ձերում աստուածասիրութեան, ըստ ասելոյն սըրբազան առաքելոյն Պօղոսի, թէ՛ զբարեբարութիւն եւ զհաղորդութիւն մի մոռանալք, զի այնպիսի պատարալոս հաճի Աստուած՝ եւ ի զոյ աշխատութեան ի տիրախնամ քաղաքի՝ եւ (Թղ. 4բ) ի գաղափարէ ի հրաշափառ փան Սրբոյ Թագաւորի: Այսպ ուրեմն աղաչեմ մեծաւ աղերսանօք, եթէ որչափ գտանիցի լլոյսովակի պակասութիւն այսր առաջադրութեանս, խնդրեմ շնորհել քնեղութիւն անարժանութեան մերում, թերեւս զոնէ յիշել երբեմն յիշել յարժանամաքոյր աղօթք մեր: Որ՝ էմս մնալով ամենեցուն տրուած ծառայ՝ ձեռամբ Սարգսի օրինակութեամբ իրր զպրիս Անդրիանուպոլսեցւոյ:

3. Թղ. 28ա. Իսկ արդ, մինչ մատուցանվե սովաւ զմեղսաբաւիշ խորհուրդ չաշտարար օրհնութեանն՝ առ բարեկուսին Աստուած, խնայրեմ ի տևտունէ ձեռքէ լիւ չէլ զհանգուցեալ հաշտուոր հայրն իմ

միով Հայր մերիւ, զոնէ եւեթ Աստուած ողորմեայիւ, եւ զկենդանի որդի նորին՝ զաշխատաւոր Սարգիս Ժառայ ձեռ, հանդերձ պարապաւիւ, եւ զուր յարաժամ լիւնիլիք յիշեալ յԱստուծոյ

(«Հանդէս Ամսօրեայ», 1947, էջ 631-632)

32

ՄԱՇՏՈՑ

Ի ԱԼԻՎԷՆ

ԱԼԻՎԷՆ

1887

Թուղթք՝ 297 (էջք՝ 594)։ - Մեծուրիւն՝ 19×12.5։ - Գրութիւն՝ միասին, 14,5×9,5։ - Տողք՝ 16-17։ - Նիւթ՝ Թուղթ սովորական, հաստ եւ լաւ ողորկեալ։ - Կազմ՝ նոր կաշեպատ։ - Հանգամանք՝ յաւ։ - Դատարկ՝ Թղ. 1ա, 3բ եւ 297։ - Գիր՝ բոլորգիր, նուրբ։ - Նկարք՝ եւրոպական։ - Ժամանակ՝ 1887։ - Գրիչ՝ մահտեսի Յարութիւն Գարբիէյեան։ - Տեղի՝ Սլիվէն։ - Տեղեկութիւն՝ սեփականութիւն Սլիվէնի Ս. Ստեփանոս եկեղեցւոյ։

ԲՈՎԱՆԴԱՌՈՒԹԻՒՆ

Մատենան է Մաշտոց.

Թղ. 3ա. Մաշտոց յորում աւանդին սրբազան արարողութիւնք Ազգիս ըստ Սաեմանդրութեան սուրբ եկեղեցւոյս Հայոց։ Ի հայրապետութեան Տ. Տ. Մալար կաթողիկոսի Ամենայն Հայոց, եւ ի պատրիարքութեան Կ. Պոլսոյ Տ. Յարութիւն ա. արքեպիսկոպոսի վեհապետեան, 1887։

ԹԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

1. Թղ. 1բ. Նախկին Սուրբ Փրկչի աշակերտ մահտեսի Յարութիւն Գարբիէյեան, 1887։

2. Թղ. 2ա. Նախարան եւ յիշատակարան ձեռագրաց։ Ինչպէս հաց կերակուր է մարմնոյ, նոյն եւ աւելի եւս է սրբազան արարողութիւնք իւրաքանչիւր բրիտանիէի հոգւոյն։ Զայս ի մանուկ տիոց զիտրմ առեալ եւ ըստ կարի զօրծով

կատարելով ի Կոստանդնուպոլիս եւ սնեալ եւ ամուսնացեալ, մեղապարտ եւ անարժան Ժառայ, մահտեսի Յարութիւն (45 ամաց) նախկին Սուրբ Փրկչի աշակերտ, որդի նաւակաւար Գարբիէյի՝ եղբօր խոհմագարդ եւ մաքրակրօն Տէր Բարսեղ քահանայի աթոռանիստ Մայր եկեղեցւոյն Սուրբ Աստուածածնի ի Գումգաբու։

Իսկ պարագայից բերմամբ նախ յԱդրիանուպոլիս եւ ապա 1882 Ապրիլ 11 եկեալ իսլիմիեա (Արեւելեան Բումիլի), զտի անդ մի եկեղեցի յանուն Ս. Ստեփաննոսի շինեալ ի 1831, եւ տունն Հայոց իւր 50։ Բայց առ ի չզոյէ գրավաճառի, ոչ գտեալ յարմար աղօթքի վերաբերեալ գիրք, Զան ի զօրծ եղի ապստինելով յօգնականութիւն Հոգւոյն Սրբոյ, մատամբս ձեռագրել տոյն սրբակրօն արարողութիւնն, այսինքն Մաշտոց։ Խնամով եւ ըզգուշութեամբ սկսեալ 1887 Հոկտ. 21. եւ ի կատար հասուցեալ Նոյ. 19։

Արդ, եղի զայս ձեռագիր մատենան ազօթից ի վայելումն եւ ի թողութիւն ինձ մեղաւորիս՝ ի կենդանութեան, եւ յետ իմոյ ելանելոյ յաստիացո՝ եղեցի յիշատակս. եկեղեցւոյ օրն եւ զտանիցի։ Որք վայելն եւ ընթերցումն, յիշեցնել զիս ըզբողովմամբս եւ զծնողս եւ զարեանառու մերձաւորս իմ. եւ որք յիշենն՝ յիշեալ եղիցին ի Քրիստոսէ Գիտութեան, ամէն։ Մահտեսի Յարութիւն Գարբիէյեան։

(«Հանդէս Ամսօրեայ», 1941, էջ 105-106)

ՀԱՒԱՔԱՄՈՅ

Ի Թ. ՊԱՋԱՐՋԻԿ

ՍԷՀԲԱԹ

ՌՃԺԶ-ՌՃԺԷ - 1667-1668

Թուղթք՝ 549: - Մեծուքիւն՝ 26.5X
20.5: - Թեքթք՝ այժմ իբր 46, իւրաքան-
չիւրը 12 թուղթ, մէկ մասը զօրիկ թրդ-
թաթիւներէ, զըշէն նշանակուած չրլլալով:
Դրուքիւն՝ երկսիւն, 21 X 16.5, ներքին
յուանցք՝ 1 սմ: - Տոգք՝ 34-35: - Նիւքք՝
թուղթ հաստ էւ ողորկեալ: - Կազմ՝
տախտակեայ հին կաշեպատ: - Մագաղա-
թեայ պահպանակք՝ չունի: - Հանգա-
մանք՝ գէշ չէ: - Առաջին կողքի կաշին
պատուած: Ինկած էն մի քանի թերթեր
ընդ մէջ թղ. 294-295, 299-300ի եւ վեր-
ջատրուիկան: Պոկուած կը կարծուին
նաեւ Մարկոս, Ղուկաս եւ Յովհաննէս
աւետարանիչներու նկարները՝ իւրաքան-
չիւրի սկզբնատրուիկան: - Դատարկ՝
թղ. 2բ, 208ա: - Գիր՝ նոտագիր, տեղ
տեղ փոքրիկ տարբերութիւններով, կար-
ծես ուրիշ գրչէ ելած ըլլային: - Զարդա-
գիրք՝ անհամար, զոթիկ ամէն զլիսոյ
սկիզբ, մեծ մասամբ քաղմագոյն: - Խո-
րագիրք, Սկզբնառագ էւ Սկզբնատառք՝
յաճախ կարծիք կամ քաղմագոյն: -
Նկարք՝ 3 հատ, ամբողջ էջերու վրայ.
թղ. 1բ Դաւիթ (Սալմոսաց սկիզբը), թղ.
208բ Յիսուսի ծնունդը, թղ. 430բ Մատ-
թէոս (Աւետարաններու սկիզբը), հա-
մետ զործեր: - Խորանք՝ 4 հատ (թղ.
3ա, 209ա, 300ա եւ 431ա), քաղմերանց,
ստորական զործեր: - Խորանիկք՝ 3 հատ
(թղ. 46ա, 81ա, 99բ): - Կիսախորանք՝
26 հատ, միջակ աշխատութիւններ՝ երկու
(կարմիր եւ կապուտ) եւ աւելի զոյնե-
րով: - Լուսանցաքաղմք՝ 622 հատ, ճոխ,
սլալապան: - Ժամանակ՝ ՌՃԺԶ-ՌՃԺԷ
(1667-1668): - Գրիչ՝ Տէր Գրիգոր քա-
նանայ, որդի խոճա Միքայէլի: - Ծաղ-
կոյ՝ անշուշտ չունի: - Տեղի՝ «Պուշտա-
նու Սէհրաթ քաղաք»: - Յիշատակարանք՝
քաղմաթիւ, բուն զըշէն կաշեպոյք՝ թղ.
45բ, 81ա, 99ա, 207բ, 395բ, 533բ, մա-
սուներ՝ թղ. 40բ, 199ա, 269ա, 337բ,
362ա, 364ա, 367ա, 386ա, 429բ. նորք՝

թղ. 1ա, 2ա, 207բ, 430ա, 508բ, 548ա,
548բ: - Տեղեկութիւն՝ սեփականութիւն
Թ. Պաղարջիկի Ս. Ստեփանոս եկեղեց-
ւոյ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Մատենա է հաւաքածոյ, ուր ի մի
ամփոփուած են պաշտաման կարեւոր մա-
տենաք, որոնց մասին կայ եւ ցանկ մը.

Թղ. 1ա. Այս է ցանկ զըբիս որ կա-
միս զիտելի: - Սաղմոս ի Դաւիթ. Երանեալ
է այր ոչ անց ի կատարեալ ըստ կանոնի,
Ա.- Աղայթք մատուց, կատարեալ. Տէր
էթէ զըթիւն իմ բանաս, բերան իմ եր-
գեալք. Բ.- Տաւնացոյց. կատարեալ ըս-
կիդէն մինչեւ վերջն. Գ.- Շարակնոց,
կատարեալ է ամենայն սրբոց, առաքելոց,
մարգարէից, վարդապետաց, մարտիրո-
սաց եւ այլ ամենայն սրբոց. Դ.- Տարոյ
զիրք. կատարեալ որք զըբցաւ ամենայն
սրբոց. Ե.- Աւետարանք, կատարալք
Մատթէոս, Մարկոս, Ղուկաս եւ Յով-
հաննէս. Զ.- Մատուց վարդապետի գա-
սացեալին. Կնունքն երեխայից. Է.- Զստակ
ուրննքն. Ը.- Հաղորդութիւն. Թ.- Աշ-
խարհաթաղն եւ զայլուք. Ժ.- Տղայա-
թաղն եւ զայլուքն. ԺԱ.- Տ Էտո նախան
եւ զայլ արննքն. ԺԲ.- Ողէհանգիտո.
ԺԳ.- Զխաչ արննքն եւ զոծումն. ԺԴ.-
Զեթնեբրեական կատարեալ այբն մինչեւ
ի քէն, որ է Պարզատուտաց. քայց սերտ
ուսիր որ չի մոլորիս. եւ հոգովդ չորիս:

Ա. Թղ. 3ա-45բ. Սաղմոս մարդը՝
բաժնուած կանոնադիտոց, զորդայից եւ
սաղմոսաց: Սկիզբն՝ «Երանեալ է այր որ
ոչ անց ի խորհուրդ ամբարշտաց...»:

Բ. Թղ. 46ա-81բ. Ժամագիրք: Սկիզբն՝
«Տէր էթէ զըթիւն իմ բանաս...»:

Դ. Թղ. 81ա-99ա. Տոնացոյց: Սկիզբն՝
«Աստուածայաշուտութեան ճրագալույցն
ստաղի աւուր զիչերն կանոնադիտին.
փառն...»:

Դ. Թղ. 99բ-207բ. Շարակնոց: Սկիզբն երգեցէք սրգիք Սիովնի երգ նոր...»:

Դ. Թղ. 99բ-207բ. Շարակնոց: Սկիզբն՝

Ե. Թղ. 209ա-429. Հաշոց: «Բուն հաշի կան տարւոյն ամէն օրերուն ընթերցուածք: Ունի հետեւեալ զիստաւոր բաժանմունքը, որոնց իւրաքանչիւրը կը սկսի խորանով կամ կիսախորանով»:

1. Թղ. 209ա-236ա. Եւ հովիւք էին ի տեղ[ւ]ոջն յայնմիկ բացաթեազք որ պահէին...:

2. Թղ. 236ա-299բ. Բուն բարեկեդա-նին է առատու... Ճորայ ժարմնոյ ակն է...:

3. Թղ. 300ա-337բ. Ընթերցուածս ի Գործոց Առաքելոցն: Զբանն առաջին զոր արարի վասն ամենայնի...:

4. Թղ. 338ա-367ա. Երանելոյն ներսէսի ասացեալ ի գալուստ Հոգւոյն Սրբոյ:

5. Թղ. 367ա-386բ. Ի մեծի ատուր պայծառակերպութեան տօնին: Առաւ-տուն Երանեն ի Թարօր...:

6. Թղ. 386բ-395բ. Կիրակի անգումն է ամենաբարեկամ ատուր: Առաւտուն եւ ճաշոյն...:

7. Թղ. 396ա-429բ. Մեծի եւ կենսա-կիր սրբոյ նաշին կիրակէ Առաւտին... Ընթերց. յԱռակաց. Դարձեալ Էթէ ոք ի նաւ Լելեալ...:

8. Թղ. 431ա-508բ. Անտարան. Թղ. 431ա-452ա. Մատթէոս: — Թղ. 452ա-465բ. Մարկոս: — Թղ. 466ա-490ա. Ղուկաս: — Թղ. 490ա-508բ. Յովնանէս:

Է. Թղ. 509ա-533. Մաշտոց:

1. Թղ. 509ա-512բ. Կանոն Մկրտու-րեան: Ասեն սաղ. ի Թիւ. Տէր ոչ բար-ձրացաւ սիրտ: Գ անկամ ասեն. եւ ապա քահանայ զաղաթս ասէ. Տէր Աստուած մեր Աստուած բարեբար:

2. Թղ. 512բ-514բ. Կանոն զսակ դնե-լոյ: Սաղ. Տէր ի զօրութեան քու...:

3. Թղ. 514բ. Կանոն պսակ վերացու-ցանելոյ:

4. Թղ. 514-515բ. Կանոն հաղորդ տա-լոյ:

5. Թղ. 515-519բ. Կանոն համարէն անգեցելոց ի քաղման:

6. Թղ. 519բ-521ա. Կանոն առատուն ի գերեզման երթան:

7. Թղ. 521ա-523բ. Կանոն Տղայ Իսաղ առնելոյ:

8. Թղ. 523բ-524ա. Առատուն. աբ-ղոյն սաղմ. Աւրհնեցէք մանկունք զՏէր:

9. Թղ. 524ա-526ա. Կանոն. Ոգեհան-գիստ առնելոյ անգեցելոց:

10. Թղ. 526ա-526բ. Եւ ապա արհ-նեն զաղն. նախ ասեն սաղմ.:

11. Թղ. 526բ-528ա. Կանոն տօնակա-ն արեւնալ Աստուածածին զիստաւորա-նեան ի դուռն եկեղեց[ւ]ոյ:

12. Թղ. 528ա-533ա. Կանոն խաչ արեւնելոյ: Բերեն եկեղեցին եւ լուսնան:

Ը. Թղ. 533բ-535ա. Պայգաւտումար հետեւեալ նախադրութեամբ՝ «Թ՛ւ. ՌձԺ (1661). բանալի առաջի դիրն Ուն է, եւ տանուտէրն ի վերեն խոյն եւ կարմիր դրած տողերն» նախանջ է...:

Պարգաւտումարս զովելի՛,
է գեղեցիկ եւ պիտանի՛,
Զորոյր տարին յիբեան ունի...
Ի սահմանած անփոխելի,
Մէջ ի զալուստն Քրիստոսի:
Որք ընթեռնուք սիրով սրտի,
Յիշման ասէք զմեզ արժանի՛,
ԶԻրիզօր Լէրց մեղօք ի լի:

Ծանի՛ր, ո՛վ ընթերցող. հոգոյ պալ.
Կիր. օրն. բար. է եղիական պահոցն...»
Եւ այն:

Թ. Թղ. 536բ-547բ. Եւթնեքեակ Դ.:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՔ

1. Թղ. 40բ (բուն զրչէն են). Զառա-ծեալս Գրիգոր Լերցս յիշել աղաշեմ միով Հայր մերի: Թ՛ւ. ՌձԺԶ (1667):

2. Թղ. 45բ. Փա՛ռք ներողութեան Աս-տուծոյ եւ մարդասիրութեան, որ ետ կարողութիւն ծառային յիւրոյ եւ կատա-րեց զՍաղմոսս Դաւթեան Թ՛ւ. ՌձԺԶ (1667)էն եւ Հովսեփէր ամսոյ ժԹ-ին, արն ուրբաթի, ձեռամբ մեղաւոր Գրի-գոր քահանայի անարժան եւ անպիտան

ծառային Աստուծոյ: Կարողութեամբն
Աստուծոյ սկսեցի Հոկտեմբեր Ա եւ կա-
լտարեմ) ցաւ ժԹ-ին:

3. Թղ. ՏԼա. ԹՎ. ԹՃԺԶ (1667):
Փա՛ռք ամենասուրբ Երրորդութեան, որ
ես մեղաւորին յոյժ, սկսեցի Հոկտեմբե-
րի ժԹ, եւ օգնականութեամբ Հոգոյն
Սրբոյ կատարեցաւ Հոկտեմբերի Լ, օրն
Դ-չի, ձեռամբ սուտանուն Գրիգոր քա-
նանայի Աէիրաք քաղաքացւոյ:

4. Թղ. 99ա. Կարողութեամբն Աստու-
ծոյ սկսեցի զՏօնացոյցս զընկ Հոկտեմբե-
րի Լ եւ օգնականութեամբ Սուրբ Հոգոյն ա-
ւարտեցաւ Նոյեմբերի Զ, օրն Դ-չի, ԹՎ.
ԹՃԺԶ (1667), ձեռամբ մեղաւոր Տէր
Գրիգորի՝ որդոյ խոնա Միքայէլին:

5. Թղ. 207բ. Ըսկսայ կարող Աստու-
ծոյ զօրութեամբն զընկ զՇարակնոցս Նո-
յեմբերի, եւ օգնականութեամբ Սուրբ Հոգոյն
աւարտեցաւ Դեկտեմբերի ԼԱ, ԹՎ. ԹՃԺԷ
(1668)ին, ձեռամբ անարժան Տէր Գրի-
գորի սուտանուն քանանայի, որ միայն
անուամբ կամ եւ հեռի եմ ի ճշմարտու-
թեանէն:

6. Թղ. 337բ. Ձեռամբ պրեցաւ Տէր
Գրիգոր սուտանուն քանանայի ԹՎ. ԹՃԺԷ
(1668). Փետրվար ամսոյ ԻԶ, Դ-չի Պ-
ոստուն մանկանցն ի մէծ պահճն. բարով
Զատիկ դայ:

7. Թղ. 386բ. Զմեղաւորս, դառա-
ծեալս, պանպիտանս, անօգուտս, դանար-
ժանս յիշել աղաչեմ միով Հայր մերիւ,
եւ Աստուած որդւմի ասելն չինայէք ինձ՝
Գրիգորիս, եւ ծնողաց իմոց՝ անուցողիս:
ԹՎ. ԹՃԺԷ (1668):

8. Թղ. 1ա. (Նոր գրէէ) Ես՝ Շուռուք-
ցի ձարակէնց մահտեան Նիկողոսի որ-
դի Աւումըս պրեցի ԹՎին Փրկչին 1706 եւ
ԹՎական մերոյ ԹՃԺԷ եւ յամենան Փե-
տրվարի ի Պաղարջկումն: (Աւելի վար՝
նոյն պրէն) Առ զձեզ աղաչեմ, Հայրք եւ
Կորցրք եւ որքըզ Հանդիպիք յայսմ տե-
ղիս, մի բերան ասացէք Աստուածն յա-
մենայնի իւր բանն ի բարին յառաջնորդէ:
(Աւելի վարք) Ես Աւումս զընկ (տակը
Թուանաններ՝ անընթեանի):

9. Թղ. 207բ. Աւաք կողմն է զայ զօ-
րութեանց Թապաւորութեանն իցէ այս
տեղս:

Ես՝ Շուռուքցի մահտեան Նիկողոսի
որդի Աւում ետայ ձայն քաղեց Շարակա-
նոցէն. արդ յիշեցէք միով Հայր մերիւ:

10. Թղ. 508բ. Ես՝ Շուռուքցի ձա-
րակէնց Նիկողոսի որդի Աւումս պրեցի
ԹՎին Քրիստոսի ԹՃԺԶ-ին եւ ԹՎական
նիս Հայոցքս ԹՃԺԷ (1706)ին Բաղարջի-
կումն, եւ որ Հանդիպեցի սմայ, միով
Հայր մերիւ յիշեցի զծնողսն իմ, եւ ինքն
յիշեալ լին զայստեանն Սեանայի:

11. Թղ. 548բ. (Տարբեր գրէէ) Ես
Տէր Մանուկըս եկի ի Պաղարջուկն ԹՎին
ԹՃԺԷ (1706)ին Գունվարի ամսուն
ԺԻ-ին: (Աւելի վարք)՝ Տէրքն մեր Գի-
տա Քրիստոս կու չարմայէ ի փրկական
սուրբ Աւետարանին ասելով, Թէ՛ Ուր
պանձն մեր է, անդ եւ սիրտք մեր եղիցին:
Հրեշտակն ասէ առ սուղուկեցիսն՝ Ա-
նուն կենդանու ունիք, ապա մեռեալ էք:

12. Թղ. 1ա (Այլ գրէէ) Ես՝ Ակնցի
տիրացու Առաքելի որդի Անդոնս պրեցի
ԹՎին ԹՃՂԱ (1742)ին Օգոստոսի Բ-ին ե-
ղեւ Պաղարջիկումն. ով որ կարդայ, մէկ
Հայր մեղայիս յիշեն՝ յիշեալ լինիք ի
Քրիստոսէ:

13. Թղ. 2ա.

Ի Թուին Հաղար Հարկարի
իննուսուն եւ երկուսի (1743)
Եւ ի ամսանն Գունուրվարի
Տասուն եւ ի հինգ[է],
Ի ժամանակս Հայրապետի
Էջմիածնայ սուրբ աթոռի՝
Ղազար կաթողիկոսի,
Ընտիր եւ քաջ առաջնորդի,
Լուսավարչին փոխանորդի,
Հայաստանայց Հովապետի,
Յորդորանօք բարեսիրի
Յակոբայ մէ[ծ] վարդապետի՝
Զմիւռնայ զահն առաջնորդի,
Զմարտութիւն քարոզողի,
Ես Անքոմքս նուսատ հողի
եւ եմ որդի Առաքելի,
Եւ եկ զհէնքն Ակնցի,
Զայս ոտանայորս չարութեցի:

Առ զձեզ աղաչեմ Հայրք եւ եկրայք
եւ որքըզ Հանդիպիք յայսմ ի տեղիս, մի
բերան ասացէք յԱստուածն յամենայնի
եւ բանն ի բարին առաջնորդի: (Ստորեւ
երեք տող երկար չարք մը Թուանանե-
րու՝ Հանկուլէ նման):

14. Թղ. 548ա (Այլ գրչէ) Ես քրեցի՝ Պողոսին որդի տիրացու Սարգիս ի Թվին ՌԻՃԹ (1760), Յուսիսարի Ժ-ին:

15. Թղ. 548ա (Ուրիշ գրչէ) Ես՝ Թամբազի որդի անպիտան եւ ոտից փոշի Աստուածատուրս, յամի լուսաւորութեան ամենայնի աշխարհի Հայաստանեայց հաղարեւորդի երկերեւերորդի հնդկտասաներորդի (1766), եւ յամեանն Դեկտեմբերի 1-ին հանդիպեալ սոյն սրբոյ դրի ի Պապարճուխ քաղաքի, ձեռամբ իմով զայսքանս նոստրեցի. եւ յերեսս տնկեալ աղաչեմ ընդերցողաց՝ յիշել ի հող մահու ննջեցեալս միով Հայր մերի. եւ յիշողքդ՝ յիշեալ իբէր տեղէն բարեւայց:

16. Թղ. 207բ (Այլ գրչէ) Նուաստ ծառայ Տեառն եւ անարժան սպասաւոր քանին՝ Աղրիանուպոյսեցի Ղեւոնդ քահանայ Փափազեան, յերկրորդուս ամի ձեռնադրութեան 1880, Օգոստոս 15 եւ Հայոց ՌՅԼ եւ Նաւասարդի Գ եկի յայցելութիւն Բագարճըգ քաղաքի (մերձ ի Փիլիպուպոլիս) եւ մեծ հիւրընկալութեամբ պատուեցայ ի սիրելի աղայնոց:

17. Թղ. 430ա. Թուական Փրկչին 1880. Սեպտեմբեր 5. Թուական Հայոց ՌՅԼ (1830), Նաւասարդ. ԻԴ, Թուական Տաճկաց ԿԿԿԿ (1297) Շէփալ ԿԿ (12), Թուական Հրկից 5641, Թւրի 12: Ղեւոնդ քահանայ Փափազեան Աղրիանուպոյսեցի (առժամանակեայ հովիւ ի Բագարճըգ):

18. Թղ. 508բ. Ես՝ Աղրիանուպոյսեցի Ղեւոնդ անարժան քահանայս Փափազեան, եկեալ աստ ի Բագարճիք յեկեղեցին սըրբոյն Ստեփանոսի Նախավկային եւ կեցեալ աւուրս ինչ՝ իրբեւ ամիսս երկու եւ կէս, մեծ պատիւ եւ սէր ցոյց ետուն մեկ օրհնեալ հայազգի ժողովուրդք տեղւոյս,

որոյ փոխարէն ինքն Տէր Յիսուս Գրիտոս հատուցէ յիւր անպառելի զանաւունքն եւ զհողիս ննջեցելոցն երանաւէտ կենաց լուսովն լուսաւորեցէ. ամէն: Եամի շնորհաց Փրկչին 1880 Օգոստոս 15 եւ Հայոց ՌՅԼ Նաւասարդ ամսոյ Գ, յաւուր ուրբաթի եկի եւ ի նոյն ամի ի 27 ամեանն Հոկտեմբերի մեկնեցայ օրհնելով:

Եայսմ ժամանակի քաղաքական կառավարութիւնն էր ողատ ինքնավարութիւն (աթոնօմի), որ եւ վարէր զիշխանութիւնն ի Փիլիպուպոլիս բարձրապատիւ Ալէֆօ Վօլօրիտէս փաշա (քրիստոնեայ յոյն) ինդ զերիշխանութեամբ Սուլթան Համիտ Թաղուորին թրքաց:

19. Թղ. 430ա (Տարբեր գրչէ) Ես խոնարհ ծառայ Յիսուսի Գրիստոսի որդւորն Աստուծոյ բընիկ Ա. Պօլսեցի, 1893 թուականին Գրիստոսի հանդիպելով այս Թ. փազարճըգ, հոս այ մընացի եւ այս ձեռադիրդը 10-13 տարիներէ ի վեր կորսուած ըլլալով, ես գրտայ գրեթէ հողեւում մէջ թաղուած: Յարութ. Գուեռնման, 1908, Յուսիս. 1:

20. Թղ. 430ա (Աւելի վաղը՝ տարբեր գրչէ). 1917 Ապրիլ 20, ք. Փազարճըգ, Աղդերեսս Յ. Էլիմլիեան:

ԾԱՆՕԹ. — Զեռապրիս դրիչ Տէր Գրիգոր քահանայ Աւրաթի մէջ 1662ին ծագեալ է նաեւ (ըստ իրեն՝ զրած) Սաղմոս եւ Ժամադիրք մը (Տաշեան, Մայր Յուլյակ, Թ. 69, էջ 310-313): Հմատ. նաեւ «Գիրք Զեռնադրութեան» մատենի գրիչ Տ. Գրիգորի հետ (Տաշեան, անդ, Թ. 331, էջ 775-776):

(«Համդէտ Ամսօրեայ», 1940, էջ 239-245)

ՀԱՄԱՌՈՏ ԿԱՆՈՆԱԳԻՐԳ (ԳԱՂՈՒԱԾԻ)

Ի ՊԼՈՂԴԻԻ

ՊԵՐԳԱՄԱ

ՌՃԻԷ - 1678

Թուղթ՝ 32: - Մեծութիւն՝ 19.5×15.5: - Գրութիւն՝ միասիւն, 15.5×11. - Տող՝ 23: - Նիւթ՝ թուղթ, պինդ եւ ուղորդ: - Կազմ՝ կաշկազմ հին ոճով: ներք թղթապատ, ամուր: Երկու կողմն վրայ մէկական փոքրիկ խաչեր, ոսկեպօծ: Հանգամանք՝ յաւ: Կը կարծուի սակայն, թէ թղ. 15-16ի եւ թղ. 24-25ի մէջտեղէն կը պակսին մէկական թերթ, հետեւցնելով դրութեան շարաւարութեան: Նոյնպէս առաջնորդներով մատնանս ներկայացնող երեք պրակներու ստորին համարանիշներէն (ԻԳ-ԻԷ), տխու պիտի չըլլար կարծել, թէ ան սկիզբէն ունեցած է Ռ-ԻԲ պրակներն եւ (թրք 264 էջի չափ), որոնցմէ ո եւ է հետք չկայ ներկայիս: Մագաղաթից պահպանման չունի: - Գիր՝ նոտր, սեւ մեկանոյ: - Սկզբնագիրք՝ պարզ, կարծիք մեխանով: - Զարդանկարք եւ չ՝ չունի: - Գատարկ՝ թղ. 31-32: - Ժամանակ՝ ՌՃԻԷ (1678), Յունուր 2: Գրիչ՝ Գրիգոր Երէց: - Տեղի՝ Պերգամա: Տեղեկութիւնք՝ սեփականութիւն անձնականիս. նուէր տուած եմ զոկտ. Յոյհաննէս Մանուկեանէ, ի Սոֆիայ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Մատնան է Համառօտ Կանոնագիրք մը (Գաղուածք) Եկեղեցական պատժական կանոններու, խրատներու եւ զիտելաց, գլխաւորաբար քահանայից յատուկ ժողովեալ:

Թղ. 1ա. Համառօտ ժողովեալ ի կանոնաց սրբոց հարց:

1. Յեպիփանու կիպրացու: Որ զգործքաբարձն եւ զուրբարձն, կամ զառաջաւորն, կամ զաղուհացն, զպահն Վարդապետին եւ զկատուածածնին եւ զՍուրբ Խաչին. եւ զատնութեան (այսպէս) շարաբն լուծանէ կամաւ՝ նորովեցի, եւ զղջացեալ՝ ամի մի ապաշխարէ...:

2. Կղեմայ: Եպիսկոպոս կամ երկը կամ սարկաւաղ էթէ վաչիս կամ տոկոսիս պահանջեցի...:

3. Կեսարիայ կանոն: Կին չնա եւ ցմանունին ոպանանէ...:

4. Թղ. 1բ. Գրիգոր Լուսաւորչի: Մանունն որ առնեց կնքող մեռանի...:

5. Ներսէսի Կեսարիո: Ութ օրեայ մանունին մկրտել...:

6. Բարսիլի: Թէ քահանայ ի պատարագի փցէ...:

7. Սիոնի Հայոց կաթողիկոսի: Թէ երեսայն հիւանդացի եւ քահանայն հեռի փցէ...:

8. Թղ. 2ա. Յառաքելական կանոն: Կարդեցին առաքելքն եւ եղին Հաստատ եւ եղին Հաստատութիւն, թէ մարդ որ առ ամենայն ընտանութիւն մարմնոյն իւրոյ մի մերձեցի...:

9. Ներսէսի կաթողիկոսի եղբոր Գրիգորիսի Հայոց կաթողիկոսի: Մի ոք յարեան մերձաւոր ազգակցաց պսակ աւրանութեան զիցէ...:

10. Թղ. 2բ. Ի Լեւոնի եւ Կոստանդիանոսի եւ [Յ]ուստիանասոսի աւրիանացի երկրորդ տիտ[լ]ուէ է: Խափանել արժան է զայնոսիկ ամուսնութենէ, որք...:

11. Սեւանտեայ: Կնքաւոր թէ պոռնութեան զիցէ...:

12. Թաթեոսի առաքելոյ: Որք մի միամօր կաթամբ սնեալ են աւտաբք, չէ՛ պարտ ամուսնանալ...:

13. Նորին: Թէ աղականք ամուսնանալ...:

14. Թղ. 3ա. Սեւանտեայ: Ընդ քեռ կամ դոքանչի...:

15. Թաթեոսի առաքելոյ: Որ ոք անստեմարալ լըլէլէ զիսն...:

16. Անկուռա կամոյ: Անասնապէտն թէ
կուսան էր...

17. Նիկիական կանոն: Որ կուսուեթիւն
խոստացաւ...

18. Թղ. 3բ. Բարսղի: Քահանայու-
թիւնն է...

19. Աքամասի: Ի սուտ քահանայէ
մկրտեալս...

20. Հարցն հետեւողացս: Որ ոչ իցէ
արժանի ճաշակել ի խորհրդական սե-
րանն...

21. Թղ. 4ա. Աքամասի: Թէ որ ան-
ցաւոր է...

22. Նիկիոյ: Բայց թէ յետ այն կոյս
կենաց...

23. Կղեմայ հայրապետին: Երեց կամ
սարկաւազ որոշեալ եպիսկոպոսէ...

24. Հարց: Զքահանայ ի մեղս թէ ոք
հաստատու գիտացէ...

25. Սիրոնի կարողիկոսի Հայոց: Ժո-
ղովրդականք, որք պէս պէս սխալանաց
բառադրեալ...

26. Թղ. 4բ. Նորին: Որք զգերի վա-
րին անօրինաց...

27. Բարսեղի: Կին Էթէ կամաւ չնա-
ցաւ...

28. Անկիւտիայ: Որք ի բնութենէ հե-
թանոսաց...

29. Սահակայ կարողիկոսի ոչ մեծին:
Երէց որ բորոտի եւ ուրկանայ...

30. Թղ. 5ա. Փիլիպոսի առաքելոյն:
Շուն փոխանակեալ ոչխարի...

31. Նիկիոյ երկրորդ եւ կամոն գրեաց:
Եթէ ոք դարչեսցի...

32. Բարսղի: Մի՛ ոք իշխեսցէ...

33. Թղ. 5բ. Նիկիայ: Ո[ր] չէ պարտ
Կիրակէի ազօթսն պալ ծուռն կրկեւէ...

34. Հարցն: Զատն զական. եւ թէ որդիս
ծնցի...

35. Կղեմայ: Երկիցս ի տարոջն ժողով
լիցի...

36. Նոյն: Եթէ ոք զկուս բռնարառեալ
կայցի...

37. Աքամասի: Թէ որ միական է...

38. Կղեմայ: Եթէ ոք խղիկամբ է...

39. Նորին: Խուչ եւ կոյր մի՛ լիցի ե-
պիսկոպոս...

40. Աքամասի: Եթէ ի կանանց քահա-
նայ... (Էւլն):

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

Թղ. 30բ. Փա՛ռք... Արդ, զընցաւ այս
ցանկալի գիրքս, որ է նման ծաղկի եւ
զեղեցիկ բուրաստանի, որ է նման շար
մարգարտի, որ կոչի Քաղաւածք. զի կայ
ի տմայ աղբի եւ զանազան բանք պիտա-
նիք, եւ յողջաւ խրատք, զոր եւ այլեւ-
ալլ զըջաց անդ ելեալ կատարեցաւ ի յեր-
կիրն Ասիացոց, ի քաղաքն որ կոչի Պէր-
զամայ, ի վիճակն Յովհաննու աւետա-
րանչի, ի Թվականիս Հայոց Ռժիլ (1678),
Յունվար ամսոյ Բ, օրն Դ-շարթի:

Բայց աղաչեմ զ՛անդիպողդդ այս
սուրբ կտակիս եւ աստուածա[յ]ին բու-
րաստանիս, յորժամ կարդայք կամ օրի-
նակէք զայս, յիշեցէք ի Քրիստոս զգծող
սորին Գրիգոր Էրէց՝ լոկ անուամբ եւ ոչ
զործով: Եւ զարձեալ յիշեցէք զ՛այրն իմ՝
Դովաթ իօթն եւ մայր իմ՝ Գուլգաւտին
եւ զեղբայր իմ՝ Յովասափն եւ Սահակն,
զ՛ճախարհ եւ Յովհանն, Տէրունն եւ ա-
մենայն յարեան մերձաւորսն իմ՝ զկեն-
դանիս եւ զ՛անպոցեալսն. յիշեցէք առ
Քրիստոս եւ ողորմի ասացէք: Եւ Աստ-
ուած որ տառնէ է ի սուր բարեաց, տա-
ցէ յիշողացդ եւ մեզ յիշելոցս զիւր
սուրբ արքայութիւնն. եւ նմայ փառք
յաւիտեանս. ամէն:

ՄԱՆՈԹ. Նոյն կաթմին մէջ, ձեռագիր
մատենիս կը հետեւի տպագիր բառարան
մը ռուսերէնէ հայերէն, որ է երրորդ
մասը (էջ 125-243) Կղեմայտրայ Սա-
րափեանի «Գիրք որ կուի Բանայի գիտու-
թեան» գործին, սույ. Ս. Պետերբուրգ,
1788: Կը սկսի «Աստուծոյ հետեւին ան-
ունք, բառք եւ լայք Հայոց ընդ Ռու-
սաց այր տառիւ»:

(«Հանդէս Ամսօրեայ», 1939,
էջ 79-82)

Կ. ՊՈԼԻՒՍ

ՌՄԿԸ — 1819

Թուղթք՝ 80 (էջք՝ 154)։ — Մեծութիւն՝ 18×12,5։ — Գրութիւն՝ երկսիւն, մին լայն՝ 7×15 (րուս գրութիւնը)։ միւսը՝ 2,5×15 (որպէս լուսանցադրութիւն)։ — Տաղք՝ 27-28։ — Նիւր՝ րարակ թուղթ՝ յգիւած եւ լատորակ։ — Կազմ՝ արեւելեան կաշեպատ, խաւաքարտեայ, ամուր։ — Մագաղաթեայ պահպանակ՝ չունի։ — Հանգամանք՝ չափ լայն։ — Գիր՝ նստորդիր, մանր եւ բնտիր։ — Սկզբնաղիւթ, Զարդանկարք, Նկարք եւլն՝ չունի։ Ժամանակ՝ ՌՄԿԸ (1819)։ — Տեղի՝ Կ. Պոլիս։ — Գրիչ՝ Աղթնեան Պետրոս վարդապետ։ — Յիշատակարանք՝ թղ. 5թ-Յա (րուսը), 1թ եւ Ա կողքին ներքին երեսը։ Տեղեկութիւն՝ սեփականութիւն Խաչիկ Արարեսեանի ի Սվիշտով։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Մատենան է կանոնագիրք։ Կը բովանդակէ.

1. Թղ. 2ա. Կանխարանութիւն. Յաղպս օգտակարութեան Կանոնադրոց եւ մանաւանդ հարկաւորութեան նմին առ ամենայն հաստատեցելոյ, եւ եւս առ եկեղեցական՝ քահանայս եւ առ Լպիսկոպոսունս։

2. Թղ. 3ա. Աստանօր յայտնին հեղինակէ գրոց կանոնաց, թիւք նոցին կանոնաց րոտ կարդի զընցելոց ի կանոնադիրս զոր ունի ի ձեռին, եւ մամանակադրութիւնք ըստ կարի դտեալ։

3. Թղ. 4թ. Ազդեցութիւն։ Նշանակութեան անուանց յայտարեւանական կարգս, զորս կընստ եղաք ի լուսանցս։

4. Թղ. 6թ-7ժա. Բուն կանոնագիրքը, բաժնուած՝ զդոխնեաւ աշրուրեանական կարգաւ, ստորեւ մի քանիները.

ա. Թղ. 6թ. Աղատ լիցին եկեղեցականք ի հարկաց, եւ թէ իշխան օք կամիցի առնուլ հարկս ինչ ի նոցանէ, զորկեսցի յօրհնութենէ եկեղեցւոյ...

բ. Թղ. 14ա. Ի բաժակէն արրոյ եւս մատուցանել պա՛րտ է ժողովրդեան, ո՛չ թերացուցանել զսրբութիւնն։

գ. Թղ. 16ա. Գազանրեկի է մասնէն մի մասն աղքատաց տալի՛ է, թէ՛ ո՛չ՝ Աստ ապաշխարեցէ...

5. Թղ. 7ժա. Ի Ռճ՝ (1651) թուականին մերոյ Փիլիպպոս կաթողիկոսն էջմիածնայ եւ Ներսէս կաթողիկոսն Ստյ Հանգիակալ միմեանց յերուսաղէմ խորհուրդ արարեալ ժողով արարին հանգերձ Աստուածատուր պատրիարկաւ Երուսաղէմի եւ զայն Լպիսկոպոսունս կոչեալ յայլ դատաց, եւ հաստատեցին ԺԳ՝ կանոնս՝ որք են այսօրիկի...

6. Թղ. 7ժթ. Զեկուցումն ի վերջոյ։ Յաղպս ինչ ինչ բանի պիտելի է։

7. Թղ. 79թ եւ 80ա. (Առակ մը եւ բոժելական դէպ մը)։

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

1. Թղ. 5թ. Որ եւ ամենապատրաստ ընկալուէ Լպարանաց դիտոց եւ առաքինեաց, բայց խթան աքացից խորդացելոց ի խորշս լացից եւ եկեղեցեաց՝ Յակոբ զպիր Ամասիացի մահտեսի Գէորգեան, ի 25 Սեպտեմբեր յամի 1800 եւ ՌՄԽԹ, ի յԱմասիա։

Իսկ ի Թիւ Հալոյց ՌՄԾԱ. (1802) եւ ի Յուլիսի 20 զազափաբեալ յիսկ պաղափարէ ի ձեռն Կարապետ զպրէ տիրացու Գէորգեան ի յօյուտ համայն ազգիս՝ որ ի Միջագիւղէ մայրաքաղաքին Կոստանդնուպոլսոյ։

Իսկ ի ՌՄԿԸ (1819) թուականին ի Հոկտեմբերի Ժե պաղափարեցաւ ի յերկրորդ պաղափարէ նախադրեցելոյ ձեռամբ, ի վայելչութեան Նրեմիայ արքեպս. ի, [Բ] ձեռն որդւոյ Գրիգոր մեղապիր արքեպսի Յակոբեան ի միաբանութենէ Կիլիկիան Սրբոյ դահին։

Եւ երբորդ պէս այժմ՝ զաղափարեալ յԱլքսեան Պետրոս վարդապետէ՝ յաշակերտէ Տեառն եւ Տեառն Պօղոս (ի Պեշիկ-դաշ) աստուածաբան պատրիարկի, յամի Տեառն 1819 Դեկտեմբերի 13, ի պատ-րիարքութեան Տեառն եւ Տեառն Պօղոս բաղմերախտ պատրիարկի, ի Կոստանդ-նուպօլիսն:

Պիտոյ է այս՝ միշտ կիր առնուլ,
Եւ ոչ անդործ՝ երբէք թողուլ
Տասար բողոքաց յամառելոց,
Բա՛ն եւ ցուցակ բարեաց զործոց,
Որք յայաց զանձուց՝ զինքեանս զրկեն,
Սորեալ զհան՝ յանչէջ զհնէն:

2. (Ա կողքին ներքին երեսը, տարբիր գրչէ). Այս Կանոնս որ էտոր ինձ տի-րացու մահտեսի Պետրոս յարդի Եզրայ-րբս ի Թվին Հայոց հազար ութսուն եւ հինկ ամին (1636)* ամսեանն Մայիսին 17 օրին, այն ամին որ իբրն ~~զբաց~~ ի սուրբ Երուսաղիմ: Տէր Յիսուս իւր սըր-տին կարօտն տացէ, Տէր Աստուած

սուրբ կարգին արժանիս արասցէ, որ վա-յելումն տացէ Աստուած կարգացողաց ուղղութեամբ վարուք այժմոյս կրթե-ցեալ եւ ուղիղ վարուք եւս կըրթիմք ա-մենաւն ժամ ուղիղ եւ ճամարիտ վարուք պահն եւ զիտել, որ եւ նրաստ ծառայ տրուպրս տիրացու Սահակ Թամզաւացի:

3. Թ. Դ. 1բ. (Տարբեր գրչէ). Սոյն Կա-նոնաց զիբքը կը նուիրէ Տիկին Բերսաբէ Այտրմեան Ռուսեուգի Ս. Աստուածածին Եկեղեցւոյն. յիշատակն արդարոց օրհնու-թեամբ հղիցի: Սահակ քահանայ վար-պետեան, 1827, Յունիս 3, Շիշտօֆէն:

(Կան եւ անկարելոր ծանօթութիւններ մոր գրչէ՝ ներկայ տիրոջ ընտանեկան ծը-նունդներուն մասին):

(«Հանդէս Ամսօրեայ», 1942, էջ 254-256)

*) Թուականը Հաւանաբար ուղղելի՝ «հազար երկերի ութսուն եւ հինկ ամին» (1836):

36

ԹՈՒԹԻՆԱՄԷ

Ի ՇՈՒՄԷՆ

ԺԹ - XIX

Թուղթք՝ 277: - Մեծութիւն՝ 20.5×15.5: - Գրութիւն՝ 15.5×10.5: - Տողք՝ 20: - Նիւք՝ Թուղթ ողորկեալ: - Կազմ՝ կողքը ինկած: - Հանգամանք՝ յաւ պահ-պանուած: - Մագաղաթեայ պահպանակք՝ չունի: - Սկզբնաւորութիւնք՝ կարմիր մե-լանով: - Գիր՝ նօսրդիր, բնուր: - Գրիչ, Տեղի եւ Ստացող՝ անծանօթ: - Ժամա-նակ՝ անյայտ, հաւանաբար ԺԹ. դարու սկիզբը: - Յիշատակարանք՝ չունի: - Կնիք՝ Թ. Դ. 1ա (Երկու տեղ՝ Ստեփաննոս Գէորգ

Լըէցի 1852): - Տեղեկութիւն՝ սեփական-նութիւն Յովհաննէս Ավարեանի ի Շու-մէն:

ԲՈՎԱՆԴԱՆԻԹԻՆ

Սատեանս է Թութիմամէ, ուր կան 44 հետաքրքրական պատմութիւններ՝ հիւս-տած թութակի մը կողմէ: Հայատառ թուրքերէն:

(«Հանդէս Ամսօրեայ», 1942, էջ 249)

ԽՈՐՀՐԳԱՏԵՏՐ

Ի ՊԼՈՎԴԻԻ

ԵՒԴՈՒԿԻԱ

ԹԺԿԴ - 1714

Թուղթ՝ 35: - Մեծութիւն՝ 31×21: Գրութիւն՝ երկսիւն, 20×12: - Տող՝ 20: Նիւր՝ թուղթ, բուսական լաւ տեսակէ, հաստ և ողորկ: - Կազմ՝ Հագանակադոյն կաշկպատ, որուն մէջի փաւաբարտը ինկած և թիկունքը մասամբ վնասուած: - Հանգամանք՝ րացի կողքէն, որ փոքր ինչ վնասուած է և անջատուած իրանէն, բնդհանուր առմամբ լաւ պահպանուած է: Գրքի մէջէն մկրատով պոկուած է թղ. Լ-ի վարի բառորդ մասը, որ յայտնի է թէ կիսախորան մը կը ներկայացնէր: Կազմէն զատուած է նաեւ թղ. Ժ-ը: - Մագաղաքեայ պահպանակ՝ չունի: - Դատարկ՝ թղ. 1, 25բ: - Գիր՝ բոլորգիր, սեւ մկրանով տեղ տեղ բացատրողականները՝ կարծիք մկրանով: - Սկիզբի գլխագիր՝ Թոնագիր, գունագեղ և ոսկեղէրուապ: - Լուսանցագարդ՝ չունի: Կնքը առնուած են գունաղեղ միածեւ չըջանակներու մէջ: - Խորան՝ 1 (թղ. 2ա), յաջող և գոյնեղով ճոխ: - Կիսախորան՝ 5 (թղ. 3բ, 12ա, 16բ, 18ա, 20բ), նոյնպէս բուսական յաջող, գունաղեղ և ոսկեղէրուապ: - Գրիչ՝ եղիս սարկաւապ Սարգուանցի: - Ժամանակ՝ ԹԺԿԴ (1714), Օգոստոս 27: - Տեղի՝ Եւդոկիա Ս. Պարսամայ եկեղեցին: - Ստացող՝ Արղուման Աստապատցի: - Տեղեկութիւն՝ նախապէս սեփականութիւն Վէլիքո-Տրոնովոյի Հայոց Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ, այսպէս առի փախուելէն յետոյ՝ փոխադրուած Պոլսի Ս. Գևորգ եկեղեցին:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՆ

Մատենա է Խորհրդատեայ:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

1. Թղ. 18բ. . . . Յիւլա, Տէր, և բոհոյի ծառայիս քո Գրիգորին. Մարթային, Նուրդուլին, Արգումանին, Թէսէլին և ողորմեա ըստ մեծի ողորմութեան քում և հանգոյ այցելութեամբ ի լոյս երեսաց քոց. . .

2. Թղ. 25ա. Փա՛ռք. . . Արք, շնորհիւ Տեառն կատարեցաւ սուրբ զգրուկս որ կոչի իմորդարան սուրբ պատարագիս ի թվին ԹԺԿԴ (1714) ամին, Օգոստոսի Իէ, ի բաղաքիս Եւդոկիայ, որ վերածա[յ]նի թոխաք, Սուրբ Պարսամայ եկեղեցին, ձեռամբ Մարգվանցի սարկաւաղի և Եղիայ գրչի, ի խնդրոյ բարեմիտ Աստապատցի պարոն Արգումանին և ի հոգոյ համայն նմջեց[ւ]ոցն հոգոյն, ևս առաւել եղբօրն Նուրդուլին ևս յիշել աղաչեմ, ո՛վ քահանայք, առաջի սնման դասին Աստուծոյ: Եւ եզ յիշատակ դայս խորհուրդս ի թոնոկա քաղաքն Սուրբ Աստուածածնի տաճարին և անդ մնացէ: Եւս կրկին աղաչեմ սուրբ հարցն մերոց, խնամով պահեմք ի կրակէ, ի ջրային տեղութիւն և ի թքոտ ձեռօքն թուղթ մի չըջնացէ, և այսպիսիքն օրհնեալ լինին Աստուծոյ և ամենայն սրբոց. ամէն: Հոյոց հանդուցելոց Քրիստոս Որդի Աստուծոյ: Հայր մեր որ:

(«Հանդէս Ամսօրեայ», 1938,
ջջ 210-211)

ԽՈՐՀՐԴԱՏԵՏՐ

Ի ՊԼՈՎԴԻԻ

ժԶ-ԺԷ - XVI-XVII

Թուրքի՝ 23 (+ յաւելուածական՝ կարմիր) : - Մեծութիւն՝ 28×19.5 : - Թերթի՝ 2 (Ա 10, Բ 12 եւ 1 թուղթ անթիւ) : - Գրութիւն՝ երկսիւն, $18,5 \times 12.5$: Տողի՝ 23 : - Նիւթ՝ բամպակեայ թուղթ յղկուած, ողորկ : - Կարգով՝ արեւելեան, շաղաւակադոյն կաշեկաւ, կողքերուն վրայ ծաղկումներով : - Հանգամանք՝ բնդհանուր առամբ լաւ պահպանուած : Մագաղաքեայ պահպանակ՝ չունի : Իրր պահպանակ կը ծառայեն սկիզբի 4 (երկուքը բաց կապոյտ եւ երկուքը սպիտակ) եւ վերջաւորութեան 2 (բաց կապոյտ) թերթեր, յետամուտ, տարբեր թուղթէ, որոնց վրայի մի բանի յիշատակութեանց մասին՝ իր կարգին : - Դատարկ՝ չունի : Գիր՝ բոլորով, լաւ, սեւ մեկանով : - Վերնագիրք՝ թռչնադրեալ, բաւական յաջող, բազմերանգ : - Սկզբնատառ՝ մեծ մասամբ թռչնադրեալ եւ զարդադր, բազմադոյն. մաս մ'այ երկաթադր : - Լուսանցազարդի՝ 7 հատ, գունազեղ : Շատ մը լուսանցքներու վրայ կը նշմարուի նաեւ փոքրիկ աղ ձեռք մը, սեւ մեկանով գծուած, առնթեր բնադրին այն մասերուն, ուր խաղաղութիւն կու տայ պատարագիչը : Ատոնցմէ զատ, բուն ձեռագիրս դուրս, վերջէն ներմուծուած սկիզբի զոյգ մը սպիտակ թուղթերէն մէկուն վրայ գրծուած է լուսանցազարդ մը՝ բազմադոյն, որ զուրկ է հնուդարական արժէքէ : - Խորան՝ 1 հատ (Թղ. 1ա), երփներանգ եւ բաւական չքեղ, բայց որոշ չափով փնտրուած խնամքի պահասի եւ թացի հետեանքով : - Կիսախորան՝ 2 հատ (Թղ. 12ա. 15բ), գունազեղ, սովորական : Նկարք՝ 22 հատ (Թղ. 2բ, 6ա, 6բ, 7ա, 8ա, 8բ, 10ա, 11ա, 12ա, 13բ, 14ա, 14բ, 17ա, 18ա, 18բ, 19ա, 19բ, 20ա, 20բ, 23ա), որոնք կը ներկայացնեն պատարագէն զանազան դրուագներ : - Ժամանակ՝ անյայտ, իբր ժԶ-ԺԷ զգ. : - Գրիչ, Ծաղկող՝ անձանոթ : - Տեղի՝ անյայտ : -

Յիշատակարանք՝ հատակոտոր եւ հոր, բուն յիշատակարանը կը պակսի : - Տեղեկութիւնք՝ սեփականութիւն անձնակաշիւս, պնած եւ Տիկին Զարուհի Գէշիչեանէ ի Լոմ, որ դաս ժառանգած է իր մօրեղբայրը երջանկայիշատակ Տ. Ստեփանոս արքեպ. Յովակիմեանէ, նախկին առաջնորդ Նիկիոմիդիոս եւ Բուլղարիոյ թեմերուն : Վերջինս դայն նուէր ստացած է Տիգրիսի Տ. Գրիգոր ք. Մանգակունիէ՝ 1892 թուին :

ԲՈՎԱՆԴԱՅՈՒԹԻՒՆ

Մատենա է Խորհրդատեսը :

Թղ. 1ա-23բ. Կր սկսի «Որ պէկեայ եւ զոյս...» աղօթքով : Սկիզբը՝ յաւելուածաբար վերջէն ներմուծուած 4 տարբեր թուղթերու վրայ երկու անգամ գրուած է երկու տարբեր պրիշներէ եւ տարբեր ժամանակներու մէջ՝ «Քահանայք չո զղեցցին զարդարութիւն...» հատուածը :

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

1. Թղ. 7բ. (Սրբուած 14 տողերու վրայէն դժուարաւ կը կարդացուին միայն, նոսր գրով) Յիշեցէք ... Ենթեցեալք ... Տէր Աստուած լուսաւորեաց մահտեսի Մանուկին ... Ենթեցեալք ըզնոյիս կամ էար հողիս աջակօյմանդ գասին կամ ... ձայնիդ արդարութեան ... արժանի արա սուրբ անմահ պատարագիդ միջնորդութեան. ամէն :

2. Թղ. 23բ. Յիշեալ Տէր զհողի Գեւորգին եւ Քէրթվանի, եւ հանդո՛ւ այցեւ յութեամբ ի լոյս Էրեսաց քոց :

3. Թղ. 17բ. (Ջնջուած երեք անգամայն տողեր. կը կարդացուի միայն) ... յիշալ ինչի անմահ պատարագիչ :

4. Թղ. 1ա. Եւ՝ Գրիգոր քահանայ Մատթեոսի Մանգակունոյ Զորաթաղի Սուրբ Գեորգ եկեղեցւոյ Տիկնիսի, Կոստ

յիշատակ Սուրբ Աստուածածին Եկեղեցւոյ Նիկովիդայ՝ ի ձեռն Եկեղեցական և և աշխարհական պատգամաւոր Կաթողիկոսի ընտրութեան։ ամենապատիւ Ստեփաննոս Կպիսկոպոսի Նիկովիդայ և ԺՅ. Գասպար Նիկովիդայ Գ. Թ. Գասպարեանի. 11 Մայիս 1892 ամի, ի Տփլիս։ Գրիգոր Ժանանայ Մանգակովի։

5. (Ձեռագրիս աղբւր՝ յետամուտ զոյգ մը քաց կապոյտ թուղթերուն վրայ, յատկաւ անկախ «Քաջանայք թոյլեցցին զարդարութիւն» նախամասին իբր յիշատակարան (էջ 9)։ Ո՛վ արբազան պատա-

րապիչ, յիշեալ զպոօթս թոյլեցցին զընծա յոյս»։ Ռոտոմիւն և Դարեգանի հոգին։

6. (վերջնայ յաջորդող՝ նոյնպէս յետամուտ երկու սպիտակ թուղթերու վրայ)՝ կրկին անգամ գրուած «Քաջանայք թոյլեցցին զարդարութիւն» հատուածին վերջաւորութեան (էջ 7)։ Յաւելուած խորհրդատեարիս զբնաւ ի թուին Օգոստոսի 1933 տարւոյ՝ Ս. Լ. Գալանճեանի։

(«Հանդէս Ամսօրեայ», 1939, էջ 82-85)

39

ԱԻԵՏԱՐԱՆ ԻՒՂԱԲԵՐԻՑ

Ի ՊԼՈՎԴԻԻ

Փիլիպոսի ՊՈՒՍ

ՌՄՁԳ — 1834

Թուղթ՝ 8 (և 2 կազմի թղթեր)։ — Մեծութիւն՝ 39,5×28։ — Գրութիւն՝ երկ-սինի, իւրաքանչիւր սինակ՝ 28,5×9, առնուած շրջադէպու մէջ։ — Տող՝ 17։ — Նիւթ՝ թուղթ հաստ և ողորկ, սպիտակ։ Կազմ՝ խաւարտեայ, քաւշապատ (քաւաղոյն)։ Երկու կողերուն՝ արծաթեայ քանդակներ, որոնցմէ առաջինը կը ներկայացնէ իմաչելութիւնը՝ 19,5×15 մեծութեամբ, եզերուած՝ անկիւնները 4 հրել-տակներու նկարներով և 3,5 սմ յար-շրջադէպով, իսկ ետեւը՝ Յարութիւնը՝ նոյն ծաւալով, եզերուած 4 աւետարա-նիչներու նկարներով։ — Մագաղաքեայ պահպանակ՝ չունի։ — Հանգամանք՝ նոր և մաքուր։ — Գիր՝ բոյրգիր, սև մեղա-նով։ — Խորան՝ 1 (թղ. 2ա), ոսկեղոյն, համեստ դործ։ — Նկար՝ 1 (թղ. 8բ), ծաղկազարդ սափոր մը, վրան մեծադիր խաչ մը, ոսկեղուազ։ — Զարդանկար՝ 3։ պարզ աշխատութիւններ, որպէս կի-սախարան դրուած։ — Լուսանցազարդ՝ չունի։ — Դատարկ՝ թղ. 1բ։ — Ժամանակ՝ ՌՄՁԳ (1834) Յունուար 27։ — Գրիչ՝ Պե-տրոս զպիր Տէրեայ Ստեփանեան Ա. Պոլ-սեցի։ — Տեղի՝ Փիլիպպոլիսի (Պոլի-դիւ)։ — Յիշատակարան՝ թղ. 1ա, 8ա։

Տեղեկութիւն՝ սեփականութիւն Պոլզիլի (Ֆելիպպ) Ս. Գէորգ Եկեղեցւոյ։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Մատենա է Աւետարան Իւզաբեթից (թղ. 2ա-8ա)։

ԵԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

1. Թղ. 1ա։ (Ճակատը՝ ծաղկազարդ շրջանակի մէջ)։ — Սուրբ Աւետարան Իւզաբեթից՝ չորից աւետարանչաց որոշակի զրեւոյ։

Ի պատրիարկութեան Կոստանդինու-պոլսոյ Տէառն Տէառն Ստեփաննոսի աւ-տուածարեալ արքեպիսկոպոսի։

Եիշատակ վասն կենդանեաց և նշնե-ցեաց Փիլիպպոլիսոյ Սուրբ Գէորգ Ե-կեղեցւոյ, յամի Տէառն 1834 և Հայոց՝ ՌՄՁԳ, Յունւարի 27, ի Փիլիպպոլիս քաղաք։

2. Թղ. 8ա։ Սէնն լազմանօք ի ի-շատակ իւր և համայն իւրաքանչեւ՝ կեն-դանեաց և հանդուցեցեաց, և վասն նորոյ հանդուցեալ դատերն Ֆրանկիլիւն հոյրել՝ յիշատակ առնելով հրաշալեզ Սուրբ Գէորգ Եկեղեցւոյն Փիլիպպոլիսոյ՝ ըն-

տրեւագործն զրուածով՝ փիլիպպուպօսեցի
հանդուցեալ մահաւոր Ստեփաննան սա-
րաֆ մահաւորն Յարութիւն բարեկաշտն
անձն՝ ի չքեղութիւն տէրունեան չորից
սուտարանշաց Իւզարերից՝ եւ ըստ ար-
մանուոյն արձաթաղուեալ։ Տէր ընկալցի
զիւրձա իւր եւ հարուսցէ զփոխարէնն ի
կրկին կեանս՝ յոյրորութենէ իւրմէ։

Գրեալ մեծաւ զոյուութեամբ եւ մա-
քուր եւ բնտիր զբով զեղեցկապունիւ ձե-
ռամբ՝ Տէրեայ Ստեփաննան զպիր տիրա-

ցա՝ Պետրոսին՝ Անդրիանաւապօսեցույ, ի
փիլիպպուպօսի քաղաք։

ՄԱՆՈԹ. — Ձեռագրիս զրէշ Պետրոս
զպիր Տէրեայ Ստեփաննան Ա. Պոլսեցի
զրաժ է նաեւ Պովղիլի մէջ 1823ին՝
«Ստորագրութիւն Ս. Գէորգ Եկեղեցւոյ»
(տե՛ս «Յուցակ»-ի Թ. 47 ձեռագիրը)։

(«Հանդէս Ամսօրեայ», 1940,
էջ 245-246)

40

ԱԻԵՏԱՐԱՆ ԻԻՂԱԲԵՐԻՑ Ի ՎԱՌՆԱՅ

Կ. ՊՕԼԻՍ

ՌՄԿԱ — 1812

Թուղթք՝ 6: — Մեծութիւն՝ 37×27,5:
Գրութիւն՝ Լրկաւն, իւրաքանչիւր սիւ-
նակ 10 սմ. յանգիւթ, ներքին յուսանցք՝
1,5 սմ.: — Տողք՝ 33: — Նիւթ՝ թուղթ
հաստ եւ յղեւած, փայլուն: — Կազմ՝ ա-
մուր խաւաքարեալ, թաւապատ (մութ
կարմիր), կողերուն՝ արծաթեալ քան-
դակներով, որոնք կը ներկայացնեն սկիզ-
բը՝ ինչպէս թիւեր, անկիւնները չորս
հրէշտակներով ետեւը՝ Յարութիւն, Ե-
ղեբուած Ս. Գրեան չորս նկարիկներով:
Հանգամանք՝ նոր: — Գիր՝ մեծ բոյրղիբ,
սեւ մկանով: — Սկզբնագիրք՝ թռչնագիր,
բազմագործ: — Խորագիրք՝ կարմիր մելա-
նով: — Խորանք, Զարդանկարք Եւն՝ չու-
նի: — Դատարկ՝ Թղ. 1 եւ 6 (որպէս պահ-
պանակ): — Ժամանակ՝ ՌՄԿԱ (1812): —
Գրիչ՝ ՄԼԵՐՈՆ ԲՆԵՂ.: — Տեղի՝ Կ. Պօլիս:
Յիշատակարանք՝ Թղ. 5բ: — Տեղեկու-
թիւն՝ սեփականութիւն Վառնայի Ս.
Սարգիս Եկեղեցւոյ:

ԲՈՎԼՆԴԱՆՈՒԹԻՒՆ

Մատենան է Աւետարան Իւզաբերից
(Թղ. 2ա-5բ):

ՅԻՇԱՍԱԿԱՐԱՆՔ

Թղ. 5բ (Նոտրագիր) · Յիշատակ է չը-
քազարդ պատկերաւոր եւ արծաթա-

պատ Իւզաբերից սուրբ Աւետարանն ի
Վառնայ Սուրբ Սարգսի Եկեղեցւոյն, որ
էտ Վառնացի Փոս գրչի պարոն մահտե-
սի Սարգիսին՝ վասն իւր եւ վասն համայն
կենդանեաց եւ նշեցեցոցն իւրոց:

Արդ, խնդրի ի վաշխողացոյ զսա, միով
Հայր մերիւն յիշէլ առ Տէր, եւ յոյրղեղ՝
լերուք յիշեալք ի Տեառնէ մերմէ: ամէն:
Գրեցաւ ի Կոստանդնուպօլիս ի ՌՄԿԱ
(1812) թուականիս մերոյ, Յունիարի Ա,
ձեռամբ Սուրբ Հրեշտակապետ Եկեղեցւոյ
յետին սպասաւոր Տէր Մելիքն տրուպ
քահանայի:

ՄԱՆՈԹ. — Ձեռագրիս զրէշ Տէր Մել-
քն ԲՆ. (աթոռակալ Պալաթու Ս. Հրեշ-
տակապետ Եկեղեցւոյ) օրինակած է անդ
նաեւ 1817ին «Պատմութիւն եւ պատճառ
եւ կերպ ստանալոյն ազգիս Հայոց, Յու-
նաց Ս. Հրեշտակապետ Եկեղեցւոյն ...
առ զրան Պալաթու...» գրքիկը (Մելքոն
Ասատուլ՝ Երեքդարեան Պատմ. Ս. Հրեշ-
տակապետ Եկեղեցւոյ Պալաթու, էջ 42),
զոր ապա ճոխացուցած 1837ին՝ նոր տե-
ղեկութիւններով (Անդ, էջ 43 եւ 133.
հմտ. Տաշեան, Մայր ցուցակ, էջ 912),
իսկ 1839ին օրինակած է «Գիրք ճակատա-
մարտութեան» (Տաշեան, անդ, 937):

(«Հանդէս Ամսօրեայ», 1940, էջ 247)

ԱՒԵՏԱՐԱՆ ԻՒՂԱՐԵՐԻՑ Ի ՎԱՌՆԱՅ

ԺԹ - XIX

Թուրքի 14 = Մեծուքիւն՝ 42×32,5: Գրութիւն՝ խառն (միասին եւ երկսին), 32×26, առնուած կապտոյտ շրջագծի մէջ: Տողի՝ 21: - Նիւր՝ թուրթ հաստ եւ յըղուած: - Կազմ՝ խաւարարտեայ թաւա-սյառ (յոց կարմիր), կողքին արծաթեայ քանդակներով, սկիզբը՝ Յարութիւնը եւ Լսեւը՝ Խաչէն վար առնուելը: - Մագա-ղաթեայ պահպանակ՝ չունի: - Համգա-ման՝ նոր, կը պահան 1 եւ 1 1/2 անգիր թուրթերու կէտեր: - Գիր՝ բոլորգիր, մեծ, սեւ մեկանով: - Նկարք՝ 4 աւետա-րանիչներու սկզբնաորութեան նանդի-պակաց էջերուն վրայ (Թղ. 3բ, 5, 7բ, 9բ), մեծագիր՝ ամբողջ էջ, իսկ ուրիշ 4 նկարներ՝ անոց կէս մեծութեամբ, կը ծառայեն իբր կիսախորան՝ Աւետարան-ներու սկզբնաորութեան (Թղ. 4ա, 6ա, 8ա, 10ա): Բաւական յաջող պորձեր, հա-րազատ եւ ճոխ պոյներով: - Սկզբնա-գարդի՝ չունի: - Դատարկ՝ Թղ. 1-3ա, 12-14: - Ժամանակ՝ անյայտ. կը թուի ժԹ ղարու սկիզբը (1847է առաջ): - Դրիչ՝ անյայտ: - Տեղի՝ անծանօթ: - Տեղեկութիւն՝ սեփականութիւն Վառնայի Ս. Սարգիս Եկեղեցւոյ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՈՆ

Մատենա է Աւետարան Իւղաբերից (Թղ. 4ա-11բ):

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ

1. (Բուն գրչինը կը պակսի. կողմին արծաթեայ Ա ֆանդակին վրայ՝ Քրիստոսի դամբանին վերեւ՝ փորագրուած է). Յիշատակ է Իւղաբերից սուրբ Աւետա-րան Վառնա Սուրբ Սարգիս Եկեղեցւոյն Բալլուցի Հասա քաղաքն Մէլզոնեան աս-տուածասէր Կիրակոս աղա որ. վարդա-ստոյց աչն անկէին լիցի. յամի Տեառն 1847 եւ Յուլիսի 1:

2. Թղ. 3բ. (Կարմիր մեկանով գրուած նոյնը՝ սրբագրուած). Յիշատակ է՝ Իւ-ղաբերից սուրբ Աւետարան Վառնայու Սուրբ Սարգիս Եկեղեցւոյն՝ Բալլուցի Հա-ւա պիւղէն Միւլֆոնեան աստուածասէր Կիրակոս աղայի, որոյ վարձահատոյց աջն անեղին լիցի. յամի Տեառն 1847 եւ Յու-լիսի 1:

(«Հանդէս Ամսօրեայ», 1940, էջ 248)

ԲԺՇԿԱՐԱՆ Ի ՊԼՈՎԴԻՒ

ԺԸ - XVIII

Թուրք՝ 155: Թուարդեակ էջ՝ 317-1 թուրք 90 էջահամարի վրայէն): - Մե-ծուքիւն՝ 21×15,5: - Գրութիւն՝ միա-սին, 17,5×10,5: - Տողի՝ 20-42, խառն: Նիւր՝ թուրթ սովորական: - Կազմ՝ ա-ռանց կողքի: - Համգաման՝ գէշ էջ: Կր պակասեն թուրթ մը սկզբէն (էջ 1-2) եւ

Թուրթ մը միջէն (էջ 276-277): - Մագա-ղաբեայ պահպանակ՝ չունի: - Նկարք, Զարդագիրք եւսին՝ չունի, բացի կազմա-խօսական նկարէ մը (Թղ. 37ա): - Գիր՝ նոտրգիր զանազան մեծութեամբ: - Դա-տարկ՝ Թղ. 36ա-37բ, 128բ-130ա, 131բ-135ա, 136ա-141ա, 142ա-155բ: - Ժամա-

նակ՝ իբր ժԼ զ․ - Գրիչ՝ անծանօթ։ - Տեղի՝ անբայտ։ - Յիշատակարանք՝ չու- նի, բայց իբր մասնակի յիշատակութիւն նկատել՝ Թղ․ 35ա։ - Տեղեկութիւն՝ սե- փականութիւն Տիգրան Սարգիստեանի ի Պլովդիւ։

ԲՈՎԱՆԴԱՌՈՒԹԻՒՆ

Մատենա է Բժշկարան, որ կը բո- վանդակէ խտն եւ քաղուածոյ հատուած- ներ մեծի մասամբ Ամիրտովաք Անա- սիացիի Անգիտաց Աւպետ եւ Օգուտ Թժշկութեան գործերէն (խմբագրուած)։ Թղ․ 1ա-94բ նիւթէրը բաժանուած են 89 մանր դրուխներու, որոնցմէ կը պակսին տառօրէն Լրկութիւնք։

1. Թղ․ 1ա-1բ․ Գլ․ 3․ Յառաջին գրեմք զեղանակ դեղոց հասաքիւն։ Եւ գիտա- յեր Լըրայր, որ պինչ աշխարհս դեղ կայ՝ Գ ցեղ են, կամ խոտ, որ ի գեղնէն բու- սանին... Թղ․ 1բ-2ա․ Այլ եւ դեղերուն պահելն ցեղ ու ցեղ է, որ ուժն քնդայ։ Յարժիւծեր դարձով, կեղեկն հանած բլ- լա...

Հմտ. Անգիտաց Անպէտ, Վիեննա, 1927, էջ 20-22։

2. Թղ․ 2ա-16բ․ Գլ․ 4․ [«Եւ Մարդա- կազմութիւն մի այլ գրոցն»]։

ա. Թղ․ 2ա-4ա․ Հաղագս բնութեան մարդկան, քէ սրպէս արաքազարծեցան ցարարչէն իւրեանց։ Վասն զի ի զորեղ նիւթոց առի գոյացեալ մարդ՝ հոգ եւ ըուր եւ հոյ եւ հուր...

բ. Թղ․ 4ա-5ա․ Վասն սերմնոյ։ Ասո- ցին իմաստունքն Հոմերիոս, Վերգիլոս, Պատոն եւ Գալիանոս եւ Արիստոտէլ եւ ալ որ արտաբնան, եւ որ ի միջոյ բս- կըսեալ, էթէ զործարան սերմանն Բ Լ- բակս է...

գ. Թղ․ 5ա-5բ․ Վասն ծնրնդեանն։ Արդ, ծնանի մանուկն Թ ամիսն եւ է ա- միսն, եւ ասոնք սպրիւն...

դ. Թղ․ 5բ-7բ․ Ասաց Արիստոտէլն, Թէ բստեղծ Աստուած զմարդն որպէս քաղաք մի...

ե. Թղ․ 7բ-9ա․ Վասն շինուածու գըլ- խուն եւ ըղեղին։ Իսկ դրուխն Գ փորուածս օւնի...

զ. Թղ․ 9ա-10ա․ Վասն աչաց կազ-

մութեան։ Յօրինեաց Աստուած գաշքն վասն տեսութեան...

է. Թղ․ 10ա-11ա․ [«Վասն շինուածոյ ակնցին»]։ Օրինեաց Աստուած զականջն վասն լսելոց բանի...

ը. Թղ․ 11ա-11բ․ Վասն շինուածոյ քրիւն։ Վասն այն արար Աստուած, որ Լըր մարդ քնի եւ բերանն քնարդիւք լինի...

թ. Թղ․ 11բ-12բ․ [«Վասն շինուածոյ բերանոյն»]։ Բերանը ճաշակելիք գոր- ծարան է մահկանացին...

ժ. Թղ․ 12բ-13բ․ Վասն սրտին։ Իսկ սիրտն է կենդանութիւն մարդոյն...

ժա. Թղ․ 13բ․ [«Վասն ստեղծման Իո- ֆին»]։ Եւ Թօքն սրպէս ծառայ, որ հօմ հարու ընդգէմ արտին...

ժբ. Թղ․ 13բ-14բ․ [«Վասն ստեղծման լերդին»]։ Եւ լերդն տանուէր է ամե- նայն անձինն...

ժգ. Թղ․ 14բ-15ա․ Վասն դուռ փած- րան։ Եւ փածկն սրպէս ախոռ է...

ժդ. Թղ․ 15ա-15բ․ Վասն երկկամացի։ Երկկամունքն է տուն ցանկութեան...

ժե. Թղ․ 15բ․ Վասն լեղիւնի։ Երեւեաց Աստուած զլեղին տուն սփարայի...

ժզ. Թղ․ 15բ-17ա․ [«Վասն ստեղծման հալաքշտին»]։ Այլ եւ հալաքուշտն, որ շինեաց ջրի աման...

Հմտ. «Օգուտ Բժշկութեան», Երե- ւան, 1940, էջ 45-53։

3. Թղ․ 17ա-19բ․ Գլ․ 5․ Վասն կեր- պին եւ կերպարանք։ Նայել [պար]տ է եւ ճանաչել պարտ է բըժըշկին։ Պիւի Աչաց նային եւ ի ձեռաց չարժիւն եւ ո- տից գնալն...

բ. Թղ․ 19բ-21ա․ Գլ․ 6 (-7)․ Նշանք հիւանդին։ Յորժամ հիւանդի Լըթաս, առաջ ալ ձեռքը բռնէ եւ տես զմաճասին Լըպին...

գ. Թղ․ 21ա-22բ․ [Գլ․ 8-15․ «Վասն հասկամալ եւ նանայել գողն»]։ ՏԼԵ՛ս զդոյն, Թէ իտակ եւ կարմիր լինի... Թղ․ 22բ-26բ․ Զգոյնն կարուրային։ Ը ցեղ է։ Ա-ն՝ ջրի նման ճերմակ...

դ. Թղ․ 27ա․ Գլ․ 16․ Եւ ձեռնալային, որ է ախպն հիւանդին։ Քան զամենայն աղէկ ախպն ան է, որ ոչ շատ պիւտ լինի...

Ե. Թղ. 27թ-29թ. Գլ. 17-24. «Վասն Բանալեյոյ գերակն, որ է նաւգն»։ Ասէ ճալինոսն, թէ առաւել պարտ է բժշկին երակը լաւ իմանալ եւ ճանաչէ... (Թղ. 28ա) Ասէ իմաստուն Գալինոս, թէ մարդոյ ընտելութենք ճանաչելն առաջ երակն զկայ...

4. Թղ. 29թ-32ա. Գլ. 25 (-29). Յաղաքս վասն Երակ առնելուն խրատն. զիրէ առաւել պետի է բժշկին, որ սօրվի ուսանալ տալիս չի հանէ։ Յառաջն զկըֆային երակն յիշէմ։ Յորժամ ի կնքային երակ առնես, ի դիւրուն ի վար շատ դա...

5. Թղ. 32ա-33ա. Գլ. 30. Յիշեմք զվնասակար կեքակուրն, քէ շահուրն ուսնալան, որ պատրաստին ի ցաւոց, որ զեն չունենա։ Մարդ որ իրիկունը շատ չառ ուտէ...

6. Թղ. 33ա-բ. Գլ. 31. Այլ եւ ասացին Բարդուղի իմաստասերն, քէ մարդս Դ կազմ է եւ Դ քաժին է։ Առաջին քաժինը դուին է...

Բ. Թղ. 33թ-35ա. Գլ. 32-34. «Եւրաւտէ» ի Բագարատ բժշկապետը, զի մարդս Դ կազմ է եւ յԴ բնութիւն ըստ Դ տարեիաց եւ Դ մաղցին եղանակը։ Դեղին մաղց, սև մաղց, արուն եւ պաղցամն։ Արունին ընտելութենք տար է եւ կակոզ...

Հմտ. «Օդոտ բժշկութեան», էջ 94-96:

Գ. Թղ. 35թ. Գլ. 35. Եւ Դ քային Դ տարեիաց օրինակ է։ Գլուխն՝ կրակն, ճիւղն՝ սիրտն...

Դ. Թղ. 36թ. Գլ. 36. Եւ պիտի որ մարդ կենդանակերպն նայի։ Մարդն աշխարհիս նման է։ Գլուխն՝ երկնից։ - Մարդն ի քաղաքի նման է, ԺԲ՝ դռնէն... Գլուխն Դ քաժին է. առաջին՝ լուսուն երակն է...

(Հանդիպակաց էջն՝ Թղ. 37ա, կադմարտական նկար մը մարմնի անդամներու, զործարանաց եւյն. բացատրութիւններով, որոնք ընդհանուր առմամբ քիչ տարբերութիւններ ունեն անիւտովաթի Անդիտաց Անպիտի՝ էմբրիոնի Մատենադարանի թիւ 429/414 ձեռագրի նկարի հետ։ Հմտ. Ա. Բ. Ա. А. Оганесон, Историю медицины в Армении, Ереван, 1928 [— Դր. է. Ա. Յովհաննիսեան, Հայաստանի բժշկութեան պատմութիւն, Երևան, 1928, էջ 129]։

7. Թղ. 38ա-68ա. Գլ. 37-81. Դեղագիրք՝ Ա-Յ)։ - Թղ. 38ա. [Դեղեր ի վերայ այրին]։ Թեղ վասն ամենայն ցեղ աւազատութեան՝ արունի, խոտուկի։ Ասաց Մոզմոն իմաստունն, թէ առ դիւրութիւն մայրն ու զմայրիկն, եւ զհամապիւր ծաղիկն եւ զծովապուր թարն, մէկ աղէկ յայ մը այլ ի հետ խառնէ եւ կիշտէ ամէնէն... (Թղ. 68ա) Բաւ է այրէն մինչեւ ի ֆէն. եւ Քրիստոսի փառք յաւիտեանս ամէն։

8. Թղ. 68ա. Գլ. 82. Վասն առաջն յիշեմք զպորտն, քէ ինչպէս կու կտրեն եւ կպատեն, կը աճրոն եւ կմարանն։ - Հօրժամ տղան ի մօրէն քաժանի, յայնժամ Դ մտնէն էւ երկէկ զպորտն չափէ եւ կտրէ...

Բ. Թղ. 68թ-70թ. Գլ. 83 (-84). Վասն ամենայն ցաւու դեղ է այս դուռն, եւ որ յիշէ զտղակներուն հիւանդութիւն եւ զիր ըստածումն։ Եւ ասեր է Բագարատն, թէ յառաջն տղին ծծցնողէ եւ զկաթն պիտի տեսնուի...

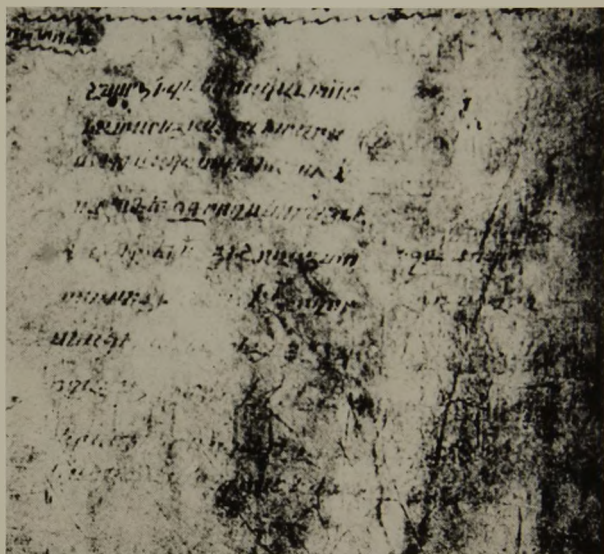
Գ. Թղ. 70թ-71ա. Գլ. 85. Եւ այս քրծըկարանն վասն կանանց ցաւոց, որ ի տղացկանութեան պատահի։ Վասն ծընընդականի, որ քանի պատեղորբի, սիրտն ու բովն ցաւի...

Դ. Թղ. 71թ. Գլ. 86. Վասն ամուլ կնոջ։ Մոզմոն իմաստունն դուստր մի աւնէր, ԻԴ տարի տղա չէր բերէր...

9. Թղ. 72ա-74ա. Գլ. 87. Վասն տրկնորին ղնելու, որ է հոգնայ, եւ ամենայն կատարի։ Եւ յետ լուծման զեղերոյ լիւննք զթէրպիր հոգնային, որ յալերն գոհնիկ ասեն։ Իմացիր, որ հօգնային զեղերն որպէս չափին է...

10. Թղ. 74ա-74բ. Գլ. 88. Պատմառ հասկերնալու համար գլտառնուած դեղերն, ըզհիւստն ըստածեն։ Եւ է որ թիրեաթութիւն այլ առնէ ըզմահացու դեղոցն...

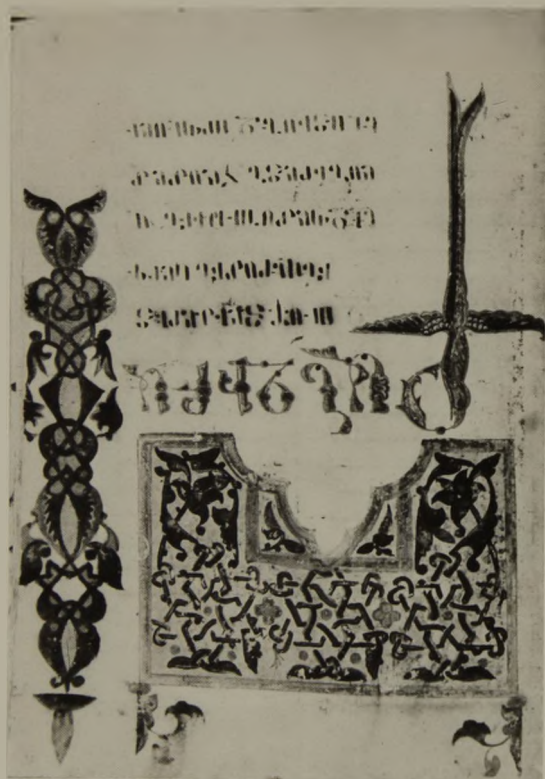
11. Թղ. 75ա-94թ. Գլ. 89. Վասն այլ դեղեր ի վերայ այրութեան, քաղուած կարեւորութեամբ։ - Թղ. 75ա [Այրին վերայ դեղեր]։ Անիւտն. տար է եւ չոր, եւ տարածան, ըղջարն տանի, ուսպիտան, եւ իր փոխանն՝ ըղջիւնն, սամթին հուտն, քարան, չափն Ա տրամ է։ - Թղ. 75թ. Բեմին վրայ դեղեր։ Բարունան է,

Նկ․ 6

Յիշատակարան, ք․ 23, քղ․ 200բ

որ է իրիցուկն, զևսնի ինծորն, տաք եւ չոր... — Թղ. 76ա. Դեղիք ի վերայ գիւմին: Գարբի. յն. չեր, պր. ճաւ, հով է...: Թղ. 93բ. Դեղիք ի վերայ փէյին: Ծաշարայ. քարմաթլ լուտայ (= սալտայ), քարմաթլ պաղա... (վերջ Թղ. 94բ) Փրուդ ուտի լաւութի, էչէկ թիքի... խուլունճի լաւ է:

Հմմտ. «Անդիտաց Անպէտ», էջ 62-623: Քաղուածոյ եւ խմբագրուած:

12. Թղ. 95ա-96ա. Պատմութիւն հայկաւուն: Միին մախքուն, որ է մատնէ-հար կաւուն: Ասէ ծալայիտն պիքքն, թէ այս կաւին Լիմնոս կաւ ասեն... (Թղ. 96ա) Եւ ասէ Ամիրտուրլէթ բժիշկն յԱմասեալցին, թէ եւ աս անպիտան ծառայս ի թւին Ջիթ (1480), ի Թաղաւորութեան Սուրդան Մահմուտին ի Կոստանդինոս դրուց եղեւ վասն մատնէ՛նար կաւին, որ գտնէ՛նանք: Հրամայեալց մէր Թաղաւորն եւ զրկեցանք Գ. մարգ. Ան՝ պարսիկ, Աւն՝ հոռո, Ան՝ ի յայն տեղեացն. նկարեց երկ մարդն էր: Գնացին ի յայն կըլդիւն եւ ծեր մարդիք դտան եւ հարցան, եւ գտան զրեանք վասն պատմութեան մատնէ՛նար կաւին. եւ գտանք զտեղն, եւ փորեցանք հանեցանք... ի վերայ ասոր տաւրի մի անցաւ, եւ մեր Թաղաւորն մեռաւ, շատ խառնակութիւն եղեւ եւ յետեւ խաղալութիւն եղեւ...

Հմմտ. «Անդիտաց Անպէտ», Տաշեան, Մայր ցուցաբ, 200, Բ.

բ. Թղ. 96ա-96բ. Պատմութիւն երրնգնային: Երեջնան փշով խոտ է, թր. պուխայ թիքիքնի ասեն...

գ. Թղ. 96բ-97բ. Պատմութիւն մարդատակին: Եւ պարաւ հրչ սանամ, որ է սաւրածոյ դուտրուպ. տերեւն նման է իթ պուռնուն տերեւին...

դ. Թղ. 97բ-98բ. Պատմութիւն լոշտակին: Եւ այս յօշտակիս նշանն այս է. եւ է տերեւն իբրեւ զղղղում...

ե. Թղ. 100ա-101ա. Պատմութիւն նատալին: Ծառուար՝ որ է մահիկաբուխ, եւ ինք թիրեաք է: Ի Հինտիտոսն մենծ յիւ մի կա, իր անունն Ղարաճիկ ասեն... (Թղ. 101ա) Եւ հնդկաց բժշկապետին ասացին, թէ ձի ցաւու զեղ է, մենք ալ ի վարպետէ ինչ լսեցանք եւ փորցնցինք զայն, պրեցինք: Եւ ալլ զիտացիր, որ

րուս մի կա, որ Թր. փէղամպէր չիչէյի ասեն... Եւ բրժչկնին անթալայի սօտայ ասեն... Եւ ինքն ի հոռոսց երկիրն լինի, որ Գամրաց աշխարհն, եւ Մակեդոնիա լինի, ի Կօստանդինուպոլիսին քոլորն եւ ի Սեւ ծովն: Ասէ Ամիրտուրլէթ բժիշկն. Եւ պահաւար ծառայս ցտի ի այն տեղանքն եւ ի վերջ շատ արկի որպէս հնտի ճաւարն: Եւ Քրիստոսի փառք յաւիտեանս. ամէն:

զ. Թղ. 101բ. Պատմութիւն վասն հնոխ տէպէշիրին: Եւ զորոս սաեր են, թէ հնտի տէպէշիրն եղեք է...

է. Թղ. 101բ. Պատմութիւն վասն սրսրին, որ է հայկաւն: Սուսին հով է...

ը. Թղ. 101բ-102ա. Պատմութիւն վասն սապրին: Սապրն սուսամի պէս խոտի բամուկ է...

թ. Թղ. 102ա-102բ. Պատմութիւն վասն աքն աքիեօնին: Աքիեօնն՝ որ է զայսր խաշխաշին կաթն...

ժ. Թղ. 102բ-103ա. Պատմութիւն վասն փարփիեօնին: Ճարփիեօնն ինքն խեծ է, որ անծարութի նմանի...

ժա. Թղ. 103ա-103բ. Եւ դեղ: Վասն եղին պատմութիւն: Եղն Դ ցեղ կու լինի: Ասէ Պատենին, թէ յորժամ հիւանդանա, զօճն կուտէ...

ժբ. Թղ. 103բ-104ա. Պատմութիւն վասն մշկին, թէ քանի ցեղ է: Մուշկն որ իւրմէ լինի, մուշկն շատ ցեղ է...

ժգ. Թղ. 104ա-104բ. Պատմութիւն վասն աղիխտու: Եւ աղեւտուն յրպ. սալլ լապ ասէ, պր. րուպա...

ժդ. Թղ. 104բ-105ա. Պատմութիւն վասն աղաւնուն: Եւ աղաւնուն յրպ. համամ ասէ...

ժե. Թղ. 105բ. Պատմութիւն վասն սալորին, որ է դաւունն: Դամոնին պարանամ ասէ...

ժզ. Թղ. 105ա-105բ. Պատմութիւն վասն մըրտի տակին: Սահակն ասաց, թէ այն է, որ ի լերունին լինի...

ժէ. Թղ. 105բ. Պատմութիւն վասն աղբերանց արիւնին: Ինքն ի Յամանուն կղզին լինի...

ժը. Թղ. 105բ-106ա. Պատմութիւն վասն խնկին: Խունկն, որ է լուպան, որ է քուտուն...

ծք. Թղ. 106ա. Պատմութիւն վասն ղոյնին կողմում: Պապունճն, որ է ղեւանի խնծորն, որ է ղոյնին կոյսուն...

ի. Թղ. 106ա-106բ. Պատմութիւն վասն ղու ղուլաղուն (ղուգու ղուլաղի⁶): էի-մաւոյնն, զատնալեզու, զանադմակ...

իա. Թղ. 106բ. Պատմութիւն վասն ա-ղին: Եւ ասէ Դէոսկորիդոս, թէ աղն կա-պող է...

իբ. Թղ. 106բ-107ա. Պատմութիւն վասն Բեֆտին: Ի Կուռճիստան Ա տեղ մի կա, ի ջրհորէն կէլանէ...

իգ. Թղ. 107ա. Պատմութիւն վասն աղբ ղարհային: Վալբի Թարխսնէ տակն է...

իդ. Թղ. 107ա. Պատմութիւն վասն պալասանին: Պալասանն կրակն լնուն⁷ չի երի...

իե. Թղ. 107ա-107բ. Պատմութիւն վասն տարչիւնին: Տարչիւնն զսիրտն ու-ժողցնէ...

իզ. Թղ. 107բ. Պատմութիւն վասն շեֆերին: Շեֆերն կակոյցնէ գրեութիւնն...

իէ. Թղ. 107բ-108ա. Պատմութիւն վասն ծաքիւնին: Թէ զծաքիւնն մեկրով սնցնես...

իը. Թղ. 108ա. Պատմութիւն վասն տորոնին: Տորոնն⁸ որ է ֆուֆան...

իթ. Թղ. 108ա. Պատմութիւն վասն փլփուլին: Ֆլփուլն⁹ որ ֆուսնկ պիպես սաէ...

լ. Թղ. 108ա-108բ. Պատմութիւն վասն քարոյին: Քարոսն¹⁰ որ է նէխ ուրն...

լա. Թղ. 108բ. Պատմութիւն վասն քա-մունին: Քամունն¹¹ որ է քինուն...

լբ. Թղ. 108բ. Պատմութիւն վասն բուռիւթին: Քուռիւթն պր. կանդանա սաէ...

լգ. Թղ. 108բ-109ա. Պատմութիւն վասն բուռիւթին: Քուռիւթն յայտնի է որ Գ զեղ է...

լդ. Թղ. 109ա. Պատմութիւն վասն Բեպպեյին: Բեպպեյիւն զէտ ֆլփուլի պէս Հատկեւն է...

լե. Թղ. 109ա. Պատմութիւն վասն ղե-ւին սուսամին: Դեւիւն սուսամն զոր քաթ-իկ չիկտամին սսեն...

լզ. Թղ. 109ա-բ. Պատմութիւն վասն

վայրի հազարին: Վալբի Հազարն ասեն թէ ղկաթն...

լէ. Թղ. 109բ. Պատմութիւն վասն մա-տուտակին: Մատուտակն¹² որ է մա-րուխն...

լը. Թղ. 109բ. Պատմութիւն վասն պալսրու եղին: Պալսրու Լզն տաք է...

լը. Թղ. 109բ-110ա. Պատմութիւն վասն կուլիւմին: Կուլիւմն¹³ որ է Թառան...

լս. Թղ. 110ա. Պատմութիւն վասն սե-լսին: Սեխն հով է...

լսա. Թղ. 110ա. Պատմութիւն վասն տլլսին: Սոխն պր. փիպա սսէ...

լսբ. Թղ. 110ա-110բ. Պատմութիւն վասն տղտին: Տուլտն հով է...

լսգ. Թղ. 110բ. Պատմութիւն վասն փրփրեմին: Փրփրեմն¹⁴ որ է անմե-ռուկն...

խդ. Թղ. 110բ-111ա. Պատմութիւն վասն Էֆդիմոնին: Էֆդիմոնն¹⁵ որ է դո-ճամորու...

խե. Թղ. 111ա. Եւ յիշեմք ղսարդա-հար խոտն, զոր Դրիգոր Աստուածաբանն գովէ ի զիյն, որ ասին արեգական մայր: Նշանն այն է՝ Դ տեքեւ կու տայ, իսառ-նման տեքեւն սփռի ի վերայ ղտեքի...

լսզ. Թղ. 111բ. Եւ այս է մեկնութիւն Դիոնիսիոսի իմաստասիրի, որ ակամա-տես եղեւ համապիտւ ծաղկին, որ եւ քանալիք է ամենայն փակած քանի անու-շահոտ փուրաստանաց: Տեքեւն կանանչ եւ բոլոր է, որ ի ծախ ունի յաշն ի տե-քեւի Լեղերն կարմիր... Թէ ուղես որ զը-րտանես զնա, ի զիւրն մէծ խոթ, ի լնտն Դարունից, ի Կարնոյ զաղաքն, որ է էր-զրուժ, ի Բարդոյ լնտ, ի ձորն Մասանց, ի զաւտն Մասեաց, որ Հայք¹⁶ խախայ: Գնա զիտ ի զյուրն վարդաղայ. ի բլուրն լեռանց Գ վէժ կայ, ի մէջ վիճաց զտա-նես. ի սահմանն ինձորեց Գ ձոր կա խոր, ի հոն զտանես զճորճալի ծաղիկս...

13. Թղ. 112ա-116բ. Վասն գործաւո-րութիւն ղեղերոյս այս է. ԿԶ (= ԿԴ): Լատիֆ, որ է նուրբ. անոր ասեն, որ ղեւո մէր բնական տաքութիւն հասնի... (Վեր-ջիւ). Գիտացիք, որ այս է ԿԴ գործաւո-րութիւն ղեղերոյն:

Հմմտ. «Անգլոսաց Անպետ», էջ 15-20:

14. Թղ. 117ա-120բ. Ամբիղալիս, որ է դեղին սուսամն: Թէ՛ զինքն կանայքն մանոր ծէծէն եւ խմեն կամ մեղրով քաղուեն... (եւ քանի՛ մը այլ զեղեր, բալորն ալ «Անդիտաց Անպետէ»):

15. Թղ. 121ա-124ա. Վասն ոտից մաւուն անրժշկելի, դեղն այն է: Առ զշորուն չեն...:

16. Թղ. 124ա-128բ. Մանուն մուղաւի: Առ մ(օւր ատլէյմանի, օւղէլլիք, պատենի հունտ... (եւ քանի՛ մը այլ մաճունենք, հապեր, բալորն այլ «Ախրապատին»է):

17. Թղ. 130բ. Սախլը լէպլէպիյի շի-նիլու բերքիլ: Առ նօհուտ քիչ մի...: - Թղ. 131ա. Սիւտն եաղի չըգարւազ: 8 օկա սիւղէն 1 օկա եաղ չիլար... (այլ զրէն, շեղազիւ):

18. Թղ. 135բ. (Զորս տող յունատա-րարքերէն երդ մը): Կինէ կոյ կուլուա-տան օրտու...: - Թղ. 141բ. (Տան տող

յունատա-րարքերէն նամակ մը): Աղիլ ու սինաթու ինայէթու ֆանդան... (այլ զրէն):

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ

(Բուն յիշատակարանը կը պակսի՝ կայ հետեւեալ ծանօթութիւնը միայն, որ սա-կայն ռեւէ յիշատակութիւն չ'ընէր ձեռա-գրիս քուականի, տեղի եւ գրչի մասին):

Թղ. 35ա. Յայնուն Աստուծոյ, տէր իմ Յիսուս... որ տլեալ եւ կարողութիւն եւ իմաստութիւն իմաստասիրաց, որ ընտըր-եալ են եւ իմացեալ շնորհօքն Հոգւոյն Սրբոյ ըստածումն դեղոց ի վերայ ամե-նայն ցաւի... Եւ բարեխօսութեամբ սուրբ Աստուածածնէին եւ սուրբն Դուկաս աւե-տտրանէին, եւ սուրբն Պանդելիէուն ան-արժաթ բժշկին եւ սուրբն Կոդմաս եւ Դա-միէայնոս իմաստուն եւ խօստաճարակ ըր-ժըկաց. սոցին բարեխօսութեամբն յիշե-ցէք եւ դմեղ. ամէն:

(«Հանդէս Ամսօրեայ», 1941, էջ 99-105)

43

Բ Ժ Շ Կ Ա Ր Ա Ն

Ի ՇՈՒՄԷՆ

ՄՈՒՆՃՈՒՍՈՒՆ

ՌՄԿԸ - 1819

Թուղքֆ՝ 65: - Մեծութիւն՝ 22.5×17: Դրուքիւն՝ միասիւն, 19.5×14: - Տողֆ՝ խառն 24, 26, 29, 31 եւսին: - Նիւթ՝ Թուղթ բամպակեայ, ողորկ եւ պինդ: - Կազմ՝ յաթապատ խաւարաբտեայ, նո-րողուած: - Հանգամանք՝ առ հասարակ լաւ: Գործածութենէ վարի չըթունքները մաշած մասամբ: Կազմի նորուցման առ-թիւ սկիզբէն եւ վերջէն մէկական թերթ վաղեւուած կողքին: Վերակաշմուկու մի-ջոցին սկիզբէն քանի մը թերթերու ար-տաքին լուսանցքները կտրուած, տաանց սակարն մշառելու բոխանդակութեան: Տեղ տեղ էջերու յուսանցքներուն վրայ ա-ւելցուած են բազմաթիւ ծանօթութիւններ եւ յաւելումներ տարբեր զրիւններէ: - Մագաղաթեայ պսիպամակ՝ չունի: Դա-տարկ՝ Թղ. 1ա, 2բ, 57բ, 58բ-62ա, 65բ:

Գիր՝ հաստ նօտրդիր, սեւ մեյանոյլ, ան-խնամ: Կան նաեւ մի քանի շեղադիր էջեր (Թղ. 62բ, 63բ), ինչպէս նաեւ Թուղթ մը մանր նօտրդիր, նոյնպէս տարբեր զրէն գրուած (Թղ. 3): - Վերնագիր եւ Սկըզ-քնատառֆ՝ պարզ, սեւ մեյանոյլ: - Նկարք եւյն՝ չունի: - Ժամանակ՝ ՌՄԿԸ (1819), Յուլիս 22: - Գրիչ՝ Տէր Կարապետ քա-հանայ: - Տեղի՝ Մուշհուսուն (Կեսա-րիա): - Յիշատակարան՝ Թղ. 1բ: - Տե-ղեկութիւն՝ սեփականութիւն Օննիկ Յո-վուկիմեանի, ի Շումէն:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Մատենա է Անգիտաց Ամպետ բժշկա-րանը Ամիրտովլաք Ամասիացի բժշկա-պետին: Իր Յուստաքանիւն մէջ (Թղ. 4-5բ), որ խիստ աղաւաղուած է, կ'ըսէ.

«Շնորհիւ . . .

Օրհնենք դարարիչն Աստուած, թէ կամի
դրանս կատարել,
Դրեմք զընդհերուն անւանքըն՝ սկսեալ ի
այբուբենից,
Որ բժշկաց արւեստ եւ բարեր ի
օրհնութիւնէն,
Աւարտի սա հինգ լիցուա զՀայոց
թովականն ՇԱՀԻՆԷ:

Ի ժամանակի թագաւորութեան Իսմա-
յելոց ազգին Սարակինոսաց ի յազգէն
Յազարու, որ նազեալ էր թագաւորու-
թիւն Յունաց ի ժայրաքաղաքն Կոստանդ-
նուպօլիս, որ անխախտ եւ անասան կե-
ցեալ էն անդ բնակեալ չորստոնեալքն՝,
ի թագաւորութեան Սուլթան Մահմատ-
խանին եւ ի կաթողիկոսութեան Տէր Սար-
գլսին եւ պարտիարկութեան Տէր Նիկո-
ղայոսին ի յոսա Սուլթ Նիկողայոսին րա-
քանշկադործ հայրապետին, թարգմանե-
ցաւ այս զընդերս մէկ մէկ զօրութիւն ի

բազում ա[յ]լազգաց, ձեռամբ մեղաւոր
բժշկին Ամսոխացի Ամիրտովաքին՝ յի-
շատակ իւրն եւ ամենայն բրիտոնէից:
Եւ որք կարգան կամ յօրինակեն, յիշեն
Հայր մերիւ, եւ Քրիստոս յիշէ զինքըն:
Եւ զայս զիրս շինեցաք շատ րա-
սով . . . »:

«ՀԱՀԻՆԷ» (1549) Թուականը ուղղելի՝
«ՇԻՆԷ» (1478): Տե՛ս «Անգիտաց Ան-
պէտ», Վիեննա, 1927, էջ 1:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ

Թղ. 1բ. Գրեցաւ Բժշկարան զիրքըս
այս որ ի թվին Հայոց ՌՄԿԸ (1819) եւ
ի ամսեանն Յուլիսի ի եւ Բնին ու ի Կե-
սարիայ նահանգին եւ ի զիւրն Մունհու-
սունի, եւ անդ ծնեալ եւ սնեալ իրրու Տէր
Կարապետ քահանայի եւ նորին աշխատու-
թեամբն եւ նախ հրամանաւ Տեսուն ա-
րարչին սոյն զրդուկըս օժեալ եւ սուրբ
Աթիւն աւարեցաւ . ամէն:

(«Հանդէս Ամսօրեայ», 1939, էջ 85-86)

11

ՀԱՍԱԲԱԾՈՅ ԲԺՇԿԱՐԱՆ

Ի ՊԼՈՎԴԴԻՒ

Թուղթք՝ 131: – Մեծութիւն՝ 17.5×
11: – Թեքթք՝ 11. Ա-ԺԱ. խառն եւ պա-
կասաւոր (Ա-Բ 10-ական, Գ 12, Դ 16, Ե
14, Զ-է 16-ական, Ը 6, Թ 16, Ժ 10, ԺԱ
5): – Գրութիւն՝ միասին, 14×8: –
Տողք՝ 18–20: – Նիւթ՝ Թուղթ, միջակ
հաստ եւ ողորկ: – Կազմ՝ խաւաքարտեալ
հին կաշկպատ: – Մագաղաթեայ պահպա-
նակք՝ չունի: – Հանգամանք՝ գէշ չէ,
բայց քանի մը թղթեր մէջէն եւ վերջա-
ւորութենէն կը պակսին. չունի նաեւ
ճակատը: – Գիր՝ բոլորգիր միջակ, ան-
ճաշակ: – Սկզբնատառք՝ ընդհանրապէս
կարծիք մեկանով: – Ձարդանկարք եւլն՝
չունի: – Դատարկ՝ չկայ: – Ժամանակ
իւր ԺԸ–ԺԹ զգ. – Գրիչ եւ Տեղի՝ ան-
ծանօթ: – Յիշատակարանք՝ կը պակսին:

Տեղեկութիւնք՝ սեփականութիւն անձնա-
կանիս. դեռծ եմ չունի նոյն ազգայինէ մը
1939ին:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Մատենա է Հաւաքածոյ բժշկական
նիւթերոյ, զրի առնուած հայերէն եւ հա-
յատառ թուրքերէն ընդունեցով:

Ա. Թղ. 1–33բ. Մարդակազմութիւն
Արուսայիդ բժշկապետի: Կ'սկսի անխո-
րաղիք նախարանով մը՝ Թղ. 1ա–5ա
«Տօգրու վէ ուսույլ Փիբերիլէ սէլմէլէր
իլիմատար Կէփմիլիկ ուսթարդը . . . »:
Արուսեան եւ կ'սկսի բուն մարդկազմու-
թիւնը՝ յատկանշուած 17 զրուխներու (Ա-
ԺԷ): Սկիզբը՝ Թղ. 5ա «Նարա[ւ]տըլմիշի

պաշին լմնանքն: Սօյնէտի իլիմտար Գա-
լիանսս, քի եարաթը ալլա՝ն ինսանրն պա-
շի վէ ի թարաֆրնտէ միւղքէմ պէհնինի
կօտու...» Վերջը՝ «... ջլմի ջլսէթին
սպլլլլիի իւրէկզէն օրուր. վէ Գրիստոսի
մարգասիրին փառք. ամէն»:

Բ. Թղ. 45ա-57ա. Այս բաժինը կը
բաղկանայ յաջորդական 9 գլուխներէ
(ԺԶ-ԺԶ), քաղուածօրէն թարգմանուած
Ամիրտովյաթ Ամասիացիի Բժշկարանէն
(Հմմտ. «Ողուտ Բժշկութեան», Երևան,
1940, էջ 66, 68 եւի) :

1. Թղ. 34ա-38ա. Վասն տողուշու չօ-
ջուղին վէ եաշամանըն. ԺԶ: Պույուք Հէ-
քիմպաշի Գալիանոս դէգի, քի նէ սահէթ
քի մակսուտ տօղարսէ...

2. Թղ. 38բ-40բ. Ինսան քաքիեաթինի
պիլմէկ իշին. ԺԶ: Ինսան թէպէէթինի
բիթէկ իշին, քի իրմտար Հէքիմէր տէ-
միւլէր...

3. Թղ. 40բ-42ա. Ինսան քաքիեաթի ի-
շին. Ի: Տիւրքէն ինսան թարիեթի իւրէկի
սճակտիր...

4. Թղ. 42ա-47ա. Թանրմակ տամարի
վէ ցալիզին. ԻԱ: Ճալիհոս Հէքիմ տէմիշ՝
իւտէ բիր եահի զօսթէրիմ...

5. Թղ. 47ա-48բ. Այլ իմ կերպ. ԻԲ:
Ասացին Հէքիմենէր, քի պուշլաթ տիր
նշանէս սթմայ աղրիւրէր...

6. Թղ. 48բ-50ա. Պաշկայ քերթիպ.
ԻԳ: Տէտիւրէր Հէքիմյար, քի պօյյէ աղնայ
նէ վակրթ քի ինսան սաղ օրարսէ...

7. Թղ. 50ա-51բ. ԻԴ: Բիլմակ դօրօթ
պուտը իշին: Բիթմէկ ճալիզ գիր, քի ճէմի
տօղուշար...

8. Թղ. 51բ-52ա. ԻԵ. Տէտէլէր իլիմ-
լէր, քի Սառի մքարակ պուլար պէլ Էմր
պաեհին օլանակլար: Էվէլայ պու դուր...

9. Թղ. 52ա-57ա ԻԶ: Տամարլար իշու
կան ալմակ քի ցալ ալսըն: Էադմիւրէր
էսգի վէ նէի Հէքիմյար...

Գ. 57բ-99բ. Պու քիքապ տիր, քի ցալի
էտէր ցուլէ օթլարին, մէլ վալարին. վէ
մուհդէպէր դաշլարին, վէ սալրի իլան-
լարին քապիէրինի՝ իլիմտար վէր մէրի-

փէտ սահիպի հիւհամէլէրին թէճտուգ
էտիլէրի Գալիմնէ: Արլայ մէհուր պիր
մէվէ տիր. արապշայ անվրջիլ տէրլար...
(80 գլուխներու մէջ՝ Ա-Ձ, Կը խօսուի
զանազան քառերու, հունարերու, խոտե-
րու եւ անոնց բուժական յատկութեանց
մասին) :

Դ. Թղ. 99բ-131բ. Անխորագիր. Այս
բաժնին մէջ, որ հայերէն լեզուով է, 136
փոքրիկ գլուխներու մէջ (Ա-ՃԼՁ) Կը
տրուին նոյնքան դեղերու պատրաստու-
թեան կերպերը, որոնցմէ մի քանի հատ
կու տանք ստորեւ.

1. Թղ. 99բ. Ա. Վասն դալիեօն եա-
լըլի. ԻԵ տրամ խիժ, ԻԵ տրամ մօմ. սեւ
ձուլթով հալէ եղջուրին վրայ քսէ:

2. Բ. Վասն քիլօն շինելոյ. Ը. տրամ
խէժ, Ժ տրամ մօմ, ԺԲ տրամ սեւ չամիչ,
Ժ, տրամ սեւ ձուլթ. ալնշափ ձեծէ մին-
չեւ որ ըլնայ:

3. Գ. Վասն սրգէ մէլիէմին. Ժ տրամ
միւրտեսնիզ, Ժ տրամ ախլս, երկուք
միատեղ փոշի բրէ. յառաջ Գ թըքալ եռ-
ջուղ ալ կրէ. յետոյ քացախը կըքցուր
մինչեւ ըլնայ:

4. (Թղ. 100ա) Դ. Վասն եաղլամայ.
ԺԵ տրամ սապօն, Ժ տրամ ախլիւ. եր-
կուք միատեղ փոշի արէ. Ժ տրամ սնթիք,
Դ տրամ սիւլէմանի, գէլթին եաղիով մեռ-
ցուր. Բձ տրամ կարաք եղ հալէ. հալա-
նը մուր ալ լից, որ կապուտ ըլնայ:

5. Ե. Վասն դեղին մէլիէմի. Գձ տրամ
խիժ, Բձ մէթ. Ծ տրամ պալ մօմիով Կիլէ
քամէ:

6. Ձ. Վասն խառապ մէլիէմի. Լ. տրամ
խիժ, Խ տրամ պալ մօմի, Ե համանիւլայ,
Ծ տրամ սեւ ձուլթ. մէհէմ բրէ:

7. (Թղ. 100բ) Ե. Վասն կանաչ մէլ-
իէմին. Ծ. տրամ խիժ, ԿԵ տրամ գէթին
եաղի, ԺԵ տրամ պալ մօմի. կրակին վր-
այ կիւլ. վար առած Ժամանակդ տրիմ
[մ]ի քալմի ժէնգէն քանի պաղի նէ ցու-
նէ, յետոյ քամէ. (Եւնի) :

(«Հանդէս Ամսօրեայ. 1940,
էջ 248-250)

ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ի ՊԼՈՎԴԻԻ

ԺԸ-ԺԽ - XVIII-XIX

Թուղֆ՝ 185: - Մեծուքիւն՝ 11×8.5: Գրութիւն՝ միասին, 8:5×5: - Տողֆ՝ 16-17: - Նիւր՝ թուղթ րարակ, յղեալ: - Կազմ՝ խաւարտեալ, կաշեպատ: - Հանգամանֆ՝ զէշ չէ՝ ունի սակայն պտկասեր: - Գլխ՝ հօտրաղիւր, սեւ մեկնոյ: Սկզբնաւորութիւնֆ՝ ընդհանրապէս կարմիր մեկնոյ: - Զարդացիրֆ, Զարդանկարֆ, Լուսանցազարդֆ եւլն՝ չունի: - Թղ. 116ր եւ 120ր կան զոյգ մը աղիսահաձէ նկարիկներ՝ իւր բացատրական: Դատարիկ՝ Թղ. 182ր, 183: - Ժամանակ՝ սնկայտ, իւր ԺԸ-ԺԹ դար: - Գրիչ եւ Տեղի՝ անծանօթ: - Յիշատակարանֆ՝ չունի: Տեղեկութիւն՝ սեփականութիւն Տիգրան Մարտիրոսեանի ի Պոլսի:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Մատենա Վ Գերակամութիւն հայերէն լեզուի, տեսակ մը հաւաքածոյ քերականական, ուղղագրական, հոնորական եւ փոխաբայական դիտելիքներու: Կը բաղկանայ երեք մասերէ, իւրաքանչիւր առանձին թուարկել էջերով, որոնց երեքին ալ սկզբնաւորութեանց թղթերը կը պակսին մատենէս:

Ա. Մաս

Թղ. 1ա. Հարցմունք եւ պատասխանի գերակամութեան եւ գմտանց նորին, զորս սերտադարար ի միտ առնել պարտն աշակերտին յայսմիկ վայրի: Յաղագս մասանց բերակամութեան: Գլուխ առաջին: Հարցումն. Զի՞նչ է քերականութիւն: Պատասխան. է արհեստ ուղղապէս խօսելոյ եւ անխախտար շարադրելոյ...

Բ.

1. Թղ. 39ա. (Սկզբնաւորութեանը քղթերը՝ էջ 1-4 ինկած ըլլալով, կը սկսի էջ 5-էն): Հարցումն. Թի՞ պինչ իցէ րարուք ստեղծ: Պատասխան. է՝ ալն, որ դարպացեալ պերճացալանէ պրանս եւ զճառս իւր զեղեցկախօսութեամբ եւ յարմար պատճառներ րանականօրէն խօսելով...

2. Թղ. 43ա. Յաղագս մասանց հոնորութեան ի մասնաւորի: Հրց. Քանի՞ք եւ ո՞րք իցեն մասունք հոնորութեան ի մասնաւորի: Պտս. Են հինգ եւ են սոքա. դտումն, տրամադրութիւն, ճոխարանութիւն, յիշողութիւն եւ արտաբերութիւն...

Գ. Մաղ

1. Թղ. 75ա (Սկզբնաւորութեան 1-2 էջերը կը պակսին, կը սկսի դատէն թրուադրեալ էջ 3էն) ... Հանց է աստ կարճատաւար ցուցանիլ զշահաւետութիւնը, զոր փիլիսոփայութիւնն շնորհէ, եւ տայ մարդոյ: Աներկրայաղէս ճշմարիտ փիլիսոփայութիւնն շահաւետագունեց մարդոյ: Նախ տեսմ, թի՞ իցէ շահաւետագունեց մարդոյ ըստ որում է մարդ, քանիկ մարդն ունի զիմացողութիւն...

2. Թղ. 87ա. Պրակ երկրորդ: Թի՞ զինչ իցէ՝ ենքադրութիւն: Ենթադրութիւն է դրութիւն ձայնի՝ ի տեղոյ յաղագս իրի առ ի բաղադրութեան զինքն յաղագս եւ զիրե...

Թղ. 184-185. (Կայ ոտանաւոր մը) Երգ առ Սրբուհի Կոյսն Մարիամ ցաւագնալ վասն չարչարանաց միաձմի որդւոյ իւրոյ: Կայր առ խաչին մայր ցուաղին / Արտասուալից եւ արտապիւն...

(«Հանդէս Ամսօրեայ», 1943, էջ 41-42)

ՎԵՑՀԱԶԱՐԵԱԿ

Ի ՊԼՈՎԴԻՒ

Ֆիլիպի

1825

Թուղբք՝ 14: — Մեծութիւն՝ 22.5×16: Գրութիւն՝ Երկսին, 17×5, առնուած կարմիր շրջագծերու մէջ: — Տաղք՝ 26-27: Նկար՝ Թուղթ պինդ է և ողորկ: — Կազմ՝ կարուած տետրակի ձևով: — Մագաղաքեայ պահպանակով՝ չունի. սկիզբն ու վերջը մէկական պարագ թուղթ՝ որպէս պահպանակ և կողք: — Հանգամանք՝ լաւ: Գիր՝ հոտորդի, մանր ու զեղեցիկ, սև մեկանով: — Սկզբնագիրք՝ կարմիր մեկանով: — Դատարկ՝ Թղ. 4, 7ա, 8բ, 9-14: Նկարք՝ չունի: Ունի արեգակնացոյց սիրուն շրջանակ մը՝ դծուած (Թղ. 6ա): — Լուսանցադրոյ՝ չունի: — Փամանակ՝ 1825: — Գրիչ՝ Պետրոս զպիր Տէրեա Ստեփանեան Աղբիւնուպոլսեցի: — Տեղի՝ Ֆիլիպի (Պոլսի): — Յիշատակարանք՝ Թղ. 1ա: — Տեղեկութիւն՝ սեփականութիւն անձնականիս ստացած Լմ Տ. Վաղինակ աւագ քննչ Տէր Մինասեանէ ի Պոլսի:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Մատենան է՝ «Տետրակ որ կոչի՝ Վեց-հազարական: Եւ ըստ Հոլովաց արեգական»՝ անաւարտ:

1. Թղ. 1բ. «Այլ խրառք ըստ Հոլովաց արեգ: Ու պատուական եղբայր, գիտացիր զի արեգակն բարձրանայ յայրջն մինչև ցրքէն, և խնարհի ի բէյէն մինչև ցայրն. զի յորժամ բարձրանայ սկրսանի, լամէն որ հարով մի բարձրանայ, և ԹՃ աստճան և Զ ասպարէկ...»:

2. Թղ. 2ա-3բ. Արեգակնացոյց աղիւսակք. Խոյ, Յուլ, Երկաւոր, Խեցզիտին, Արիւծ Եւլն Եւլն, Մարտէն մինչև Փետր. ամիսներ...:

3. Թղ. 5ա. «Այլէն մուտ արա՛ չուրջն՝ աշուրէն քէն ԼԶ դիրն և ևն ալստքիկ, է՛ մարաւորաց ամէն...»:

Քերականութիւնս որ կոչի՝ է-գրեամբ զուգեալ ի Դաիթ անաղթ փիլիսոփայէ, և ի Հոռմ վարդապետէ որ կոչի անուն Փնիկ: ա, ե, է, ը, ի, ո, ւ. և ևն ալստքիկ զողին ալսպէս բանս դմիտս...:

4. Թղ. 6բ. «... Այս արուեստը ԶՈ (6000) — եակին է. զոր զովեց Անանիա Երիկուանցին և ասաց՝ դանձ թագուցեալ է ի տունն Թորդոմայ, զի մայր է սա ամենայն իմաստութեան՝ այս է թուոց աղբիւրն ամենայն իմաստութեան հանդերձ ամենայն արանամար (այսպէս), և զի տեսին զսա ճարտարն յունաց ի մերում... (անաւարտ ձգուած):

5. Թղ. 7բ-8ա6. Այբուբենական աղիւսակք:

ՖԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

Թղ. 1ա. Տետրակ որ կոչի՝ Վեցհազարական, և ըստ Հոլովաց արեգական: Զևոմար Անդրիանուպոլսեցոյ հանդուցեալ Տէրեա Ստեփանեան Վրժայ. իբրորց. Պետրոսին, 1825, 11/26, Գ Ֆիլիպի:

(«Հանդէս Ամսօրեայ», 1947, էջ 57-58)

ՍՏՈՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Ս. ԳԵՈՐԳ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

Ի ՊԼՈՎԴԻԻ

ՓԻԼԻՊՊՈՒՊՕԼԻՍ

ՌՈՒԼԷ - 1828

Թուրքի 12 (էջ 18) : - Մեծուքիւն՝ 27,5×19 : - Գրուքիւն՝ միասին, 16×10 : Տոգի՝ 23 (թղ. 3թ-6թ) և 34 (թղ. 7թ-11ա) : - Նիւք՝ Թուրքի, ընտիր և ոգորկ : Կազմ՝ խառնարանայ յաթակազմ : - Հանգամանք՝ մաքուր և յառաջանալու : - Մագաղաթեայ պահպանակ՝ չուծի : - Դատարկ՝ թղ. 1թ, 2թ և 12 - Գիր՝ բոլորգիր : - Զարդագիրք՝ 2-3 հատ դրութեան սկիզբը, պարզ թույնագիր և բոլորգիր, ոսկեգոծուած : - Զարդանկար՝ մէկ (թղ. 3ա), գուրկ արժէք : Գրիչ՝ Պետրոս զպիր Տէրեայ Ստեփանեան Աղբիւնուպոլսեցի : - Ժամանակ՝ ՌՈՒԼԷ (1828) : - Տեղի՝ Փիլիպպոպոլիս (Պլովդիւ, Ֆիլիպպի) : - Տեղեկութիւն՝ սեփականութիւն Ֆիլիպպի Ս. Գեորգ եկեղեցւոյ :

ԲՈՎԱՆԴԱՅԻՆԹԻՒՆ

Մատենա է՝ Ստորագրութիւն Ս. Գեորգ եկեղեցւոյ փիլիպպոպոլսոյ : Գրութիւնն ճակատը՝ առնուած սկաւակաձէ ոսկեգոծ չրճանակի մը մէջ՝ թղ. 2ա :

ա. թղ. 3ա-6թ. Վիպասանութիւն առման Սուրբ Գեորգ եկեղեցւոյ, որ ի Մակեդոնիա ի փիլիպպոպոլիս՝ ի ձեռաց ազգին Յունաց :

բ. թղ. 7ա-11թ. Ստորագրութիւն Սրբոյ եկեղեցւոյն, որ ի փիլիպպոպոլիս քաղաք՝ նորոգ կառուցելոյ, յանուն Սրբոյն Գեորգայ քաջամարտիկ զօրավարին Գրիստոսի :

ՅԻՇԱՏԱԿԱՆՔ

1. թղ. 2ա. . . ի նախկին զաղափարէ ընդարձակօրէն արաբելոյ ի Հաղար հարիւր քան և վեց (1677) Թուարեթեան Հայոց, ժողովեալ բարեխոսութեամբ ՂԵՆԱՐԱՅ ԵԿԵՂԵՑՈՅ, և զներդրութեամբ ընդ Աստուծոյ առաջնորդ և վերատեսուչ քաղաքիս, յամի Տեառն 1828, և ի Հայոց ՌՈՒԼԷ, Յունիս 16, ի փիլիպպոպոլիս, ընդ հովանեալ Սուրբ Գեորգ եկեղեցւոյ :

2. թղ. 6թ. . . Եւ անձն այն իմատասէր՝ զայս եղևութիւն ապա ի սիրդքանէ մինչև ցկատարած դովիլի և բարձրագոյն ոճով ոսկեռոյ շարադրութեան, նմանութեամբ և օրինակաւ զարդարեալ, ի սիրտական միլիթարան մատուցեալ անձանց այնոցիկ կարօտելոց՝ շարահիւսեալ է ի Հաղար հարիւր քան և վեց (1677) Թիւ Հայոց, և յկարելի ժԳ, ի կոստանդնուպոլիս, ի յետամտրան և կեղեցեոջ ամենասուրբ Աստուածածնի և միշտ անարատ կուսի :

Որ արդ, համառօտեալ ի վերութիւն իմացման հասարակօրէն յԱՆՈՒՐԱՆՈՒՊՈԼՍՈՅ ՄԵՆԱՐԱՅ ԵԿԵՂԵՑՈՅ, է Թիւ Հայոց՝ հաղար երկու հարիւր ԼՕԹԱՆԱՍՏԵՆ և ԼՕԹՆ (1828), և ի Յունիսի վեշտասաներորդն, ի փիլիպպոպոլիս :

Իսկ արդ, վերտին առ օրինակեալ սոյն սա ի նոյն օրինակէ անտի, Պետրոս զպիր Տէրեայ Ստեփանեան, բնիկ Անդրանուպոլսեցւոյ, ի Թիւ Հայոց՝ ՌՈՒԼԷ (1828) ին :

3. թղ. 11. . . Հուսկ ուրեմն արժանի տեսչիք յիշման ի բարի զՄԵՆԱՐԱՅ ԵԿԵՂԵՑՈՅ զնուստ հողի. և ըզնեղութեամբն Աստուծոյ առաջնորդ և վերատեսուչ քաղաքիս, որ ներկայ գտեալ նորոգութեան սրբոյ եկեղեցւոյս, գծագրեցի զհամառօտ ծանօթութիւնս : Խնդրեմ, որ զաղափարէ զսա, և ըզպօք յիշատակիս գրեցեց, և որ արասցէ՝ ըրվարձս ի Տեառն ընկալցի : Ի ՌՈՒԼԷ (1828), և ի Սկալեմբերի Ին, ի փիլիպպոպոլիս քաղաք :

Սոյն եկեղեցւոյս քաղաքեալ կառուար՝ Զաւարիա մաքրակոն վարդապետն մեր, ի իշման սրբոյ եկեղեցւոյս վերակոչեաց Տէր առ ինքն ի Սկալեմբերի ԻՍ, և ի Թուիս Հայոց ՌՈՒԼԷ (1828), յաւուր տօնի սրբոյն Գեորգայ :

1. Անհարկութիւն Երեմիա Զէլեպի Գեոմիւրթեանի :

քաջատրթ զորաւորին Քրիստոսի Տէառն մերոյ, որ եւ եղան առ զրան տաճարիս սրբոյ եկեղեցւոյս ի զիր հանդատեան՝ արժանաւոր իւրոյ հոգեջան երախտաւորացն, զոր Տէր ընդ սուրբս զասեացէ եւ կենդանի օրհնութիւնն ի մէնջ մի վերջացի. ամէն:

Իսկ աբղ, վերստին առօրինակեալ սոյնս ի նոյն օրինակէ անտի՝ ի յամենախոնարհ եւ նուաստագունեղ մարդչէ տեղոս՝ Պետրոս անուն եւեթ զպրէս Անգրիաճուպոյսեցոյ՝ յորդւոյ վաճառական Տէրեայ Ստեփանի հանդուցելոց ի Տէր.

Յամի Տէառն 1828, եւ Նոյեմբերի 7, ի սոյն Փիլիպ[պու]պոյիս բարեհաճաւ զաղաքի: Վերջ:

4. Թղ. 1ա (Տարբեր գրչով եւ քիմիական մատիոտով աւելի վերջէն գրուած է նաեւ հետեւեալը). Սուլթան Մեհմէտ Դ-ը գահակալեց յամին Քրիստոսի 1648. եւ Հայոց գաղթականութիւնը իւր գահակալութեան 27րդ տարին զաղթած է Բո-

լոնիոյ Քամէզ քաղաքէն Անգրիաճուպոյիս եւ անտի մաս մը՝ Յ. Պոլիս, այն է յամին Քրիստոսի 1675:

(Աւելի վարը՝ պարզ մատիտով). Հաս[տա]տույթիւն Օսմանեան կայսրութեան թուականն է 1299:

ԾԱՆՕԹ. — Մատենիս Ա մասը՝ «Վեպասանութիւն առման Սուրբ Գէորգ եկեղեցւոյ...» հրատարակուած է «Բաղմամբէ» մէջ (1927, էջ 238-239) Յ. Քիւրտեանի կողմէ՝ փրկականերով եւ պակասուոր: Հատուածներու մասնակի հրատարակութիւններ բրած են՝ Վահան Մանուէլեան («Շաւիղ», Վառնա, 1900, թ. 11), Թ. Թ[ագադրեան] («Տեղեկագիր Գրասիրաց եղբայրութեան», Յիւրիպէ, 1914) եւ Եր. եպ. Փէրտահմեան («Փ. Պոլսոյ Հայ գաղութը եւ եկեղեցին», 1929):

(«Հանդէս Ամսօրեայ», 1938, էջ 211-213)

48

ՀԱՒԱՔԱԾՈՅ

Ի ՊԼՈՎԴԻԻ

Կ. ՊՕԼԻՍ

ՌՄՀԴ - 1825

Թուղթք՝ 58: — Մեծութիւն՝ 18×12: Կազմ՝ հին կաշեպատ, ամուր: — Հանգամանք՝ լաւ: — Նիւթ՝ թուղթ սովորական: Տողք՝ խառն: — Գիր՝ նստրոյի: — Դատարկ՝ բոլոր Բ էջերը: — Սկզբնագիրք՝ զարդադիր, կարմիր մեյանով: — Փամանակ՝ ՌՄՀԴ (1825): — Տեղի՝ Կ. Պոլիս: Գրիչ՝ Բէմպէ Նադիր Օհաննէսեան, զուտորը մահտեօ Օհաննէս աղայի: — Յիշատակարանք՝ 10ա եւլի: — Տեղեկութիւն՝ սեփականութիւն անձնականիս. նուէր ըստացած եմ Տէր Աթանաս աւագ քսեյ. Այլ-վազեանէ ի Սոֆիա:

ԲՈՎԼՆԴԻՆՈՒԹԻՆ

Մատենա է Հաւաքածոյ - Տաղարան բանաստեղծական, հայրենասիրական երգերու եւ մէջ ընդ մէջ Օրինակեց նամակաց.

1. Տաղարան

ա. Թղ. 3ա. Գեղեցիկ եւ դու, դու-վելի...

բ. Թղ. 4ա. Լերիք եւ բոլորք, հո-վիտք ամենայն...

գ. Թղ. 10ա. Եկայք մանկուք ի զը-պրատուն...

դ. Թղ. 18ա. Թէպէտ եւ բաղմոք ցու-ցիս կորովի... (նոյնը՝ կրկ. Թղ. 26ա)

ե. Թղ. 21ա. Մշտապաղթ զթած Սուլ-թան Մահմուտ-խան...

զ. Թղ. 23ա. Եկայք դստերք ի դպրա-տուն...

է. Թղ. 25ա. Յարեալ Քրիստոս այսօր, աւետիք... (նոյնը՝ կրկ. Թղ. 53ա)

ը. Թղ. 28ա. Դուտոր ուսանող, մտիք այս ցուցակ...

բ. Թղ. 38ա. Առ ասկից ետեւ այլ օ-
րինակ մի...

ծ. Թղ. 40ա. Բանդ Հական հօր տեն-
դին...

ծա. Թղ. 43ա. Տիպ տենչալի արե-
ղական...

ժք. Թղ. 46ա. Պարծանք քաղաքաց
քաղաք մեծ Անի...

ժզ. Թղ. 47ա. Քաղցր տեսիլ արե-
ւան...

ժդ. Թղ. 48ա. Փեսան իմ դոչէ առ իս
ի յերկրէ...

ժե. Թղ. 51ա. Ոստ բարեկեղ, ճիւ
օրհնութեան մեծդ Ռուբէն...

ժզ. Թղ. 54ա. Առիւծ հօր Բաղրա-
տունի...

ժէ. Թղ. 55ա. Արժատ բարի, տունկ
օրհնութեան...

ժք. Թղ. 56ա. Շառաւիղ ընտիր տոհ-
մին Ռուբենեան...

ժք. Թղ. 57ա. Մաղիկ պայծառ, վարդ
թերաբաց...

ի. Թղ. 58ա. Փայլակնայալ սուսեր
աղղու...

2. Օրինակք մամականց թղ. 1ա, 5ա,
6ա, 7ա, 8ա, 9ա, 11ա- 17ա, 19ա, 20ա,
22ա, 27ա, 29ա-37բ, 39, 50ա):

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

Թղ. 10ա. Պատճառ ձեռագրոցս իմոյ
այս է, որ ի թուովս Հայոց ՌՄՀԴ (1825),
Մարտի 17ին, որ էս՝ մշտեսի Օհաննէս
աղայի դուստր Բէմպէ Նազիքս, ուսայ
զայս զիրս իմ հարադրոտ վարժապետէս,
վասն որոյ Աստուած կեանք տացէ, եւ
մտեսանոց ինձ պատճառ եկելոյ առ այս-
պիսի գործ իրթելոյ պատուական հօրս,
Աստուած ինքն վարձատրեսցէ, որում
վայելէ փառք... Նուաստ աղափին Բէմ-
պէ Նազիք: (Կրկնութիւններ՝ 1բ, 23ա,
30ա, 33ա, 36ա):

(«Հանդէս Ամսօրեայ», 1943, գջ 43)

49

ԳԻՐՔ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՇՈՒՄԷՆԻ

Ի ՊԼՈՎԴԻԻ

ՇՈՒՄԷՆ

ՌՄՀԵ - 1826

Թուղբք՝ 10: - Մեծաւքիւն՝ 37.5X
24: - Գրուքիւն՝ օկիդր Լրկսիւն, ընդ-
հանրապէս միասիւն, դանազան չափերով:
Տողք՝ խառն, միջին հաւուք 42: - Նիւթ-
թուղթ հաստ եւ ոլորիկ: - Կազմ՝ կողքը
ինկած, սոկուածի երեւոթիւն ունի: -
Հանգամանք՝ միջակ. չարունակութիւնը
կը պակսի: - Դատարկ՝ Թղ. 1ա: - Գիր՝
նտրդիր, վերջերք՝ չոզադիր, նոր եւ դա-
նտան զրիչներէ: - Զարդագիրք, Նկարք
մէջ՝ չունի: - Ժամանակ՝ ՌՄՀԵ (1826),
մէկ մասը աւելի նոր: - Տեղի՝ Շումէն:
Գրիչ՝ անյայտ: - Տեղեկութիւն՝ սեփա-
կանութիւն անձնականիս. ստացած եմ
Շումէնցի ազգայինէ մը:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Մատենան է Մանգրութիւն գիմնա-
կութենէ վարժարանն Շումլուու եւ գծա-
մանակէ եւ զպատմառաց սորին:

1. Թղ. 1բ. Որպէս երկիրս այս ընա-
կան, ի պտղաբերել իւր կախակայ կայ յետ
արարչին առաջնոյ պատճառին, ի ընա-
կան պատճառաց յարեկանի է ասեմ եւ
յանձնելոյ, սոյնպէս եւ բարոյական ձը-
կիրս ունենաւոր ազգ մարդկան յատաքինի
անձանց չարք յոյրաակար եւ զովելի քա-
ղաքավարութիւնս:

Ոյր վասն ոչ Լրբէք պակասեաց առ-
տուածային բարեբարութիւնն ընդ ամե-
նայն զարս զոմանս զքաջալերութեանց
հեղինակս յարուցանել յաշխարհի: Արդ,
եւ յայտմ դարու, յամի Տեառն 1826 Եւ
Հայոց ՌՄՀԵ, ի Հայրապետութեան առ-
տուածաէջ Գահին Տեառն եփրեմի, եւ ի
պատրիարքութեան աստուածակոյն քա-
ղաքին Տեառն Գարրիէլի, եւ Կոստանդի-
նուպօլսոյ պատրիարկ Տեառն Կարապետի
ածարանութեան բարունակաւոր, զարթոյց
Աստուած զճոյրի մշտաբ Սիմոնեան աղ-

նուպարմ աստուածասէր Ճանիկ ազգասէր ամիրայի Կոստանդինուպօլսեցոյ՝ ի զորդացոյն մանկանցս այսր քաղաքի (Շուլթայի) յուսումն Աստուածաշունչ զրոց, և հայրենի խոսակցութեան, որ որպէս Յովսէփն զհեցիկ տեսութեանն Աստուծոյ ի յեղիպոստս ապերձանիկ պանդիրտութեամբն յորդառատութեան ցուցաւ պատճառ տանր աշխարհի, և հայրենի զերդաստանին և ազգատոճի իւրոյ շինութիւն և փառք և պարծանք, սոյնպէս և աստուածասէրս և ազգասէր այս Ամիրայ, իրրու թէ սրտմութեամբ ցաւման ի խառնութեանց արքունի յարստոյ յայս վայր վտարեալ, ուր փոխանակ վրձնատութեան անձին, Աստուծոյ զօրացեալ, սրտապնդեալ, քաջակերալ, խրախուսեալ զազգին մերոյ ի շինանս այսր քաղաքի, որով և ամենեւին ի ձայն ցնծութեան առ Աստուած գոհութեամբ միարան սիրով ի նոյն կէտ քանի և արդեամբ ձեռս զորօք արկեալ, ըստ իւրաքանչիւրոցն յարեալութեանն աղիւսութեանց, օհտաւ քնձեռեալ, մուրճակս կնքեալ, և զյուսիս զրամոց մեծի համարոյ կուտեալ... Եւ ողորմութեամբ Տեառն անդրանիկ վարժապետն, որ և առաջնորդ եղև՝ Տէր Արքաիսմ ծառայոցն վարդապետն Կոստանդինուպօլսեցի ընդ հոգեծին որդոյն իւրոյ Տէր Յօշաննէս վարդապետ

ԹԻՂ

ԹԳ. 2ա. Յանկ պատճառացն առ ի յոյս տմման վարժատանս ըստ անուանց և ըստ օժտաց իւրաքանչիւրոցն: Արքաիսմ և Յօհաննէս վարդապետք վախճ արարին վարժատանս ազատ մանկանց — 10 նոր կտակարան մեծ, 1 նարեկ երկու էջով նոր, 100 Քերական:

ԹԳ. 2բ. 1. Պարսկերէն բառգիրք Պէդենան Յարութիւն ամիրայն: Մահտեսի Արքաիսմ ամիրայն Ալիճեցի — 1 Մէկնութիւն Մատթէոսի Աւետարանին արարեալ Յօշաննու երկկայսոյ, 1 Մէկնութիւն Դուկասի Աւետարանին արարեալ Իզնատիրոսի վարդապետի, 1 Մէկնութիւն երկոտասան մարգարէիցն արարեալ Ներսէսի Լամբրոնացոյն, 1 Յաճախապատում սրբոյն Լուսաւորչին մերոյ, 1 Ընդհան-

րական Ներսիսի Շնորհալոյն, Զօյն զիրք արարեալ Յակոբայ Մժրնացոյն: Եւ ին:

ԹԳ. 3ա. Օրինեալ Ճանիկ ամիրայ: (Կու տայ ցանկի նուիրում ըստ վրքերու) Եւ ին:

ԹԳ. 4. Երկրորդ վարժապետ վարժարանիս մահտեսի Սերօբէ Շուլթայի: Ի վերին տեսութեան հրամանէ անդրանիկ զատարարակ վարժարանիս Արքաիսմ վարդապետ, հոգեւոր ծնօղն իմ և ուսուցիչ, զինի երկոտասան ամ կրթելոյ զմանկունս քաղաքիս, ձանձրացեալ ի ծանրաբեռն աշխատութեանէ կրթութեան աճաս նստակաց ձերութեան ազգաւ, զնուատութիւն մեր ունելով յառաջողէմ զարդացեալ յաւակերտաց իւրոց միջի ի գիտութեան և ի զհեցիցիկն հայկաբանութեան, յառաջ արկեալ զմեզ տնկուոյ իշխանաց արժանաւալել յինի և բաւական ի դաստիարակութիւն և ի դաստատուութիւն, միարան հաճութեամբ կարգեցին զմեզ զաստաց վարժարանիս, յամի 1838, Յունիս 1, և յամի հասակիս, 18: Իսկ ի 1840, Օգոստոս 19, ի զնալ հոգեծնօղին իմում ի Պօլիս, միարան ընդ իշխանաց տնկուոյս, ինձ աւանդեալ զերեւոյ վարժարանիս վախճ արեալք ի զանցան ածանց: Են այսորիկ (Կու տայ ցանկը իրեն յանձնուած երկերու):

ՇԱՆՕՐԻՄ — 1. Սոյն ԹԳ. 4-ի զրոց ուսուցիչ Սերօբէ Էյաճ և նաև օրինակող մէկէ աւելի զբջարկերու, ինչպէս՝ Մէկնութիւն Երզնգ Երդոյն Սողոմոնի, 1835ին (Տաշեան, Յուցակ, Թիւ 16, էջ 123), Վարդանայ Մէկնութիւն Երդոյն Երդոյն, 1834 (Անդ, Թիւ 45, էջ 207-210), Ն. Շնորհալի, Ողբ Եղնիկոյ (Յուցակ Ջեռապրաց Մատենադարանի, Հար. Ա, Թիւ 3267, էջ 976) Եւ ին:

Ինչպէս այս, նոյնպէս յաջորդական էջերու մէջ կը տրուին նուիրարեւում մատնաներու ցանկեր, յանձնուած իրեր յաջորդ ուսուցիչներու կողմէ:

2. Մատենիս կից գտնուած է նաև Աստուածաշունչ մատենէ մը ինկած թուղթ մը, շեղադիր, 26×19 մեծութեամբ:

(«Հանդէս Ամսօրեայ», 1942, էջ 248-249)

ՀԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ Ի ՊԼՈՎԴԻՒ

Ֆեֆե

1863

Թուղթք 138: - Մեծութիւն՝ 23×15: Կազմ՝ խաւարութեան կիսակաշի: - Հանգամանք՝ լաւ: - Նիւթ՝ թուղթ սոփորական: - Տողք՝ 21: - Դատարկ՝ թղ. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 17 և 52-էն անդին, դործս ըլլալով կիսատ: - Գիր՝ չդադիր: - Ժամանակ՝ 1863: - Գրիչ՝ Նշան Մ. Շիշմանեանց: - Տեղի՝ Ֆիլիպի (Պլովդիւ): - Տեղեկութիւն՝ սեփականութիւն Պլովդիւի Գրասիրաց Եղբայրութեան մասնեակարանին: Թիւ ցուցակի՝ 2127:

ԲՈՎԱՆԴԻԱԿՈՒԹԻՒՆ

Մատենա է. Թղ. 4ա: «Ճարտասանութիւն համառոտ, արարեալ ի Նշան Մ. Շիշմանեանի, ի Ֆիլիպի, 1863, Յունվ. 1»: Կը սկսի:

Թղ. 9ա: «Ճարտասանութիւն համա-

ռոտ: Նախակրքանք: Հ. Խնչ և ճարտասանութիւն: Պ. Ճարտասանութիւնն իր բուն նշանակութեամբը՝ ճարտար խօսելու արհեստ կը ցուցանէ...»: Կը շարունակուի մինչեւ թղ. 32ա. «... Անձնիչ-խան է, որ բան մը ընտրութեամբ ու խորհրդով կ'ըլլուի և իր պորձողութեանը վրայ կ'իշխէ, երբ որ կարող է այն պորձը յառաջ տանելով կամ թէ իր ուզելովն անկից ետ կենայ. հարկա[...]»: Հետ կ'ընդհատուի, մնալով կիսաարտ:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ

Թղ. 2ա. Առ աղնիւ և ուսումնասիրալեբուն իւր Մկրտիչ Փ. Կարապետեան նուիրէ ի շնորհս ուսման երախտաց Նշան Մ. Շիշմանեանց:

(«Հանդէս Ամսօրեայ», 1943, էջ 44)

51

ՏԵՏՐ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆ Ի ԲՈՒԳԱՋ

ԲՈՒԳԱՋ

ԺԹ = XIX

46×30 մեծութեամբ լայնածաւալ տոմար մը: - Նիւթ՝ թուղթ: - Գրութիւն՝ միասին: - Գիր՝ չղաղիր, պարզ: - Խորագիրք՝ երկաթագիր: - Ժամանակ՝ ԺԹ դար: - Գրիչ՝ Մարտիրոս Կէնտիկեան: - Տեղի՝ Բուրդաղ: - Տեղեկութիւն՝ սեփականութիւն Բուրդաղի Ս. Խաչ Եկեղեցւոյն:

ԲՈՎԱՆԴԻԱԿՈՒԹԻՒՆ

Այս Տետրի վերջին էջերուն վրայ գըր-

ած է:

1. Տեղեկութիւններ Պուրկազի առեկալէն ու ներկայէն. Այտոս. Պուրկազի և Այտոսի պերեղմանաբարբուռն արձանագրութիւնները, որոնք անաղարտ մնացած են մինչև ներկայ թուականը. 20 Յուլիս

1901 թ. Քրիստոս (Հաւաքեց և գրեց Մ. Քէնտիկեան, ուսուցիչ Աղդ. Վարժաբանի): Ա. Այտոս (Հմտ. «Այտոս, անհետացած հայ դպրեկանութիւն մը», Բիւզանդիոն, Դ. տարի, Թ. 1189. 2 Սկստ. 1900): - Բ. Պուրկազ. Պուրկազի եկեղեցւոյ դատիթին մէջ զտնուող գերեզմանաբարբուռն արձանագրութիւնները (Հաւաքեց և գրեց Մ. Քէնտիկեան, ուսուցիչ Աղդ. Վարժաբանի, 20 Յուլիս 1901 թ. Քրիստոս): (Հմտ. «Բիւզանդիոն» Ե. տարի, Թ. 1466/1467, 25/26, Յուլիս 1901):

2. Պուրկազի Ս. Խաչ եկեղեցին, իր հին վիճակը, անուր և առաջնորդները (գրեւած Նոյնպէս Մ. Քէնտիկեանի):

(«Հանդէս Ամսօրեայ», 1943, էջ 44-45)

ՏԵՏՐ ՅՈՒՑԱԿԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Ի ՊԼՈՎԴԻԻ

ՊԼՈՎԴԻԻ

1917

Էջ Բ՝ 296-2: - Մեծութիւն՝ 31.5X22: Տող Բ՝ 33: - Կազմ՝ նոր կաշեպատ: - Հանգամանք՝ շատ լատ: - Կր պահպանուի մասնաւոր տուփի մէջ: - Գիր՝ շղագիր: Ժամանակ՝ 1917: - Տեղի՝ Պոլսի: - Գրիչ՝ Թ. Գ. Հ. (Թաղաւր Գ. Հինտրեան): Տեղեկութիւն՝ սեփականութիւն Պոլսի: Ի. Գէորգ Լեկեղեցեան:

ԲՈՎԼՆԴԻԱԿՈՒԹԻԻ

Մատենա ի Տետր ցուցակագրութեան Ս. Գեորգ Եկեղեցւոյ Ֆիլիպէյի, որ է «Ընդհանուր ցուցակագրութիւն Ս. Գեորգ Լեկեղեցւոյ անարժ կալուածոց, սրբազան անօթից և զանազան դոյց: Գրեցաւ ի ժամանակի Արք. առժամեայ Լեւոնդամ յանձնախմբի, առեւտրական Յովհաննէս Գամբարեանի, ատենադպիր՝ Պետրոս Տերտեբեանի, զանապետ՝ Թաղաւր Գ.

Հինտրեանի, ձեռամբ վերջեցնել օժանդակութեամբ քարտուղար Յարութիւն Սուքեանի, 1917ին,

1. էջ 1-13. «Փոխան յառաջարկ»: 15. «Ընդհ. ցուցակագրութիւն»: Ընդարձակօրէն կը խոսուի անարժ կալուածոց, անօթներու և գոյքերու մասին:

2. էջ 183-195. «Մագուսն Հայկական խեղրոյն», «Էդիսակ՝ Գեորգ ձ. վրդ. Ռուսոուէլեան (Հմտ. «Ռազմիկ», Յիլիպի, Թիւ 152-153, 19 և 23 Մարտ 1907):

3. էջ 196-232. «Ա. Պոստոյ առաջնորդ Գեորգ ձ. վրդ. Ռուսոուէլեանի և Պատրիարք Ներսէս արք. ի (վարժապետեան) միջև փոխանակուած թղթակցութիւններու և այլ գրութիւններու արտագրութիւններ՝ Հայկ խեղրոյ մասին»:

(«Հանդէս Ամսօրեայ», 1943, էջ 45)

ՏՈՄԱՐ ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ

Ի ՊԼՈՎԴԻԻ

ՊԼՈՎԴԻԻ

1812

Թուղթ Բ՝ 50: - Մեծութիւն՝ 21.5X11: Կազմ՝ կաշեպատ, հին և քայքայուած: - Հանգամանք՝ միջակ: - Նիւր՝ թուղթ ստիպական, զորչորակ: - Տող Բ՝ այլապահ: - Գիր՝ նստադիր: - Դատարկ՝ բաական չկէր մէջընդմէջ: - Ժամանակ՝ սկզբնաւորութիւն 1812 տարիին, կը շարունակուի մինչև մեր օրեր: - Տեղի՝ Պոլսի: - Գրիչ՝ սկզբնական՝ Յովհաննէս Ամարակուսեան: - Տեղեկութիւն՝ սեփականութիւն Պ. Մարտիկ Մեղրեանի ի Պոլսի, որ զայն ստացած է իր նախնիներէն:

ԲՈՎԼՆԴԻԱԿՈՒԹԻԻ

Մատենա ի Ընտանեկան Տոմար մը, որ 1812 տարիին սկսեալ արձանագրուած էն Ամարակուսեան զերգաստանի և յաջորդապէս ձեռնագրերու ու մահերը, ընդհանրական կարեւոր գէպքերն, հաշիւները և լին:

2. Թղ. 34-35ա. Ինքնակենսագրութիւն Գրիգորիս արքեպ. Յովհաննէսեանի (1827-1916), զորում 1889ին զորարար իր իսկ ձեռքով: Կան կենսագրական լրացուցիչ տեղեկութիւններ նոյնի մասին նաև Թղ. 35ա և 35բ:

(«Հանդէս Ամսօրեայ», 1943, էջ 43)

ՅՈՒՌՈՒԹ – ԳԻՐ

Ի Թ. ՊԱԶԱՐՋԻԿ

ՌՄԺԹ – 1770

Գալար՝ Թղթեայ՝ – Մեծուքիւն՝ 270×7, առնուած դեղին շրջագծի մէջ՝ – Նիւթ՝ թուղթ՝ – Հանգամանք՝ լաւ պահպանուած՝ – Գիր՝ հոտոլոր՝ – Խորագիրք եւ Սկզբնաւորութիւնք՝ կարմիր մելանով։ Նկար՝ 1․ կը ներկայացնէ շրջանակի մէջ առնուած ռաբբանդ շորս բոլորակներ, ընդէյուղեալ եւ զարդարուն, մէջք՝ խառն ի խուռն անուններ։ Միջակ գօրծ՝ – Ժամանակ՝ ՌՄԺԹ (1770)։ – Տեղի՝ անյայտ։ Ստացող՝ Մարգրիտ – Գրիշ՝ Անթոնի Աւրակում։ – Յիշատակարանք՝ զխառըը վերջնորոթեան։ – Տեղեկութիւն՝ սեփականութիւն Կարապետ Թաղւորեանի ի Թ. Պապարճիկ։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Գրութիւնս է Յուրուք-գիր (Համալիլ), որ կը բովանդակէ։

1․ «Հաւատով խոստովանիմ» աղօթքը։

2․ Գրիգորի Նարեկացւոյ աղօթքներէն երեք հատ։

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

1․ («Հաւատով խոստովանիմ»ի վերջաւորութեան)․ Անհուն մարդասիրութեամբ եւ ամենադօր կարողութեամբ Տեառն մերոյ եւ Փրկչին մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եղբցի պահպանութիւն հողւոյ եւ մարմնոյ Մարգրիտ Ժառայիս Աստուծոյ։

2․ (Աւելի վար)․ Եղբցի միշտ օգնական եւ պահպան ամենայնից հաւատացելոց․ եւ մանաւանդ զիւր Իսթրիկ Մարգրիտ Ժառայս։

3․ (Վերջաւորութեան)․ Գրեցաւ Համայնիս ՌՄԺԹ (1770) Փետրուարի Բին։ Եւ Անթոնի Ամբակումս պրեցի․ էս Հէմայնիս Մարգրիտին է․ ամէն։ Հայր մեր։ («Հանդէս Ամսօրեայ», 1942, էջ 248)

ՅՈՒՌՈՒԹ – ԳԻՐ

Ի ՊԼՈՎԴԻՒՆ

ՌՄՁԳ – 1834

Գալար՝ Թղթեայ՝ – Մեծուքիւն՝ 156×7 (առնուած կարմիր շրջագծի մէջ)։ – Նիւթ՝ թուղթ՝ – Հանգամանք՝ սկզբէն պակաս, տեղ-տեղ պատռուած եւ սիր-ջէն փակցուած։ – Գիր՝ շեղագիր, հաստ եւ անճաշակ։ – Նկարք եւ չունի։ Կան մի քանի անճոռնի զծագրութիւններ։ – Ժամանակ՝ ՌՄՁԳ (1834)։ – Տեղի՝ անյայտ։ – Գրիշ՝ Թուման՝ – Ստացող՝

Պատրոնէ։ – Տեղեկութիւն՝ սեփականութիւն Նապարէթ Նալբանճեանի ի Պոլսոյ։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Գրութիւնս է Յուրուք-գիր (Համալիլ), բաժանուած հետեւեալ մասերուն։

1․ «Երանեալ է աշխարհ, որ ոչ պնաց ի խորհուրդս ամբարշտաց»։

2. «Աուրբ Անտօն ևւ սուրբն Մեսիանոս ևւ սուրբն Գաբրիէլ Հրեշտակապետն Հրամանաւրն Երեսօսի ի լերինն էլեալ էին ևւ տոհն զձայն երեխային...»:

3. «Լո՛ւր, Աստուած, ազօթից իմոց ևւ հայեա՛, Տէ՛ր, յազօթս իմ...»:

4. «Աուրբն Պետրոս ևւ սուրբն Պոլոս ևւ սուրբն Շիլլա՛, զնացին առ Ճապրահան ևւ տեսին լալ մի նստեալ ի վերայ աւազոյ...»:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ

1. (վերջաւորութեան) *ՌՄԶԳ* (1834) Փետրվարի Գ օրին, ձեռագր. մեղաբար, մեղօք լի, ձեռամբ ոստրեալ Բուսայի (Թումայի^ո) <վայն> վայելուած տալլէ այս յոյս, այս զաւակ աճէն Պատրօնէին:

2. (Բոյոր մասերու վերջաւորութեան) Եղիցի զաւակ աճէն Պատրօնէին:

(«Համդէս ամսօրեայ», 1950, էջ 212)

56

ԳԻՐ ՕՐՀՆՈՒԹԵԱՆ ՅՈՎԱԿԻՄ ՊԱՏՐԻԱՐԳԻ

Ի ՊԼՈՎԴԻԻ

ԵՐՈՒՍԱՂԵՄ

ՌՄԼԶ - 1787

Հատու ևւ ողորի թղթէ պայար. Մեծութիւն՝ 142×46: — Գրութիւն՝ միասին, 87×36: — Տողք՝ 95: — Գիր՝ նօսրգիր, մեծ ևւ զեղեցիկ. ամբողջ գրութիւնն առնուած կարմիր յուանցազնէրու մէջ: — Խորան ևւ Զարդագիրք՝ ճակատը բազմապոյն ևւ ոսկեղորուզ խոշոր խորան մը (վերի մասն պնատուած՝ պատուած բլլալուն), վերը՝ Երկրոյն վարդապիր «է», տակը՝ Խաչելութիւն, տակի վար՝ զոյգ մը զեղանկար Հրեշտակներ՝ ոսկեճաճանչ բոյրակ մը (արեւաճէ) բռնած, մէջտեղը կարմազորած պատրիարքական կնիք: Այնպէս բազմապոյն ևւ զեղեցիկ թռչնապիր մը՝ «է», առաջին տողն նոյնպէս բազմապոյն ևւ ոսկեղ թռչնապիրով: Նկարք ևւ զարդապիրք՝ շատ սիրուն: — Ժամանակ՝ *ՌՄԼԶ* (1787): — Տեղի՝ Երուսաղէմ: — Տեղեկութիւն՝ սեփականութիւն Պ. Գէորգ Պալաճեանի ի Պրովգի:

ԲՈՎԱՆԴԱՆՈՒԹԻՒՆ

Գիր օրինոյքեան եւ Խրաւիրական, սիրոյն եւ ողբումի եւ աղեքսանաց Յովակիմ Պատրիարքի երուսաղէմի, գրուած *ՌՄԼԶ* (1787) թուին: Սկզբն է. «Եւ սուրբ ևւ

փառաւորեալ ... մեծի Մայրաքաղաքէս երուսաղէմի...: Եւ ի սոցին անարժան սպասաւոր ի Տէր Յովակիմ մեղսապարտ վարդապետէ ևւ պատրիարք սրբոյ բաղարիս երուսաղէմի...: Որպէս որ ամենայն տարի նոր ի նորոյ զայակասութիւն սրբոյ Աստուածաղիբ զերազան Աթոռոյս՝ հոգւոյ տանն ձերոյ, առատապէս կու լրցուցանէք ևւ կու հոգալք, հոգացէք յայսմ ամի ևւս զամենայն սիրտոյս սորա, յիշատակօք ևւ առատ ողորմութեամբ ... (էւյն): Այլ ևւս խնդրեմ ի ձէնք աղերսի, զի հոգեւոր սիրելոյն իմոյ սուրբ երուսաղէմի վէրի յոյնիմաստ Յարութիւն առնուածարան վարդապետին աշխատաւորի սրբոյ, Աթոռոյս, թեւ ևւ թիկունք լինիր ևւ յաւապէս տիրութիւն առնէք...»:

«Այնք» Պրեկատ օրհնութեան ևւ հրապարական, սիրոյն ևւ ողբումի ևւ աղեքսանաց զերս, ի վայելչաղարդ մայրաքաղաքս Սուրբ երուսաղէմ, ինչ հոյանեալ Սրբոյն Յակոբայ տիեզերածաղ սրբոյ ևւ մեծի զերազան առնուածաղիբ Աթոռոյս Ամենայն Հայոց, ի թուին *ՌՄԼԶ* (1787) յամենայն Սարտի Իէ-ին»:

(«Համդէս ամսօրեայ», 1943, էջ 45-46)

ԳԻՐ ՕՐՀՆՈՒԹԵԱՆ ԹԵՈԴՈՐՈՍ ՊԱՏՐԻԱՐԿԻ
Ի ՇՈՒՄԷՆ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

ՌՄԾԷ - 1808

Հաստ եւ ողորկ թղթի վալար. Մեծութիւն՝ 72×47: - Գրութիւն՝ միասին: - Տողք՝ 63: - Գիր՝ ~~մեծ~~ եւ ընտիր նոտրդիր: Զարդագիր՝ ճակատը թռչնագիր «է», տակը՝ մեծ կնիք պատրիարդական: Սկիզբն բաղմազն թռչնագիր ըր՝ «Ի», բաւական սիրուն: Մեծ մասն բառասկիզբներու՝ կարմիր մեկանով: - Փամանակ՝ ՌՄԾԷ (1808): - Տեղի՝ երուսաղէմ: - Տեղեկութիւն՝ սեփականութիւն պրն. Օննիկ Յովակիմեանի ի Շումէն:

ԲՈՎԱՆԴԱՎՈՒԹԻՒՆ

Գիր Օրհնութեան եւ շնորհակալութեան, գրուած ՌՄԾԷ (1808) թուին նորոսաղէմի Թեոդորոս պատրիարքի կողմէ առ Շումէնցիս: Սկիզբն է՝ «Յ սուրբ եւ փառաւորեալ...»: Իր օրհնութեանց շարքին կը յիշէ Շումէնի մէջ «Սրբոյ Տանս երախտաւոր, բաղմաշխատ եւ հա-

ւատարիմ դանձապետ սիրելւոյն մերում յԱստուծոյ օրհնեալ Մուրատ բարեպալտիդ...»: Ապա խօսելով նրոսաղէմի դանձանակի արդիւնաւորման մասին՝ կը շարունակէ. «... եւ ահա յայսմ ամի ըստ հանապազօրդական բարի սովորութեան ձերում գրոյլօր տար[ւ]ոյ նուէրս եւ զընծայս դանձանակի ողորմութեանց ձերոց՝ հաւաքեալ ի մի առաքեալ էիք հարիւր եւ քառասուն զոռւշ ձեռամբ դանձապետ Մուրատ բարխարիդ եւ Սուրբ նրոսաղէմ ծայրագոյն նուիրակի Կարապետ եպիսկոպոսին...»:

Վերջը՝ «Գրեցաւ Օրհնութեան եւ շնորհակալութեան զիրս ի վայելչադարձ մայրաքաղաքս Սուրբ նրոսաղէմ. ընդ հովանեաւ Սրբոց Յակոբեանց տիեզերափայլ Աթոռոյս Ամենայն Հայոց: Ի թուին ՌՄԾԷ (1808) Ապրիլի հսկին»:

(«Հանդէս Ամսօրեայ», 1943, էջ 46-47)

ԳԻՐ ՍԻՐՈՑ ԵՒ ՕՐՀՆՈՒԹԵԱՆ ԴԱՆԻԷԼ ՊԱՏՐԻԱՐԿԻ
Ի ՊԼՈՎԴԻՒՒ

Կ. ՊՈԼԻՍ

ՌՄԽԸ - 1799

Բարակ եւ ողորկ թուղթ, երկծալ: - Մեծութիւն՝ 47×35 ամբողջ. իւրաքանչիւր ծալք (թուղթ)՝ 35×23,5: - Գրութիւն՝ միասին, 21×17,5: - Տողք՝ 32: Գիր՝ նոտրդիր, ընտիր: - ձալատը՝ կնիք պատրիարդական բոլորածեւ, մէջտեղը՝ «Յս. ՔՍ» զրեքն ու նկարը. եզերքը՝ «Քս-ի ծառայ Դանիէլ վրդպտ. Պատրիարք Կոս. ՌՄԽԸ»: - Տեղեկութիւն՝ սեփականութիւն անձնականիս:

ԲՈՎԱՆԴԱՎՈՒԹԻՒՆ

Գիր սիրոյ եւ օրհնութեան Դանիէլ պատրիարքի Կ. Պոլսոյ, գրուած ՌՄԽԸ (1799) թուին ի Կ. Պոլիս: Սկիզբն է. «Յիսուսի Քրիստոսի ծառայ Տէր Դանիէլ արքեպիսկոպոս եւ շնորհիւ Սրբոյ Հոգւոյն պատրիարք մեծի մայրաքաղաքիս Կոստանդնուպոլսոյ. Յորմէ ժամանեալ հասցէ գիր օրհնութեան եւ նամակ պահ-

ժամանակ ճշմանե
լու և ժամանակս և ո
անելու ժամանակ
տնկելու և ժամա ն
ակիսելու պանկեալն
ժամանակակապանա
նելու և ժամանակ
բժշկելու ժաման
ակբանկելու և ժամ
անակ շինելու ժամ
անակ լալու և ժամ
անակ ծիծաղելու
ժամանակ կոծելու
և ժամանակ կաբա
ելու ժամանակ ճգ
ելու քաբինս և ժ
ամանակ ժողովել
ողջ քաբինս ժամ
անակ դիտելու արև
անելու և ժաման

ակ հետանալու յի
դիտելու և արևանելու
ժամանակ խնդրել
ողև ժամանակ կոր
ուսանելու ժամա
նակ պահելու և ժ
ամանակ արտաբ
հանելու ժաման
ակ պատուելու
և ժամանակ կաբ
կատելու ժաման
ակ լուելու և ժամ
անակ խաւելու
ժամանակ սիրելու
և ժամանակ ասելու
ժամանակ պատե
րազմի և ժաման
ակ խաղաղութե
լու քաբինս և ժամ
անակ պատուելու

պանութեան հնաւանդ ... սիրելեացդ իմաց՝ մաքրասուն Տէր Մարտիրոս եւ Տէր Մարկոս քահանայից եւ բարեպաշտօն խօնայ Մեկեան աղայիդ ... ծանուցումն լիցի սիրելեացդ իմոց ... » :

Վերջը՝ «Գրեցաւ սիրոյ եւ օրհնութեան նամակս ի ՌՄԽԸ (1799) ի Հոկտեմբեր իսկն ի Պատրիարկարանս Հայոց ի մեծն

Պօլիս, ընդ հովանեաւ հրեշտակապետ Սուրբ Աստուածածին եկեղեցւոյ» :

Կողքին՝ նոյն գրով. «Հասցէ թուղթս ի Եաշ, ի ձեռս Տէր Մարկոս Աւագ քահանային եւ Տէր Մարտիրոսին եւ Մեկեան աղային՝ բարեաւ» :

(«Հանդէս Ամսօրեայ», 1943, էջ 47-48)

59

ՇԱՀ ԻՍՄԱՅԻԼ

Ի ՊԼՈՎԴԻԻ

ԺԹ - XIX

էջք՝ 393: - Նիւթ՝ թուղթ: - Գրութիւն՝ միասին: - Դիր՝ նօտրդիր, բնտիր: - Կազմ՝ կաշեայ: - Հանգամանք՝ լուս: - Ժամանակ՝ հաւանաբար ԺԹ դար: Գրիչ եւ Տեղի՝ անծանօթ: - Տեղեկութիւն՝ սեփականութիւն երուանդ Գրքէ-սէլեանի ի Պլովդի:

ԲՈՎԱՆԴԱՅՈՒԹԻԻՆ

Մատենաւ է «Շահ Իսմայէլ ի Կիւլիւ-գար, Զէյնան Էսման... Հէգղա Քիթապի տէրտիմէնտ աշրքարբն»: Հալատառ թուրքերէն:

(«Հանդէս Ամսօրեայ», 1943, էջ 44)

60*

ՇԱՐԱԿՆՈՅ

Ի ՎԱՌՆԱՅ

ԺԷ - XVII

Թուղթ՝ 431: - Մեծութիւն՝ 14,5×9,5: - Գրութիւն՝ միասին, 10×6: - Տողք՝ 20: - Նիւթ՝ թուղթ: - Կազմ՝ տախտակեայ, կաշեկազմ: - Մագաղաթեայ պահպանակ՝ սկիզբը միայն 2 հատ (խրականին մէջ 1 թուղթ, կէսէն կտրուած), երկսիւն հին մետրոպեան երկաթապիտ Աւետարանէ: - Հանգամանք՝ կիսաբալթայաւուած, ետեւի կողքին եւ կոնակի կաշին ինկած, կը մնայ սկիզբինը միայն, փոքր ինչ ցեցակեր: Ձեռագիրը ընդհանուր առմամբ պահպանուած, կան ստեղծման մի քանի թերթեր ինկած, վեր-

ջատութեան պակասաւոր: - Դիր՝ բոլորդիր, սեւ մեխանով, բնտիր: - Սկզբնագիրք՝ ցարդաղիւրք, կարմիր մեխանով: - Խորանք՝ թղ. 2ա: - Ժամանակ՝ իբր ժէդ.: - Տեղի, Գրիչ՝ անծանօթ: - Յիշատակարանք՝ նոր թղ. 108բ, 144բ, նորադոյնը՝ թղ. 1ա: - Տեղեկութիւն՝ սեփականութիւն Ս. Սարգիս եկեղեցւոյ, Վառնայի:

*) Թիւ 60էն սկսեալ՝ ցարդ շհրատարակուած ցուցակագրութիւններ են:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Մատենա է Շարակնոց.
Մկրտչ. թղ. 3- «Երգեցէք որդիք Սիո-
նի...»: Վերջը՝ թղ. 426բ. «Նախեցարուք
ժողովուրդք ի սբանչելիս Աստուծոյ,
բանդի ի քեզ»։ (Մնացեալը ինկած)։

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

1. Թղ. 108բ. Նուիրեաց Յ. Բ. Եա-
ղուպեան կեսարացի։

2. Թղ. 144բ. Սրտագին Նուեր առ Պա-
տրիարքարանական քանգարան Հայոց ի
Ս. Երուսաղէմ. Նուիրեաց Յակոբ Բ. Եա-
ղուպեան Վառնա. — Տօլէն Զիֆթլիք, յա-
միս 1936, Պուկպուիա։ Մնեալ ի կեսարիա
յամի Տեառն 1862։

3. Թղ. 2ա. Կը Նուիրեմ Վառնայի Ս.
Սարգիս Եկեղեցւոյն 20 Հոկտեմ. 1969.
Տօլէն Զիֆթլիք — Յակոբ Բ. Եաղուպեան։

61

ՆԵՐՍԷՍ ՇՆՈՐՀԱԼԻ ՈՂԲ ԵԴԵՍԻՈՅ

Ի ՎԱՌՆԱՅ

ԺԹ — XIX

Էջք՝ 106։ — Մեծութիւն՝ 17×11։ —
Գրութիւն՝ միասին, 12×8։ — Տոգք՝ 20։
Նիւթ՝ թղթեայ։ — Կազմ՝ խաւաքա-
տեայ, պահպանուած։ — Մագաղաթեայ
պահպանակ՝ չունի։ — Գիր՝ նօտրգիր։ —
Ձարդանկարք եւյն՝ չունի։ — Ժամանակ՝
ժ.թ. դ.։ — Գրիչ, Տեղի եւ Ստացող՝ ա-
ծանօթ։ — Յիշատակարանք՝ չունի։ —
Տեղեկութիւն՝ սեփականութիւն Ամիր-
խանեան քոյրերու, ի Վառնայ։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Մատենա է Ողբ Եղեսիոյ.
Էջ 1. (Բոյորգրով) Տեառն Ներսէսի
եղբոր Տեառն Գրիգորիսի Հայոց կաթո-
ղիկոսի Բան քարառական, / Ձափեալ
տաղիւ Հոմերական, / Խօսեալ քանիւ աղ-
քերկական, / Վասն Եղեսիոյ մեծի առն-
ման / Ի բուականի հինգհարիւրի / Եւ
իննսուն ընդ երեքի, / Ի քսանն երեք Դեկ-
տեմբերի, / Յերբոր ժամու օր շաբաթի։
(Տակը նօտրգրով) Ողբացէք, եկեղեցիք,
հարսուք վերին առագաստի, / Դորք եւ
եղբարք իմ սիրելիք, որք յընդհանուր
կողմ աշխարհի...

62

ՔՐԻՍՏՈՆԵԱԿԱՆ

Ի ՎԱՌՆԱՅ

[ՎԱՌՆԱՅ]

ԺԹ — XIX

Էջք՝ 101+30+4։ — Մեծութիւն՝ 20.5
×16.5։ — Գրութիւն՝ միասին, 17.5×
14.5։ — Տոգք՝ 19։ — Նիւթ՝ թղթեայ։ —
Կազմ՝ ամուր, նոր։ — Մագաղաթեայ
պահպանակ՝ չունի։ — Հանգամանք՝ լաւ։
Խորանք, Ձարդանկարք՝ եւրոպ. չունի։ —

Գիր՝ չկապեր, սեւ մեկնուով, գրուած
արեւելահայերէնով։ — Ժամանակ՝ ժ.թ.
դ.։ — Գրիչ՝ Աբրահամ Մալիքխանեան։ —
Տեղի՝ հաւանաբար Վառնա։ — Յիշատա-
կարանք՝ չունի։ Աւելի նորը սկզբի յա-
ւելյութեան թղթին վրայ։ — Տեղեկու-

քիւմ* սեփականութիւն Ամիրխանեան
քոյրերու, Վառնա:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Սատեանս է Քրիստոնէական եւն:

1. Ա. մաս՝ էջ 1-100. Քրիստոնէական,
հարց-պատասխանի ձևով:

էջ 1-2. Ներածութիւն. 1. Հարց.
Սարգէն ի՞նչ պէտք անէ, որ փրկվի եւ ա-
պրի: Պատ. Պէտք է որ նա սովորէ ա-
ռաջ...:

2. Բ. մաս՝ էջ 1-30. Սրտի պարզ խոս-
տովանութիւն Յիսուսի Քրիստոսի չար-

չարանաց եւ մահուան վերա. Երբ. ԺԲ, 2:
... Բեզ Տէր Աստուծոյդ եւ հաւատաւ...:

3. էջ 31. Մ. Նալբանդեանի Ազատն
Ստուած ոտանաւորի ընդօրինակութիւ-
նը, տարրեր զըջէ:

ԹԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

1. Սկզբի յաւելումական թղթին ճա-
կատը, տարրեր զըջէ. «Այս կիրք պատ-
կանի Խորայն Տէր Ղուկասեանցին»:

2. Վերջին էջը. «Յարգելի հայր իմ
Դանիէլ-Բէկ Տ. Ղուկասօփ, բ. ք. Ղարս»:
Նոյնը ուսուերէնով:

63

ԱՂԲԻՒՐ ԲԱՅԵԱԼ ԵՒ ԿՏԱԿ ԶԱՐԶԱՐԱՆԱՑ

Ի ՎԱՌՆԱՅ

[ՎԱՌՆԱ]

ԺԹ - XIX

Էջ՝ 131: - Ընծութիւն՝ 23×17: -
Գրութիւն՝ Ժապիւն, 18×12: - Տղա՝ 33:
Նիւթ՝ Թղթեայ: - Կազմ՝ Խաւարտեայ,
մրան կանգաւոր: - Մագաղաթեայ պահ-
պանակ՝ չունի: - Հանգամանք՝ յաւ: -
Դիր՝ Նոտրդիր, սեւ մեյնով, խորագիր-
ները կարմիրով: - Խորանք, Լուսանցա-
գարդէ. Նկարք եւն՝ չունի: - Դատարկ՝
սկիզբը 1 եւ ետեւը 6 թուով: - Ժամա-
նակ՝ ԺԹ Գ: - Դրիչ՝ Տէր Յարութիւն
քնն. (Արիկեան): - Տեղի՝ մատահորէն
Վառնա: - Յիշատակարանք՝ էջ 1: - Տե-
ղեկութիւն՝ սեփականութիւն օր. Աշխէն
կար. Փափագեանի, ատամնաբուժուհի ի
Վառնա: Ժառանգած է իր մեծ հորմէն,
Տէր Յարութիւն քնն. Արիկեանէ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Սատեանս է Աղբիւր բացեալ Պետրոս
Աղամայեանի (էջը 1-102) եւ Կտակ չար-
չարանաց Յակոբ Նալբանդէ (էջը 103-131):

1. էջ 1. Առ ընթերցողս յաղագս առա-
ջիկայ Առաքել: Կանխարարաւ... (էջ
5) ... զգուշ զառակօքն Քրիստոսի հեր-
ձուծողը յոմանս մաքաւոն, բայց մէք ոչ

յոմալք բերաք զկարծիս նոցին... Սակայն
մօրս մերոյ սուրբ հաւատոյ մեծի Աթո-
ռոյս էջմիածնի քաղքարտուղար եւ զրա-
դիր յՕշականցի Տէր Երեմիաս աստուա-
ծիմաստ մարդապետն զեղոյ առականս
Քրիստոսի աղերս մատուցեալ խնդրեաց
ի մէնջ ի մի ժողովել զամենայն առական
աւետարանական համառօտ բացատրու-
թեամբ ի յոսումն իւր, եւ փափագողաց:
Իսկ մեք թէպէտեւ չէաք այսմ յաւական,
բայց զի մի անկցուք ի զատաստան ըստ
բունքարաթարց ծառայիցն, ապա ինե-
ցաք ի Հոգին Սուրբ եւ ի տեսութիւն աս-
տուածարանից, ժողովեալ զամենայն ա-
ռական միադրեցաք ի սոյն մատենի կար-
ձառօտ տեսութեամբ, յորում թէ զոցին
բանք սիտանիք՝ ի հոգւոյն են պարկեւք,
իսկ եթէ անպիտուն՝ ի մերոյս տկարու-
թիւն տալով զայն: Ողջ լերուք ի Տէր.
ամէն:

էջ 6. Ձերում աղնութեան ծառայ
պատրաստական Պետրոս մարդապետ Ա-
ղամայեան ի Նալբանդեան հաւանքէն, որ
եղեւ պատմաւոր զըջոյս արարման:

(Կարմիր մէյնով) Յորդորակ առա-
կաւոր բանիս Քրիստոսի, ոտանաւորեալ

շինողի գրքոյն ի վերայ տառից անուան իւրոյ: Պարտ է գիտել մարդոյ դիմաստ եւ դճանճար...

Յաղագս Հաշտութեան. Գլուխ առաջին: Տէրն մէր Յիսուս Քրիստոս միջնորդն հաշտութեան... (եւ այսպէս նիւթը կը հասնի մինչեւ էջ 100):

էջ 101. Ցանց գլխոց Մեկնութեան Առակացն Քրիստոսի, թուանշանի երեսաց գրոյն եւ զլխոց (գլ. Ա-Գ):

էջ 102.

Ի կատարումն սոյն մատենի
Յանկ համառօտ կցեալ դնի,
Հեղինակի եւ գծողի,
Յաղթաւ արժան յիշատակի,
Անուանք նոցին միշտ յիշեացի,
Յընթերցողացդ գլխի տառի:

Արարեալ Տեառն Պետրոսի արքեպիսկոպոսէ նախիջեանցոյ բազմահանճար

գիտնականի Ազաւակեան, որ է Փերքում կոչեցելոյ, ի շահ է յօդուտ ազգիս Հայկազունոյ, եւ մանաւանդ սոյսաւուրաց լանից կենաց, ի փառս մեծադոյնս Աստուծոյ, եւ ի պատիւ ամէնօրեանս սուրբ Աստուածածնի՝ մօր Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եւ միշտ կուսի: (Ապա կը սկսի Կտակ Զարչարանաց-ը):

2. էջ 103 [Յակոբայ պատրիարքի նախեան] Ոգր եւ սուգ վասն մեծի աւուր Խաչիութեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եւ Աստուծոյն մերոյ: Օրինեա՛լ ինձ Հոգիւ Սուրբ Աստուած: Ով ամենաչքնաղ եւ զեղեցիկ հարաղ... (վերջ էջ 131):

ՅԵՇԱՏԱԿԱՐԱՆ

էջ 1. Կլոր կնիք մը, 1.5 սմ տրամագծով, որ կը կարդացուին «ՄՏ. Տր. ՅԱՐՈՒԹԻ. 1849»:

64

ԿԵՐԱԿՈՒՐ ՔԱՀԱՆԱՅԻՑ

Ի ՎԱՌՆԱՑ

ՎԱՌՆԱ

1853

էջք՝ Դ + 108: - Մեծութիւն՝ 24,5×17,5: - Գրութիւն՝ 18,5×12: - Տոգէ՝ 23: - Նիւթ՝ թղթեայ: - Կազմ՝ չուշի: - Մագաղաթեայ պահպանակ՝ չուշի: - Հանգամանք՝ յաւ պահպանուած: - Գիր՝ չեղապիր, սեւ մեկանոյ: - Խորանք, Լուսանցազարդէ եւրի՝ չուշի: - Ժամանակ՝ 1853. Սեպտ. 1: - Գրիչ՝ Տէր Թարութիւն ԲՆԵՅ. Վատնայի (Արթիկեան): - Տեղի՝ Վատնա, ընդ հովանեաւ Ս. Սարգիս Եկեղեցւոյ: - Յիշատակարանք՝ բուն գրչինք՝ էջ Բ. նախազարդութիւն՝ էջը Ա, Գ, Դ: Տեղեկութիւն՝ սեփականութիւն Օր. Ալլիւն Կար. Փառադեանի, ատամնարուժուի ի Վատնա: Ժառանգած է իր մեծ հօրէն՝ Տէր Թարութիւն ԲՆԵՅ. Արթիկեանէ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Մատենան է կերպուր Բախանայից Բովիան Պօնայի կարտիմայի:

էջ Ա. Կերպուր Քահանայից: Թարգ-

մանեալ լատնագրոյն ի Լատին լեզուէ ի Հայ բարբառ ի ձեռն վարդաբան ուրումն կրօնաւորի:

Եւ ապա հրամանաւ Տեառն Ստեփաննոսի առաքելապետի արքեպիսկոպոսի Զմիւռնոյն նոր շարագրեալ ըստ հայկաւանութեան կարգի յաւելմամբ ի նոյն եւ այլ եւս վկայութեանց եւ թացատրութեանց ի Միքայելեան Տ. Յովիան վանանդեցի վարժապետ քահանայի Զմիւռնոյ Ս. Ստեփաննոս եկեղեցւոյն ի հոգեւորապէս ճաշակումն դասուց քահանայից: (Տարբեր մեկանոյ) 1822, ի 16 Յուլիսի:

Իսկ այժմ նորոգ ընդօրինակեալ ի ձեռն նորին ինքեան Տէր Զովիաննու վանանդեցւոյ, ի բարեաւ վայելումն հոգեւորաւոր ինքնուրոյն Մշու Ս. Կարապետի արդիւնաւոր նուիրակի Տ. Մկրտիչ քաջաբարդ ծառայողին վարդապետի, ի յիշատակ հիմնաւոր մտեւրմութեան, յորում Տէր տացէ հարուստ ամօք վայելի:

(Տարբեր մեղանով) 1824 Ապրիլ 25, ի պարտան Ձմիւռնիւն :

Էջ Բ. Արդ Հրամանա յիշեալ Տ. Մը-կըրտիչ Մ. վրդ-ի եւ արժանապատիւ Ա-ռաքնորդի մեծին Սլլատալ, վերստին օ-րինակեցի զբնա իմով, ի վայելումն իսկ անարժան Տէր Յարութիւն քահանայիս Վառնեցւոյ : (Կնիք) Մ Հ Տր. Յարութ. 1849 :

1858 Սեպտեմբ. 1, ինչ հոգնեաւ Ս. Սարգիս Եկեղեցւոյ ի վառնալ :

Էջ Գ. Պատկազարդ երջանիկ Տ. Ստե-փաննայի բարեկարգ արքեպիսկոպոսի մե-ծին Ձմիւռնոյս եւ համայն միճակաց սո-րին ուղերձ նուիրանաց պատկառաւոր իմն խոնարհութեամբ :

Հրամանացն վեհազուեցի զօրինաւոր եւ զկարելին պատուիրողաց, զհպատա-կութեանն քերէլ հանդէս օրէնք ստորա-դրելոց : Քանզի հեղինակութենէ Ամենա-

տեառն հաստատուն Հրամանա սրբազան Պօղոս ունկնդիր լինել առաջնորդաց եւ հպատակութիւն ցուցանել, պատուէր ա-ւանդէ . . . :

Էջ Դ. . . Բազում ակնածութեամբ նը-ւիրեալ, յանձնեմ լիահանճար իմաստու-թիւն Ձեր ղատատունի եւ մնամ համակ րարեմադթու դերջանիկ կենաց, եւ յա-մենայն սրտէ քաղմերանութեան Ձեր Սրբաբնութեան նուաստել ծառայ Միւր-զայեան Տէր Յովհան վանանդեցի վար-ժապետ քահանայ Ձմիւռնոյ Ս. Ստեփան-նոս Եկեղեցւոյն :

Բուն նիւթը կը սկսի էջ 1-էն եւ կը հաննի մինչեւ էջ 106) :

Էջ 1. Յազպա պատուայ քահանայից : Գերազոյն եւ յոյժ պատիւն քահանայա-ւոր . . . :

Էջ 107-108. Յանկ ղլխոց տետրա-կիս . . . :

65

ԳՐԻԳՈՐ ՓԵՇՏԻՄԱԼՃԵԱՆ, ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ Ի ՎԱՌՆԱՅ

ՎԱՌՆԱ

ԺԹ - XIX

Էջ Բ' 18+2: - Մեծութիւն՝ 27X22: - Նիւթ՝ Թղթեալ: - Կազմ՝ կողք չունի: - Հանգամանք՝ մաքուր պահպանուած: - Գիր՝ շեղադիր, սև մեղանայ: - Մագա-ղաքեայ պահպանակք, նկարք, Ջարդա-նկարք ևւրն՝ չունի: - Ժամանակ՝ ԺԹ Գ: Գրիլ՝ Տէր Յարութիւն քհնյ. Վառնայու (Արիկեան): - Տեղի՝ պատահօրէն վառնա: Յիշատակարանք՝ էջ 19: - Տեղեկութիւն՝ սեփականութիւն Օր. Ալիէն Կար. Փա-փապեանի, ատամնարուժուհի ի վառնա: Ժառանգած է իր մեծ հօրէն՝ Տէր Յարու-թիւն քհնյ. Արիկեանէ:

ԲՈՎԱԼՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Մատենա է՝ Գայտարաբուքիւն եկե-ղեցւոյն Հայոց առ պառակտեայս ազգին իւրայ. Յօրինեալ ի Պ. Գրիգոր Կարէ փեշ-տիմալեան. 1819:

Իսկ զպուշտութեամբ ընդօրինակեալ ի Տէր. Պ. Գալուստ Կարէ, ի վայելումն

չնորհաւոր Մկրտիչ ծայրագոյն վարդա-պետին Պօլսեցւոյ եւ առաջնորդ Ռումե-լիւ եւ Վալաքիոյ. 1840, Հոկտ. 16:

Էջ 1. (Հայատառ Թուրքերէն) Հայոց եկեղեցիին պէյան նամէսի ճիւմլէ քրիս-տոնեայ եղբայրարայ: Մալիմ օլա քի Հայատառնեայ եկեղեցի վէ ճիւմլէ հա-յոց ազգ հանպանակտայ հէր տայրմ հա-ւատամք ի մի միայն Կաթողիկէ ևւ առաքելական սուրբ եկեղեցի Թաքրի իթ-մէսի իլլ, Կօլէշիլ վէ օնարա թապի Քրիշչիւմիւն աբտարմա կարգաւորարն Հայոց եկեղեցիէ վէ իլլ ուղղափառ հա-ւատքայ քարշը, էվվէլուէն պէրու թէսպիշ իտուր սօլլէտիքերինու . . . :

ՅԻՇՏԱՆԿԱՐԱՆՔ

Էջ 18. Ն. մ. Տէր Յարութիւն տորուպ քահանայից:

(Կայ նաեւ նոյնիմաստ կնիքը). «Մ՝ Տր. Յարութ. 1849»:

ՏԵՏՐ ՄԱՂԹԱՆԱՅ

Ի ՎԱՌՆԱՅ

[ՎԱՌՆԱ]

ԺԹ - XIX

էջք՝ 50: - Մեծութիւն՝ 27X22: - Նիւք՝ թղթեայ: - Կազմ՝ չուշի: - Հանգամանք՝ զէչ չէ. վերջաւորութեան պակասաւոր: - Գիր՝ նօտրդիր, կարմիր եւ սեւ մեյանոյ: - Զարդագիրք եւ չի՝ չուշի: Ժամանակ՝ ԺԹ զ.: - Գրիչ՝ Տէր Թարութիւն քչնյ.: - Տեղի՝ հասանաբար վառնա: - Յիշատակարանք՝ չուշի: - Տեղեկութիւն՝ սեփականութիւն Օր. Աշխէն կար. Փափաղեան, ատամնարութուհի ի

վառնայ: Ժառանգած է իր մեծ հօրէն՝ Տէր Թարութիւն քչնյ. Արիկեանէ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Մատենա է Տետր մը ազօթից եւ մաղ-
րանաց:

Էջ 1. Օգնեալ, ամենակարող Տէր. Ազ-
բատաց եւ տնականաց ծանուցումն (հայե-
րէն եւ հայատառ թուրքերէն): Մութու
Փաթիրի վա հօքսուլու տիւ շիւննէ...

ՏՐԱՄԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ի ՎԱՌՆԱՅ

[ՎԱՌՆԱ]

ԺԹ - XIX

Թուրք՝ 22 (էջք՝ 42): - Մեծութիւն՝ 27X22: - Նիւք՝ թղթեայ: - Կազմ՝ չուշի, տետրակի ձեւով: - Հանգամանք՝ զոհացուցիչ: - Գիր՝ նօտրդիր, կարմիր եւ սեւ մեյանոյ: - Զարդագիրք, Լուսանցազարդ եւ չի՝ չուշի: - Ժամանակ՝ ԺԹ զ.: - Գրիչ՝ Տէր Թարութիւն քչնյ. վառնայի: - Տեղի՝ վտահօրէն վառնա: - Յիշատակարանք՝ չուշի: - Տեղեկութիւն՝ սեփականութիւն Օր. Աշխէն կար. Փափաղեանի, ատամնարութուհի ի վառնայ:

Ժառանգած է իր մեծ հօրէն՝ Տէր Թարութիւն քչնյ. Արիկեանէ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Մատենա է Տրամաբանութիւն:

Թղ. 1բ. Տրամաբանութիւն: Տրամա-
բանութիւն է արւեստ ուղիղ խորհելոյ...
(վերջ՝ Թղ. 22բ) Արդ, վասն զի է յիշ-
խանական իմն եւ առաջնորդ ամենայն
ընութեան սիրտն, յորժամ պատահաց
ուժեք երկնէն:

ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԿԵԱՆ

Ի ՊԼՈՎԴԻՒ

[Կ. ՊՈԼԻՒՍ]

ԺԹ - XIX

Թուղթ՝ 116: - Մեծուքիւն՝ 18.5×14.5: - Գրութիւն՝ միասին, 14.5×10: Տող՝ 18: - Նիւթ՝ թղթեայ, միջակ հաստութեամբ, ողորկ: - Կազմ՝ բարակ խաւաքարտեայ: - Հանգամանք՝ լաւ պահպանուած: - Գիր՝ շեղագիր, նոտրագիրի ժողովոյ, սեւ մելանով, նոյնը նաեւ խորագրերնրը: - Նկարք, Զարդագիրք էւն՝ չունի: - Դատարկ՝ թղ. 1բ, 2ա: Ժամանակ՝ ԺԹ դարու կիսուն: - Գրիչ՝ անծանօթ: - Տեղի՝ անծանօթ. կ'ենթադրուի Կ. Պոլիս: - Յիշատակարանք՝ նոր, թղ. 2բ, 10ա, 102բ, 115բ, ակեղրի կողքին ներսի կողմը: - Տեղեւորութիւն՝ սեփականութիւն տնտեսականիս. նուէր առացած էմ պրասկը հանդուցեալ Ստեփան Տէրտէրեանէ՝ ի Ռուսէ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Մատենա է Հատընտիր Քերականական վարդապետութիւն Հայկեան բարբալոյ ի վերայ զուգադրութեան կամ քաղաատութեան ութից մասանց բանի: Յոն դասական. յերկասիրութենէ Պ. Ռուբէնի Տակեսեան Պոսեցույ: Հատոր Բ. Թորինեայ ի պէտս դարացաց: Ի Պոլիս 1851:

(Տակը կրուած նոր կրէճ, բուլղարերէն լեզուով. «Գրամատիկա ստար ուրկուպիս» - Քերականութիւն Հին ձեռագիր): Կու տայ առանձին գլուխներու ներքեւ քերականական կանոններ, մասնաւոր կերպով ծանոթանալով անոնցմէ իւրաքան-

չիւրին վրայ ու վերջաւորութեանը տալով շարադրութեան եւ նամակագրութեանց բարձրագոյն օրինակներ:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

1. Թղ. 115բ. (Բուն գրչէն, անիլի մանրատառ). Մանօթութիւն ի վերայ նամակաց: Ուրիշ նամակին վերաբերեալ բաները կրնաս սորվիլ Հ. եղիային Դրոպրութիւն նամակաց գիրքէն, որ Վեցետիկ տպուած է. հոս մեր գրելը երկար չլուրջ, ու հիմա ալ նամակագրութիւնը շատ զիւրիւն եղած է, մասնաւոր ուսումնասէր տնտեսացը, որոնք կրնան հասցէն վերնագիրը ու ձեւը եւ նամակաց դիմացինին ընտելեանը համեմատ գրել:

2. Թղ. 2բ. (Նոր գրչէ) ի վայելումն մեղապարտ Ստեփանոսի Տէրտէրեան որդի Տէր Կարապետ Աւագ քահանայի Պոյանեանց որ ի Ռուսնուգ, 8 Մայիս 1878:

3. Թղ. 10ա. (Նոյն գրչէն). Ստեփան Տէրտէրեան Ռուսնուգ, 12 Ռուլիս 1889:

4. Թղ. 102բ. (Կոր կնիք մը՝ հայերէն եւ քուլցարներէն). Կարապետ Աւագ քահանայի Ռուսնուգի:

5. (Սկիզբը, կողքին շալակը, ք. 2. գրչէն). Ի նշան մեծարանաց նուիրի Ձեռագիրս այս Պարոն Ներսիսի Գասապեան անդուգական բարեկամիս ի Ստեփանոսի Տէրտէրեան Ռուսնուգացույ. 2 Սեպտեմբերի 1950 ամի, Ռուսնուգ, Բուլղարաց աշխարհ:

ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՔԱՐՈՋ
Ի ՊԼՈՎԴԻԻ

ԱՐՄԱՇ

1870

Թուղթք՝ 75: — Մեծութիւն՝ 19,5×15,5: — Գրութիւն՝ միասիւն, 14,5×12: Տողք՝ խոռն. մինչև թղ. 63ա՝ 18-20, թղ. 63բ-էն վերջ՝ 20-25: — Նիւթ՝ թրջ-թեայ, ընտիր: — Կազմ՝ չուէի: — Հանգամանք՝ լաւ պահպանուած. միայն 3 թրջ-թեյր անջատուած են կազմէն: — Գիր՝ նոտրդիր. սեւ մեյանով, նոյնը եւ խորագիրը: — Զարդագիրք եւլն՝ չուէի Դատարկ՝ թղ. 75բ: — Ժամանակ՝ 1870: — Գրիչ՝ Ն. Վարդ[ապետ] Կէյվ[էցի]: — Տեղի՝ Արմաշու Ս. Աստուածածնի վանք: — Յիշատակարան՝ թղ. 75ա: — Տեղեկութիւն՝ սեփականութիւն անձնականիս. նուէր ստացած եմ հանդուցեալ Ստեփան Տէրտէրեանէ ի Ռուսէ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Մատենա է .

1. Թղ. 1բ-63ա. Գերականութիւն հայկական, որ է գրաբարի քերականական կանոններ:

2. Թղ. 63բ-75ա. Քարոզ ի վերայ երկրորդ պատուիրանին Աստուծոյ:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

1. Թղ. 75ա (Թում գրչէն). Ն. Վարդ[ապետ] Կէյվ[էցի]: 1870 ի նոյնմբ. 15, ի կիւրակէի ստեղծ Քարեկենդանի: Ի վանս Արմաշու Զ[արդապետ] Ստեփան Աստուածածնի:

2. Թղ. 1ա (Նոր գրչէ). Ի վաղուամեղապարտ Ստեփանոսի Տէրտէրեան Ռուսթուգցոյ: Ռուսթուգ, 20 Մայիս 1898

70

ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ
Ի ՊԼՈՎԴԻԻ

ԺԹ — XIX

Թուղթք՝ 63: — Մեծութիւն՝ 27,5×17,5: — Գրութիւն՝ միասիւն. խոռնի-խոռն, չէ պահուած միօրինակութիւնը: Նիւթ՝ թղթեայ, սոյորական. կազմէն կողքը չնկած: — Հանգամանք՝ միջակ. վերջաւորութեան կը պակսին թղթեր: — Գիր՝ սոյորական չղղադիր, սեւ մեյանով: Զարդագիրք եւլն՝ չուէի: — Դատարկ՝ չկայ: — Ժամանակ՝ հաւանորէն ԺԹ Պ. Գրիչ, Տեղի՝ անձանթք: — Յիշատակա-

րանք՝ չուէի: — Տեղեկութիւն՝ սեփական-նութիւն անձնականիս. նուէր ստացած եմ Տիգրան Մարտիրոսեանէ ի Պրովիդի:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Մատենա է Գերականութիւն: Կրքովանդակէ հայկական քերականութեան յաճախ թորքերէն թարգմանութեամբ օրինակներու:

ՆԱՄԱԿԻ ԴԱՐՁԻ ԵՐԻՑ ՎԱՐԴԱՊԵՏԱՑ

Ի ՊԼՈՎԴԻԻ

ԺԹ - XIX

Էջք՝ 10: - Մեծութիւն՝ 21×17: - Գրութիւն՝ միասիւն, 18×13,5: - Տողք՝ խառն, միջին հաշուով 25: - Նիւթ՝ թրջ-թեյալ, յաւ: - Կազմ՝ չունի. տեղէ մը պոկուածի երեւոյթը ունի: - Հանգա-մանք՝ յաւ: - Գիր՝ ընտիր նօտրոյի, սեւ մեյանով: - Դատարկ՝ չունի: - Ժամա-նակ՝ ժժ՝ դարու կէսէն Վերջ: - Գրիչ, Տեղի՝ անծանօթ: - Յիշատակարանք՝ չունի: - Տեղեկութիւն՝ սեփականութիւն անձնականիս. նուէր ստացած եմ Ստեփան Տէրտէրեանէ ի Ռուսէ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Մատենիկս կը ներկայացնէ ժողովա-ծու յորս անջատ մամկններու, Մխիթարեան երեք կաթնուր իւրոց Հայ եկեղեցւոյ գիրկը դարձի առնչութեամբ:

1. Էջք 1-6. Աստուածաբանի Հոգևոր փեհայեանից մերում Տեսնն ներսիս Ա-մենայն Հայոց սրբազան կաթողիկոսի. խոնարհական ողջունի մեծաբանաց եւ համրուրի աստուածաբան աղբյուր ի Տէր ինդայ:

Ոչ ինչ զանխուլ են արվածք ի Ձերնէ սրբութենէդ, աստուածապատիւ Տէր, փխբ անցիցն անցիւրց ի Հայկաղոնս Տաճկաստանի յանջատեսլան յամաց հետէ ի բնիկ եւ ի սեպհական հովուապետէդ ի բրանց, եւ մտեալս ընդ անընդմէջ հրա-մանօք Աթոռոյն Հռոմայեցւոց: Վասնո-րոյ եւ յուսամբք թէ Ձերդ սրբութիւն ներեցէ ներքոյ զբնոյցս վարդապետաց առաքի առնել տեսնող կարճ ի կարճոյ եւեթ Գրեք զերեջոյնս երեցակցաց զիրս եւ զգործս յայն ամենայն յեկապիոխու-թիւնս աղետալիս, որ պատահցին ի Կոս-տանդնուպոլիս եւ աստ ի Փարիզ քաղա-քի... (ստորագր.) Ձերումդ փեհափա-ռութեան ամենախոնարհ ծառայք եւ որ-

դիք՝ Սարգիս վարդապետ Թէոդորեան, Գաբրիէլ վարդապետ Այվազովսի. Ամ-բրոսիոս վարդապետ Գալֆայեան, ի Փա-րիզ: 18 Մայիսի 1856:

2. Էջք 7-8. Ամենապատիւ սրբազան Տէր: Ի հերուն հետէ իսկ քաջածանօթ է սրբութեանդ անձնանուէր նահատակու-թիւն Երեցունցս ներքոյ գրեալ վարդա-պետաց, երբեմն Մխիթարեանց եւ զար-դիս կամաւորապէս անջատելոց ի միա-րանութենէ անտի, ի պաշտպանութիւն իրաւանց Աղղիս մերոյ եւ ի ջատագովու-թիւն ուղղափառ վարդապետութեան Հա-յաստանեայց փկեղեցւոյ... (ստորագր.) խոնարհ ծառայք եւ որդիք (եւլն.):

3. Էջք 8-9. Ան զերարդոյ ծերունա-գարդ Տ. Սարգիս վարդապետ Թէոդորեան եւ Տ. Գաբրիէլ մեծիմաստ վարդապետ Այվազովսի ի Փարիզ): Արժանապատիւ հոգևհարազատ սիրելեացդ մերոյ խնդալ: Զմիտբանական թուղթ յայտարարութիւ-նրն ստորագրեալ յերեցունց արժանապա-տիւ վարդապետացդ՝ ընկալաք ամենայն հոգևոր բերկրանօք եւ հաճութեամբ սրբ-տի միանգամայն... (ստորագր.) Պ. Կ. Յակոբ արքեպիսկոպոս: 10 Յունիս 1856. Ի Պատրիարքարանս Հայոց Կոստանդնու-պոլսոյ:

4. Էջ 10. Թիսուսի Քրիստոսի ծառայ Տէր Յակոբ արքեպիսկոպոս եւ պատրիարք Հայոց Կոստանդնուպոլսոյ յայտն ամենմ, զի սա ինքն արժանապատիւ Սարգիս վար-դապետ Թէոդորեան հրաժարեալ ի հպա-տակութենէ Պապին Հռոմայ եւ ի միա-րանութենէ Մխիթարեան ուխտին, աղատ կամօք եւ անձնանուէր հպատակութեամբ ընկալաւ զհոգևոր իշխանութիւն իրա-ւաց) սոթեան աստուածաբան Հայրա-պետի Ամենայն Հայոց... (ստորագր.) Պ. Կ. Յակոբ արքեպիսկոպոս:

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՌՕՊԻՆՍՕՆԻ

Ի ՊԼՈՎԴԻԻ

ԺԹ - XIX

Էջք՝ 16: - Մեծութիւն՝ 21,5×17,5: - Գրութիւն՝ միասին, 17,5×10,5: - Երկու կողմէն շրջագծերու մէջ առնուած: Տաղի՝ ալյաղան. 24, 25, 28, 29: - Նիւթ՝ թղթեայ, ողորկ, միջակ հաստութեամբ: Կազմ՝ չուէի. կտրուած է տետրի ձևով: Հանգամանք՝ յաւ. թղ. 1 ստորին կըրէն ցեցակեր: - Գիր՝ ընտիր չկաղեր, նօտրաղիրի մօտեցող, սև մեկանով: - Նկարք. Զարդագիրք եւն.՝ չուէի - Դատարկ՝ էջք 14-16: - Ժամանակ՝ անծանօթ. հաւանարար ժԹ զ.: - Գրիչ, Տեղի՝ անծանօթ: - Յիշատակարանք՝ չուէի: - Տեղեկութիւն՝ սեփականութիւն անձնականիս. նուէր ստացած եմ Ստեփան Տէրտէրեանէ ի Ռուսէ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Մատենա է Պատմութիւն Ռօպինսոնի.

1. Էր ոմն համբաւատենչ Յամպուրթ քաղաքի Ռօպինսոն անուն, եւ ունէր զերիս որդիս: Անդրանիկն ցանկացաւ զօրական լինել, եւ զընցաւ ի թիւ զինուորաց. յետոյ ի մէջ պատերազմի մեռաւ ընդդէմ քաղղիացւոց: Երկրորդն կամեցաւ ուսումնական լինել, որով եւ եղբւ իսկ, յայց ի միում աւուր ի ցնծայից խնջոյս մեծի յողով յարեցունթենէ լմբունեալ, եկն ի մերայ նորա հիւանդութիւն կրծոյ, յորմէ ոչ կարաց եղկելին զընծանիլ եւ գրաւեցաւ ի քաղցրիկ կենացն: Մնաց կրտսեր որդին...

ՊԱՏՃԷՆՔ ՀՈԳԵՒՈՐ ՆԱՄԱԿԱՅ

Ի ՊԼՈՎԴԻԻ

[ԲՈՒԿՐԵՇ]

ԺԹ - XIX

Թուղթք՝ 15: - Մեծութիւն՝ 25×21: Գրութիւն՝ միասին, 22,5×18: - Տաղք՝ 34-35: - Նիւթ՝ թղթեայ, միջակ, ողորկ: Կազմ՝ չուէի: Ունի միայն յաւելուածական զեղին կողք՝ քիչ հաստեկ: - Հանգամանք՝ յաւ. - Գիր՝ չեղաղիր, սև մեկանով: - Նկարք. Զարդագիրք եւն.՝ չուէի: - Դատարկ թղ. 6, 9-15: Թղ. 15-ի վարի անկիւնէն մկրատով կտրուած: - Ժամանակ՝ իր ժԹ զ.: - Գրիչ՝ Արթուրեան Ստեփանի որդի Մանուկ: - Տեղի՝ հաւանօրէն Պուկրէչ (Ռումանիա): - Յիշատակարանք՝ թղ. 1ք. 4ք, 5ա, 7ա: - Տեղեկութիւն՝ սեփականութիւն անձնականիս. նուէր ստացած եմ Ստեփան Տէրտէրեանէ ի Ռուսէ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Կր պարունակէ պատմեցները հոգեւոր ճամակներու, մեծ մասամբ գրուած կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեամբ. հոյեւորական տարրեր ասորիականութեան, ստացուած պատասխաններով եւն.:

1. Թղ. 1աբ [Առ Կաթողիկոս]... Տեսնեմ եւ Տեսնեմ Յովհաննու առաքելաւոր եպիսկոպոսի հոյեւոր հօր. Շնորհաղեղ ԱՅԻՆ համբոյր որդիսպարտ... (ստորագր.)... Պօղոս սարկաւազ Կե Նրւաստ մանկավարժ. ի Պուկրէչ, ի 15 Մայիս 1819:

2. Թղ. 2ա... Տեսնեմ եւ Տեսնեմ Յովհաննու բարեբաշխի արքեպիսկոպոսի հո-

զեւոր հօր իմոյ մաքրափալ աջոյն համ-
բոյր նուիրեմ... (ստորագր.) Տէր Յո-
նան քահանայ Պուֆրէշու. ի Պուֆրէշ, ի
15 Մայիս:

3. Թղ. 2թ. Պանծալի ձրիւք հոգեւոյ
և մարմնոյ բարեկարգ եւ բազմապատիկ
դիտութեանց իմաստից շնորհազարդ...
(ներքեւը, փոխան ստորագրութեան,
հասցէադրուած է յունարէն լեզուով)
«Բերոս թոն Լուկիաթաթոն Գիրիոն Տիտա-
քալոն քէ Կէրօտաքոնոն մեկան վուկա-
րիաս» (որ թարգմանի. «Ան իմաստնա-
յոյն Տէր Ուսուցիչ եւ Ասպարկաւաչն
իշխանաւոր Պուկլարիոյն»):

4. Թղ. 3ա. Ամենաներջանիկ հայր...
Տեառն եւ Տեառն Յովհաննու արքեպիս-
կոպոսի աջոյն համբոյր... (անստորագ-
րէր):

5. Թղ. 3բ. ... քաղցրեղանակ տիրա-
ցու նիկողայոս աւագ եւ բարեկրօն սար-
կաւագ... (անստորագրէր):

6. Թղ. 4ա. ... Աւագ սարկաւագ Պո-
ղոս սրբելուց... (ստորագր.) հասցիւղի
Յակոբ դպիր աշակերտ Փէշտրմալեան:

7. Թղ. 7ա. ... Ստեփաննոս արքե-

պիսկոպոս, արդիւնաժողով նուիրակ
Սրբոյ էջմիածնի... (անստորագրէր) ի
Պուֆրէշ, ի 22 Դեկտ. 1819:

8. Թղ. 7ա. ... Տեառն Պողոսի հեղա-
համբոյր վարդապետի... (անստորագիր)
ի Պուֆրէշ, ի 2 Դեկտեմ. 1819:

9. Թղ. 7բ. ... տիրացու Ալիխան
շնորհապէրն սարկաւագ... (ստորագր.)
Պողոս սարկաւագ, մանկավարժ Պու-
ֆրէշու, 1820, Փետրվար 20:

10. Թղ. 8բ. 1820 Փետրվարի 9. Ժո-
ղովոյն վճիտն եղեւ աշապէս. — Հայոց
սուրբ Եկեղեցին ի սուրբ Լուսաւորչէն
մինչեւ ցճնորհալին որպէս ընդունէր եւ
մեք ընդունեմք...

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

1. Թղ. 1ա. Ես Մանուկս ըմբփանի
Ալթունեանց օրինակեցի:

2. Թղ. 5ա. Ալթունեան Ստեփան ա-
յալի որդի նուստ Մանուկս զաղախա-
լեցի:

3. Թղ. 7ա. Մանուկս որդի Ստեփան-
նոսի Ալթունեան օրինակեցի:

74

ՊԱՏՃԷՆԻՔ ՕՍՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՄԱՆԱԳՐՈՑ

Ի ՊԼՈՎԴԻԻ

[Ռուսէ]

ԺԹ — XIX

Էջ 12: — Մեծութիւն՝ 29,5×20: —
Գրութիւն՝ միասին, 25×18: — Տողֆ՝
միջին հաշուով 35: — Նիւթ՝ թղթեայ,
միջակ, ուրրկ: — Կաղմ՝ կողք չունի: —
Հանգամանք՝ ակիզքը մէկ թուղթի չափ
պակաս. պոկուածի ձեւերովն ունի: —
Գիր՝ լաւ չեղպիւր, սեւ մեկնումով: — Զար-
դագիրք Լեւոն չունի: — Դատարկ՝ էջ 10:
Ժամանակ՝ հաւանաբար ԺԹ դ.: — Գրիչ՝
անծանօթ: — Տեղի՝ դատահօրէն Ռուսի:
Յիշատակարանք՝ չունի: — Տեղեկութիւն՝
սեփականութիւն անձնականիս. նուէր
ստացած եմ Ստեփան Տէրտէրեանէ ի
Ռուսի:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Տետրս է հաւաքոյ ընդօրինակութեանց
Սուլթանական կամ Այաֆի կողմէ եղած
հրամանագրերու կամ կարգադրութեանց,
ընագրին ժամանեքէն լեզուով. հայատառ
ընդօրինակուած եւ իւրաքանչիւրի ակրդ-
ընաւորութեան՝ հայերէն թարգմտու-
թիւններով, գրիչ-ընդօրինակողին կողմէ:
Հրամագրերը տրուած են Ռուսի (Ռուս-
ճուզ) մեր Ս. Աստուածածին եկեղեցիի
նորոգութեան եւ պահպանութեան առըն-
չութեամբ: Կր թովանդակէ

Ա. Նամակ. (Սկիզբը պակաս, բայց
չարունակութենէն կը հետեւցուի, թէ

Ռուսնուզի Այսնին կողմէ Հայոց եկեղեցիին նորոգութեան համար տրուած սուլթանական մէկ Փէթմայի հաստատումն է) :

Բ. Նամակ. (Եկեղեցւոյ Փէրմանն է Ռուսնուզի մէրամէթին համար Կոստայ Ս. Աստուածածինն անուն Հայոց եկեղեցիին նորոգութեան սուլթանական հրամանագիրը՝ 1114 թուականով, որ կը համապատասխանէ մ. թ. 1728 տարիին մօտաւորապէս) :

Գ. Նամակ. (Ռուսնուլս ժամին Փէրման մէրամէթին համար եկեղեցւոյն) : «Սուրէթի Փէրմանտը քի աշինլէ ասլընտան պէօյլէն թահրիւ վէ թէրքըմ օյլըտըր» : (Սուլթանական հրամանագիր է Ռուսնուզի Հայոց եկեղեցիին նորոգութեան մասին, տրուած՝ մէյլիս (== մօլլա-ղատուոր) Ապտիլփէթաիի, Կ. Պալիս 1114 թուականին, որ կը համապատասխանէ մ. թ. 1728 տարիին մօտաւորապէս) :

Դ. Նամակ. Եկեղեցւոյ վարդապետոյ քարտի եւ ստոր Սեւեռան մէ որ չիտունուի արագաց : — (Սուլթանական հրամանագիր է, Կ. Պալիս պատրիարք Յակոբ արքեպիսկոպոսի դիմումին վրայ տըրուած, որպէսզի աշխատողները շմբէթմանն հոգեւորականներու քարոզին եւ առ հոսսարակ Աւետարանի րեթերքման մեր եկեղեցիներուն մէջ, տրուած 1114 թուականին, որ կը համապատասխանէ մ. թ. 1757ի տեսներ) :

Ե. Նամակ. Մեր երեմիային վէրմանն (== Փէրման — հրաման) է մեր[ա]մի (== Ժառանգութիւն) համար է : (Սուլթան Ահմէտի որդի Սուլթան Մուսթաֆայի հրամանագիրն է Այտըմ օյլու Սարգիսի Ժառանգական դատին համար տրուած ու համապատասխան հրահանգը տրուած է մօլլային 1114 թուականով, որ կը համապատասխանէ մ. թ. 1759ի տեսներ) :

Զ. Նամակ. Սուլթանական հրամանագիր հայ մաճառականներուն որոշ դիւրութիւններ րեծայիւ մասին, տրուած 1114 թուականին, որ կը համապատասխանէ մօտաւորապէս մ. թ. 1735 տարին) :

Է. Նամակ. Եկեղեցին արեւ շալու համար վերման է : (Կ. Պալիս Հայոց պատրիարք Զաքարիա եպիսկոպոսի դիմու-

մի վրայ, սուլթանական հրամանագիր մը կ'արդիւնէ Հայոց եկեղեցիին վրայուն) :

Ը. Նամակ. Եկեղեցիին Փէրմանը, քի Սուլթան Մահմուտ զէմանընտէ ետըրմըտըր : (Սուլթանական հրամանագիր նախապէս տրուած եւ Պարս Մուսթաֆա թագաւորը դտնուլ (այժմու) Հայոց եկեղեցիին վերանորոգման շուրջ Կ. Պալիս-սոյ Զաքարիա պատրիարքի խնդրանքին վրայ տրուած, 1114 թուականին, որ կը համապատասխանէ մ. թ. 1833 տարին) :

Կան վերջաւորութեան պատճեններ նաեւ 4 հատի չափ զանազան թրքերէն մուշակներու, աշխատանքի թուականներով, որոնք զուրկ են հանրային որոշ չափաչափութենէ :

ՄԱՆՈՒՄ. — Բ եւ Գ նամակները մասնաւորաբար րացադիկ արժէք կը ստանան Ռուսէի Հայոց եկեղեցիին պատմութեան վերաբերմամբ, քանի որ ցարդ ծանօթ արքեպիսկոպոսի կ'անգլիտանային անոր առեցնալ պատմութիւնը 1805 թուականին առաջ : Այս պարագան հայկական աղբիւրէ ալ կը հաստատուի :

Ռուսէի Տէր Կարապետ Աւագ քահանայ Պոյաճեանց (1837-1911) իր յօրինած «Յաջորդութիւնք քահանայից որք ի քաղաքիս յաթմիկ կարդ ըստ կարդէ զքառնալութեանն վարեցին զպաշտօն» ձեռագիր աշխատութեան մէջ, Գիրք Բ, կը յիշէ այս առթիւ. — Արձանագրութիւն ի մէջ Յայտաւորաց. «Այս ամի նորոգեցու եկեղեցիս Սր. Աստուածածնայ, որ էր ՌՉՂ (1729) ձեռամբ Արքաեամ աստուածարանութեան րարուսպետին, զոր Գրիստոս պահնացէ րդ երկայն աւուրս ամէն. զի եմ ծառայ նորա :

Ջեղքս փթեալ ի հոլ դառնայ,
Գրեալ թուխտս առ ձեզ մնայ,
Զմեղ յիշման արժան արայ,
Օրհնեալ ըլնիք Տեառն յարակայ :

Էս անորման Է լոկ անուամբ միայն Ղուկաս երեցու է ծրեալ, որ մեծի Արքաեամ աստուածարան վարդապետի հրամանովն եկի Ռուսնուզի քաղաքս քահանայութեան արի ՌՉՂ եւ է (1728) թվին Նոյեմբերի ամսին Ը օրն. մնացի այս քաղաքս մէկ տարի ու կէս : Զատկէն Լոսեւ Կնացի. որ եմ յերկրէն Գոթթնաց, ի Կեղղն Տեառն... (անընթեանի)» :

ՊԱՏՃԵՆՔ ԸՆՏԻՐ ՆԱՄԱԿԱՑ

Ի ՌՈՒՍԷ

ԺԹ - XIX

Էջք՝ 26: - Լեծութիւն՝ 19×17 : -
Նիւթ՝ թղթեայ: - Կազմ՝ գոհացուցիչ: -
Գիր՝ չեղադիր: - Զարդագիրք եւլն՝ չու-
նի: - Ժամանակ՝ իբր ժԹ դ.: - Գրիչ,
Տեղի՝ անծանօթ: - Յիշատակարանք՝ յու-
նի: - Տեղեկութիւն՝ սեփականութիւն
Արտաշէս Ասլանեանի ի Ռուսէ:

ԲՈՎԱՆԴԱՅՈՒԹԻՒՆ

Մատենան է նամակ ընտիրք առօրի-
նակեայ յերեւելի եւ քաջամուտ եւ ի
նարտար ուսումնասէր լեզուագիտաց ան-
տի:

1. էջ 7. (Ստորագր.) Եպիսկ. Էւ Կա-
թողիկոս Ամենայն Հայոց Ներսէս:

2. էջ 8. (Ստորագր.) Սարգիս Ներ-
կարար Կարապետեան:

3. էջ 9. (Ստորագր.) Վարժապետ Յո-
հաննէս Քիրտեան:

4. էջ 11. (Ստորագր.) Պ[ատրիարք]
Կ[ոստանդնուպօլսոյ] Յակոբ արքեպիսկ:

5. էջ 13. (Ստորագր.) Ն. ծ. Քիր-
տեան Թագաւոր որ Էմ ԺՀուսի. Կարապետ-
եան:

6. էջ 14-15. Երեք ոտանաւորներ.
ստորագր.՝ ՔԳ. Զ. Յ.:

7. էջ 16-26. Զանազան արձակ եւ ո-
տանաւոր գրութիւններ:

ՔԱՂՈՒԱԾՔ ԶԵՌԱԳԻՐ ՈՍԿԵՓՈՐԻԿԷ

Ի ՊԼՈՎԴԻԻ

[ՌՈՒՍԷ]

ԺԹ - XIX

Թուղթք՝ 10: - Լեծութիւն՝ $26,5 \times 21$:
Գրութիւն՝ միասին, 24×20 : - Տաք՝
խառն, 26-27: - Նիւթ՝ թղթեայ, հասա-
րակ: - Կազմ՝ լաւ կարուած տետրի ձեւ
ունի: - Հանգամանք՝ լաւ: - Գիր՝ չեղա-
դիր, սեւ մեխնով: - Զարդագիրք եւլն՝
չունի: - Ժամանակ՝ ժԹ դ.: - Գրիչ,
հասանարար Ստեփան Տէրտէրեան: -
Տեղի՝ վստահօրէն Ռուսէ: - Յիշատակա-
րանք՝ թղ. 7ա, 8ա, 8բ: - Տեղեկութիւն՝
սեփականութիւն անձնական. նուէր
ստացած Էմ Ստեփան Տէրտէրեանէ ի
Ռուսէ:

ԲՈՎԱՆԴԱՅՈՒԹԻՒՆ

Մատենան է հատուածներ ձեռագիր
Ոսկեփորիկէ:

1. Թղ. 1ա. Հերձուածով զոր սերմա-
նեաց սատանայ ի մարդիկ այս է, զոր
կարգաւ ասեմք: Բարբաբիսմոսք որ կոչի
խուժադուժք. սկսեալ յԱղամայ մինչեւ
ի Նոյ ոչ զոյր առաջնորդ եւ ամենայն ոք
յստ կամաց իւրոց զնայր որպէս կամէր:
Սկիւթիսմոսք ի Նոյի սկսեալ մինչեւ ցաշ-
տարակն եւ յԱռապաւայ սկսաւ ի կող-
մանս Սկիւթացոց որ եւ Թրակացիք ան-
ունանցան...

4. ԹՊ. Զա. Յաղագս հոգեւոր ազգա-
կանութեան . . . :

2. Թղ. 8ա. Ստեփան Տէրտէրեան. /
ձեռագիր յմակերորդիկէ միտջէ ընդօրինա-
կեալ (եւջն) :

ԲԱՆԱԼԻ ԿԱՄ ՈՒՂԵՑՈՅՑ ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ՇԱՐԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ի ՊԼՈՎԴԻԻ

ԺԹ - XIX

Էջք՝ 96: - Մեծութիւն՝ 20,5×13,5: - Գրութիւն՝ միասիւն, 17×10: - Նիւթ՝ թղթեայ, քիչ մը դորչոտած: - Կաղմ՝ լաւ: - Հանգամանք՝ դո՛ւսցուցիչ: Վերջի թուղթերը մի քիչ վնասուած: - Վատարկ՝ չունի: - Գիր՝ մանրատառ շեղագիր: - Ժամանակ՝ իւր ժԹ Ղ.: - Գրիչ, Տեղի՝ անծանօթ: - Յիշատակարանք՝ չունի: - Տեղեկութիւն՝ տեղականութիւն անձնու-

կանիս. նուէր ստացած էմ Ստեփան Տէրտէրեանէ ի Ռուսէ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Մատենա է Բանալի կամ ուղեցոյց գործնական շարադրութեան եւ վայել-չաբանութեան Ս. Դաւթեանի: Դասագիրք մըն է, որ նախարանէ (էջ 1-7) մը վերջ, կու տայ բուն նիւթը, բաժնուած երեք չրջաններու:

ԳԻՐ ՕՐՀՆՈՒԹԵԱՆ

Ի ՊԼՈՎԴԻԻ

ՄՇՈՒ Ս. ԿԱՐԱՊԵՏ

ՌՄԿԶ - 1817

Թուղթ՝ 1: - Մեծութիւն՝ 42,5×31: Գրութիւն՝ միասիւն, 30,5×23: - Տոգք՝ 29: - Նիւթ՝ թղթեայ, հաստ եւ ողորկ: - Հանգամանք՝ պահպանուած: - Գիր՝ նօտրագիր: - Զարդագիր՝ գրիս ակիզրը միտիւ, թռչնադիւ երեք գոյնով: Ճակատը, կյուր շրջանակի մէջի կնիքը ունի գրուած «Մ. Սր. Կրպոտի Գերեղմանն Հոր ի Գլա-կայ վանքե»: - Ժամանակ՝ ՌՄԿԶ (1817): Դրիչ՝ կ'ենթադրուի վարդան արքեպիս-կոպոս: - Յիշատակարան՝ վերջընթեր երկու տողերուն մէջ, նաեւ կյուր կնիք մը ակիզրը գրուած: - Տեղեկութիւն՝ տեղա-կանութիւն անձնակաշիս. նուէր ստացած էմ Ստեփան Տէրտէրեանէ ի Ռուսէ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Գրութիւնս է Օրհնութեան գիր մը, Մշու Ս. Կարապետի վանահայր Վարդան արքեպիսկոպոսէ, նուիրատուութեան մը առընչութեամբ տրուած պարոն Ստեփան անունով անձի մը:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

1. (Վերջընթեր եւ վերջին տողերու մէջ) Գրեցաւ Օրհնութեան նամակս ՌՄԿԶ (1817) առ դրանն Մշու Սրբոյ Կարապետի հրաշալի եւ շնորհատու Աթոռոյս:

2. (Ճակատը պզտիկ եւ կլոր կնիք մը, ուր կը կարդացուին). Քհ. Ժո. Վարդան Գրգռ:

ՀԱՒԱՔԱԾՈՅ

Ի ՊԼՈՎԴԻԻ

ՊԼՈՎԴԻԻ

ԺԹ-Ի - XIX-X

էջք՝ 15+183 (վթուագրուած)։ - Մեծութիւն՝ 22×14։ - Գրութիւն՝ միասին, 19,5×12։ - Նիւթ՝ թղթեայ. մասնաւոր տետր։ - Կազմ՝ ամուր, հաստ կողքով։ Հանգամանք՝ շատ բաւ պահպանուած։ - Գիր՝ չեղադիր։ - Դատարկ էջեր՝ ակիդրը 4. վերջաւորութեանը 11 հատ։ - Փամանակ՝ մաս մը անցեալ դարուն, մաս մը՝ դարուն ակիդրները։ - Գրիչ՝ վստահօրէն թ. Գ. Հ. (= Թադուր Գէորգ Հինտլեան)։ Տեղի՝ գլխաւորապէս Պլովդիւ։ - Յիշատակարանք՝ չունի։ Շատ մը ինքնագիր գրութեանց տակ կայ «Թ. Գ. Հ.» սկզբ-

ընտառները։ - Տեղեկութիւն՝ սեփական-նութիւն անձնականիս. նուէր ստացած եմ Հինտլեան քոյրերէ ի Պլովդիւ։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Մատենան է Հաւաքածոյ հայերէն, բուլղարերէն, ֆրանսերէն եւ թուրքերէն լեզուներով զանազան երգերու, հատրն-տիր ոտանաւորներու, արձակ գրութիւն-ներու, ասացուածքներու եւլն։ Հայերէն ոտանաւորներուն մէջ կը գտնուին ինք-նագիր գրութիւններ եւ թարգմանութիւն-ներ։

ՎԿԱՅԱԳԻՐ

Ի ՊԼՈՎԴԻԻ

ՄՈՒՇՈՒ Ս. ԿԱՐԱՊԵՏ

1754

էջք՝ 4։ - Մեծութիւն՝ 22×17։ - Գրութիւն՝ միասին, 13,5×13,5։ - Գիր՝ բաւական ընտիր չեղադիր, սեւ մելանով, կան մէկ քանի կարմիր։ - Դատարկ էջեր 2-4։ Գրուած միայն Ա էջին վրայ։ - Փամանակ՝ 1754։ - Գրիչ՝ վստահօրէն Գլա-կայ առաջնորդ Յակոբ արքեպիսկոպոս։ Տեղի՝ ի վան Ս. Կարապետի։ - Տեղեկ-յութիւն՝ սեփականութիւն անձնականիս. նուէր ստացած եմ Ստեփան Տէրտէրեանէ ի Ռուսէ։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Գրութիւնն տրուած է Ստեփանոս վարդապետի, Ս. Կարապետի վանուց առաջնորդ Յակոբ արքեպիսկոպոսի կողմէ, առ ի վկայութիւն տրուած երկու մա-սունքներու։

Ճակատը կայ 4 լոր կնիք մը, վրան գրուած. «Յի. Քի. ծո. Յակոբ եպիսկո-պոս»։

ԾԱԳՈՒՄՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԽՆԴՐՈՅ

Ի ՊԼՈՎԴԻՒ

ՊԼՈՎԴԻՒ

1907

Թուրքի՝ 28: – Մեծուքիւն՝ 26,5×21,5: – Գրութիւն՝ միասին, 23×19: – Նիւթ՝ Թղթեայ: – Կազմ՝ տետրակի ձևով կարուած: – Հանգամանք՝ լաւ: – Գիր՝ սովորական շեղագիր, մի քիչ խաթարուած հաստութիւն ծերութեան հետեւանքով, որով դժուար ընթերցելի: – Դատարկ՝ թղ. 1. 15–17, 23–28: – ժամանակ՝ 1907, Մայիս: – Գրիչ՝ Թաղուոր Գէորգ Հինտրեան: – Տեղի՝ վատհօրէն Պոլսի: – Յիշատակարանք՝ թղ. 14ա: Տեղեկութիւն՝ սեփականութիւն անձնականիս. նուէր ստացած եմ Հինտրեան քոյրերէ ի Պոլսի: –

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Մատենա՝ Մագումն Հայկական խնդրոյն, հեղինակուած Կ. Պոլսոյ Պատրիարքական տեղապահ Գէորգ Ժ. Վրդ. Ռուսնուգլեանի կողմէ, ինչպէս նաեւ այդ կապակցութեամբ գրուած մի քանի կարեւոր նամակներու ընդօրինակութիւնները, նոյն ատենուան Կ. Պոլսոյ պատրիարք Ներսէս արքեպ. վարժապետեանի կողմէ գրուած:

1. Թղ. 2ա–14ա. Մագումն Հայկական խնդրոյն. հեղ. Գէորգ Ժ. Վրդ. Ռուսնուգլեան:

2. Թղ. 14ա–14բ, 18ա–22. Կը տրուին պատճէնները զանազան նամակներու եւ հրահանգներու Կ. Պոլսոյ պատրիարք Ներսէս արքեպ. վարժապետեանէ: (Սա. շատ անգամներ, պահերու համար իր ինքնութիւնը, տոորագրած է միայն «Գիտարածք»): Շարունակութիւնը կը պակսի:

ԵՐԵՎԱՆԻԱՆԻ

Թղ. 14ա. 1907. Մայիս 20ին արտագրեցաւ ներկայս, երջանկայիշատակ Գէորգ Ժ. Վրդ. Ռուսնուգլեանի բուն իսկ ձեռամբ գրուած բնագիր պատմական գրութիւններէն. (ստորագր.) Թագուոր Գէորգ Հինտրեան:

(Ապա կը սկսին նամակները, որոնց մասին կը գրէ):

Այս խնդրոյ առթիւ յիշեալ վարդապետին հոս Փ. Պոլսոյ (Պոլսի) մէջ մահէն վերջն, իր քովէն ելած զանազան թղթակցութեանց ընդօրինակութիւններն եւ հետեւեալներն, որք բնագիրէն ստացուած են:

ԴԱՄԲԱՆԱԿԱՆ ԽՈՍԿ ԺԵՂԱՅԻՐԼԵԱՆ ՄԿՐՏԻՉ ԱՄԻՐԱՅԻ

Ի ՊԼՈՎԴԻՒ

ԺԻ – XIX

Իջի՝ 8: – Մեծուքիւն՝ 26,5×21: – Գրութիւն՝ միասին, 23,5×18,5: – Տղթ՝ միջին հաշուով 25: – Նիւթ՝ Թղթ. թեայ, սովորական: – Կազմ՝ չունի. երկու միջադուր թուղթեր կը պահպանեն զայն: Հանգամանք՝ միջակ, գրութիւնը անվր-

նաս: – Գիր՝ շեղագիր, սեւ մէկնոյ: – Դատարկ՝ էջ 8: – ժամանակ՝ Ժ. Վրդ. Գրիչ. Տեղի՝ անձանթ: – Յիշատակարանք՝ չունի: – Տեղեկութիւն՝ սեփականութիւն անձնականիս. նուէր ստացած եմ Ստեփան Տէրտրեանէ ի Ռուսէ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Գրուած է Դամբանական խօսքի սգալի մահ պերճապատիւ եւ ազգասէր ճեղայիրիւնան Մկրտիչ Ամիրայի, ասացեալ ի ներքս վարդապետէն վարժա-

պետեան, ի 2 Ապրիլի, ի հասգիւղ Կոստանդնուպօլսոյ :

ԾԱՆՈԹ. — Վրայի բարակ վրդքին վրայ գրուած է նաեւ. «հնդրանք Դամիւիլ պատրիարքի առ Սուլթանացիս» եւս, բայց այս վերջինս կը պակսի :

84

ՀԱՏՈՒԿՈՏՈՐ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ (ՅԱՅՍԱՒՈՒՐՔԷ)

Ի ՊԼՈՎԴԻԻ

Կ. ՊՕԼԻՍ

ՌՄԾԱ — 1802

Թուղթ՝ 1 : — Մեծութիւն՝ 17,5×17 : Գրութիւն՝ 15×12,5 : — Նիւթ՝ թղթեայ, հնացած : — Գիր՝ նօրդիր : — Ժամանակ՝ ՌՄԾԱ (1802) : — Տեղեկութիւն՝ սեփականութիւն անձնականիս. նուէր ստացած եւ Ստեփան Տէրտէրեանէ ի Ռուսէ :

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Հատուկօրոյ Յայամուրքի մը յինքնորոգութեան յիշատակարանն է .

Ի մէջ Յայամուրքիս դոյր բազում թուղթս հնացեալ, պատուեալ եւ կամ կորեալ. տարեւ[ալ] Պոլսիս (նախապէս «Ռուսմուխի» գրուած, բայց ջրնջուած) Տէր Մկրտիչ քահանայն Պօլիս եւ անդ բազում աշխատութեամբ նորոգեալ,

որ եւ անձինք բարեպաշտօնք եւ ողորմած էղեն մասնակից վասն ողորմութեան. այսինքն՝ հարախաշ օղլու Ուռուսնիլիցի մահտեսի Ծակօրն, Քեօլլէ Զօհաննիսի որդի Սահակն, հաճի Մարտիրոսի որդի Զօհաննէս աղան, Պըլլէնց մահտեսի Գէվորգն, Պէլլիազարի որդի հաճի Կարապետն, Խամայիլի Բարսեղն, Եաշցի Գասպարն, Համալ օղլու Գրիգորն եւ հաճի Մարտիրոսն, սարաֆ Ծակօր աղայի խըլ-մէթբեարն, Պապատաղցի Աւագն եւ Բանձինք, Եաշցի Ապան. սոքա էտուն յիշատակ : Եթէ որ պատահիք ընթեռնուլ, ստացէ մի Հայր մեր, եւ Հայրն վասն սոցա ողորմի իւրեանց համայն նշնջելոցն. ամէն : Ի թուին Հայոց ՌՄԾԱ եւ Փրկչին 1802 եւ Մայիսի 8 :

85

ՀԱՏՈՒԿՈՏՈՐ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ (ԱՍՏՈՒԱՄԱՇՇՈՒՆԶԷ)

Ի ՊԼՈՎԴԻԻ

ՊՈԹԻՇԱՆ

1840

Թուղթ՝ 1 : — Մեծութիւն՝ 24,5×20 : Գրութիւն՝ միասին, 18×16,5 : — Գիր՝ սօլորակեան շեղապիր, գրուած մէկ էջի վրայ : — Ժամանակ՝ 1840 : — Գրիչ՝ Մահտեսի Ռաֆայէլեան Գարրիէլ : — Տեղի՝ Պօթիւն (Ռուսիոյ) : — Տեղեկութիւն՝ սեփականութիւն անձնականիս. նուէր ըս-

տացած եւ Ստեփան Տէրտէրեանէ ի Ռուսէ :

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Հատուկօրոյ Աստուածաշնչէ մը ինկած յիշատակարանն է .

Ես ալ ընթերցայ այս պատուական

գրքին մէջ որ կուլի Աստուածաշունչ...
Օւստի շատ զօր զգափակս արի, որպէս
Հանոյ Թուեալ է ինձ. անոր Համառ պար-
տաւորութեանս կիօրէ նախ դայս ասեմ.
Աստուած Հոգին յուսաւորէ իւր նախկին
տիւրօջը Հանգուցեօյն, այսինքն Լեւզեանց

Աղ[այ^ո] Օհ[աճ]ու, Լերկորդ. յիշատա-
կացն իւրոյ մեծապէս շնորհակալ եմ...
... Վառ ձերօքս հատուկ ստօրադրեցի
դանունս, 25-ին Փետրւոյ. 1840, ի քաղաքն
Պօքիշան, Լ. հ. Ֆոքշանցի Մահտեսի
Ռաֆաելեան Գարրէյ:

ՀԱՏՈՒԿՈՏՈՐ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ (ԱԻԵՏԱՐԱՆԷ)

Ի ՊԼՈՎԻԻԻ

Կ. ՊՈԼԻՍ

Թուրք՝ 2 (Իւրարմէ անջատ): - Մե-
ծութիւն 21X16: - Գրութիւն՝ միասին:
Դիր՝ նօտրդրի մօտեցող, զրուած մէկա-
կան էջի վրայ: - Նիւք՝ Թղթեայ: - Գրիչ՝
Ծարմանուկ: - Տեղի՝ Կ. Պոլիս: - Տեղե-
կութիւն՝ սեփականութիւն անձնականիս.
Նօւէր ստացած Լմ Ստեփան Տէրտէրեանէ
ի Ռուսէ:

ԲՈՎԱՆԴԱՅՈՒԹԻԻՆ

Հատուկտորներս Աւետարանէ մը ին-
կած Երկու առանձին յիշատակարաններն
են.

1. Թղ. 1ա. Թվին ՌԲՃԺԸ (1769)
Մարտ ամսոյ Ժ-ին Ալօսման Թաղաւորն
Մօսկով գտային վերայ մեծ սէֆէր (ար-
շաւանք) եղաւ. Աստուած վերջը քարին
կատարէ. ամէն: Թաղաւորին անունն որ
է Սուլքան Մատափայ...

... եւ Ծարմանուկս գրեցի որ է Թվին
Քրիստոսի Ռէձկթ (1769)ին:

2. Թղ. 2ա. Թվին ՌԲՃԺ (1769)ին
Մարտի ամսոյ Ա-ին իշատակ է սուրբ Ա-
ւետարանս Փռավատցի յուսահոգի Յա-
րութիւնի որդօն Ծարմանուկինս կամ
Կարապետին կամ Պօղոսին ի դուռն Սուրբ
Լստէփանոս Եկեղեցուն մէր Հանդուցեալ
ծրնողացն. Աստուած իւրեանց Հոգիդն
յուսաւորէցէ սուրբին Լստեփանոսին Եա-
խա յվկային քարխոսութեամբն. ամէն:
Այս սուրբ Ավէտարանն զինի է մրցով
Ա արմայ արծաթէ խաչով...

Եւ ծառայ անպիտան Ծարմանուկս
գրէցի Քալաքիւնային Խորշումլու խանն
Մարտի ամսանն ժՁ-ին. օվ որ կար-
դայ Հայր մէկախ յիւէ: Թվին ՌԲՃԺԸ
(1769)ին Մարտի ԺՁ-ին, որ է Թվին
Քրիստոսի Ռէձկթ (1769)ին:

ՕԳՆԵԱ՝ ՀՈԳԻ ՍՈՒՐԲ

Ի ՎԱՌՆԱՅ

ՎԱՌՆԱ

Էջի՝ 490: - Մեծութիւն՝ 31X25: -
Նիւք՝ Թղթեայ: - Կազմ՝ ամուր: - Հան-
գամանք՝ լաւ: - Գրիչ՝ Տէր Յարութիւն
ԲՅՆՅ. (Արիկեան): - Տեղի՝ Վառնա: -
Փամանակ՝ ԺԹ դ.: - Յիշատակարանք՝
Հուրի: - Տեղեկութիւն՝ սեփականութիւն
Օր. Ալիսէն Կար. Փափազեանի, ատամնա-

րուժուհի ի Վառնա. Ժառանգած է իր մեծ
հօրմէն՝ Տէր Յարութիւն ԲՅՆՅ. Արիկ-
եանէ:

ԲՈՎԱՆԴԱՅՈՒԹԻԻՆ

Մատեան է Օգնեա՝, Խոզի Սուրբ,
միջնորդութեամբ մօր Հակոբի:

ԺԹ - XIX

ԳԻՐՔ ՄԿՐՏՈՒԹԵԱՆ
Ի ՎԱՌՆԱՅ

ՎԱՌՆԱ

1863

Էջք՝ 1604 : — Մեծութիւն՝ $39 \times 27,5$:
Նիւթ՝ թղթեայ : Կազմ՝ ամուր : — Հանգ-
զամանք՝ յաւ : — Ժամանակ՝ 1863, Ապրիլ
28 : — Գրիչ՝ Տէր Թարութիւն քննյ. (Ա-
րիկեան) : — Տեղի՝ Վառնա : — Տեղեկու-
թիւն՝ սեփականութիւն Օր. Աշխէն Կար.
Փափաղեանի, ատամնարուժուհի ի Վառ-
նայ. ժառանգած է իր մեծ հօրմէն՝ Տ.
Թարութիւն քննյ. Արիկեանէ :

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Մատենա չ Մկրտութիւն Սրբոյ Աւե-
տարանի Տեառն մերոյ Թիսուսի Քրիստո-
սի ըստ Մատթեոսի :

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

Թարգմանիչ բուհանի Տէր Թարութիւն,
երաժշտութեան ուսուցիչ էւ քահանայ, ի
Վառնայ :

ՔԱՐՈՁԻ ԵՕԹՆ ԿԱՐԳԵՐ
Ի ՎԱՌՆԱՅ

ՎԱՌՆԱ

1856

Էջք՝ 340 (Թուագրուած 936-1276) : —
Մեծութիւն՝ 32×27 : — Նիւթ՝ թղթեայ :
Կազմ՝ ամուր : — Հանգզամանք՝ յաւ : —
Ժամանակ՝ 1856, Մայիս 1 : — Գրիչ՝ Տէր
Թարութիւն քննյ. (Արիկեան) : — Տեղի՝
Վառնա : — Տեղեկութիւն՝ սեփականու-
թիւն Օր. Աշխէն Կար. Փափաղեանի, ատ-
տամնարուժուհի ի Վառնա. ժառանգած
է իր մեծ հօրմէն՝ Տէր Թարութիւն քննյ.
Արիկեանէ :

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Մատենա չ Քարոզի համառօտի եօքն
կարգեր, հատոր Գ.

Գոհ եմ, թողույ չեմ թշնամիս էւ զըր-
պարտոյս ի դատաւան Յ., հաւատամ
արդիւնաւորել զթալով ի վերայ Յ., քան
թէ ատելոյ : Մանաւանդ յիշեմ ինձ ա-
ղաչեմ զԱստուած, զի ողորմեսցի Աստու-
ծոյ, քան թէ վրէժխնդիր լինել շարակա-
մայից նոցին, որովհետեւ ծնեալ եմք
վասն օրհնելոյ եւ ոչ վասն անիծելոյ :

ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԵԿԵՂԵՑԻ

Ի ՎԱՌՆԱՅ

ՎԱՌՆԱ

1860

Էջ 881: - Մեծութիւն՝ $39 \times 27,5$: - Նիւթ՝ Թղթեայ: - Կազմ՝ ամուր: - Համ-
զամանք՝ բաւ: - Ժամանակ՝ 1860, Նոյ. 1: - Գրիչ՝ Տէր Թարութիւն քննչ. (Արիկ-
Լան): - Տեղի՝ Վառնա: - Տեղեկութիւն՝
սեփականութիւն Օր. Աշխէն Կար. Փա-
փաղեանի, ատամնաբուժուհի Վառնա.
ժառանգած է իր մեծ հօրմէն՝ Տէր Թա-
րութիւն քննչ. Արիկեանէ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Մատենա է Կաթողիկէ եկեղեցի, գըր-
ուած հայատառ թուրքերէն:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

Գաղցրաբարոյ Հօր Իմոյ՝ Արքահամու
Էւ քաղցրիկ զստեղ իմոյ՝ Մարիմայ:

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ ՆՈՒԻՐԱՏՈՒԹԵԱՆՑ

Ի ՌՈՒՍԷ

[ՌՈՒՍԷ]

ԺԹ - XIX

Էջ 32: - Մեծութիւն՝ 29×23 : - Նիւթ՝ Թղթեայ: - Կազմ՝ Երկու անջատ տետրակներ, վերջէն փակցուած իրարու. կողք չունի: - Հանգամանք՝ մաքուր պահ-
պանուած: - Գիր՝ շեղադիր, սեւ մելա-
նով: - Պահպանակք. Զարդանկարք Էւն՝
չունի: - Դատարկ էջեր 24-32: - Ժամա-
նակ՝ ԺԹ դ.: - Տեղի՝ հաւանորէն Ռուսէ:
Գրիչ՝ Տ. Վարպետ Ա. քննչ. Պայանանց:
Գիշատակարանք՝ յատուկ առումով չու-
նի, միայն սկիզբը՝ (էջ 1)՝ առիթով մը
կը յիշատակէ գրիչի փնքնութիւնը: - Սե-
փականութիւն՝ անձնականիս. նուէր ըս-
տացած էմ Ստեփան Տէրտէրեանէ, որ
ժառանգած է իր տէրհօրմէն:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Գրութիւն է Արձանագրութիւնք.
Ի հնումն բարեպաշտ անձինք նուէրս
մատուցեալ են սուրբ եկեղեցւոյս մերում
[Ռուսէի]. զցանկ նուիրատու անձանց եւ
զընծայիցն ի միում առձեռն Տետրակի

պտանեմք նշանակեալ: Թէպէտ եւ ան-
թուական է, բայց ուրեք ուրեք վան. մի-
ջին պապականաց քաղաքին յայտնի ե-
րեւին, հնագուեայք՝ ոչ:

Էջ 1՝ ա. Պայանի Զարութիւն ետ
յիշատակ մէկ շուրջառ եւ որդին՝ տիրա-
ցու խաչիկն, ետ մէկ զպրի շապիկ՝:

բ. Տէր Պարսամի երէցիկնն՝ ետ յիշա-
տակ մէկ շուրջառ:

գ. Պարսն երամի ետ յիշատակ մէկ
մէկ շուրջառ եւ մէկ փորութար, մէկ ար-
ծաթեայ գօտի սեւ մէկ չիֆո քաղման, մէկ
պղինձէ բուրլառ, մէկ վարմիք սէթճատէ
եւ մէկ ուրար, մէկ խաչ:

դ. խոյցի նազարն իւտ յիշատակ մէկ
լէկէն-իպրբի:

ե. Ասլամի որդի Գրիգորի հօղւորն
կինն իւտ յիշատակ մէկ շապիկ դպրի:

*) Դախաւորք են թ. Կարապետ քահանայ
Պայանանց:

Էջ 2/ Գ. Ռազդատցի տերացու Յարութիւնի որդի Օնանն էտ յիշատակ մէկ սեղանի ծածկոց, մէկ Աւետարանի խաչ:

Ե. Դադարի որդի Մովսէսի հոգւոյն էտ մայրն մէկ սեղանի ծածկոց եւ մէկ չապկի, մահտեսի Պախարն էտ մին պատկեր սուրբ Աստուածածնայ, հաճի Գուլանն էտ Ա պատմա վարպետը փոքր:

Ը. Կիրեղի որդի մահտեսի Յովակիմն էւ իւր եղբայր Զաքարն էտուն յիշատակ մէկ սկիւի ծածկոց:

Ք. Բարունակն մե խըտի օղլին էտուն յիշատակ մէկ Աւետարանի շար:

Ժ. Մանուկի որդի մահտեսի Միմասն էտ յիշատակ մէկ սաղաւարթ:

Ժա. Ռազդատցի Մեքսումի որդի Պետրոսի հոգւոյն էտուն մէկ սկիւի ծածկոց:

Ժբ. Երեմի որդի հաշատուրն էտ յիշատակ Ա ճերմակ տիպայ շուրջառ, եւ մայրն էտ Ա փոքր լէկէն պղինձեայ:

Ժգ. Մեքսումի որդի Սարգիսն էտ յիշատակ /էջ 3/ Գ հատ պղինձէ թապախ, մէկ գանալին սեղանի ծածկոց, եւ մայրն էտ կէս յոխայ արծաթ սաղաւարթին կամ վակասին շինելոյն:

Ժդ. Ընդմեցի Յօքլի հոգւոյն էտուն յիշատակ Ա վարազուր:

Ժե. Ատին օղլի մահտեսի Սարգսի հոգւոյն էտուն որդիքն, ալիքն՝ մահտեսի Յովակիմն եւ Փիլիպպոսն, մէկ հատ պատուական ըշթօֆա շուրջառ, մէկ կիւղի թէլլի շուրջառ, մէկ խաչկու թեան պատկեր եւ մէկ Աստուածածնայ պատկեր, մէկ պատուական սեղանի ծածկոց, մէկ արծաթեայ սկիւի, 4էս յոխանոց մէկ մինտէր եւ մէկ բէշկիր, մէկ ծօրղան, մէկ բարձ եւ մէկ շարշաֆ, Բ պախտակ չապկի, Թ սեղանի ծածկոց եւ մէկ սկիւի ծածկոց սպիտակ, մէկ արմատով քանած զատիֆէ բալման (բաղպան), Ա Աւետարան՝ բոլորապատ արծաթեայ խաչիւ եւ ի յանկինս Դ փոքր խաչ:

Ժզ. Մահտեսի Եաղալոյն էտ յիշատակ Ա պղինձեայ Բ շամտան, մէկ մեծ արծաթեայ խաչ, մէկ պղտի խաչ: Նաեւ էտ (շետ մեռանելոյն որդիքն էտուն Եձ (Հինդ հարիւր զըշ.) տապանագին:

/էջ 4/ Ժե. Մահտեսի Աւետի կինն էտ յիշատակ Ա փոքր շամտան պղինձեայ, եւ Ա թապաղ պղինձեայ, եւ Ա լէկէն պղինձեայ:

Ժը. Մանուկի որդի մահտեսի Պապուկն էտ յիշատակ Ա թէլլի շուրջառ, մէկ շիֆդ բալման մէկ փոքուրար, մէկ սեղան ծածկոց թէլլի, մէկ շիֆդ արծաթեայ բաթթեայ, մէկ պղտի թէլլի ծածկոց, մէկ ժամարարի չապկի, մէկ բէշկիր, մէկ արծաթեայ խնկատուի: Իւր սրբի մահտեսի Մկրտիչն էտ մէկ պիլօր կանթեկ, մէկ պատուական պատկեր սուրբ Ստեփաննոսի քարկոծման: Ետ յիշատակ մահտեսի Ալբունն ՎԵՎ (1812) Օղոստոսի Ա-ին: Նաեւ էտուն մէկ մեծ դէկեր: Մանուկի վարդան էտ մէկ իւլամէ Աւետարանի շար, Ա ժամարարի չապկի, Ա արծաթեայ վանթեկ, Ա Երուսաղէմի պատմա փոքր վարազուր:

Ժբ. Ըսղամպօցայ մահտեսի Յարութիւնն էտ յիշատակ իւր որդւոյ մահտեսի Կարապետին հոգւոյն մէկ ըշթօֆայ շուրջառ, մէկ սկիւի եւ մէկ սկիւի ծածկոց, Ա շիֆդ բաղման, Ա Ատենի ժամապիրք, Ա ըշթօֆայ փոքուրար եւ մէկ զոզնոց, Ա շիֆդ արծաթեայ բաթթայ խօշտոյ, Ա Աւետարան՝ փրան Բ խաչիւ եւ սեթթիւր եւ մէկ շար: Եւ իւր որդի մահտեսի Յակոբն էտ մէկ /էջ 5/ խաչմար եւ զաղաթն մին քառաթեւ խաչ մե երկու արծաթեայ թաղ, եւ մէկ ժամարարի չապկի: Մահտեսի Կիւնէլին էտ Ա ճաճանշաւոր խաչ եւ Ա մեծ լեկէն, զուստր մահտեսի Թէլտէկիւն էտ մին կարմիր վեճէտիկ մահտեսայ:

Ի. Մահտեսի Կիրակոսն էտ յիշատակ մէկ շիշէ կանթեկ:

Իա. Մահտեսի Վարդեթեսի հոգւոյն էտուն յիշատակ մէկ սկիւի, եւ մէկ շուրջառ, եւ մէկ սկիւի ծածկոց, մէկ շիֆդ բաթթայ եւ մէկ սեղանի ծածկոց ալ:

Իբ. Մահտեսի Խրալիւիմն հոգւոյն էտուն յիշատակ մէկ դիբք:

Իգ. Տուրմուշն էտ յիշատակ մէկ Ախսմաուրք:

Իդ. Խալար օղլի մահտեսի Գրիգորն էտ յիշատակ մէկ Շարտկան, եւ մէկ սրկիւի, եւ մէկ արծաթեայ բուրձալ:

Իե. Ընդմեցի մահտեսի Եղիարն էտ յիշատակ մէկ շիֆդի թառաթեւ մեծ խաչ, մէկ պատկեր սուրբ Աստուածածնայ, մէկ Լալիկոսի թաղ եւ մէկ Շարական, մէկ շիւղ բաղկի եւ մէկ սկիւի ծածկոց:

իզ. հարաօղյան Արրահամի դուստրն
էտ յիշատակ իւր դստեր /Էջ 6/ հողւոյն
մէկ սեղանի ծածկոց եւ չիֆօզ բազկի,
մէկ ժամարարի գոտի:

Իէ. Խոյնցի Վէլիկն էտ յիշատակ մէկ
ժամարարի շապիկ, մէկ արծաթեայ խաչ,
մէկ տէօշէկ եւ մէկ եօղան, մէկ բարձ,
մէկ քիլիմ, եւ մէկ լեմկէն-խալբլիս, մէկ
սկսի ծածկոց, եւ որդին Յակոբն էտ մէկ
գիլիմ:

Իը. Մահտեսի Պունիաքէ էտ յիշատակ
մէկ սուրբ Աստուածածնայ Վերափոխ-
ման պատկեր, մէկ Ատենի Ժամադիրբ եւ
մէկ պատկեր: Ա չաղմայ չԹոֆայ չուր-
ջառ էտ մահտեսի Գեորգն:

Իք. Երօթեցի Մկրտումն էտ յիշա-
տակ Բ հատ պղնձէ շամտան, մէկ Աւե-
տարան արծաթապատ եւ մէկ Աւետարա-
նի շար, Բ պղնձէ քոց, մէկ խաչվար...
(անրնթեռնի), մէկ գիլիմ եւ Բ հատ
պատկեր:

Լ. Նազարի որդի Հարօնն էտ իւր կո-
ղացւոյն հողւոյն յիշատակ մէկ սեղանի
ծածկոց թէլլի եւ մէկ գոյնոց, մէկ ար-
ծաթեայ դօտի ոսկէջրած, մէկ արծաթեայ
ձեռաց խաչ:

/Էջ 7/ Լա. Նիյայաօցի չիւման Վար-
դանն էտ յիշատակ մէկ արծաթեայ խաչ,
մէկ ճառ պղնձեայ:

Լբ. Փիթիլի որդի Յովակիմն էտ յիշա-
տակ մէկ պղնձեայ ճառ, մէկ լաճիվէրտի
թէլլիզ չուրջառ եւ Ա փորուրար, մէկ
ժամարարի շապիկ դաֆէսի, մէկ դպրի
շապիկ շալի:

Լգ. Զերֆէգն էտ յիշատակ իւր որդւոյն
հողւոյն մէկ գիլիմ, մէկ սեղանի ծածկոց
չիթէ, մէկ ժամարարի գոտի, մահտեսի
Սիմայի հողւոյն՝ մէկ թէլլի չլմպէր,
դստերօջ հողւոյն՝ մէկ գիլիմ եւ մէկ ար-
ծաթեայ բաֆղայ:

Լդ. Փառակեցի Նազարեթն էտ յիշա-
տակ իւր կողակցւոյ հողւոյն մէկ չուր-
ջառ:

Լե. Ընումցի Դակիթն էտ յիշատակ
մէկ պատմայ վարադոյր, մէկ գիլիմ Պո-
ղոսիմ հողւոյն եւ որդի մահտեսի Թու-
մանն էտ Ա արծաթեայ սրկիւս եւ մէկ հատ
Պատարագի խորհրդի տետրն պթ., Բ հատ
Թոխաթոյ գիլիմ պթ., Ա հատ լաւ էան
խալիսի պթ., Ա հատ ճանաչուով խաչ:

/Էջ 8/ Լզ. Մահտեսի Գալուստի կինն
էտ յիշատակ Բձ (200) զրուչ:

Լէ. Մեղրեցի Ղազարն էտ յիշատակ
մէկ գիլիմ, եւ որդին պարոն Յովհաննէսն
էտ յիշատակ մին արծաթեայ ոսկեգօծ
ձեռաց խաչ եւ մին այ մահրամայ:

Լը. Ատառճի Օնան էտ մէկ ճանաչուով
խաչ՝ իւր կողակցւոյն հողւոյն:

Լք. Շահին օղլին էտ յիշատակ մէկ
գիլիմ:

Լո. Ընումցի Վարդանն էտ յիշատակ
մէկ շամ ալաճայ ուրար:

Լա. Մահտեսի Թովմասի դստեր մահ-
տեսի Սիմային հողւոյն ետուն յիշատակ
մէկ տէօշէկ եւ մէկ բարձ, մէկ գիլիմ:

Լբ. Զափրանցի օղլի Պաղտասարն էտ
յիշատակ մէկ երպրբի եւ մէկ շամտան,
մէկ դապախ, կողակցիցն էտ մէկ չիֆօզ
բաֆղայ:

Լգ. Փառակեցի Հայրումն էտ յիշա-
տակ Ա պղնձէ բուրվառ, Ա փոքր ժամա-
դիրբ, Բ հատ քթառնիչ, եւ որդին՝ տի-
րացու Մանուկն էտ Ա հատ բարձի երես,
Բ չիֆօզ դպրաց հողաթափ, Ա բուրապատ
խաչ:

/Էջ 9/ Լդ. Զարմըկլըր դուստր մահ-
տեսի Մարիամն էտ յիշատակ մէկ խա-
լիչայ:

Լե. Մահտեսի Ալիսխանն էտ յիշատակ
մէկ թէլլի չուրջառ:

Լբ. Մահտեսի Եսայիի որդի մահտեսի
Ղազարն էտ յիշատակ մէկ պղնձէ բուր-
վառ պթ., մէկ սեղանի ծածկոց թէլլի:

Լէ. Երգումցի Ներսէսն էտ յիշատակ
մէկ սեղանի ծածկոց, մէկ չիւղ արծա-
թեայ բաֆղայ:

Լը. Մահտեսի Շամամն էտ յիշատակ
մէկ սեղանի ծածկոց, մէկ չիւղ արծա-
թեայ բաֆղայ:

Լք. Պաղտիկի որդի մահտեսի Յակոբն
էտ յիշատակ մէկ Ատենի Ժամադիրբ եւ
մէկ Տաղարան, եւ մէկ դպրի շապիկ:

Ծ. Մեղրեցի Փիլին էտ յիշատակ իւր
որդի Մուրատին հողւոյն Բ փոքր վարա-
դոյր:

Ծա. Սուլբ Էլմիսանի նուիրակ Պետրոս
վարդապետն էտ յիշատակ Բ հատ Թու-
րինճի հարէ շապիկ դպրաց:

Ծբ. Մահտեսի Կարապետի հողւոյն էտ
որդին Յարութիւնն /Էջ 10/ մէկ թէլլի
չուրջառ, մէկ գիլիմ:

Ծգ. Վանիկի դուստր Խաթունն էտ յի-
շատակ Ա չիւղ արծաթեայ բաֆղայ:

Ծդ. Մեղրեցի Խաչիկի հողւոյն յիշա-

ասակ հատուն իւր որդիքն Դ գիրիմ, մէկ մեծ վարպետը պատմայ, մէկ սըրմալու չեմ պէք, մէկ մեծ խաչ ճաճանչաւոր, մէկ մօր թէլլի շուրջաւ, եւ մէկ լիկէն-իպրերի: Յովիաննէսն էտ մէկ պատուական մեծ պոյ չազնէ խօյան եւ իւր մայրն էտ՝ մէկ խաչ իւր դստերն Հոգւոյն:

Ծն. Շումլացի չիւժման Յովիաննէսն էտ ի կարպետ յիշատակ:

Ծգ. Ընեմեցի ուղուն Ստեփանն էտ յիշատակ ի գիրիմ:

Ծե. Ընըմեցի Անոյնն էտ յիշատակ իւր հօր Հոգւոյն մէկ գիրիմ, եւ մէկ բարձի Լրես, ի չիֆո պղնձեայ քոցոց, ի չիֆո իւղարեքից կերտն մշտալաւ:

Ծր. Ընըմեցի Նիկողոսի Հոգւոյն՝ ի գիրիմ յիշատակ, Բ հատ պղնձէ չամօտան, եւ իւր կողակից Մարիամն էտ ժամին՝ մէկ տուն յիշատակ, մէկ ճերմակ սեղանի ծածկոց, մէկ ժամարարի չապիկ:

/Էջ 11/ Ծթ. Խոյնցի Մամուկն էտ յիշատակ իւր դստերով Հոգւոյն Բ ժամարարի չապիկ, մէկ չիւղ բաֆոյայ եւ մէկ սկիւր ծածկոց:

Կ. Ալամի կողակիցն էտ յիշատակ մէկ սեղանի ծածկոց:

Կա. Յովսէփի որդիքն՝ Տէր Յովիաննէսն եւ Յակոբն էտուն յիշատակ մէկ մեծ խաչ ճաճանչաւոր:

Կբ. Շինկիցի օղի Գրիգորն էտ յիշատակ մէկ գիրիմ եւ մէկ աթոռ:

Կգ. Արեւի որդի մահտեսի Մկրտիչն էտ յիշատակ իւր դստեր Հոգւոյն՝ մէկ խաչ արծաթեայ, մէկ սկիւր ծածկոց, մէկ չապիկ դպրի, եւ որդիքն Լսուն՝ մէկ Սուրբ Զան, մէկ զրակալի չապիկ պատմայէ, ի փոքր վարպետը... նոյն պատկերի առիւծ ի չիֆո արծաթեայ բաֆոյայ խօյանոյն, ի ժամարարի բէշկիւր բաշած, ի պատուական սէտէֆրիարի խաչ, /Էջ 12/ ի հատ զըզալ պաղայ, ի հատ ալ չատգի, մէկ հատ գիրիմ, ի հատ սկիւր, մէկ հատ լաւ իւլամէ ծածկոց կանաչ:

Կդ. Մահտեսի Աղապէկն էտ յիշատակ մէկ գիրիմ եւ մէկ մեծ չամօտան պղնձեայ, նաեւ կիւնն էտ մէկ շուրջաւ թէլլի, մէկ փորուրար եւ մէկ ժամարարի չա-

պիկ, մէկ չիֆո բաղպան եւ մէկ բէշկիւր եւ մէկ չիֆո չիւնի բաֆոյայ, նաեւ մէկ մեծ դաղան էտ:

Կե. Ժամկոչ Յովնան՝ մէկ մահրամայ խաչ:

Կզ. Դպրաց դանձապետ մահտեսի Յարութիւնն չինեայ յիշատակ արղեամբ դրպրաց եւ հասարակ ժողովրդոց մէկ չիֆո արծաթայ քոցոց, մէկ հատ մեծ թէլլի վարպոյր, մէկ հատ թէլլի սուչմպէր վարպոյր:

Կե. Դպրաց դանձապետ մահտեսի Մրկերտիչն չինեայ յիշատակ արղեամբ զըպրաց եւ հասարակ ժողովրդոց մէկ մեծ վարպոյր չիթէ, մէկ արծաթեայ բուրվաւ, մէկ արծաթեայ պուհուրտան, մէկ արծաթեայ կիւլապան (կիւլապտան), մէկ Տիւրպալէդիրի չիթէ բամպակով չիթէ, մէկ եօղան:

/Էջ 13/ Կր. Դպրաց դանձապետ տիւրացու Մանուկն չինեայ յիշատակ արղեամբ դպրաց եւ հասարակ ժողովրդոց Բ լիթթօֆայ սալաւարդի վալկաս:

Կթ. Դպրաց դանձապետ մահտեսի Մկրտիչն եւ տիւրացու Մանուկն ձեռամբ դպրաց եւ հասարակ ժողովրդոց արղեամբ Դ տուն առին ԶմԺ (650) զրու խորանի յետն:

Խ. Յոքի որդի մահտեսի Մարտիրոսն էտ յիշատակ ի արծաթէ խաչ ճաճանչաւոր, Բ փոքր պատկերք:

Խա. Բամբիշի որդի Յարութիւնն էտ յիշատակ ի սեղանի ծածկոց շէրպապէ, ի ալ չատգի, մին փոքր Աւետարանի խաչ արծաթեայ, ի դպրի չապիկ, ի խորհրդանոցի պրտի գոյնոց իւլապտանով բանած աթլազէ:

Խբ. Թնծովացի մահտեսի Ստեփանի որդի տիւրացու Յովիաննէսն էտ յիշատակ ի բարձի երես, ի հատ Խզմիրի գիրիմ:

Խգ. Խոյնցի Յովիաննէսն էտ յիշատակ ի փոքր խաչ յոսկէօ:

Խդ. Նիխապօյցի ուլուն Պետրոսի որդի Ստեփանն էտ յիշատակ ի պղնձեայ դապաղ, ի հատ բաֆոյայ մարգրտով զօլանոյն սըրմայ:

/Էջ 14/ Խե. Եկեղեցյան Թումաի ձեռամբ հասարակ ժողովրդեան արղեամբ ի տուն առնուեցաւ խորանի յետն, ի սեղանի փոքր ծածկոց զոմաշէ, ի փոքր ճաճանչաւոր խաչ արծաթեայ:

ից. համընթաց էր ևս սեղանին ծածկոց յիշատակ, Բ չի՛նջւիլ... (պատուած): Ա պղնձեայ... (պատուած):

ԻԷ. Թաթարի զուտոր մահտեսի Պա-
հարն էր իւր հողուրէն յիշատակ մէկ պատ-
կեր:

ԻԲ. Եկեղեցական հաշատուրի վերակա-
յու թեմամբ արդեամբ համայն ժողովրդեան
չինեցաւ Ա արծաթէ սաղաւարտ եւ Ա վա-
կա արծաթէ, եւ Ա արծաթէ աղանի:

ԻԲ. Յղնցի մահտեսի Նազարն էր յի-
շատակ իւր կողակցու հողուրէն Ա արծա-
թեայ պափաշ զօրանովն եւ Ա պատուա-
կան շուրջառ:

Ը. Սեփերի մահտեսի Սերգիսն էր յի-
շատակ Ա մեծ արծաթէ խաչ, Ա արծաթէ
բուրլատ, Ա Աւետարան արծաթապատ եւ
չար, Ա սեղանի ծածկոց, Ա փորուրար,
Ա չիֆոյ բաղկի, Բ փոքր խաչ եւ Գ պատ-
կերք, եւ Բ շամտան պղնձեայ, Դ քիլիմ,
Ա Ժամարտի շապիկ, Ա թէլու շուրջառ
եւ Ա ջուխոյ իւղարերի մոմ մշտալատ,
Ա արծաթէ պափա (բափթա) սրմայ զօ-
րանով /Էջ 15/ եւ Ա թէլլի ծածկոց:

Ըա. Հասարակ ժողովրդեան արդեամբ-
րն եւ ձեռնամբ տիրացու Ալեքսանին է-
տուն յիշատակ Բ քիլիմ. Նսեւ Ա քրիս-
տոնեայ էր տիրացու Ալեքսանի ձեռամբ
Բ քիլիմ:

ԸԲ. Աստուած ողորմի տիրացու Ալեք-
սանի ծնողաց հուրոյն, էտուր յիշատակ
Սուրբ Աստուածածնայ Բ շամտան, Բ
բուրլատ, Ա Աւետարան՝ վերան Ա խաչ
եւ Դ սերորէ, Ա ուրար եւ Ա թապախ եւ
Բ զարաց շապիկ, Ա դուրի ռուր, եւ
մահտեսի Յակոբի հուրոյն՝ Ա կարպետ եւ
Բ Աւետարանի շար եւ Ա խորհրդատետր:

ԸԳ. Մահտեսի Եղիսաբերն էտուր Ա
պէրպոզ սեղանի ծածկոց Սուրբ Աս-
տուածածնայ:

ԸԴ. Տիրացու Ալեքսանի եկեղեցականու-
թեան արդեամբն չինեցաւ յիշատակ Ա
պատուական շուրջառ, Ա փորուրար, Ա
սաղաւարտ եւ Ա վակա մարդարտաշար,
Ա ջուխոյ բաղկի, Բ սարմայ ուրար, Ա
մեծ պղնձէ թապախ, եւ Գ հատ պղնձ
թապախ եւս, Ա չէմպէր վարագոյր, Ա
մուճկա՛մ... ուրար:

ԸԵ. Աստուած ողորմի մուխաթահի
Բարսեղ վարդապետի հուրոյն էտուն յի-
շատակ Սուրբ Աստուածածնայ, տիրացու
Ալեքսանի ձեռամբն Ա արծաթէ մետոնի

աման, Գ հատ պամայ ուրար, Ա չէմպէր
վարագոյր, Բ հատ յատեան զրբակալի
շապիկ, Դ հատ մեծ գրքակալի... ու
ջառ, /Էջ 16/ Ա չիֆոյ... Ա Աստուա-
ծածնի պատկերք, Ա խորհրդանոցի պա-
մայ վարագոյր:

ԸԶ. Հոսնցի մահտեսի Պողոսն էր
յիշատակ մէկ ըսթօֆայ շուրջառ, մէկ
ըսթօֆայ փորուրար, մէկ հուր պազպան,
մէկ Յարութեան պատկեր, Բ փոքր պատ-
կեր, Բ Թօխաթոյ քիլիմ, Գ. հատ զարաց
շապիկ, մէկ հատ քէպէ պատուական, Բ
դիլիմ, Ա դիլիմ եւս:

ԸԷ. Ուզուն օղի հաշատուրն էր յի-
շատակ Ա Աւետան պատկերք, իւր որ-
դին՝ Յովակիմն էր մէկ պատկեր Խ ման-
կանց:

ԸԸ. Թօխաթոյ Մարգարն էր Ա արծա-
թէ խաչ:

ԸԹ. Յովհանի որդի Բարաղամն էր յի-
շատակ մէկ արծաթեայ քառաթեւ խաչ
մահտեսայոյն, Բ հատ պղնձեայ թապախ:

Ղ. Տեփլէքի կիւնն էր յիշատակ մէկ
հատ փոքր դոդնոց սեղանի ապրչուով
բանած աճէմ իշի, Տեփլէքի որդի Յով-
հաննէսն՝ մէկ փորուրար թէլլի:

/Էջ 17/ զա. Նուրիի կիւնն էր յիշատակ
Բ արծաթեայ խաչ, միւնն՝ բոլորապատ
եւ միւնն՝ քառաթեւ:

ՂԲ. Մահտեսի Յակոբի որդի Մկրտչի
Սիմային հողուրէն էտուն յիշատակ Ա թէլ-
լի շուրջառ, մանուկի որդի կարապետն
էր Բ շամտան փորուր:

ՂԳ. Տէր Յարութիւնի զուտոր եղիսա-
բէրն էր յիշատակ Ա արծաթեայ փոքր
խաչ բոլորապատ:

ՂԴ. Թառնալացի Տէր Սարգսի իրիցկէն
էր յիշատակ Ա հատ դանակէ շապիկ
սարկ... Ա հատ այ-... ՁՏէր Պարսամ
ոչ կորացար դնել ի կարգին, այլ երես-
կինն յիշեցու եղև ի ցուցակի:

ՂԵ. Մահտեսի Նախապետի որդի Հան-
դուցեայ Յովհաննէսի կիւնն էր յիշատակ
Ա պղնձեայ օրդապոյ շամտան: ՎՎՎ

(1812) Ողորտոս Կ (15):
ՂԶ. Ձեռամբ Անուշին եւ արդեամբ ժո-
ղովրդեանն մէկ սրմարու վարագոյր բեր-
եայ եղև յրՍտամպոյլու՝ Սուրբ Աստուա-
ծածնայ եկեղեցոյն յիշատակ ձՃԳ (113)
դուրէի: Յիշատակ արդարոց օրհնու-
թեամբ եղիցի: Յիսուս զրուշ եւս էր ե-
կեղեցույ տանն համար:

դէ. Ընդմեջի Լազարապետի կի՛նն ետ յիշատակ մէկ զարան ժի՛ յոխանոց, մէկ զգիւնէ եւ մէկ պղտի խալի, մէկ աթլալ վարադոյր:

ՂԸ. Բարաբաշ Յակոբն ետ յիշատակ մէկ արծաթեայ խաշ:

/Էջ 18/ ՂԲ. Ընդմեջի Խեչումն ետ յիշատակ մէկ արծաթեայ խաշ:

Ճ. Մահտեսի Նահապետն Դ
Հատ արծաթեայ կանթեղ, մէկ սուղանի շուրջատ, մահտեսի Մարգարիտի հողւոյն* մէկ խալիչայ, եւ որդիքն Էտուն՝ ԲՃ (200) զրուէ իւրեանց հօրն խոստմանցն, որ եւ արդի՛ն մահտեսի Արիստագէսն ալլ եւս արդիւնաւորեցոյց եւ Բ մեծ կանթեղս շինեաց, եօթնաստուն մառիլ էւս՝ վանս սեղանի ծածկոցի (յորդուցն), եւ մահտեսի Արիստագէսն ետ մին արծաթեայ սաղաւարտ:

Ճա. Ընդմեջի սաղաւթի Մարտիրոսն եւ Յովնանն էտուն յիշատակ մէկ չէմպէր վարադոյր դանախէլ:

ՃԲ. Կարբեցի մահտեսի Վարդանն ետ յիշատակ մէկ պատուական սկիւ՛ արծաթեայ, Բ արծաթեայ խաշ բոլորապատ, եւ կողակիցն ետ մին պատուական խալիչայ:

Ճգ. Գեհսիմ Յովնանն էտուն ետ յիշատակ Դ Հատ փոքր վարադոյր, Բն՝ պատառ, Բն՝ մաղեղէն, մէկ սեղանի ծածկոց բարակ չիթէ, մէկ արծաթեայ սղիւն, մէկ պատուական սկիւհ ծածկոց, մէկ Հատ քիլիմ, մէկ փոքր պատկեր, Սուրբ Աստուածածնայ, եւ իւր փեսայ Յովհաննէսն ետ Գ Հատ մեծ շամտան, Բ քնոց պղնձի:

/Էջ 19/ ՃԴ. Ասղառքի Մինասն ետ յիշատակ Բ պղնձեա., մէկ փոթութիւն, եւ իւր որդիքն՝ Աւետարան՝ արծաթեայ խաշեղութեամբն:

ՃԵ. Ծախիլ Լազարի Թոռն՝ չոպանն ետ յիշատակ Բ Հատ փոքր պատկեր եւ Բ փոքր շալիկի զարի:

ՃԶ. Կարբեցի Պօղոսն ետ յիշատակ մէկ չաժ պաճայ ուրար. Բ շալիկի զարի փոթըր, մէկ Հատ ճէնիկ քիլիմ:

ՃԷ. Կենցեղմի կի՛նն ետ մէկ մեծ Պուրսալի պողայ աղթարոյն, մէկ Հատ քիլիմ, մէկ էրծաթի խաշ ճաճանչով:

ՃԸ. Էտրէնցի տիրացու Մարութէն, որ է մեր Գեորգի փեսայ, ետ յիշատակ Ա զիլիմ՝ Փռմփիկի հողւոյն:

ՃԹ. Հանդուցեալ Լազարապետի ալլի կի՛նն ետ յիշատակ մէկ արծաթեայ սրբատուփ, որ է Ժի տրամ եւ կէս, եւ մէջտեղն Ա կարմիր սէլլան քար: ՎԿԿ (1812) Օրոստոսի ԲԹ-ին:

ՃԺ. Մահտեսի Յարութիւնի ձեռամբն կին մի բարե[պաշտ] ետ յիշատակ մէկ սկոնչլքիարի գօտի, իւր ծնողաց հողւոյն, հոլանովն:

ՃԺա. Տուրմուշի կի՛նն ետ մէկ քիլիմ.

/Էջ 20/ ՃԺԲ. Պետիկ Լազարն ետ յիշատակ մէկ խըմակ թէլի ուսլուք (թիւրեւս՝ իւթիլի), մէկ ժամարի շալիկ, Ա սեղանի դողնոց շերպապէ:

ՃԺգ. Աստուած օրհնէ, յէգէթ Յարութիւնն ետ յիշատակ Սուրբ Աստուածածնին Ա փոքր արաթեայ խաշ եւ մէկ մեռնիկ ճաղ:

ՃԺդ. Մուքէղէճի Կարապետ վարդապետն ետ Սուրբ Աստուածածնայ Բ Հատ Թօխադո լէնկէրի յիշատակաւ:

ՃԺե. Լարդաշի որդի Կարապետն տուա յիսուն զրուէ ի ժողովրդեան արդեանցն սուրբ Եկեղեցւոյ տանն Համար, Երեսուն զրուէ էլ մէկ ետ տախտակապատին Համար նոյն Կարապետն:

ՃԺզ. Փիլիի որդւոյ ձեռամբն ի՛նչ զրուէ Եկեղեցւոյն Համար եղեւ տուեալ:

ՃԺէ. Պիլիլի Վարդանն ձեռքն տըրվեցաւ քսան ի հինգ մառչիլ Սուրբ Եկեղեցւոյն Աստուածածնի. ընդունելի եւ զիցի:

ՃԺը. Ղեռնդ օղլի Յակոբի հողւոյն ետ որդին Ա Իգմիբու կարպետ:

ՃԺԲ. Աստառնիւն Վարդապետներն ետուն յիշատակ մէկ չիթիլի սկիւ՛ ծածկոցոյն, Ա չիթիլ Աւետարանի կեռօն մըլաւալաւ:

/Էջ 21/ ՃԻ. Ծախումի որդի Աստուածատուրի դստերոցն հողւոյն Էտուն յիշատակ մին փոքր ձեռաց խաշ՝ արծաթեայ սակէղո՛ծ:

ՃԻա. Հասարակ մաճատականք Էտուն յիշատակ Ա փոքր ձեռաց խաշ՝ արծաթեայ սակէղո՛ծ:

ՃԻբ. Մահտեսի Վետիքի կողակցոյն հողւոյն Էտուն յիշատակ մէկ եօրպան, Ա տէշէկ, Բ բարձ, Ա չարշալ, Ա քիլիմ:

ՃԻգ. Դպրաց զանձապետ տիրացու Յովնանն էտուն ձեռամբ չինցաւ արդեամբ զպրաց և Հասարակ ժողովրդոցն Բ Հատ

խումարէ շապիկ, Ա արծաթեայ մետոնա-
ման, Ա արծաթեայ վաղաս ոսկէջրով, Ա
խումարէ շապիկ, Ա չիֆոն արծաթեայ
քէոց :

ճիդ . Մահտեսի Գարուքիւնի որդի
մահտեսի Աստուածատուրն իւր շահեցո-
ղութեամբն էստ մին պատուական խու-
մարէ շապիկ արծաթեայ եախալրխով :

ճիւ . Աստուած ողորմի մոխաթաճի
Սարգիս վարդապետին կենդանի հոյին,
որ Ետուր յիշատակ մէկ մեծ պղնձեայ
պախր, որ է Բ հօխայ եւ կէս :

ճիւ . Թոնովացի Սահակի որդի Գրի-
գորն Ետ յիշատակ Ա պղինձ երայրի :

/Էջ 22/ ճիւ . Պըլբէլը օղլու մահտեսի
Գարուքիւնն Ետ յիշատակ Բ արծաթեայ
կանթեղ :

ճիւ . Էօրտէչի ոյ Գեորգն Ա ար-
ծաթի

ճիւ . Ախչայի կնոջ հոգւոյն համար ե-
տուն Ա արծաթեայ գօտի, Ա զիլիմ :

ճիւ . Տէր Գալուստի որդի տիրացու Ա-
ղամն Ետ Ա չիֆոն պղնձեայ շամտան :

ճիւ . Պըլբէլը օղլու Մկրտիչի որդի
Մարկոսն Ետ Ա չիֆոն պղնձեայ շամտան,
Ա Մկրտութեան պատկեր :

ճիւ . Տէր Մինասի որդի Ետ Ա ար-
ծաթեայ փոքր խաչ, Ա հին փորուրար,
Ա ուրար :

ճիւ . Կիժ Ղազարի Թոռունքն՝ Գեորգն
Եւ տիրացու Արրահամն, Ետուն յիշատակ
իւրեանց ծնողաց հոգւոյն Ա կարմրով
թէլլի սեղանի ծածկոց, Ա պիպէլլի խա-
սայ Լզերքն նաշխուն սկւռոյ ծածկոց :

ճիւ . Ստամպուլի սառաֆ մահտեսի
Ստեփանն ամիրայն Ետ յիշատակ . Ա մեծ
արծաթեայ քառաթեւ խաչ :

/Էջ 23/ Խօյեցի Ստեփանի կողակէց
Ետ յիշատակ Ա փոքր ձեռաց խաչ : (Շա-
րունակութիւնը կը պահար) :

Երեք անգամ (ՏՏ մը, դէ, ՏՏ) կը յի-
շատակուի նուիրատութեան միեւնոյն թր-
ւականը՝ 1812 Օգոստոս, որ ցոյց կու-
տայ, թէ նուիրատութիւնները կատար-
ուած են ինչ որ արիթմով : ԽԼԲ :

ՅԱԻԵԼՈՒԱԾ

ԱՆՅԵԱԼԻՆ ԼԷՋ ԲՈՒԼԳԱՐԱՀԱՅԵՐՈՒ ՊԱՏԿԱՆՈՂ

ԿԱՄ ԲՈՒԼԳԱՐԻԱ ԳՐՈՒԱԾ ԱՅԺՄ ԱՆՅԱՅՏ ԿԱՄ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

ԳՏՆՈՒՈՂ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

1. Հայերէն օրինակը երկքնդունան Կանոնադրութեան Պետրիցոսի (Բաշկոյօ) վանքին, կառուցուած Բիւզանդական բարձր պաշտօնատար հայ-քաղկեդոնական Գրիգոր Բակուրեան իշխանաւորին կողմէ՝ 1083 թուականին: Ոմբադրուած է այն, այս վերջնոյն թելադրութեամբ մատակարար քաղկեդոնական հայ վանականի մը կողմէ: Ցարդ կը մնայ անյայտ: (Georgica, t. V, p. 292; Виз. Вр., 1904, СИБ, т. XI, прил., стр. 56; И. Мара, Аркаун, монгольское название христиан, СИБ, 1905, стр. 17-21; Պ. Մուրադեան, Գրիգոր Բակուրեանի «Սահմանք»-ի լուծարէն և վրաց խմբագրութիւնների պատմութեան շուրջ, ՊԲՀ, Երեւան, 1968, № 1, էջ 103-118):

2. «Օգոստ Բժկութեան» (և այլ մի քանի զործեր), զրուած Ամիրառվլաթ Ամասիացի հայ Բժկուպեանի կողմէ՝ Ֆիլիպէի մէջ ԶԺԸ (1469) թուականին, ներկայիս ցրուած զանազան վայրեր: (Արշակ Ա. Արքայաճեան, «Ամէնուն Տարեցոյցը», 1909, էջ 210. — Դիտ. Վահրամ Յ. Թորոյումեան, «Հանդէս Ամսօրեայ», 1899, էջ 377. — Թակոր Ս. Անասեան, «Հայկական Մատենադպրութիւն», Ա., էջ 651, և իւր.):

3. Առձեռն Շարականոց-Տօնացոյց, 19×13×6 մեծութեամբ, ՌԶԲ (1643) թուականին նուիրուած Սոֆիայի Սուրբ Աստուածածին եկեղեցիին, ապա անցած թաթար Պաղարջիկ և ի պահ մնացած տեղւոյն նախկին այրած եկեղեցիին պահարանին մէջ, «Անտաւն Կրաւնաւոր»ի մը յիշատակութեամբ: (Ըստ Գէորգ Ժ. Վրդ. Նարպանտեանի 10 Մայիս 1900 թուակիր զրոյն առ Ռուսէի Տէր Կարապետ Ա. քննյ. Պոյաճեանց): Նկատելի է, որ տարիներ վէջ Յարութիւն Դիւրտեան վը հաստատէ, թէ նոյն տղ ձեռագիրը կը դնուի իր անձնական հաւաքանոց մէջ: («Բաղմավէպ», 1929, էջ 286):

4. Քարոզգիրք մը, զրուած ձեռամբ տիրացու իշխատուր զրէին, որդւոյ Թակորի, «ի խնդրոյ պարոն Կեալաղին, ի թուին Ռձիւն (1676) յաշխարհն Ուռումեյու ի քաղաքն Փ. Պօլիս, լինդ հովանեաւ Ս. Գէորգա զօրավարին» (Յուլիան ձեռ. Դաղեան իշխիկ վրդ. ի, Բ, Վաղարշապատ, 1900, էջ 47բ):

5. Աւետարան մը, մաղաղաթեայ, զրուած Աղարիա Զուղայեցիի ձեռամբ ի Կաֆա, որուն յիշատակարանին համաձայն, նոյնը նուիրուած է Ռձի (1658) թուականին «Ըղղղատու ժամու Ս. Աս-

սուսածանին»։ Այժմ անյայտ։ (Կարապետ Ա. քննչ. Պոյաճևանց, «Տեղեկութիւն եկեղեցեաց եւ քահանայից վրայ ի Բուլղարիա», Տեղեկագիր առ Մ. արքեպ. Օրմանեան 1899 թ. (ձեռագիր)։

6. Աւետարան մը, որու յիշատակարանէն կը տեղեկանանք, թէ ան գրուած է 1769 թուականին «Քաթաթիայի Խուրջույու խանին մէջ, ձեռամբ։ Մարմանու գրչին եւ նուիրարեւուած Պրովադիայի Ս. Ստեփանոս եկեղեցիին։ Այժմ անյայտ։

7. Տաղարան, փոքրագիր, գրուած 1698ին ի Սոֆիա, Յովհաննէսի որդի եւսակ կողմէ։ (Յ. Բիւրտեան, «Բզմվ.», 1929, էջ 286)։

8. Արիստակէս երէց եազլովացի ընդօրինակած է ձեռագիր մը Ռձիէ (1679) Յուլիա 17ին Սիլիսդէի մէջ։ (Հ. Ղ. Ալիւան, Կամենից, 1896, էջ 197)։

9. Կ. Պոլսեցի Տիբատուր զրիչ ընդօրինակած է Սալտոց մը ի Ռուսֆուս Ռձիթ (1634) թուականին։ Այժմ անյայտ։ (Ալիւան, Կամենից, էջ 198)։

10. Սուլտովոյ գրուած ձեռագիր մը 1628ին, որ 1743ին նուիրուած է Սիլիսդէի եկեղեցիին, ապա փոխադրուած Ռուսէ։ Ցայժմ կը մնայ անյայտ։ (Ալիւան, անդ, էջ 180)։

11. Սիմէոն երէց Զիլէցի ստուցած է ձեռագիր Մալտոց մը 1684 թուականին, որ նախապէս կը գտնուէր Ռուսէ։ (Մ. Եպ. Աղաւնունի, Միաբնեւ եւ այցելութեան քրտապղծմի, էջ 527)։

12. Սիլիսդէի գտնուող ըստիւր ձաշոցի մը յիշատակարանք եւ վերջարան թուղթերը կտրելով, տարած է իր հետ Բարթուղիմէոս Եպ. Չամչեան, չուրջ 1867-1869 թուականներուն...։ Այժմ անյայտ։ (Կարապետ Ա. քննչ. Պոյաճևանցի նամակ-տեղեկագիրին առ պատրիարք Մ. արք. Օրմանեան, 20 Դիսեմբ. 1899 թուական)։

13. Կոնդակ յիշատակի նորոգման Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ Հայոց ի Փիլիպպուպոլիս (Յ. Բիւրտեան, «Բզմվ.», 1929, էջ 343-348)։

14. Յիշատակարան մը 1677էն Ֆիլիպպի Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ վրայոք։ (Յ. Բիւրտեան, «Բզմվ.», 1930, էջ 161-165)։

15. Տօնացոյց մը, ժէ գարէ, 251 թերթ, նոտրդիր. բուն յիշատակարանը կը պահուի։ Աւելի նոր յիշատակարան-թիւնը կը յայտնէ, թէ զայն Տօնացոյցը Սիլիսդէի Ովանէսի որդի տիրապու եւսային է, բարով վաշէցնէ, թվի Ռձիէ (1708) եղաւ։ (Սուրեն Բոյանջյան, Համառոտ ցուցակ հայերէն ձեռագրաց Գեոլա հայաքաղաքի, «Բանբեր Մատենադարանի», 9, էջ 458, թ. 21)։

16. Ճարտասանութիւն Աբրայի, նուիրուած Սիմէոնեան ձանիկ Ամիրայի կողմէ Շումէնի Աղլ. վարժարանին ՌՄՀԵ - 1826 թուին։ (Գիրք Արժանագրութեան վարժարանի Շումէնի, ձեռագիր)։

17. Տրամարանութիւն Զուդայեցւոյն, նուիրուած Սիմէոնեան ձանիկ Ամիրայի Շումէնի Աղլ. վարժարանին, ՌՄՀԵ - 1826 թուին։ Այժմ անյայտ։ (Գիրք Արժանագրութեան... , ձեռագիր)։

18. Կանոնագիրք ընդարձակ, որ նաեւ կը պարունակէ Դատաստանագիրք Հոսոյց, ինչպէս նաեւ Յունաց եւ Հռոմայեցւոց, գրուած ի Եաշ, 1783 Ապրիլ 10ին, Պըլլիլ-Օղլու պարոն վարդանի ծախիւք եւ Ռուսնուզցի տիրացու Պօղոսի ձեռամբ։ (Դադութաշայ Տարեգիրք, Բ, 1940, էջ 158)։ Նաեւ Ամէնուն Տարեցոյցը, 1926, էջ 657)։

19. Ներբողեան «ասացեալ ի Սուրբ Խաչափայտն» ի հարց սրբոց բանից ծագկաբաղ հաւաքմամբ։ Ձեռագիր մը 36 էջերէ բաղկացած, թուղթէ, տետրակի ձեւով։ Գրուած ի Շումէնի հոգևոր հովիւ Կ. Պոլսեցի Աբրահամ վարդապետի կողմէ 1831ին։ Այս ձեռագրին մէջ կայ եղեր նաեւ «նորին Աբրահամու վարդ. Կ. Պոլսեցւոյ հոգևոր հովիւ Շումնու քաղաքի զԴաւթայ տոտուածաշայր մարդարէէ եւ զԵսովորայ Տեառնեղբորէ ասացեալ Բան սակաք ի պատիւ տօնի նոցին»։ գրուած Սերովբէ մանկան ձեռագր 1838 Մարտ 25ին։

Այս ձեռագիրը սեփականութիւնն է Եղած Պետրոս Մովսէսեանի ի Շումէն, ըստ իր մէկ նամակին առ Ստ. Տէրտէրեան։ Այժմ անյայտ։

20. Շարակնոց, զոր ունեցած է Պետրոս Մովսէսեան ի Շումէն 1879ին, նոյնպէս ըստ իր մէկ նամակին։ Այժմ անյայտ։

21. Անանիայի ծառերը, զոր ունեցած է նոյնպէս Պետրոս Մովսէսեան ի Շումէն, ըստ իր զրաւոր տեղեկութեանց առ կար. Ա. քհնյ. Պոյաճեանց եւ որդւոյն Ստ. Տէրտէրեանի: Այժմ անյայտ:

22. Կուռնէլիոսի Այափառէի Մեկնութիւն Երեմիայի, լատիներէնէ թարգմանուած ԺԼ զարուն Դուկաս Բարերգչիէ, ունեցած է Պետրոս Մովսէսեան ի Շումէն, նոյնպէս ըստ քր յրատուութեան: Այժմ անյայտ:

23. Յայմատուրք, զոր ունեցած է Պետրոս Մովսէսեան ի Շումէն, ըստ իր յրատուութեանց: Այժմ անյայտ:

24. Շարախնոց մը, մաղաղաթեայ, զոր ունեցած է Մանուկ Ակարի ի Սիւխդրէ: Այժմ անյայտ:

25. Ճաշոց (տե՛ս «Ցուցակ»-իս Թ. 28-ի ծանօթութիւնը):

26. Աւետարան, սեփականութիւն Հանդ. Թաղէոս Կարապետեանի ի Շումէն: Կր կարծուի թէ ժառանգորդները Հետեւին փոխադրած են զայն ի Կոստանցա (Ռումանիա):

27. Մեկնութիւն, պակասաւոր ու անկատար, զոր ունեցած են Թէպեր եւ Մարիամ Ենդուպեան քոջրերը ի Շումէն: Այժմ անյայտ: (Ըստ Հանդ. Պետրոս Մովսէսեանի 1922 թ. դրոյն՝ առ Ստ. Տէրտէրեան):

28. Զեռագիրք մէկէ տւելի, սեփականութիւն Հանդ. Սարգիս Ա. քհնյ. Դարիպեանի, Վառնա: Կը վարծուի թէ Ամերիկա տարուած են ժառանգորդներու կողմէ: Այժմ անյայտ:

29. Աւետարան, փոքրադիր, մաղաղաթեայ, սեփականութիւն Հանդ. Մանուկ Մանուկեանի ի Ռուսէ (վերջին տարիներ փ Պրոփէ): Այժմ անյայտ:

30. Աւետարան, մաղաղաթեայ, ընտրի գրչութեամբ եւ գեղեցիկ զարդանդկարներով, զոր Բուլղարիոյ Ա. Իշխան Ալեքսանդր Բառաբերդին նուիրած է Ռուսիէն Հանդ. Կարապետ Ա. քհնյ. Պոյաճեանց, 1881-ին:

31. Ատենախօսութիւն եւ Մեկնութիւն Պատարագի Ներսիսի Լամբրոնացոյ, զոր ունեցած է Հանդ. Կարապետ լրդ. Ալեքսանեան ի Սիւխդրէ: Այժմ անյայտ:

32. Զեռագիրք Ս. Աստուածածին եւ կեղեցւոյ Վ. Տըրնովոյի: Այժմ անյայտ:

33. Քարոզգիրք Ունիթոսաց, անճոռնի հայերէնով գրուած ձեռագիր մը, զոր 1897-ի վերջերք Ռուսէն Ստեփան Տէրտէրեան, իր հօր՝ Կար. Ա. քհնյ. Պոյաճեանցի հրամանաւ, զրկած է Վիեննայի Սխիթարեանց:

34. Հ. Արսէն վ. Աբղընեանի յորելուանին Ռուսէն Կար. Ա. քհնյ. Պոյաճեանց նուէր զրկած է Վիեննա 2 ձեռագիր Սաղմոս, մին մաղաղաթեայ, բոլորգիր, ստուգարանած ի Սարկաւազ վարդապետէ, եւ ի Գառնեցոյ, իսկ միւսն նոտագիր յեղեկիւ Լպիկէ: (ՀԱ, 1897, Նոյ., էջ 352):

35. Յայմատուրք մը Գր. Խյաթեցոյ, բոլորգիր, ամբողջ: Այս եւ հետագայ 9 կոոր ձեռագիրները զրկուած են 1897 թուականին Վիեննայի Սխիթարեանց, ձեռամբ Ստեփան Տէրտէրեանի:

36. Յայմատուրք մը, պակասաւոր:

37. Քարոզգիրք մը, Աբրահամ Աստուպատեցոյ:

38. Դատատանագիրք Մխիթար Գոշի:

39. Տօնացոյց մը:

40. Բժշկական մը:

41. Մանրամանկ մը:

42. Համայնի մը:

43-44. 2 թուրթ Աւետարան եւ 1 մաղաղաթ:

45. Պրոփէի Օննիկ Կիրիւնեան ընտանիք նուիրած են թղթեայ, նկարազարդ, գեղեցիկադիր Շարախնոց մը, ԺԶ զարդ, Վիեննայի Սխիթարեանց: (ՀԱ, 1924, թ. 1-2-ի կողքի Բ էջ):

46. «Գիրք որ կոչի սատկաբաշխականք գիտութեան», Ժէ զարու թարգմանութեամբ եւ զրչութեամբ ալ կը կարծուի նոյն զարու վերջերէն, նոտագիր, Վիեննայի Սխիթարեանց նուիրուած Աղեքսանդր Տէմիրճիպաշխան, Պրոփէի, 1929-ին: (ՀԱ, 1929, թ. 6-7-ի կողքի Բ էջ):

47. Մաղաղաթեայ երկաթագիր պահպանակ նուիրած է Ռուսիէն Մ. Ն. Արամեան, Վիեննայի Սխիթարեանց, տնցեալ

դարու վերջերը: (ՀԱ, 1899, Թ. 11-ի կողմ-
քի Բ էջ):

48. Աւետարան, Թղթեայ, բողոքի, գրուած Գրիգոր քրէի կողմէ 929 (1334) թուին ի Կիլիկիա (Հաւանաւորէն Ձորոյ վանք): 1887ին անցած Վենետիկի Սխի-
թարեանց: (Հ. Բ. Սարգիսեան, Մայր Յուցակ Հայ. ձեռագր. Մխիթ. ի Վենե-
տիկ, Ա, 1914, էջ 605):

49. Աւետարան, մաղաղաթեայ, բո-
լորի, ԺԶ-ԺԷ դարէն: 1888ին անցած
Վենետիկի Մխիթարեանց: (Անդ, էջ
703):

50. Վառնայի Ս. Սարգիս եկեղեցիին
ձեռագիրներէն կարեւոր մէկ մասը, շուրջ
մէկ երկվեցեակ, որք զետեղուած էին
Լեզ. Սիսական վարժարանին մէջ, կաթո-
ղիկոսական նուիրակ Մկրտիչ վրդ. Տէ-
րունեանի հետ այրած են 1896ին, նուի-
րակ վրդ. ի եւ վարժարանի եղեռական
շրկիչութիւն ընթացին: (Նամակ Ստեփան
Տէրաշեանի, 25 Նոյ. 1946 թ.):

51. Կոնդակ Եղիազար Այնթապցի կա-
թողիկոսի, գրուած Ֆիլիպէէն եւ ուղ-
ղուած Զաքարիա վրդ. ի Դամասկոս, 1665
Յուլիս 31ին: (Մ. Ե. Ն[ախեան], «Դի-
ւան Սուրբ Եփեսոս», Սին, 1933, էջ
284-285):

52. Տաղարան մը ի Վառնա, որ ունէր
հետեւեալ յիշատակարանը. «Եւ մահտեւի
Սարտիրոսի որդի տիրացու Պաղտասար
յրեցի թվին ՌժՁԶ (1737)ին Յուլիսի Ա
օրն որ եղաւ Վառնայ: Ասկէ ճաղ ի վե-
րայ վարդի» չափածոյ օրհնութիւն մը կը
յիշէ հանդ. Միւրան Չօզի[եան]: («Մշա-
կոյն» Համամշակոյթ. ըրթթ., Սոֆիա,
թ. 5, 29 Ապրիլ 1928, էջ 2): Այժմ ան-
յայտ:

53. Սահտեւի Գրիգոր Անոյեան
(1760-1830) Ռուսէի մէջ գրած է ծոցա-
տետր ժողովածու մը, որ այժմ կը պահ-
ուի Բուկրէշ, Թեմական արխիւին մէջ:
(Թէոդիկ, «Ամէնուն Տարեցոյցը», 1914,
էջ 169-170: Նաեւ Թ. Ծ. Միւրունի, «Նոր
կէանք», ըրթթ., Բուկրէշ, ԺԹ, թ. 16
(1981), 13 Ապրիլ 1969, եւլն):

ՄԱՆՈՒՅ՝ Հոս ցանկէս դուրս կը մը-
նան անշուշտ այն բաղմաղան ձեռագիր-
ները, աւելի քան 200ի չափ, որոնք 1879,
1875-1876 եւ 1891 տարիներու ընթացքին
ու մաս մըն այն ցեղայ դարու վերջաւո-
րութեան (կամ աւելի վերջերը զանազան
ստիթներու), զրկուած են Վիեննայի ու
Վենետիկի Մխիթարեանց եւ էջմիածին
սնահատ նուիրատուներու, կամ Ռուսէէն
Կարապետ Ա. քննչ. Պոյաճեանցի եւ Ա-
ռաջն. Տնդապահ Յովհաննէս վրդ. Գրի-
գորեան-Արծրունիի, կամ վերջինիս մա-
հէն յետոյ, իր եղբոր Խաչիկ Գրիգորեանի
(կամ ալլոց) կողմէ: (Հմմտ. Թէոդիկ,
«Ամէնուն Տարեցոյցը», 1926, էջ 658: -
Հ. Բ. Տաշեան, Յուցակ Հայ. ձեռագր. Մխիթ.
Վիեննա, էջ 2, եւլն): Ասոնցմէ
50 հատի չափ զրկուած են էջմիածին,
մասնաւորաբար 1875-1876 տարիներու
ընթացքին, ոտս եւ թուրք պատերազմէն
առաջ: Այս ձեռագիրները, ինչպէս եւ
սոհասարակ ուրիշներ, յատուկ խնամքի
եւ դուրսդուրու ճակատութեան առարկայ
են այսօր, Մաշտոցեան Մատենադարան
փոխադրուելէն առջին մասնաւոր:

Որքան մեղ ծանօթ է, Վենետիկ զըր-
կուած ձեռագիրներու 2ը միայն ցուցա-
կադրուած են Հ. Բ. Սարգիսեանի կողմէ,
ինչպէս յիշեցինք թիւ վերը: Մասնաւոր
բարեբախտութիւն մըն է հոս նշել, որ
Վիեննա զրկուածները մտած են Հ. Բ.
Տաշեանի եւ աւելի ուշ Հ. Հ. Ոսկեանի
կազմած «Յուցակներուն մէջ, իսկ էջ-
միածին եւ աւելի վերջերս Մաշտոցեան
Մատենադարան (Երեւան) զրկուածները
ամփոփուած են Երեւանուր «Յուցակ Զե-
ռագրաց Մաշտոցի անվան Մատենադա-
րանին» նոյնպէս ստուարածաւալ ու մեծ-
արժէք աշխատութիւններուն մէջ:

Բուլղարիայէն անցնային մէջ դուրս
եկած այս ձեռագրաց ամբողջութիւնն
ինքնին պերճախօս կը ներկայանայ ու կու
դայ ցոյց տալու թէ Բուլղարահայ գա-
ղութը, մին մեր հնադրոյն դաղթականու-
թիւններէն, որքան յիշատակելի ու հա-
րուստ է եղած Խորհմն հայերէն ձեռա-
գրաց տեսակէտէն:

Ն. Գ.

ՅԱՆԿԵՐ

Ա.

ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԱԳՐԱԿԱՆ ՑԱՆԿ

Ժամանակ	Թիվ Ձեռագրի	Ժամանակ	Թիվ Ձեռագրի	Ժամանակ	Թիվ Ձեռագրի	Ժամանակ	Թիվ Ձեռագրի
966	23	1678	35	1802	84	ԺԹ	51
ԺԳ	24	1682	20	1808	57	ԺԹ	59
ԺԴ/ԺԵ	30	ԺԷ	60	1812	40	ԺԹ	61
1454	5	ԺԷ/ԺԸ	9	1812	53	ԺԹ	62
1494	4	ԺԷ/ԺԸ	13	1817	79	ԺԹ	63
ԺԵ	8	ԺԷ/ԺԸ	14	1819	43	ԺԹ	64
1525	29	1714	37	1825	46	ԺԹ	65
1545	27	1724	3	1825	48	ԺԹ	66
ԺԶ	28	1754	81	1826	49	ԺԹ	67
ԺԶ/ԺԷ	7	1769	86	1828	47	ԺԹ	70
ԺԶ/ԺԷ	11	1770	54	1834	31	ԺԹ	71
ԺԶ/ԺԷ	21	1786	6	1834	39	ԺԹ	72
ԺԶ/ԺԷ	22	1787	56	1834	55	ԺԹ	73
ԺԶ/ԺԷ	38	1799	58	1840	85	ԺԹ	75
1611/12	1	1800	17	1851	68	ԺԹ	76
1617	18	1800	35	1856	89	ԺԹ	78
1629	10	ԺԸ	15	1860	90	ԺԹ	80
1643/54	26	ԺԸ	16	1863	50	ԺԹ	83
1653	12	ԺԸ	42	1863	88	ԺԹ	87
1655	19	ԺԸ	77	1870	69	ԺԹ	91
1659	25	ԺԸ/ԺԹ	44	1887	32	1907	82
1661	2	ԺԸ/ԺԹ	45	ԺԹ	36	1917	52
1667/68	33	ԺԸ/ԺԹ	74	ԺԹ	41		

Բ.

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ԺԱՄԱՆԱԿԱԳՐԱԿԱՆ ՑԱՆԿ

Ժամանակ	Ձեռագիր	Յշտկում	Ժամանակ	Ձեռագիր	Յշտկում
966	23	1	1617	1	4
ԺԳ	24	1-4	1617	18	1-2
1346	23	2	1629	10	1
ԺԴ/ԺԵ	30	1	1635	1	6
1454	5	1	1639	1	5,7
1468	24	5-7	1643	4	4-5
1494	4	1-3	1643	26	1
ԺԵ	8	1-7	1644	4	7
1525	29	1	1651	2	1-5
1545	27	1	1651	29	2
ԺԶ	28	1-4	1653	12	1
ԺԶ/ԺԷ	7	1-4	1654	26	2
ԺԶ/ԺԷ	38	1-3	1655	19	1
1611	1	1,3	1659	25	1-2
1612	1	2	1659	27	2-5

ժամանակ	Ձեռագիր	Յշտկրմ.	Ժամանակ	Ձեռագիր	Յշտկրմ.
1661	2	1-5	1838	49	4
1661	33	1	1840	49	4
1667	33	1-4	1840	85	1
1668	33	5-7	1847	41	1-2
1675	47	4	1849	63	1
1677	47	2	1864	64	Բ
1678	34	1	1849	65	1
1682	20	1	1856	71	1-4
ԺԷ/ԺԸ	13	1-2	1856	89	*
1706	33	8-11	1858	64	Բ
1714	37	1-2	1860	90	1
1724	3	1	1862	60	1-2
1742	33	12	1863	50	1
1743	33	13	1863	88	1
1747	10	2-3	1869	60	3
1754	81	*	1870	25	5
1760	33	14	1870	69	1
1766	4	8	1878	68	2,4
1766	33	15	1879	3	2
1769	86	1-2	1880	33	16-18
1770	54	1-3	1881	4	9
1774	25	4	1887	5	3
1785	9	2-4	1887	32	1
1786	6	1-2	1887	76	1-2
1787	56	1	1888	4	10
1799	58	1	1889	3	3,5
ԺԸ	15	1-2	1889	53	2
ԺԸ	16	1	1889	68	3
ԺԸ	25	3	1889	76	1-2
ԺԸ	38	5	1890	3	4
ԺԸ	77	1	1892	29	3
1800	17	1-2	1892	38	4
1800	35	1	1893	33	19
1801	5	2	1894	9	1-5
1802	35	1	1898	69	2
1802	84	1	ԺԹ	10	4
1808	57	1	ԺԹ	28	5
1809	30	2	ԺԹ	30	3
1812	40	1	ԺԹ	62	1-2
1812	53	1	ԺԹ	64	Գ
1817	79	1-2	ԺԹ	68	1
1819	35	1	ԺԹ	73	1-3
1819	43	1	ԺԹ	91	ա
1821	26	3	1901	61	1
1822	64	Ա	1907	82	1
1824	64	Ա	1915	24	1-2
1825	46	1	1917	33	20
1825	48	1	1917	52	1
1826	49	1	1927	27	6
1828	47	1-3	1927	35	3
1834	31	1-3	1933	38	6
1834	39	1-2	1943	25	7
1834	55	1-2	1943	26	4
1836	34	2	1950	68	5

Գ.

ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ ՎԱՅՐԵՐՈՒ ՑԱՆԿ

- Աղբամար, 1454թ. - թ. 5
 Անդրիանուպոլիս
 — 1682թ. - թ. 20
 — 1834թ. - թ. 31
 Արմաշու վանք
 — Ս. Աստուածածին, 1870թ. - թ. 69
 Աւագ վանք, 1494թ. - թ. 4
 Բուկրէշ, ԺԹ չ. - թ. 73
 Բուրգազ, ԺԹ չ. - թ. 51
 Երուսաղէմ
 — 1787թ. - թ. 56
 — 1808թ. - թ. 57
 Եւդեկիս
 — 1714թ. - թ. 37
 — 1786թ. - թ. 6
 Զէյթուն, 1724թ. - թ. 3
 Զիլայ, 1659թ. - թ. 25
 Խարսիշարու վանք, 1545թ. - թ. 27
 Կոստանդնուպոլիս
 — 1611/12թթ. - թ. 1
 — 1629թ. - թ. 10
 — Քալաթիայի Խուրշուժու խան, 1769թ. - թ. 86
 — 1799թ. - թ. 58
 — 1802թ. - թ. 84
 — 1812թ. - թ. 40
 — 1819թ. - թ. 35
 — 1825թ. - թ. 48
 — 1851թ. - թ. 68
 Համշինու երկիր
 — Ս. Խաչիկ Հօր տնոյտ, 1525թ. - թ. 29
 Լոկաց երկիր, 1655թ. - թ. 19
 Լոննոնսուն, 1819թ. - թ. 43
 Լոնշ
 — Ս. Կարապետի վանք, 1754թ. - թ. 81
 — Ս. Կարապետի վանք, 1817թ. - թ. 79
 Շումէն, 1826թ. - թ. 49
 Պերգամա, 1678թ. - թ. 34
 Պլովդիւ
 — 1812թ. - թ. 53
 — 1825թ. - թ. 46
 — 1828թ. - թ. 47
 — 1834թ. - թ. 39
 — 1863թ. - թ. 50
 — ԺԹ չ. - թ. 80
 — 1907թ. - թ. 82
 — 1917թ. - թ. 52
 Պօթիշան, 1840թ. - թ. 85
 Թուսէ
 — ԺԸ/ԺԹ չ. - թ. 74
 — ԺԹ չ. - թ. 76
 — ԺԹ չ. - թ. 91
 Սէիրաք, 1667/68թթ. - թ. 33
 Սիլվէն, 1887թ. - թ. 32
 Վառնա
 — 1856թ. - թ. 89
 — 1860թ. - թ. 90
 — 1863թ. - թ. 88
 — ԺԹ չ. - թ. 62
 — ԺԹ չ. - թ. 63
 — ԺԹ չ. - թ. 64
 — ԺԹ չ. - թ. 65
 — ԺԹ չ. - թ. 66
 — ԺԹ չ. - թ. 67
 — ԺԹ չ. - թ. 87
 Վարզեհնայ, ԺԳ չ. - թ. 24
 Փիլիպպուպոլիս - տե՛ս Պլովդիւ
 Քալաթիա - տե՛ս Կոստանդնուպոլիս
 Քէօքսեհիս, 1617թ. - թ. 18
 Շիլիպէ - տե՛ս Պլովդիւ

Դ.

ԳՐԻՉՆԵՐՈՒ ՑԱՆԿ

- Աբրահամ Ամիրխանեան, ԺԹ չ., ի Վան - թ. 62:
 Ամբակում - տե՛ս Անթոնի
 Անթոնի Ամբակում, 1770թ. - թ. 54:
 Բերպէ Նազիք, 1825թ., ի Կ. Պոլիս - թ. 48:
 Գաբրիէլ Մատ. Ռաֆայէլեան, 1840թ., ի Պօթիշան - թ. 85:

Գրիգոր

- քհնյ. 1454թ., յԱղթամար — թ. 5:
- արդյ., 1494թ., յԱւաղ վանս — թ. 4:
- զրչիկ, 1617թ., ի Քնթաճեայ — թ. 18:
- երէց, 1667 թ. 68թթ., ի Սէւրաթ — թ. 33:
- երէց, 1678թ., ի Պերզամայ — թ. 34:
- (Գրիգորիս) արքեպս. Յովհաննէս-ձան, 1889թ. — թ. 53:
- Եղիա արկւզ. Մարդանցի, 1714թ. յԵւ-զոկիայ — թ. 37
- Թաւոր Հինայեան, ժԹ դ., 1907, 1917 թթ. ի Պրովդիս — թթ. 52. 80. 82:
- Թումայ, 1834թ. — թ. 55:
- Ծարմանուկ, 1769թ., փ Կ. Պոլիս — թ. 86:
- Կարապետ
- երէց, 1525թ., ի Ս. Խաչիկ Հօր ա-նապատ (Հաճէն) — թ. 29:
- զպիր, 1682թ., յԱնդրիանուպոլիս — թ. 20:
- քհնյ., 1819թ., ի Մոնճուսուն — թ. 43:
- Աւազ քհնյ. Պոյաճեանց, ժԹ դ., ի Պրովդիս — թ. 91:
- Կիրակոս երէց, 966թ. — թ. 23:
- Մանուկ
- տե՛ս Ծարմանուկ
- Աթոռեան, ժԹ դ., ի Բուկրէշ — թ. 73:
- Մարտիրոս Քէնտիկեան, ժԹ դ., ի Բուր-զազ — թ. 51:
- Մեխիմ քհնյ., 1812թ., ի Կ. Պոլիս — թ. 40:
- Միխայէլ, 1629թ., ի Կ. Պոլիս — թ. 10:
- Մկրտիչ, Տէր, 1786թ., յԵւզոկիայ — թ. 6:
- Յակոբ
- Կրնւր. 1611/12թթ., ի Կ. Պոլիս — թ. 1:
- արքեպս., 1754թ., ի Ս. Կարապետի վանս Մշոյ — թ. 81:
- Յարութիւն
- զրչակ, 1661թ. — թ. 2:
- Ճստ. Դարբիճեան, 1887թ., ի Սիւ-վէն — թ. 32:

— քհնյ. (Արիւկեան), ժԹ դ., ի Վառ-նայ — թթ. 63. 64. 65. 66. 67. 87, 88. 89. 90:

Յովհաննէս

- (Յոհան) Կրնւր. ժԹ դ., ի Վարդէ-նայ — թ. 24:
- քհնյ., 1665թ., ի Մսկաց Կրկիր — թ. 19:
- (Յովանէս), 1661թ. — թ. 2:
- (Օվանէս) տրցւ., ժԺ դ. — թ. 15:
- Ամրակումեան, 1812թ., ի Պրովդիս — 53:

Յովսէփ

- Էպս. Չմբլիածաղի, 1545թ., ի Խար-տիշարու վանս — թ. 27:
- զպիր, 1661թ. — թ. 2:
- Նեքսէս, ժԹ ժե դդ. — թ. 30:
- Նիկողայոս, որդի Տէր Սարգսի, ժԶ ժե դդ. — թ. 7:
- ՆշանՇիշմանեան, 1863թ., ի Պրովդիս — թ. 50:
- Ն. վրդ. Կէլվէցի, 1870թ., յԱրմաշու վանս — թ. 69:

Պետրոս

- զպիր, 1659թ., ի Զիւյայ — թ. 25:
- վրդ. Աթնեան, 1819թ., ի Կ. Պոլիս — թ. 35:
- զպիր Տէրեայ Ստեփանեան Աղրիա-նուպոլսեցի, 1825. 1828. 1834թթ., ի Կ. Պրովդիս — թթ. 39. 46. 47:

Սահակ երէց, 1724թ., փ Զէթուս — թ. 3:

Սարգիս

- որդի Գրիգորի, ժԶ դ. — թ. 28:
- Տէր, ժԶ ժե դ., արարդորդ — թ. 7:
- զպիր Ադրիանուպոլսեցի, 1834թ., յԱ-զրիանուպոլիս — թ. 31:

Ստեփան — տե՛ս Ստեփանոս

Ստեփանոս

- Ժե դ. — թ. 8:
- երէց, 1653թ. — թ. 12:
- (Ստեփան) Տէր Կարապետեան (Տէր-տէրեան), ժԹ դ., ի Ռուսէ — թ. 76:
- Վարդան արքեպս., 1817թ., ի Ս. Կարա-պետի վանս Մշոյ — թ. 79:
- Օվանէս — տե՛ս Յովաննէս

Ե.

ԾԱՂԿՈՂՆԵՐՈՒ ՑԱՆԿ

- Գրիգոր Էրէց (Լեթադրեի), 1667/68թթ., Սարգիս
 Ի ՍէՀրաթ - թ. 30: — որդի Գրիգորի, ԺԶ դ. - թ. 28:
 Յովհաննէս («Յոհանն») Կրնւր. - թ. 24: — Էրէց (Լեթադրեի), 1653թ. - թ. 12:
 Յովսէփ Լպս. Չլմշկածաղի (Լեթադրե-
 ի), 1545թ., Ի իարտիշարու վանս -
 թ. 27: — աբղյ. Թակրտաղցի, 1655թ., յերու-
 սաղէմ - թ. 19:
 Սահակ Էրէց, 1724թ., Ի Ձէթուն - թ. 3: — Ղպիր Ադրիանուպոսեցի (Լեթադրե-
 ի), 1834թ., թանգրիանուպոլիս - թ.
 31:

Զ.

ԿԱԶՄՈՂՆԵՐՈՒ ՑԱՆԿ

- Աբրահամ վրդ., 1468թ., վերակազմող Ի Յոհաննէս ՆաՀաշ, 1346թ., վերակազմող
 Պաւնդոս - թ. 24: — թ. 23:
 Յակոբ Ղպիր, 1786թ., յԵւդոկիա - թ. 6:

Է.

ԹՈՒՂԹ ԿՈՂԿՈՂՆԵՐՈՒ ՑԱՆԿ

- Թումայ սրկւպ., 1454թ., յԱղթամար - Վարդան Մալաղ, 1545թ., իարտիշարու
 թ. 5: վանս - թ. 27:

Ը.

ՍՏԱՅՈՂՆԵՐՈՒ ՑԱՆԿ

- Աննա, որդի Յոհանի, ԺԸ դ. - թ. 15: Դաւիթ վրդ. Եւդոկիացի, 1786թ., յԵւ-
 Առաքել մՀտ. Մալկարացի, 1655թ., Մո-
 կաց Էրկիր - թ. 19: Եղիա մՀտ., ԺԶ դ. - թ. 28:
 Աստուածատուր տրցւ., որդի ինգարի,
 ԺԸ դ. - թ. 15: Խաչատր Ղարալեւոյ, որդի Ամիր-Վարդ
 Ատոմ քհնյ., 1454 թ., յԱղթամար - թ. 5: սարկաւազի, 1525թ., Ի Ս. Խաչիկ Հօր
 Արզուման Աստուպատցի, 1714թ., յԵւդո-
 կիայ - թ. 37: Կիրակոս աղա Մեղդոնեան, 1847թ. - 41:
 Բաղդասար, ԺԷ/ԺԸ դդ. - թ. 13: Մաքեդոս քհնյ., ԺԵ դ. - թ. 8:
 Մարգրիտ, 1770թ. - թ. 54:

Մարիամ, ԺԸ դ. - Թ. 16:

Մարկոս

— 1682թ., յԱնդրերանուպոլիս - Թ. 20:

— քչնյ. 1799թ., ի Կ. Պոլիս - Թ. 58:

Մարուզէ արդյ. (վահական քչնյ.), ԺԳ դ., ի Վարդէհնայ - Թ. 24:

Մարտիրոս քչնյ., 1799թ., ի Կ. Պոլիս - Թ. 58:

Մելիքշալ, որդի Մուրատ չէյկպիւի, 1611/12թթ., ի Կ. Պոլիս - Թ. 1:

Մելիքն խոհայ, 1799թ., ի Կ. Պոլիս - Թ. 58:

Մինաս մհո., ԺԶ/ԺԷ դդ. - Թ. 7:

Մովսէս Լըկց, 1494թ., յԱւագ վանս - Թ. 4:

Յակոբ Եպո. Գաթաճիացի, 1617թ., - ի Քէօթաճիայ - Թ. 18:

Յակոբքան, պրն. 1661թ., - Թ. 2:

Յարութիւն

— մհո., ԺԶ ԺԷ դդ. - Թ. 7:

— մհո. Գարրիկեան, 1887թ., ի Սիւլիկն - Թ. 32:

Յովհաննէս

— Տէր, Մալգոսդլի, ԺԶ դ. - Թ. 28:

— (Յոհաննէս), ԺԸ դ. - Թ. 77:

Շումէնցիք. 1808թ., յԵրուսաղէմ - Թ. 57:

Պատրով. 1834թ. - Թ. 55:

Պօղոս մհո. 1724թ. ի Զէյթուն - Թ. 3:

Սարգիս մհո., Փօս պրլլիս Վառնացի, 1812թ., ի Կ. Պոլիս - Թ. 40:

Սարկաւազ (աստիճան. անունն Քնջուած), 1629թ. ի Կ. Պոլիս - Թ. 10:

Ստեփանոս

— Վրդ., 1754թ., ի Ս. Կարապետի վանս Մշոյ - Թ. 81:

— (Ստեփան), 1817թ., ի Ս. Կարապետի վանս Մշոյ - Թ. 79:

Տօնեք, 1800թ. - Թ. 17:

Թ.

ՆԻՒԹԵՐՈՒ ՅԱՆԿ

Աղօթք, Մաղքանք

— Աստուածածին - Թթ. 13 (§ 2), 14 (§ 2):

— Բարդի Կեսարացոյ - Թ. 11 (§ 10):

— Գէորգայ Զօրավարին - Թ. 14 (§ 15):

— Գլխացաւի - Թ. 13 (§ 12):

— Գրիգորի Լուսաւորչին - Թթ. 13 (§ 6), 14 (§ 6):

— Գրիգորի Նարեկացոյ - Թթ. 17 (§ 8), 54 (§ 2):

— Դիւհարի - Թ. 29 (§ ԻԴ):

— Ընդդէմ դիւց - Թ. 16:

— Երաշտի - Թ. 29 (§ ԺԹ):

— Ս. Երրորդութեան - Թ. 13 (§ 8):

— Զաւակի - Թ. 14 (§ 13):

— Ս. Թաղաւորաց - Թ. 14 (§ 15):

— Թպղայի - Թ. 16:

— Կապանաց - Թթ. 13 (§ 4), 14 (§ 4):

— Կիպրիանոսի - Թ. 17 (§ 7):

— Հրէշտակապետաց - Թթ. 13 (§ 10), 17 (§ 6):

— Ճանապարհորդաց - Թ. 14 (§ 12):

— Մարդարէից և սրբոց - Թ. 13 (§ 7):

— Յովհաննու Կարապետի - Թ. 14 (§ 7):

— Ներսիսի Շնորհալուոյ - Թթ. 12 (§ 3),

13 (§ 1), 14 (§§ 1, 3), 15, 17 (§ 1), 54 (§ 1): - Մաղթանք - Թ. 28 (§ 90):

— Պիղծ Կերածի - Թ. 29 (§ ԼԲ):

— Զերմոտի - Թ. 29 (§ ԻԵ):

— Տեսոր աղօթից և մաղթանոց - Թ. 66:

Անուանք

— Հրէշտակաց - Թ. 17 (§ 2):

— Ս. Նշանաց - Թ. 14 (§ 10):

Առակ

— Թ. 35 (§ 7):

Աղաւիտ (Աստղադիտութիւն)

— Թ. 9:

— տե՛ս Վեցիագարեակ

Աստուածաբանական-Դատաբանականք

— Գիրք մկրտութեան - Թ. 88:

— Որոտովանութիւն - Թ. 1 (§ 44):

— Կերակուր քաճանայից - Թ. 64:

— Կաթուղիկէ Լիկեցի - Թ. 90:

— Հերձուածողք - Թ. 76 (§ 1):

— Յայտարարութիւն Գր. Փէշտիմալճեանի - Թ. 65:

— Սրտի պարզ խոստովանութիւն - Թ. 62 (§ 2):

— ՎՃիտ ժողովոյն (1820թ. Փետր. 9) —
թ. 73 (§ 10):

— Քրիստոնէական — թ. 62:

— Օղնեա՛, Հողի Սուրբ — թ. 87:

Աստուածաշունչ

— թ. 2:

— տե՛ս Աւետարան

— տե՛ս Սաղմոսարան

— Հանդիստ Յովհաննու — թ. 30 (57թ):

— Մահ երկոտասան մարգարէից — թ. 30
(6ա):

Արձանագրութիւնք

— Արձանագրութիւնք նուիրատուութեանց և կէղեցեացի Ռուսէի — թ. 91:

— Գիրք արձանագրութեան վարժարանին Շումէնի — թ. 49:

— Տնոր արձանագրութեան Պուրկազի եւ Արտսի գերեզմանաքարերուն (եւլն.)
թ. 51—

— Տոմար ընտանեկան Ամբակումեան ընտանիքի — թ. 53 (§ ա):

— Յուցակագրութիւնք Ս. Գլորդ եկեղեցւոյն Փիլիպպուպոյսոյ — թ. 52:

Աւետարան

— թթ. 2 (Բ, § 1), 3, 4, 5, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 33 (§ 2):

Տե՛ս Յիշատակարանք:

— Բժշկութեան — թթ. 13 (§ 9*, 17 (§ 3), 29 (§ ԻԸ):

— Իւզարերից — թթ. 29 (§ ԻԸ), 39, 40, 41:

— Հանգստեան — թ. 29 (§ ԻԸ):

Աւետարանացոյց

— թ. 23 (200թ):

Բանք չափուք

— թ. 11 (§ 16). Ողորդ նշնեցեւոց. «Ով քահանայք եւ վարդապետք»:

— թ. 12 (§ 4). Առաքել վրդ.ի Գովասանութիւն Սաղմոսի. «Իմանալի աշուրատան»:

— թ. 12 (§ 15). Առաքելի վրդ.ի Գանձ թաղման. «Այսաւր եհաս հրաման արարչէն»:

— թ. 14 (§ 4). «Ձար իշխանքն հայաձիւն»:

— թ. 14 (§ 5). Աղօթք Ստեփանոսի Նախավկայի «Ի քէն հայցեմք արտասուողին»:

— թ. 14 (§ 6). Աղօթք Գրիգորի Լուսաւորչին. «Ոնորհմք ի քէն հայր պատուական»:

— թ. 29 (§ Լ). Մկրտիչի. Գանձ Յարու-

թեան. «Մարգարէութեամբ Որդին միասին»:

— թ. 29 (§ ԼԱ). Մանկէլի. Գանձ թաղման. «Միեն ի յէնն»:

— թ. 42 (§ 18). Տաղ յունատառ թուրքերէն. «Կինէ կուլ կուլուտան օլ-

տան»:

— թ. 48 (§ 1). Տաղարան (տե՛ս):

— թ. 61. Ներսիսի Շնորհաւոյց Ողբ եղեսիոյ. (Ողբացէք, եկեղեցիք»:

— թ. 62 (§ 3) Միքայէլ Նալբանդեանի «Աղատն Աստուած»:

— թ. 75 (§§ 6-7). Գ. Զ. երեք ոտանաւորք (փակ):

— թ. 80. Երգեր եւ ոտանաւորներ (փակ): Բաղգիրք

— Կղէոպատրա Սարաֆեան — թ. 34, Ծնթ.:

Բժշկարան

— Աբուսայիդ — թ. 44 (§ Ա):

— Ամիրտովյաթ — թթ. 42, 43, 44 (§ Բ):

— Միւթար Հերացի — թ. 9 (§ 13):

— Ստեփաննոս — թ. 9 (§ 12):

— Դեղագիրք — թ. 35 (§ 7):

— Մարդակալութիւն մի ալլ զրոց — թ. 42 (§ 2):

— Վասն դեղերոյ զօրութեանց — թ. 9 (§ 12):

Գանձ — տե՛ս Բանք չափուք

Դիր օրհնութեան

— Դանիէլ պատրիարկ Կ. Պոլսոյ — թ. 58:

— Թէոփորոս պատրիարկ Երուսաղէմայ — թ. 57:

Յակոբ արքեպիսկոպոսէ Ս. Կարապետի վանաց — թ. 81:

— Յովակիմ պատրիարկ Երուսաղէմայ — թ. 56:

— Վարդան արքեպիսկոպոսէ Ս. Կարապետի վանաց — թ. 79:

Դարագլուխք

— Սարկավագ վարդապետի — թ. 76 (§ 2):

Դաւանաբանականք — տե՛ս Աստուածաբանականք

Երգի — տե՛ս Բանք չափուք

Եօթնիսեակ — տե՛ս Պարգատումար

Թուղքք

— Թուղթ Եւսեբիայ առ Կարպիանոս — թթ. 3 (4թ), 5 (°), 18 (4ա), 19 (1թ), 21 (19թ), 22 (15թ), 24 (227ա), 27 (1թ):

— տե՛ս նամակի
ծամագիրք
— թ. 33 (§ Բ):
հորհրդատուր
— Թթ. 37, 38:
կրատ — տե՛ս ձառք
կանոնագիրք
— Թթ. 1, 34 (քաղուածոյ), 35 (այլրե-
նական):
— Աթանասի — Թթ. 1 (§ 20), 34 (§§ 19,
21, 37, 40):
— Անկիւրիոյ — Թթ. 1 (§ 8), 34 (§ 16):
— Անտիոքայ — Թ. 1 (§§ 12-13):
— Առաքելական — Թթ. 1 (§ 2), 34 (§ 8):
— Բարսի — Թթ. 1 (§§ 21-22), 34 (§§
6, 18, 32):
— Գանգրայ — Թ. 1 (§ 11):
— Գրիգորի Լուսաւորչի — Թթ. 1 (§§ 24,
43), 34 (§ 4):
— Դաւթի Այաւկայ որդւոյ — Թթ. 1 (§
38), 8 (§ 20-բ):
— Եղիշայի — Թ. 1 (§ 39):
— Եպիփանու — Թթ. 1 (§ 23), 34 (§ 1):
— Եփեսոսի — Թ. 1 (§§ 17-18):
— Թաղկոսի — Թթ. 1 (§ 3), 34 (§§ 12-
13, 15):
— Ժամարարաց — 1 (§ 35):
— Լեւոնի եւ Կոստանդիանոսի — Թ. 34
(§ 10):
— Կեսարիոյ — Թթ. (§ 9), 34 (§ 3):
— Կղեմայ — Թ. 34 (§§ 2, 35-36, 38-39):
— Կ. Պոլսոյ — Թ. 1 (§ 16):
— Հալքի շէնոնդաց — Թթ. 1 (§ 5),
34 (§§ 20, 34):
— Ղեւողիկեցոյ — Թ. 1 (§ 14):
— Մովսիսի Քերթողաւոր — Թ. 1 (§ 33):
— Յակոբայ Ղրիմեցոյ — Թ. 1 (§ 41):
— Յովհաննու Երզնկացոյ — Թ. 8 (§ 20):
— Յովհաննու Օձնեցոյ — Թ. 1 (§§ 31-
32):
— Ներսիսի Մեծի — Թթ. 1 (§§ 25-26),
34 (§ 5):
— Ներսիսի Շիրաւոր — Թթ. 1 (§ 40),
34 (§ 9):
— Նիկիական — Թթ. 1 (§§ 6-7, 19), 34
§§ 17, 31, 33):
— Նիոյ Կեսարիոյ — Թ. 1 (§ 10):
— Շահպիւանի — Թ. 1 (§ 30):
— Սահակայ Պարթեւի — Թ. 1 (§§ 27-28):
— Սահակայ կաթողիկոսի (Վերջոյ) —
Թ. 1 (§ 29):
— Սարգիսեայ — Թ. 1 (§ 15):

— Սուանտեայ — Թ. 34 (§§ 11, 14):
— Սիոնի Հայոց կաթողիկոսի — Թթ. 1
(§ 33), 34 (§§ 7, 25):
— Փիլիպպոսի առաքելոյ — Թ. 1 (§ 4):
— Փիլիպպոսի (Էջմիածնայ) եւ Ներսիսի
(Ստոյ) կաթողիկոսաց — Թ. 35 (§ 5):
— Քաշանայից — Թ. 1 (§§ 36-37):
— Կանոնք մարմնաւոր ազգականութեան
— Թ. 76 (§ 3):
Կենսագրութիւն — տե՛ս Վարդ
Համայնի — տե՛ս Յուռուք-գիր
Հարցմունք եւ պատասխանիք
— Հարցումն Աշոտայ եւ պատասխանիք
Եղեակայ — Թ. 8 (§ 6):
— Հարցումն Գրիգորի Լուսաւորչին եւ
պատասխանիք Հրեշտակին — Թ. 1 (§
43):
— Հարցումն ոստմնատիրաց եւ պատաս-
խանիք սրբոց վարդապետաց — Թ. 1
(§ 42):
Հաւաքածոյք
— Թթ. 8, 33, 48, 69, 80:
Հոստորութիւն — տե՛ս Չարտասանութիւն
Հրամանագիրք
— Պատճենք սուրբանական հրամանա-
գրերու — Թ. 74:
ձառք, կրատ եւլն.
— Գրիգորի Նիսացոյ ի Բեթլէէմի
մանկունքն — Թ. 8 (§ 15):
— Եղիշի Հայոց կթղ. — ի Յարութիւնն
Քրիստոսի — Թ. 28 (§ 227):
— Եպիփանու Գովեստ ի Սուրբ Կոստ —
Թ. 8 (§ 13):
— Եփրեմի ի Ծնունդն Փրկչի — Թ. 8 (§
16): — Ներքորքեան ի Ստեփաննոս Նա-
խավկայն — Թ. 28 (§ 138):
— Մակարայ Խրատք ողեւա՛հ — Թ. 8 (§
5):
— Մովսիսի Խորենացոյ Ողբ — Թ. 28
(§ 107):
— Յակոբայ Սրճեցոյ ի թերահաւատու-
թիւն Թումայի — Թ. 28 (§ 233): —
Յաղագս Անտիոքացոյց — Թ. 8 (§ 9):
— Յովհաննու Գաննեցոյ Խրատ ողեւա՛հ
— Թ. 8 (§ 21): — Յաղագս սուրբ պա-
տարագին — Թ. 8 (§ 22): — Խրատ
վան Լորրոր ժամու աղօթիցն — Թ. 8
(§ 23):
— Յովհաննու Ոսկերքեանի Գովեստ ի Ս.
Խայն — Թ. 28 (§ 35): — Յաղագս ա-
ղօթից — Թ. 8 (§ 1): — Յաղագս չի-

լոյ զվարճանալս - Թ. 8 (§ 10): -
 Յաւետիկ կոսիւն - Թ. 8 (§ 7):
 — Ներսիսի վրդ. ի Վարժապետեան Դամ-
 բանական ի մահն ձեղալիբիւն Մկր-
 տիչ ամիրայի - Թ. 83:
 — Պրովդի Ի սուրբ կոյսն Մարիամ - Թ.
 8 (§ 14):
 — Սեւերիանոսի «Այր մի իջանէր» - 8
 (§ 8): - Ի ծնունդն Կրկին - Թ. 8
 (§ 11):
 — Վարդանայ «Այլ յիշեցուցանեմ» - Թ. 8
 (§ 3): - Խրատ վասն Հաստոյ - Թ.
 8 (§ 2): - Պատմութիւն վասն անքուն
 որդանցն - Թ. 8 (§ 4):
 — Յաղագս Հոգեւոր ազգականութեան -
 Թ. 76 (§ 4):
 — Ներսիսի ի պատիւ ամենայն սրբոց .
 «Կաթողիկէ եկեղեցի» - Թ. 23 (§ 83):
 — Պատճառ ճրագարացի - Թ. 28 (§§
 148-156):
 — Պատճառ երկնայնոց դասույն - Թ. 28
 (§ 90):
 — տե՛ս Քարոզի:
 Հաշոց
 — Թ. 33 (§ 5):
 Հարստամուրիւն
 — Նշան Շիմանեանէ - Թ. 50:
 — Հոնորութիւն - Թ. 45 (Բ մաս):
 — տե՛ս Քերականութիւն:
 Մաշտոց
 — Թթ. 11, 29, 30, 31, 32, 33 (§ 5):
 — Եկեղեցի օրհնելի - Թ. 24 (§ 2):
 Մեկնութիւնք
 — Աղբիւր բացելու Պետրոս Աղամալեանէ
 — 63 (§ 1):
 — Գրիգորի եռամեծի, որ ապաքս շարա-
 հիւսեալէ զՀին եւ զՆոր Կտակարան -
 Թ. 2 (Բ, § 9):
 — Վանական վարդապետին. Իրկինք* Ե-
 կեղեցի... - Թ. 2 (Բ, § 10):
 Յայտնութիւն
 — Թթ. 7 (Կալի), 28:
 Յիշատակարանք
 — Աստուածաշունչէ, 1840թ. - Թ. 85:
 — Աւետարանէ, 1769թ. - Թ. 86:
 — Յայտնութիւնք, 1802թ. - Թ. 84:
 — Ղաղարայ Բարեղացոյ Յիշատակա-
 րան (Աստուածաշունչի) - Թ. 2 (Բ, § 8):
 Յոռութիւնք (Համայնի)
 — Թթ. 13, 14, 15, 16, 17, 54, 55, 77:
 — Գիր կապիւրջ - Թ. 9 (§ 12):
 — Գիր շար աշից - Թ. 17 (§ 10):

— Գիր պատահարի - Թ. 17 (§ 5):
 — Գիր քաղցրութեան - Թ. 17 (§ 4):
 Նամակք
 — Երկր վարդապետաց (Սարգիս Թէո-
 դորեան, Գարբիէլ Արվաղոսեան, Ամ-
 բրոսիոս Գալֆայեան) - Թ. 71 (§§
 1-2):
 — Աղբիւնուպոլսոյ առաջնորդ Գէորգ
 վրդ. Ռուսնուքեանէ - Թ. 52 (§ 3):
 — Կ. Պոլսոյ Յակոբ պատրիարքէ - Թ.
 71 (§§ 3-4):
 — Կ. Պոլսոյ Ներսես պատրիարքէ - Թ.
 82 (§ 2):
 — Պատճէնք ըստիւր նամակայ - Թ. 75
 (§§ 1-5):
 — Պատճէնք Հոգեւոր նամակաց - Թ. 73
 (§§ 1-9):
 — Օրինակք նամակաց - Թ. 48 (§ 2):
 — Յունատու թուրքերէն - Թ. 42 (§ 18):
 — տե՛ս Թուրքի:
 Շարակնոց
 — Թթ. 10, 33 (§ 7), 60:
 — Շարական նշանակոց. «Արարիչ եւ
 մարդասէր» - Թ. 11 (§ 17):
 Ոսկեփորիկ
 — Թ. 76:
 Ոտանաւորք - տե՛ս Բանի չափաւ
 Պատմագրականք
 — Մարգարէն Հայկական ինտրոյ - Թթ.
 52 (§ 2), 82:
 — Ստորագրութիւն Ս. Գէորգ Եկեղեց-
 ւոյն Փիլիպպոսպոլսոյ - Թ. 47:
 — տե՛ս Արձանագրութիւնք
 Պատմութիւնք
 — Արարածութիւն եւ Իսահակայ - Թ. 13
 (§ 13):
 — Աստուածածնին - Թ. 8 (§ 9):
 — Թութիւնք - Թ. 36:
 — Մեծի ուրբութիւն - Թ. 28 (§ 224):
 — Յովասափու եւ Բարդաղմու - Թ. 28
 (§ 265):
 — Շահ-Իսմայիլ - Թ. 59:
 — Իտալիանի - Թ. 72:
 — տե՛ս Յայտնութիւնք
 Պարզատումար
 — Թ. 33 (§§ Լ-Թ):
 Ռամզիք
 — Թ. 9 (§ 15):
 Սաղմոսարանք
 — Թթ. 2 (Ա, § 10), 12, 33 (§ Ա):
 Վարք եւ վկայարանութիւնք
 — տե՛ս Յայտնութիւնք

- Եւսերիոսի Վկայաբանութիւն սրբոյն Սարգսի - Թ. 8 (§ 18):
- Վասն տղայոց զոր կոտորեաց Հերովդէս - Թ. 8 (§ 12):
- Յիշատակ է Պետրոսի Հայրապետի - Թ. 8 (§ 17):
- Ինքնակենսագրութիւն Գրիգոր արքեպս. Յովհաննիսեանի - Թ. 53 (§ 2):
- Վեցիագարեակ
- Թ. 46:
- տե՛ս Աղաւիտ
- Վկայագիր - տե՛ս Գիր օրհնութեան
- Տաղի - տե՛ս Բանգ չափաւ
- Տեսիլ
- Գրիգորի Լուսաւորչի - Թ. 28 (§ 131):
- Տրամաբանութիւն
- Թ. 67:
- Տօնացոյց
- Թ. 33 (§ Գ):
- Փիլիսոփայութիւն
- Թ. 45 (Գ մաս):
- Քարոզ
- Յակոբայ Նաբեան (Ա-ՃԺԴ) - Թ. 6:
- Կտակ չարչարանաց - Թ. 63 (§ 2):
- Քարոզի եօթն կարգեր - Թ. 89:
- Քարոզի վերայ երկրորդ պատուիրանի - Թ. 69 (§ 2):
- Քարոզ պատուիրանի - Թ. 29 (§ ԻԷ):
- տե՛ս Ճառք:
- Քերականութիւն
- Այբբերեն երրայցերէն - Թ. 12 (§ 5):
- Բանայի զործնական չարագրութեան Ս. Դուրեանէ - Թ. 78:
- Եօթնարկեանք Դաւթի Անյաղթ փիլիսոփայի - Թ. 46 (§ 3):
- Հայկական - Թ. 69 (§ 1):
- Հայկական - Թ. 70:
- Հարցմունք եւ պատասխանք դերականութեան - Թ. 45 (Ա մաս):
- Վարդապետութիւն Հայկական բարբառոյ Ռուբէնի Տակեսեան Պօսեցւոյ - Թ. 68:
- տե՛ս Ճարտասանութիւն:
- տե՛ս Փիլիսոփայութիւն:
- Օրհնութիւնք - տե՛ս Գիր Օրհնութեան:

Ժ.

ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՆԵՐՈՒ ՑԱՆԿ

- Արգար քգր. - Թ. 28 (239ա):
- Արքայապետ Նկար. - Թ. 2 (2ա), 13 (§ 13), 14 (§ 10), 15 (§ Ե):
- Աղաւ եւ եւ - Թ. 2 (1բ):
- Աղօթական մը - Թ. 14 (§ 8), 17 (§ 9):
- Աշակերտ Գրիստոսի - Թ. 5 (6բ):
- Աստղանշմար - Թ. 9 (2բ):
- Արարչագործութիւն - Թ. 2 (1բ):
- Անտարանիչ մը - Թ. 15 (§ Ժբ):
- Անտարանիչ, Չարս - Թ. 17 (§ 3):
- Անտուր - Թ. 5 (3բ), 15 (§ Ժգ), 21 (3բ), 22 (2բ):
- Անտուրն դժուրաց - Թ. 24 (կողք Ա, արծաթեայ):
- Գառն Աստուծոյ - Թ. 15 (§ Բ):
- Դէորդ Զօրավար - Թ. 13 (§ 11), 14 (§ 15):
- Դրժգոր
- Լուսաւորիչ - Թ. 13 (§ 6), 14 (§ 5), 15 (§ Է), 28 (10բ, 218բ):
- Նարեկացի - Թ. 17 (§ 6):
- Դանիէլ Տրդրէ. - Թ. 2 (416ա), 28 (28ա):
- Դուրի Տրդրէ. - Թ. 2 (295բ), 12 (1բ), 33 (1բ):
- Դեպի Գողգոթայ - Թ. 21 (13բ):
- Դրախտ - Թ. (567^ա):
- Եզեկիէլ Տրդրէ. - Թ. 2 (426ա):
- Եղիսաբէթ - Թ. 5 (4բ):
- Երկոտասուն առաքելալ - Թ. 14 (§ 14), 15 (§ Ժ):
- Երկրպագութիւն մոգուց - Թ. 5 (4ա), 15 (§ Գ), 21 (4ա), 22 (3ա):
- Երբարգութիւն, Սուրբ - Թ. 13 (§ 8), 15 (§ Դ):
- Ինովմա առաքելալ - Թ. 28 (25բ):
- Լորամարգիներ - Թ. 2 (3բ):
- Լաչ - Թ. 17 (§§ 1, 7):
- Լեւիտութիւն - Թ. 5 (8ա), 13 (§ 4), 14 (§ 4), 15 (§§ Բ, Ժգ), 21 (14ա), 22 (10ա), 24 (կողք Բ, արծաթեայ):

խորհրդաւոր ընթերիւ - **ԹԹ**. 5 (7ա), 21 (10ա), 22 (8ա):

Ծաղկաբազար - **Թ**. 17 (§ 2):

Ծխական - **Թ**. 31 (5բ, 25բ):

Ծնունդ - **ԹԹ**. 15 (§ 4), 33 (208բ): **ՏԷՍ** ներկայագութիւն մոզուց:

Կագմախօսական - **Թ**. 42 (37ա):

Կարմիր ծովէն անցումը - **Թ**. 2 (2ա):

Կոզմաս եւ Դամիանոս - **Թ**. 28 (133բ):

Համբարձում - **ԹԹ**. 5 (9ա), 21 (16ա), 22 (12ա):

Հեղի եւ Սամուէլ - **Թ**. 2 (129բ):

Հոգեգալուստ - **ԹԹ**. 5 (9բ), 21 (17բ), 22 (13բ):

Հրեշտակ - **ԹԹ**. 14 (§ 11), 15 (§ Բ, ժգ), 17 (§ 6):

Զիքենեաց լեռ բարձրանալը - **ԹԹ**. 21 (9բ), 22 (7բ):

Ղուկաս *աւտրնչ*. - **ԹԹ**. 2 (473բ), 4 (135բ), 5 (154բ), 18 (161բ), 21 (115բ), 22 (159բ), 24 (108բ), 25 (140բ), 27 (87բ), 41 (7բ):

Մաշտոց *Վրդ*. - **Թ**. 28 (108ա):

Մարիամ *Սատուածածին Յիսուս մանկամբ* - **ԹԹ**. 13 (§§ 2-3), 14 (§§ 1-2), 15 (§ ա), 17 (§ 5):

Մատթէոս *աւտրնչ*. - **ԹԹ**. 2 (448բ), 3 (16բ), 4 (5բ), 5 (15բ), 18 (15բ), 21 (31բ), 22 (28բ), 24 (11բ), 25 (6բ), 27 (10բ), 33 (430բ), 41 (3բ):

Մատնութիւն - **Թ**. 5 (7բ):

Մարկոս *աւտրնչ*. - **ԹԹ**. 2 (463բ), 3 (87բ), 4 (95բ), 5 (103բ), 18 (105բ), 19 (92բ), 21 (81բ), 22 (107բ), 24 (70բ), 25 (84բ), 27 (58բ), 41 (5բ):

Մարկեղիոս - **Թ**. 28 (9բ):

Մկրտութիւն - **ԹԹ**. 5 (5ա), 13 (§ 12), 21 (6ա), 22 (4ա):

Յակոբ *նշդա*. (*Տեօհչ*) - **Թ**. 2 (2ա):

Յայտնութիւն *Յովհաննոս* - **Թ**. 2 (559բ-577բ):

Յարութիւն

— *Ղաղարու* - **ԹԹ**. 5 (6ա), 21 (8ա), 22 (6ա):

— *Քրիստոսի* - **ԹԹ**. 5 (8բ), 21 (15բ), 22 (11բ):

Յիսուս - **ԹԹ**. 13 (§ 9), 14 (§ 9):

Յոբ *Երանելի* - **Թ**. 2 (288բ):

Յովհաննէս

— *աւտրնչ*. - **ԹԹ**. 2 (488բ), 3 (214բ), 4 (250բ), 5 (249բ), 18 (255բ), 19 (221բ), 21 (169բ), 22 (240բ), 24 (171բ), 25 (231բ), 27 (197բ), 41 (9բ): **ՏԷՍ** Յայտնութիւն:

— *Մկրտիչ* - **ԹԹ**. 13 (§ 7), 14 (§ 7), 15 (§ ժա):

— *Ոսկերէրան* - **Թ**. 28 (156ա):

Յովնան *ժրգրէ*. - **Թ**. 2 (320բ):

Ներսէս

— *ՄԼԾ* - **Թ**. 28 (169բ):

— *Շնորհալի* - **Թ**. 14 (§ 1):

Նոյեան տապալն - **Թ**. 2:

Ռոմլուայ - **ԹԹ**. 21 (11բ), 22 (9բ):

Պայծառակերպութիւն - **ԹԹ**. 5 (5բ), 21 (7բ), 22 (5բ):

Պատարագի դրուագներ - **Թ**. 38 (2բ *Լւի*):

Պատուիրաններու յանձնումն - **Թ**. 2 (3բ):

Սարգիս *Զօրավար* - **ԹԹ**. 13 (§ 14), 15 (§ ժԵ):

Սափոր - **Թ**. 39 (8բ):

Սիմէոն *Ծերունի* - **Թ**. 21 (5բ):

Սոզոմոն *արքայ* - **Թ**. 2 (321բ):

Սուրբ - **ԹԹ**. 10 (°), 13 (§ 10), 28 (6ա):

Ստեփաննոս *Նախավկայ* - **ԹԹ**. 13 (§ 5), 14 (§ 5), 15 (§ 4):

Վերջին դատաստան - **ԹԹ**. 21 (18ա), 22 (14ա):

Տապանակ լիտի - **Թ**. 2 (3բ):

Տրդատ *Թղւր*. - **Թ**. 28 (186ա):

Քառասնօրեայ գալուստ - **Թ**. 28 (312բ):

ՏԵՂԱՆՈՒՆՆԵՐՈՒ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՑԱՆԿ

- Աղբիւնուպօլիս - ԹԹ. 20 (յշ. 1), 31 (յշ. 2), 32 (յշ. 2), 47 (յշ. 4):
- Ախալցխա - Թ. 2:
- Ախալքալաք - Թ. 2:
- Ակն - Թ. 10 (յշ. 2-3):
- Աղեփանդրիա - Թ. 28 (§§ 114, 259):
- Աղբամար - Թ. 5 (յշ. 1):
- Ամասիա - ԹԹ. 28 (§ 60), 35 (յշ. 1):
- Ամիդ - Թ. 28 (§ 42):
- Ամիր - տե՛ս Ամիր
- Այկն - տե՛ս Ակն
- Այտոս - Թ. 51 (§ 1):
- Անարգարա - Թ. 28 (§ 363):
- Անգուրիա - տե՛ս Անկիւրիա
- Անդրապատ - Թ. 28 (§ 301):
- Անդրիանուպօլիս - տե՛ս Անդրիանուպօլիս
- Անի - Թ. 48 (§ ժբ):
- Անկիւտ - տե՛ս Անկիւրիա
- Անկիւրիա - ԹԹ. 1 (§ 8), 28 (§ 67), 34 (§§ 16, 28):
- Անկուտա - տե՛ս Անկիւրիա
- Անտիոք - ԹԹ. 1 (§§ 12-13), 8 (§ 19), 28 (§§ 18, 69, 104, 108, 265, 345):
- Աշորիմիս ձոր - Թ. 28 (§ 248):
- Առագաս - Թ. 76 (§ 1):
- Ասիացոց երկիր - Թ. 34 (յշ. 30բ):
- Արարատեան երկիր - Թ. 4 (յշ. 8):
- Արեւելեան Ռումելի - տե՛ս Ռումելի
- Արճէշ - Թ. 28 (§§ 257, 267):
- Արմաշ - Թ. 69 (յշ. 1):
- Արտաշիլ - Թ. 28 (§ 113):
- Աւագ վանք - Թ. 4 (յշ. 3):
- Բաքելուն - ԹԹ. 23 (յշ. 2), 42 (§ 6, ա):
- Բաքերդ - ԹԹ. 23 (յշ. 2), 24 (յշ. 1, 4), 28 (§ 82):
- Բազարբըզ - տե՛ս Տուրալիք
- Բալու - Թ. 28 (§ 107):
- Բարգալ լեռ - Թ. 42 (§ 12, խգ):
- Բեքլեհեմ - տե՛ս Բեքդահեմ
- Բեքդահեմ - Թ. 8 (§§ 12, 15):
- Բեքլիքի - Թ. 28 (§ 257):
- Բժայր - տե՛ս Գումնր
- Բոկարէստ - տե՛ս Բուկրէշ
- Բուլղար - տե՛ս Բուլղարիա
- Բուլղարաց աշխարհ - տե՛ս Բուլղարիա
- Բուլղարիա - ԹԹ. 3 (յշ. 2), 28 (§ 177), 60 (յշ. 2, 5):
- Բուկրէշ - ԹԹ. 25 (յշ. 7), 73 (§§ 1-2, 8-9):
- Բուրգազ - Թ. 51 (§ 1):
- Բուրնիս - Թ. 57 (յշ. 4):
- Գահիրէ - Թ. 23 (ձեթ.):
- Գամրաց աշխարհ - Թ. 42 (§ 12, ե):
- Գանգրա - ԹԹ. 1 (§ 11), 28 (§ 91):
- Գաւառ - Թ. 4 (յշ. 8):
- Գեհուն - Թ. 19 (յշ.):
- Գեղամայ ծով - Թ. 4 (յշ. 8):
- Գեղամանիկայ երկիր - Թ. 3 (յշ. 1):
- Գրը-Շէհիր - Թ. 27 (յշ. 6):
- Գրաց երկիր - Թ. 28 (§ 213):
- Գլակայ վանք - ԹԹ. 18 (յշ. 2), 28 (§§ 51, 180), 64 (էջ Ա), 79 (յշ. 1), 81:
- Գլաձորի վանք - Թ. 28 (§ 180):
- Գողգոթա - Թ. 28 (§ 34):
- Գումեր (Բձալթ) - Թ. 28 (§ 287):
- Գորոք - Թ. 28 (§ 274):
- Գումգաբու (Կ. Պօլիս) - Թ. 32 (յշ. 2):
- Դարունեաց լեռ - Թ. 42 (§ 12, խգ):
- Դիզափայտ - Թ. 28 (§ 231):
- Դարբիշ - տե՛ս Տուրալիք
- Եաշ - Թ. 58 (կող):
- Եգիպտոս - ԹԹ. 9 (յշ. 1), 18 (յշ. 2), 49 (§ 1):
- Եդեսիա - ԹԹ. 28 (§ 89), 49 (ձեթ. 1), 61:
- Ելլատա - Թ. 64:
- Երեւան - ԹԹ. 27 (ձեթ.), 42 (§§ 2, ժգ, 6, ղ), 44 (§ Բ):
- Երիֆոլ - Թ. 8 (§ 8):
- Երմալիկ - Թ. 18 (յշ. 2):
- Երուսաղէմ - ԹԹ. 6 (յշ. 1), 8 (§ 8), 19 (յշ.), 28 (§§ 108, 209, 225, 228, 270, 280, 357), 35 (§ 5, յշ. 2), 56, 57, 60 (յշ. 2):
- Եւդոկիա - ԹԹ. 6 (յշ. 1), 37 (յշ. 2):
- Եփրատալիք - Թ. 4 (յշ. 8):
- Եփեսոս - ԹԹ. 1 (§§ 17-18), 28 (§§ 65, 75, 179):
- Եփրատէս - Թ. 19 (յշ.):

Զանգիան – թ. 28 (§ 213):
Զէյթուն – թ. 3 (յշ. 1):
Զիլա – թ. 25 (յշ. 2):
Զմիւռնիա – թթ. 28 (§ 243), 33 (յշ. 13),
64 (§ Ա):

Զուրէն – տե՛ս Սուրենաշէն

Էջմիածին – թթ. 1 (§ 6), 4 (յշ. 8), 6
(յշ. 1), 18 (յշ. 2), 27 (յշ. 1), 33
(յշ. 13), 42 (§ 6, դ), 63 (§ 1), 91
§ Ծա):

Էրզրում – տե՛ս Կարին

Ըռութայ լեռ – թ. 28 (§ 154):

Թաքաթ-Պագարչիկ – թթ. 33 (յշ. 8, 10-
12, 15, 17-20), 54:

Թարլոյ վանք – տե՛ս Հայր Թաքլոյ վանք:

Թերալիդ – թ. 28 (§ 261):

Թեկուտ – թ. 28 (§ 204):

Թեսաղոնիկէ – թ. 28 (§§ 70, 249):

Թեոդուպոլիս – տե՛ս Կարին

Թուրքուսին – տե՛ս Տուրքուսին

Թալաթ – տե՛ս Եղոնկիա

Թորգոմայ տուն – թ. 46 (§ 4):

Թոֆատ – տե՛ս Եղոնկիա

Թոնովա – տե՛ս Վելիկո-Տոնովո

Թրակիա – թ. 31 (յշ. 1):

Խալմեա – տե՛ս Սլիվէն

Խամայիլ – թ. 25 (յշ. 4):

Խւչ-Քիլիսէ – թ. 30 (յշ. 2):

Խսկիւքուպոլիս – թ. 28 (§ 82):

Լամբրոն – թ. 28 (§ 341):

Լիբիա – թ. 7:

Լիմնոս – թ. 42 (§ 12):

Լոմ – թ. 38:

Լունկ-Վարդ – թ. 28 (§ 226):

Լուսեռնա – տե՛ս Լուսունգ

Լուսունգ – թ. 24 (յշ. 4):

Խախու – թ. 42 (§ 12, խգ):

Խաղտեաց գաւառ – թթ. 23 (յշ. 2), 24
(յշ. 1), 28 (§ 82):

Խառաքատ – թ. 28 (§ 257):

Խասգիւղ (Կ. Պօլիս) – թ. 83:

Խասկովօ – թ. 77:

Խարապաթ – թ. 28 (§ 257):

Խարտիշարաւ վանք – թ. 27 (յշ. 1, ծնթ.):

Խնձորեց – թ. 42 (§ 12, խգ):

Խնձորի գաւառ – թ. 27 (յշ. 2):

Խոր-Վիրապ – թ. 28 (§ 274):

Խուք դիւղ – թ. 42 (§ 12, խգ):

Խուրշումլու խամ Բալաթիայի – թ. 86
(§ 2):

Կարին – թթ. 8 (§ 20), 23 (յշ. 2), 42
(§ 12, խգ):

Կարս – թ. 62 (յշ. 2):

Կեսարիա – թթ. 1 (§ 9), 28 (§§ 82, 145),
34 (§ 3), 43 (յշ. 1բ), 60 (յշ. 2):

Կէտիկ-Փաշա թաղ Կ. Պօլսոյ – թ. 25
(յշ. 7):

Կիլիկիա – թթ. 18 (յշ. 2), 28 (§ 110), 73:

Կիպրոս – թ. 28 (§ 128):

Կլալայ վանք – տե՛ս Գլալայ վանք

Կոդիւպոլիս – թ. 28 (§ 20):

Կոզովիտ – թ. 28 (§ 287):

Կողոնիա – թթ. 24 (յշ. 6, ծնթ.), 25
(յշ. 7):

Կոստանդնուպոլիս – թթ. 1 (§ 16), 10
(յշ. 1), 25 (յշ. 7), 28 (§§ 77, 89,
290, 343), 32 (թղ. 3ա), 35 (յշ. 1),
39 (յշ. 1), 40 (յշ. 5բ), 42 (§ 12, 12,
Ե), 43, 47 (յշ. 2), 49 (§ 1), 58, 68,
71 (§§ 1, 3), 74 (§§ Դ, Ե), 82-84,
86 (§ 2), 91 (§ ղղ):

Կորդուաց աշխարհ – թ. 28 (§ 274):

Կուռնիստան – տե՛ս Վրաստան

Կուռց անապատ – թ. 26 (յշ. 3):

Հանի օղլու Պագարբուկ – տե՛ս Տուրքուսին
Համբուրդ – թ. 72:

Համշինու երկիր – թ. 29 (յշ. 1):

Հայր Թաքլոյ վանք – 28 (§ 141):

Հայք – թ. 28 (§§ 1, 145):

Հաւա ֆաղաֆ – թ. 41 (յշ. 1):

Հինտիստան – տե՛ս Հնդկաստան

Հիւլիսէ – տե՛ս Պոլիդի

Հնդկաստան – թթ. 28 (§ 57), 42 (§
12, Ե):

Հնտիկ – տե՛ս Հնդկաստան

Հոմ – թթ. 2 (§ Բ, 4), 28 (§ 70):

Հոմկլիա – թ. 28 (§ 248):

Ձորաքաղ (Տփլիս) – թ. 38 (յշ. 4):

Ղազարու վանք – տե՛ս Գլալայ վանք

Ղալաթիա (Կ. Պօլիս) – թ. 86 (§ 2):

Ղարաբիլ լեռ – թ. 42 (§ 12, Ե):

Ղարասար – տե՛ս Կողոնիա

Ղարս – տե՛ս Կարս

Մալկարա - Թ. 19 (յշ.):
 Մակեդոնիա - ԹԹ. 42 (§ 12, Ե), 47
 (§ ա):
 Մասանց ձոր - Թ. 42 (§ 12, խզ):
 Մասնաց դաշտ - Թ. 42 (§ 12, խզ):
 Միջագիւղ (Կ. Պոլիս) - Թ. 35 (յշ. 1):
 Մովսէս գաւառ (Երկիր) - ԹԹ. 19 (յշ.),
 28 (§ 239):
 Մոսով - ԹԹ. 25 (յշ. 4), 86 (§ 1):
 Մուննուսուն - Թ. 43 (յշ. 1բ):
 Մուշ - ԹԹ. 28 (§ 180), 64 (էջ Ա), 79
 (յշ. 1) 81:
 Մոսգով - տե՛ս Մոսով

Յամպուրք - տե՛ս Համբուրգ
 Յորդանան - Թ. 13 (§ 12):

Նախիջեւան - ԹԹ. 18 (յշ. 2), 63 (§ 1):
 Նախիջիւան - տե՛ս Նախիջեւան
 Նիկիա - ԹԹ. 1 (§§ 6-7, 19, 30), 28
 (§§ 28, 62), 34 (§§ 17, 22, 31, 33):
 Նիկամիդիա - Թ. 28 (§§ 136, 297):
 Նիոյ - Կեսարիա - Թ. 1 (§ 10):

Շապին - Գարաբէսար - տե՛ս Կողոմիս
 Շիշուֆ - տե՛ս Սվիշուֆ
 Շումէն - ԹԹ. 8, 36, 43, 44, 49 (§ 1),
 57:
 Շումլու - տե՛ս Շումէն

Ուրիա - տե՛ս Եդեսիա

Չմշկածագ - ԹԹ. 27 (յշ. 1), 28 (§ 290):
 Չորլու - Թ. 31:

Պագարնուլս - տե՛ս Թաքար-Պագարջիկ
 Պագարնուկ - տե՛ս Թաքար-Պագարջիկ
 Պալաք (Կ. Պոլիս) - ԹԹ. 25 (յշ. 7), 40
 (ծնթ.):

Պանդոս - տե՛ս Պոնտոս
 Պետերբուրգ - Թ. 34 (ծնթ.):
 Պերգէ - Թ. 28 (§ 53):
 Պերգամ - Թ. 34 (յշ. 30բ):
 Պէշիկթաշ - ԹԹ. 25 (յշ. 7), 35 (յշ. 1):
 Պլովդիւ - ԹԹ. 1-3, 11, 14-19, 20 (յշ.),
 21-22, 24, 28, 30 (յշ. 2), 31, 33 (յշ.
 18), 34, 37-38, 39 (յշ. 1-2, ծնթ.),
 42, 44-45, 46 (յշ. 1), 47 (§ ա-բ, յշ.
 2-4, ծնթ.), 48-49, 50 (4ա), 52 (§
 2), 53, 55-56, 58-59, 68-74, 78-81,
 82 (յշ. 14ա), 83-86:

Պուլկարիա - տե՛ս Բուլղարիա

Պուխարէստ - տե՛ս Բուլքէշ
 Պուրիակ - տե՛ս Բուրգակ
 Պուրէշ - տե՛ս Բուլքէշ
 Պոնտոս - ԹԹ. 5 (յշ. 8), 24 (յշ. 5,
 ծնթ.), 28 (§ 97):
 Պորիշան - Թ. 85:
 Ռումանիա - Թ. 25 (յշ. 7):
 Ռումիլի - ԹԹ. 32 (յշ. 2), 65:
 Ռուսէ - ԹԹ. 3 (յշ. 2-5), 4-6, 9, 29, 68
 (յշ. 2-5), 69 (յշ. 2), 71-75, 76 (յշ.
 1), 78-79, 91:

Սահալուեանց գաւառ - Թ. 28 (§ 275):
 Սադիմ - տե՛ս Երուսաղէմ
 Սարգիս Բաղաթ - Թ. 28 (§ 346):
 Սարդիկիա - Թ. 1 (§ 15):
 Սերաստիա - ԹԹ. 25 (յշ. 7), 28 (§ 211):
 Սեւ ծով - Թ. 42 (§ 12, Ե):
 Սէրաք - Թ. 33 (յշ. 3):
 Սիկիա - Թ. 28 (§ 36):
 Սինէական լեռ - Թ. 28 (§§ 53, 154):
 Սիովն - ԹԹ. 10, 33 (§ Դ):
 Սիւ - ԹԹ. 10 (յշ. 1), 18 (յշ. 2), 27
 (յշ. 1):

Սիլվէն - ԹԹ. 23 (ծնթ.), 32 (յշ. 2):
 Սիլիւթացոց կողմն - Թ. 76 (§ 1):
 Սոգոն Բաղաթը (Մերձ Ի Բուլղարս) - Թ.
 28 (§ 177):
 Սուր լեռ - Թ. 28 (§ 173):
 Սուրբ Ամենափրկիչ եկղ. Պոնտոսի - Թ.
 24 (յշ. 5):

Սուրբ Առաքելոց
 — Էկզ. Աւագ վանքի - Թ. 4 (յշ. 3):
 — վանք Տարօնոյ - Թ. 28 (§ 180):
 Սուրբ Աստուածածին
 — Էկզ. Աւագ վանքի - Թ. 4 (յշ. 3):
 — Էկզ. Բարեբրդի - Թ. 23 (յշ. 2):
 — Էկզ. Գումագարուի (Կ. Պոլիս) - ԹԹ.
 32 (յշ. 2), 47 (յշ. 2), 58:
 — Էկզ. Կողոմիդոյ - Թ. 24 (յշ. 6, ծնթ.):
 — Էկզ. Համշէնի Ս. Ուղիի Հոր առա-
 քարի - Թ. 29 (յշ. 1):
 — Էկզ. Մովսէս Երկրի - Թ. 19 (յշ.):
 — Էկզ. Նիկամիդիոյ - Թ. 38 (յշ. 4):
 — Էկզ. Չմշկածագի Խարոխըարու վանաց
 — Թ. 27 (յշ. 1):
 — Էկզ. Ռուսէի - ԹԹ. 4 (յշ. 8), 35 (յշ.
 3), 74 (յշ. Ա-Բ), 91 (§§ 4բ, 4Ե, ղզ,
 6զ, 6ժզ, 6ժէ):
 — Էկզ. Վարդեհնայ - Թ. 24 (յշ. 1):

— *Եկզ. ՎԷԼԻԻՍ* — *Տոնոփոի* — *թ.* 37 (*յշ.* 2):

— *Եկզ. Քէօթաճիաթի* — *թ.* 18 (*յշ.* 2):

— *Եկզ. Արմաշու* — *թ.* 69 (*յշ.* 1):

— *Վանք Զէյթունի* — *թ.* 69 (*յշ.* 1):

— *Վանք Լուսուռքի* — *թ.* 24 (*յշ.* 4):

— *Վանք Խնձորի գաւառի* — *թ.* 27 (*յշ.* 21):

— *Վանք (°)* — *թ.* 1 (*յշ.* 7):

Սուրբ Գեորգ

— *Եկզ. Զորլուի* — *թ.* 31:

— *Եկզ. Պլովդիւի* — *թթ.* 20 (*յշ.* 2), 24 (*ծնթ.*), 30 (*յշ.* 2), 39 (*յշ.* 1-2, *ծնթ.*), 47 (§§ ա-բ, *յշ.* 1, *ծնթ.*), 52:

— *Տփիսիս Զորաթաղի* — *թ.* 38 (*յշ.* 4):

Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ

— *Եկզ. Զէյթունի* — *թ.* 3 (*յշ.* 1):

— *Եկզ. Վարդէնայ* — *թ.* 24 (*յշ.* 1):

Սուրբ Երեմիոյան *Եկզ. Մովսէս* — *թ.* 19 (*յշ.* 3):

Սուրբ Զեմնոսի *Եկզ.* — *թ.* 28 (§ 49):

Սուրբ Թադատր վանք — *թ.* 31 (*յշ.* 2):

Սուրբ Թեոդորոս Զինաւոր

— *Եկզ. Ազրիանուպոլիսի* — *թ.* 20 (*յշ.* 2):

— *Եկզ. Զէյթունի* — *թ.* 3 (*յշ.* 1):

— *Եկզ. Քէօթաճիաթի* — *թ.* 18 (*յշ.* 2):

— *Վկայարան* — *տե՛ս Ս. Թորոս*

Սուրբ Թորոս

— *Եկզ. Ազրիանուպոլիսի* — *թթ.* 18, 21-22:

— *Եկզ. Մարկարայի* — *թ.* 19 (*յշ.* 2):

— *Վանք (Վկայարան) Գորդու* — *թ.* 28 (§ 274):

Սուրբ Լուսաւորիչ — *տե՛ս Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ*

Սուրբ Խաչ

— *Եկզ. Աղթամարի* — *թ.* 5 (*յշ.* 1):

— *Եկզ. Բուրգադի* — *թ.* 57 (§ 2):

Սուրբ Խաչիկ Հօր անապատ — *թ.* 29 (*յշ.* 1):

Սուրբ Կարապետ — *տե՛ս Սուրբ Յովհաննէս Կարապետ*

Սուրբ Հրեշտակապետ

— *Եկզ. Բարեբղի* — *թ.* 23 (*յշ.* 2):

— *Եկզ. Զէյթունի* — *թ.* 3 (*յշ.* 1):

— *Եկզ. Պալաթու (Կ. Պօլիս)* — *թ.* 40 (*յշ.* 3):

— *Եկզ. Պուրթէի* — *թ.* 25 (*յշ.* 7):

Սուրբ Յովոր

— *Եկզ. Զիւլայի* — *թ.* 25 (*յշ.* 2):

— *Մծրնայ Հայրապետի Եկզ. Զէյթունի* — *թ.* 3 (*յշ.* 1):

— *Վանք Երուսաղէմի* — *թթ.* 4 (*յշ.* 8), 56, 57:

Սուրբ Յարութիւն *Եկզ. Ի Գողգոթայ (Երուսաղէմ)* — *թ.* 28 (§ 34):

Սուրբ Յովհաննէս Կարապետ

— *Եկզ. Աւայ Վանքի* — *թ.* 4 (§ 3):

— *Եկզ. Զէյթունի* — *թ.* 3 (*յշ.* 1):

— *Եկզ. Խարիշարու Վանք* — *թ.* 27 (*յշ.* 1):

— *Խորան Մովսէս* — *թ.* 19 (*յշ.* 3):

— *Վանք Երնջակայ* — *թ.* 18 (*յշ.* 2):

— *Վանք Կեսարիոյ* — *թ.* 6 (*յշ.* 1):

— *Վանք Մշոյ — տե՛ս Գլակայ վանք*

— *տաճար Կտուց անապատի* — *թ.* 26 (*յշ.* 3):

Սուրբ Յովհաննէս Աւետարանիչ *Եկզ. Ի Թալուէիս* — *թ.* 25 (*յշ.* 7):

Սուրբ Նիկողայոս *Եկզ. Կ. Պօլսոյ* — *թ.* 43:

Սուրբ Նշան

— *Եկզ. Աղթամարայ* — *թ.* 5 (*յշ.* 1):

— *Եկզ. Սսոյ* — *թ.* 10 (*յշ.* 1):

— *Վանք Վարպայ* — *թ.* 28 (§ 200):

Սուրբ Պարսամ *Եկզ. Երզնկոյ* — *թ.* 37 (*յշ.* 2):

Սուրբ Պետրբուրգ — *տե՛ս Պետրբուրգ*

Սուրբ Սարգիս Զօրավար

— *Եկզ. Զէյթունի* — *թ.* 3 (§ 1):

— *Եկզ. Կ. Պօլսոյ* — *թ.* 10 (*յշ.* 1):

— *Եկզ. Խարիշարու Վանք Զմեկածաղի* — *թ.* 27 (*յշ.* 1):

— *Եկզ. Վառնայի* — *թթ.* 40 (*յշ.* 5բ), 41 (*յշ.* 1-2), 60 (*յշ.* 3), 64:

— *Եկզ. Քէօթաճիաթի* — *թ.* 18 (*յշ.* 2):

Սուրբ Ստեփաննոս Նախավկայ

— *Եկզ. Զմիւռնիոյ* — *թ.* 64 (*էջ Ա*):

— *Եկզ. Թաթար-Բաղարձիկի* — *թ.* 33 (*յշ.* 18):

— *Եկզ. Սիւլէնի* — *թ.* 32 (*յշ.* 2):

— *Եկզ. Պրոփադիայի* — *թ.* 86 (§ 2):

— *Խորան Մովսէս* — *թ.* 19 (*յշ.* 3):

Սուրբ Փրկիչ

— *Վանք Զէյթունի* — 3 (*յշ.* 1):

— *Կ. Պօլսոյ* — 32 (*յշ.* 1-2):

Սուրբ Պաշտօն Կարգուց աշխարհ — *թ.* 28 (§ 274):

Սոփիա — *թթ.* 10, 12-13, 23 (*ծնթ.*), 26 (*ծնթ.*), 34:

Սվիշտով — *թ.* 35 (*յշ.* 3):

Ստամպոլ — *տե՛ս Կ. Պօլսոյ*

Վալաբիա — *թ.* 65:

Վաղարշապատ — *թ.* 28 (§§ 4, 131):

Վանք — *թ.* 28 (§ 189):

Վառնա — *թթ.* 6-7, 25 (*յշ.* 7), 27 (*յշ.*

- 6), 40 (յշ. 5բ), 41 (յշ. 1), 47 (ծնթ.),
60 (յշ. 3), 61-67, 87-90:
- վարագ - ԹԹ. 28 (§ 200), 42 (§ 12, խգ):
վարգեհնա գիւղ ի հաղտեաց զաւառի -
թ. 24 (յշ. 1):
- վելիկո-Տոնովո - թ. 37 (յշ. 2):
վենետիկ - թ. 18 (ծնթ.):
- վերին հայֆ գիւղ Բաքերդոյ - թ. 28 (§ 82):
- վիեննա - ԹԹ. 42 (§ 1), 43:
- վրաստան - ԹԹ. 23 (յշ. 2), 42 (§ 12, իբ):
- վրաց տուն - տե՛ս վրաստան
- Տաքեւ - թ. 18 (յշ. 2):
- Տանկաստան - թ. 71 (§ 1):
- Տարօն գաւառ - թ. 28 (§ 180):
- Տաւնավիս գետ - թ. 4 (յշ. 8):
- Տիբերիա - թ. 28 (§ 49):
- Տիվրիկ - թ. 25 (յշ. 7):
- Տոլբուխին - ԹԹ. 25 (յշ. 3, 5, 7), 26 (յշ. 4, ծնթ.):
- Տոպրիչ - տե՛ս Տոլբուխին
- Տրապիզոն - թ. 28 (§ 149):
- Տփլիս - թ. 38 (յշ. 4):
- Տօլէն Զիֆքիֆ, ի վառնայ - թ. 60 (յշ. 2-3):
- Տօլրիչ - տե՛ս Տոլբուխին
- Ռուսնուգ - տե՛ս Ռուսէ
- Փասավանֆ - թ. 28 (§ 239):
- Փարիզ - թ. 71 (§ 1, 3):
- Փիլիպպուպօլիս - տե՛ս Պլովդիւ
- Փիսոն - թ. 19 (յշ.):
- Փօթիշան - թ. 26 (յշ. 3):
- Քալաթիա - թ. 86 (§ 2):
- Քամէզ - թ. 47 (յշ. 4):
- Քարա-Մսուքաֆա քաղաքս - թ. 74 (§ Ը):
- Քաւքահիա - տե՛ս Քէօքահիա
- Քերսոն - թ. 28 (§ 252):
- Քէօքահիա - թ. 18 (յշ. 2):
- Ֆիլիպէ - տե՛ս Պլովդիւ

ԱՆՁՆԱՆՈՒՆՆԵՐՈՒ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՑԱՆԿ

- Աբգար Թղեր. — Թ. 28 (§ 143):
 Աբղաւ — Էպս. (Ասր. 14) — Թ. 28 (§ 247):
 — Էպս. (Մյս. 16) — Թ. 28 (§ 279):
 Աբղիշաւ — Թ. 28 (§ 279):
 Աբղիու մրգրէ — Թ. 28 (§ 93), 30 (§ 1):
 Աբղլմսեհ — Թ. 28 (§ 337):
 Աբեբիկոս — Թ. 28 (§ 73):
 Աբիբիաս սրկ. — Թ. 28 (§ 97):
 Աբիմելիփ — Թ. 28 (§ 264):
 Աբխազով սրկ. — Թ. 8 (§ 17), 28 (§ 158):
 Աբուղիմոս — Թ. 28 (§ 15):
 Աբուսայիդ Բժիշկ — Թ. 44 (§ Ա):
 Աբրահամ — Եւստ. — Թ. 2 (§ Ա, 10), 15 (§ Ե), 13 (§ 13), 28 (§§ 147, 202):
 — Տղ. քնյ. — Թ. 28 (§ 79):
 — Խոստովանող — Թ. 28 (§ 132):
 — Էպս. Պարսից — Թ. 28 (§ 182):
 — Վրդ. 1468թ. կաթող — Թ. 24 (յշ. 5):
 — Դրդի Բուրբ Վարդանէսի, 1774թ. — Թ. 25 (յշ. 4):
 — Զաւլբողիւ, 1774թ. — Թ. 25 (յշ. 4):
 — Խարաօղլան, 1812թ. — Թ. 91 (§ իզ):
 — Խրդ. Թոռ Կիփ Ղազարի, 1812թ. — Թ. 91 (§ ճլ):
 — Կաթիլայ Ակնեցի, 1826թ. — Թ. 49 (§ 1):
 — Ժ. Վրդ. Կ. Պօլսեցի, 1826թ. — Թ. 49 (§ 1):
 — Ամբրիսանեան, զրիշ ի Վառնայ, ԺԺ զ. — Թ. 62:
 — Վրդ., 1826թ. — Թ. 49 (§ 1):
 Ագաթեա սրբուհի — Թ. 28 (§ 178):
 Ագաթողիդոս — Թ. 28 (§ 46):
 Ագաթոնիկոս — Թ. 28 (§ 11):
 Ագապի — Դուստր Սոփիայի — Թ. 28 (§ 359):
 — սրկ. — Թ. 28 (§ 238):
 — քոյր Երեմէի — Թ. 28 (§ 237):
 Ագապիոս Հոռմայ Հայրապետ — Թ. 28 (§ 248):
 Ագնասիա — Թ. 28 (§ 334):
 Ադամ — Եսայիս — Թ. 28 (§ 216), 76 (§§ 1-2):
 — Խրդ. Դրդի Տէր Գալուստի, 1812թ. — Թ. 91 (§ ճլ):
 Ադղէ Հայրապետ Եղեւթոյ — Թ. 28 (§ 133):
 Ադոխոս — Թ. 28 (§ 55):
 Ազա սրկ. — Թ. 28 (§ 233):
 Ազատ, Հայր Աւագի, ԺԼ զ. — Թ. 25 (յշ. 3):
 Ազիս — Թ. 28 (§ 102):
 Աբամազիմէ Էպս. — Թ. 28 (§ 341):
 Աբամաս — Աղէքսանդրացի — Թ. 1 (§ 20), 2 (§ Ա, 10), 28 (§ 162), 34 (§§ 19, 21, 37, 40):
 — Խուրր (Ասր. 20) — Թ. 28 (§ 253):
 — Էպս. (Սպտ. 3) — Թ. 28 (§ 24):
 — քնյ. Այվաղեան, ԺԺ-ի զգ. — 8:
 Աբամասիա (Փետր. 7) — Թ. 28 (§ 182):
 Աբեմադորոս — Թ. 28 (§ 119):
 Ալեքսան — Ժ. Ժ. Ժ. 1812թ. — Թ. 91 (§ իս):
 — Խրդ., 1812թ. — Թ. 91 (§§ Ժա-Ժբ, Ժդ-Ժե):
 — Խրդ., սրկ., 1820թ. — 73 (§ 9):
 Ալեքսանդրոս — Ժ. Ժ. Ժ. Աստուծոյ — Թ. 28 (§ 219):
 — քնյ., 1468թ. — Թ. 24 (յշ. 5):
 Ալեքս. Վօլօքիտէս փաշա — Թ. 33 (յշ. 18):
 Ալքուն Ժ. Ժ. 1812թ. — Թ. 91 (§ Ժդ):
 Ալփիոս — Թ. 28 (§ 49):
 Ալ-Ռաման — Թ. 86 (§ 1):
 Ակակիոս — (Ասր. 11) — Թ. 28 (§ 244):
 — (Ես. 10) — Թ. 28 (§ 304):
 Ակիլիոն — Թ. 28 (§ 307):
 Ակիլիսիմէ Էպս. — Թ. 28 (§ 86):
 Ահարոն, Լղրայր Սոփիսի — Թ. 28 (§ 39):
 Աղաթան, Հայր Դրդիդր զրշի, 1454թ. — Թ. 5 (յշ. 1):
 Աղանան — Հայր Առաքել Մայկարացոյ, 1655թ. — Թ. 19 (յշ.):
 — Խրդի Պետրոսի Կէտեանացոյ, ԺԼ զ. — Թ. 25 (յշ. 3):
 Աղապէկ Ժ. Ժ. 1812թ. — Թ. 91 (§ կդ):
 Աղբրաց, ԺԴ զ. — Թ. 24 (յշ. 3):

Աղօթքաճարար

- Թեոփիլոսիէիցի — Թ. 28 (§ 192):
- Պոնտիփոսիէիցի — Թ. 28 (§ 194):
- ընդ Մարկիանոսի — Թ. 28 (§ 231):
- ընդ Անտոնինէիցի — Թ. 28 (§ 303):
- ընդ Պատենիոսի — Թ. 28 (§ 340):
- Աղիպոս Սիւնակեաց — Թ. 28 (§ 104):
- Ամբակոմ Մարտի — Թ. 28 (§ 119), 30 (§ 1):

Ամբակոմիան զէրդատտան — Թ. 53 (§ 1):

- Ամբոսիոս — Թ. 28 (§ 124):
- Վրդ. Գալֆայեան, 1856թ. — Թ. 71 (§ 1):

Ամբրիկեան ուսուցչանոցի Սեբաստիայ — Թ. 25 (յշ. 7):

Ամիր-Վարդ սրկ, հայր նուցադէղի, 1525թ. — Թ. 29 (յշ. 1):

Ամիրտովլաք Ամախացի — Թ. 42 (§ 5):

1. 6, 7, 12, 12, 6), 43, 44 (§ 6):

Ամոն — Աղեքսանդրացի — Թ. 3 (թղ. 4թ):

— սրկ. — Թ. 28 (§ 26):

— հայր — Թ. 28 (§ 261):

Ամովն — տէ՛ս Ամոն

Ամովս Մարտի — Թ. 28 (§ 204):

Ամփիլիոս — Թ. 28 (§ 237):

Այան — Թ. 74 (§ Ա):

Այիթալա — սրկ. — Թ. 28 (§ 86):

— ընդ Տափոսի — Թ. 28 (§ 128):

Այտին, հայր մհո. Սարգսի, 1812թ. — Թ. 91 (§ ժե):

Անանիա — տոբ. — Թ. 28 (§ 53):

— պարսիկ — Թ. 28 (§ 113):

— Շիրիկոսանցի — Թ. 46 (§ 4):

Անաստասիա — Թ. 28 (§ 70, 133):

Անաստասիոս պարսիկ — Թ. 28 (§ 166):

Անատոլիա — Թ. 28 (§ 16):

Անգէ Մարտի — Թ. 30 (§ 1):

Անդրէ — տէ՛ս Անդրէաս

Անդրէաս — տոբ. — Թ. 28 (§ 112):

— Զորավար ընդ Առոմեանց — Թ. 28 (§ 9):

— ընդ Դիոնիսիոսի — Թ. 28 (§ 295):

— Կրնր. Կ. Պաւստ — Թ. 28 (§ 69):

— Էղբայր Կարապետ զրչի, 1682թ. — Թ. 20 (յշ.):

— Էփիմիէան, 1917թ. — Թ. 33 (յշ. 20):

Անդրիանոս

- Կայսր — Թ. 28 (§ 238):
- Կողակից Անատոլայ — Թ. 28 (§ 16):
- Անդրոնիկոս (Փետր. 7) — Թ. 28 (§ 181):
- Անիմիստոս — Թ. 28 (§ 84):
- Անիմիս Եպս. — Թ. 28 (§ 24):
- Անթոնի Ամբակոմ — Թ. 54 (յշ. 3):
- Անիկտոս — Թ. 28 (§ 2):
- Աննա

— Մայր Մարիամոն Առոտածանի — Թ. 28 (§ 121, 349):

— Մայր Կիւրդի — Թ. 28 (§ 300):

— Կողակից Պոզոսի, 1724թ. — Թ. 3 (յշ. 1):

— Կնքամայր, 1659թ. — Թ. 27 (յշ. 2):

— Երզն. Օհանի, ԺԼ Գ. — Թ. 15 (յշ. 1):

— Դաւանանցի, ԺԼ Գ. — Թ. 25 (յշ. 3):

— Զոր. Զաքարիայ Դալիֆայի, 1659թ. — Թ. 27 (յշ. 2):

— Աննա, Զոր. Տէր Կարապետի, 1870թ. — 25 (յշ. 5):

Անոյշ — Թ. 28 (§ 249):

— Ընդմէջի, 1812թ. — Թ. 91 (§ ծե):

— 1812թ. — Թ. 91 (§ զգ):

Անորատու — տէ՛ս Ոնորատու

Անուշ — տէ՛ս Անոյշ

Անտոն — Զ. — Թ. 28 (§ 160), 55 (§ 2):

— Խոտանարակ — Թ. 28 (§ 51):

— հայր (հոկտ. 15) — Թ. 28 (§ 66):

— Կակակայ Կրակայ վանաց, 1617թ. — Թ. 18 (յշ. 2):

— 1742թ. — Թ. 33 (յշ. 12-13):

Անտոնեանք — Թ. 28 (§ 9):

Անտոնիմէ — սրբուհի (Մյս. 10) — Թ. 28 (§ 273):

— սրբուհի (Յես. 9) — Թ. 28 (§ 303):

Անտոնիմոս — Աղեքսանդրացի — Թ. 28 (§ 364):

— Անիկիւրդի — Թ. 28 (§ 82):

— Սուրբանցի — Թ. 28 (§ 91):

Անփիլիոս Եպս. — Թ. 28 (§ 77):

Աշոտ — Բագրատունի, Թղար. Հայոց — Թ. 28 (§ 290):

— Երզն. Սմբատայ Թղարի Հայոց — Թ. 8 (§ 6):

Ապիտոն — Թ. 28 (§ 164):

Ապիտոն — տէ՛ս Ապիտոն

Ապիտոն — տէ՛ս Ապիտոն

Ապիտոն — Թ. 9 (§ 10):

Ապուստատիս - Թ. 9 (§ 9):
 Ապտիլիֆէքսահ - Թ. 74 (§ 4):
 Ապտոնիմոս Էպոս. - Թ. 28 (§ 33):
 Ապոզոն
 — ընդ Ֆելիմոնի - Թ. 28 (§ 129):
 — ընդ Ղևոնտիոսի - Թ. 28 (§ 260):
 Ապոզոնիոս Ի Սարկիս քղբէ - Թ. 28 (§ 346):
 Ապոզոս առքլ. - Թ. 28 (§ 46):
 Առաքել
 — Վրդ., զանձ, ներբող - Թ. 11 (§ 15), 12 (§ 4):
 — Մարկարացի, ստացող, 1655թ. - Թ. 19 (յշ.):
 — Տէր, հօրեղբայր Յարութիւնի, ԺԶ/ԺԷ զզ. - Թ. 7 (յշ. 1-2, 4):
 — տրց. Ակնեցի, 1742թ. - Թ. 33 (յշ. 12-13):
 — որդի Սարկիսի, 1766թ. - Թ. 4 (յշ. 8):
 — Տ՛տ. 1766թ. - Թ. 4 (յշ. 8):
 — Պօղոսեան, 1766թ. - Թ. 4 (յշ. 8):
 Առիստոս ԲԺԿ. - Թ. 28 (§ 336):
 Ասափ - Թ. 30 (§ 1):
 Ասեք - Թ. 2 (§ Ա, 2):
 Ասլան
 — Էաշցի, 1802թ. - Թ. 84:
 — Հայր Գրիգորի, 1812թ. - Թ. 91 (§ Ե):
 — 1812թ. - Թ. 91 (§ Կ):
 Ասկզայ - Թ. 28 (§ 283):
 Աստիրոս Էպոս. - Թ. 28 (§ 297):
 Աստղանշմար - Թ. 9 (2բ):
 Աստուածածին - տե՛ս Մարիամ Աստուածածին
 Աստուածամայլ - տե՛ս Մարիամ Աստուածածին
 Աստուածատուր
 — զուակ Շահնշահի, ԺԳ զ. - Թ. 24 (յշ. 1, 3):
 — Էղբայր Մարուգէի, ԺԳ զ. - Թ. 24 (յշ. 3):
 — զուակ Ստեփաննոս քննյ. - Թ. 24 (յշ. 7):
 — պատրիարկ երուսաղէմի, 1655թ. - Թ. 19 (յշ.):
 — որդի Թամրաղի, 1766թ. - Թ. 33 (յշ. 15):
 — Էղբայր Զաքարիայ Ղալիֆայի, 1659թ. - 27 (յշ. 2):
 — Տ՛տ. փեսայ Զաքարիայ զալիֆայի, 1659թ. - Թ. 27 (յշ. 2):

— տրց. որդի Սարկիսի, ԺԷ զ. - Թ. 15 (յշ. 1):
 — որդի Տ՛տ. Յարութիւնի, 1812թ. - Թ. 91 (§ Զիդ):
 — որդի Շահնոմի, 1812թ. - Թ. 91 (§ Զի):
 Ատաֆեոս - Թ. 28 (§ 322):
 Ատոմ քննյ. - ստացող, 1454թ. - Թ. 5 (յշ. 1):
 Արդալոն Կատակող - Թ. 28 (§ 249):
 Արզուման Աստապատցի, 1714թ. - Թ. 37 (յշ. 1-2):
 Արէոս - Թ. 28 (§ 130):
 Արիադոնա - Թ. 28 (§ 40):
 Արիանոս
 — սրկ. - Թ. 28 (§ 260):
 — ընդ Ապոզոնի - Թ. 28 (§ 129):
 Արիանոս - Թ. 28 (§ 91):
 Արիստակէս
 — զանձասաց - Թ. 11 (§ 17):
 — Էղբայր Եղիայի, ԺԶ զ. - Թ. 28 (յշ. 1, 3):
 — տրց. Հանի, ԺԶ զ. - Թ. 28 (յշ. 3):
 — որդի Նահապետի, 1812թ. - Թ. 91 (§ Զ):
 Արիստատալիս - տե՛ս Արիստոտել
 Արիստոտել
 — Խմաստասեր - Թ. 9 (§ 11), 42 (§ 2, բ, դ):
 — քննյ. - Թ. 28 (§ 321):
 Արկադէոս, որդի Քսենոփոնի - Թ. 28 (§ 169):
 Արմաւենի Արալեան, 1915թ. - Թ. 27 (յշ. 6):
 Արշակ Այգոյաճեան - Թ. 19 (յշ.), 23 (ԺԵթ.):
 Արշակունիք - Թ. 28 (§ 107):
 Արուբին - տե՛ս Յարութին
 Արսէն
 — Հայր - Թ. 28 (§ 273):
 — Էղբայր Պարսամի, ԺԳ զ. - Թ. 24 (յշ. 1):
 Արտաւագ[ի] Թգւր. - Թ. 28 (§ 1):
 Արտեմիոս
 — քննյ. (Ապր. 11) - Թ. 28 (§ 244):
 — (Հոկտ. 18) - Թ. 28 (§ 69):
 Արքայութիւն քննյ, Հարցանող - Թ. 1 (38):
 Արքիպաւս - Թ. 28 (§ 104):
 Աւագ
 — նոր վկայ (1390թ.) - Թ. 28 (§ 197):

— Պապատաղից, 1802թ. — թ. 84:
 — որդի Աղասի, ժ.Ը. 7. — թ. 25 (յշ. 3):
 Անետ — տե՛ս Անետիֆ
 Անետիս — տե՛ս Անետիֆ
 Անետից — տե՛ս Անետիֆ
 Անետիֆ
 — (Անետից) Լղբայր Մարուզի, ժ.Գ. 7.
 — թ. 24 (յշ. 1, 3):
 — վրդ., ուսուցիչ Գրիգոր զբչի, 1494թ.
 — թ. 4 (յշ. 3):
 — զպիր, որդի Սահակ զբչի, 1724թ. —
 թ. 3 (յշ. 1):
 — (Անետ) մշտ., 1812թ. — թ. 91 (§ 6 է):
 — Արսլանեան, Տէր, 1915թ. — թ. 27
 (յշ. 6):
 Անոփրոս — տե՛ս Օնոփրիոս
 Անուս, 1706թ. — թ. 33 (յշ. 8-10):
 Ախազ — թ. 2 (§ Ա, 6):
 Ահչա, 1812թ. — թ. 91 (§ 6 իբ):
 Ախեմը, որդի Պողոսի, 1643թ. — թ. 4
 (յշ. 5-6):

Բաբիլոս հայրապետ — թ. 28 (§ 25):
 Բաբիլոս զպիր (վրդ.) — թ. 28 (§ 328):
 Բաբիլոսիս ի Կեսարիայ — թ. 28 (§ 145):
 Բազարատ
 — Կպս. — թ. 28 (§ 338):
 — Բժիշկ — թ. 42 (§§ 6բ, 8, ք):
 Բազոս
 — ընդ Սարգիսի (հոկտ. 7) — թ. 28 (§ 58):
 — արդյ. (Դեկտ. 19) — թ. 28 (§ 131):
 Բազրատունի(ֆ) — թթ. 28 (290), 48 (§ 6գ):
 «Բազմավեպ» — թ. 47 (ծնթ.):
 Բազդասար
 — (Բազո), պապ Մարկոս ստացողի,
 1682թ. — թ. 20 (յշ.):
 — (Բազո), եղբայր Մարկոս ստացողի,
 1682թ. — թ. 20 (յշ.):
 — ստացող, ժե՛.ժ.Ը. զղ. — թ. 13 (§§ 1-2):
 — Ջաֆրանճի-օղլի, 1812թ. — թ. 91 (§ խբ):
 — (Պազտիկ), 1812թ. — թ. 91 (§ խբ):
 Բաղո — տե՛ս Բաղդասար
 Բամբիշ, հայր Յարութիւնի, 1812թ. —
 թ. 91 (§ հա):
 Բառնարս առքւ. — թ. 28 (§ 305):
 Բասիլիոս (Բասիլիդիա) — թ. 28 (§ 246):
 Բասիլիսէ (Բասիլիտա) սրբուհի — թ. 28
 § 31):

Բասիլիսիոս
 — Ամասիացի — թ. 28 (§ 288):
 — Կապադոկիացի — թ. 28 (§ 205):
 Բասիմոս — թ. 28 (§ 237):
 Բատ հղնաւոր — թ. 28 (§ 262):
 Բատիկ, մայր Զաքարիայ զալիֆայի,
 1659թ. — թ. 27 (յշ. 2):
 Բարաղամ
 — ծերունի, յԱնտիոք — թ. 28 (§ 104):
 — (Բարդամ) հղնւր. Պատմութիւն — թ.
 28 (§ 365):
 — որդի Յովհաննի, 1812թ. — թ. 91 ձբ):
 Բարաֆիան — թ. 28 (§ 223):
 Բարբալամէն Լպս., աշակերտ Ողբանոսի
 — թ. 28 (§ 304):
 Բարբալիմանոս — թ. 76 (§ 1):
 Բարդիշո Լպս. — թ. 28 (§ 70):
 Բարդուղիմէոս առքւ. — թ. 28 (§ 120):
 Բարեֆ, մայր Սարգիսի, 1651թ. — թ. 29
 (յշ. 2):
 Բարդամ — տե՛ս Բարաղամ
 Բարունակ, 1812թ. — թ. 91 (§ ք):
 Բարոս, աշակերտ Երեմիայի — թթ. 2
 (§ Ա, 13), 28 (§ 264):
 Բարսեղ
 — Կեսարացի — թթ. 1 (§§ 21-22), 11
 (§ 10), 28 (§ 144), 34 (§§ 6, 18,
 27, 32):
 — Իմաստիւցի, 1802թ. — թ. 84:
 — վրդ. մոլիսաթանի, 1812թ. — թ. 91
 (§ ձե):
 — քհնյ. Ս. Աստուածածին եկեղեցոյն
 Գումգարուի, 1887թ. — թ. 32 (յշ. 2):
 — Սարգիսեան — թ. 18 (ծնթ.):
 Բարսիմէոս (Բարսուս) Լպս. — թ. 28
 (§ 126):
 Բաւեան — թ. 28 (§ 126):
 Բեքդաիւմի մանկունք — թ. 28 (§§ 151,
 274):
 Բենեդիկտոս — թ. 28 (§ 224):
 Բենիամին
 — Նահապետ — թ. 2 (§ Ա, 2):
 — սրկ. — թ. 28 (§ 247):
 Բիրսարէ Այսորեան, 1927թ. — թ. 35
 (յշ. 3):
 Բեմակ Նազիֆ, զրիշ, 1825թ. — թ. 48
 (յշ. 10ա):
 Բիամարոս — թ. 28 (§ 327):
 Բիբայ սրկ. — թ. 28 (§ 27):
 «Բիզանդիոն» — թ. 51 (§ 1):
 Բիտորոս — թ. 28 (§ 91):
 Բուրա քհնյ. — թ. 28 (§ 94):

Գարրիել

- Հրեշտակապետ — ԹԹ. 13 (§ 10), 28 (§ 90), 55 (§ 2), 77:
- Եղրալը Յարութիւնի, ԺԶ/ԺԷ զդ. — Թ. 7 (յշ. 1-2, 4):
- տեղապահ Ս. Աստուածածին վանացն, 1639թ. — Թ. 1 (§ 7):
- որդի Մարկոսի — Թ. 20 (յշ. 2):
- պատրիարկ Երուսաղէմի, 1826թ. — Թ. 49 (§ 1):
- Ռաֆայելեան Ծօբանցի, 1840թ. — Թ. 85:
- Վրդ. Այվազովսկի, 1856թ. — Թ. 71 (§§ 1, 3):
- Նաւապար, 1887թ. — Թ. 32 (յշ. 2):

Գաղ նահապետ — Թ. 2 (§ 5, 2):

Գալիանոս

- Թղւր. — Թ. 28 (§ 183):
- Թիւնի — ԹԹ. 42 (§§ 2, ք. 3, Ե, 12), 44 (§§ Ա. Ա. 4. Բ. 1):

Գալուստ

- Մհտ., 1812թ. — Թ. 91 (§ 19):
- Տէր, 1812թ. — Թ. 91 (§ 61):
- որդի Պոլոսի, 1834թ. — Թ. 31 (յշ. 1):
- Ղալիբ, զբնի նախագաղափար օրինակի, 1840թ. — Թ. 65:

Գաղիանոս — տե՛ս Գալիանոս

Գալիանեան — Թ. 28 (§ 57):

Գասպար

- Մհտ. 1774թ. — Թ. 25 (յշ. 4):
- Եանցի, 1802թ. — Թ. 84:
- Զֆենդի, 1892թ. — Թ. 38 (յշ. 4):
- Գեղեցիկ, մայր Պետրոս զբնի, 1659թ. — Թ. 25 (յշ. 2):

Գեոարգի Ս. Նշան — Թ. 28 (§§ 149, 204):

Գերմանոս

- (Գերմանիոս) պատրիարկ Կ. Պօսոյ — Թ. 28 (§ 275):
- Կեկաբարայ (Հոկտ. 31) — Թ. 28 (§ 82):

Գեորգ

- Զօրավար — ԹԹ. 13 (§ 11), 14 (§ 15), 28 (§ 256), 47 (յշ. 3):
- Ակէացի Դոդ Խոսրովու — Թ. 28 (§ 254):
- Տղնւր. — Թ. 28 (§ 243):
- Մեղրիկ Սեւանցի, ԺԲ զ. — 28 (§ 354):
- Կոյր Արճիւնցի, ԺԲ զ. — Թ. 28 (§ 267):
- Զհնյ. (ի Ժամանակս Առ. վրդ. Ի) — Թ. 12 (§ 4):

— ԺԶ/ԺԷ զդ. — Թ. 38 (յշ. 2):

— Մհտ. Պրլլլլլլլլլ, 1802թ. — Թ. 84:

— աներ Մարուգէի, 1812թ. — Թ. 91 (§ 69):

— Մհտ. 1812թ. — Թ. 91 (§ Իր):

— Թոռ Կիթ Ղազարի, 1812թ. — Թ. 91 (§ 61):

— որդի Էօրտէքի, 1812թ. — Թ. 91 (§ 61):

— Ժ. Վրդ. Ռուսճուքեան — ԹԹ. 52 (§§ 2-3), 82 (§ 1, յշ. 14):

Գդերիկէ Կոյս — Թ. 28 (§ 277):

Գոհար

— մայր Աստմ տաղողի, 1454թ. — Թ. 5 (յշ. 1):

— (Կոհար), Երեմիին, ԺԶ զ. — 28 (յշ. 4):

— 1655թ. — Թ. 19 (յշ. 2):

— տե՛ս Կիւեք

Գոհարինեան — Թ. 28 (§ 352):

Գորանդուխտ — Թ. 28 (§ 346):

Գորգ ոսկերիչ, զբնի կամ տաղող, Ժ/ԺԱ զդ. — Թ. 24 (§ 2):

Գորգէն Գնունեանց — Թ. 28 (§ 290):

Գորդիանոս — Թ. 28 (§ 40):

Գորդիոս — Թ. 28 (§ 146):

Գուժնազ պարսիկ — Թ. 28 (§ 231):

Գուլ... — տե՛ս Կիւլ... Կուլ...:

Գուլան, հաճի, 1812թ. — Թ. 91 (§ Է):

Գուլգանտ, մայր Գրիգոր զբնի, 1678թ. — Թ. 34 (յշ. 30):

Գուրիաս — Թ. 28 (§ 97):

Գուրոս դպիր — Թ. 28 (§ 122):

Գրիգոր

— Լուսաւորիչ — ԹԹ. 1 (§§ 24, 43), 6 (§§ 5-6), 11 (§§ 7, ԺԷթ., 17), 13 (§ 6), 14 (§ 6), 15 (§ Է), 18 (յշ. 2), 28 (§§ 1, 51, 100, 113, 131, 274), 49 (§ 1), 73 (§ 10):

— Աստուածաբան — ԹԹ. 6 (§ 1), 28 (§ 168), 30 (§ 1), 42 (§ 12, ԽԵ):

— Նիւազի — ԹԹ. » (§ 15), 28 (§ 153):

— Սքանչկազոր — Թ. 28 (§ 106):

— Աղուանից ԿԹ. — Թ. 28 (§§ 51, 208):

— Հոռմայ հարապետ — Թ. 28 (§ 215):

— Ակրականդացի — Թ. 28 (§ 105):

— Նարեկացի — ԹԹ. 17 (§ 8), 28 (§ 201), 54 (§ 2):

— Պարսիկ — Թ. 28 (§ 145):

— Ընդ Պալիայ — Թ. 28 (§ 178):

— Մալիստոս — Թ. 28 (§ 354):

— Վկայասէր — ԹԹ. 28 (§ 354), 30 (§ 9):

- Կթղ. Պաշտուտի — թթ. 34 (§ 9). 61:
 — Բնկեր Գէորգայ Կուրի, ԺԲ Պ. — թթ. 28 (§ 267):
 — Միայնակիաց, ԺԳ Պ. — թ. 24 (յշ. 2):
 — Նամեմե (Տաթևացի) — թ. 2 (§ 9):
 — Քննչ., զրիչ, 1454թ. — թ. 5 (յշ. 1):
 — արդյ., զրիչ, 1494թ. — թ. 4 (յշ. 3):
 — Հայր Սարգիս զրիչ, ԺԶ Պ. — թ. 28 (յշ. 1, 3):
 — զրգ. Կեսարացի, 1617թ. — թ. 18 (յշ. 2):
 — Լպս. Երնջակի Ս. Կարապետի վանք, 1617թ. — թ. 18 (յշ. 2):
 — զրիչ, 1617թ. — թ. 18 (յշ. 1):
 — Լեւոյի, 1619թ. — թ. 18 (ծնթ.):
 — Տէր, 1639թ. — թ. 1 (յշ. 7):
 — արքեպս. պատրիարկ Երուսաղէմի, 1639թ. — թ. 1 (յշ. 7):
 — Հայր Զաքարիայ Ղալիֆայի, 1659թ. — թ. 27 (յշ. 2):
 — Զիւլեյի, 1659թ. յետոյ — թ. 25 (յշ. 3):
 — Կրկն, զրիչ, 1661թ. — թ. 33 (§ Ը):
 — Լեւոյ, զրիչ, 1667թ. — թ. 33 (յշ. 1-7, ծնթ.):
 — Լեւոյ, զրիչ, 1678թ. — թ. 34 (յշ. 30բ):
 — 1714թ. — թ. 37 (յշ. 1):
 — Կթղ. Կիլիկիոյ, 1724թ. — թ. 3 (յշ. 1):
 — զրգ. Սամաթիացի, պատրիարկ Կ. Պոլսոյ, 1766թ. — թ. 4 (յշ. 8):
 — 1774թ. — թ. 25 (յշ. 4):
 — ԺԼ Պ. — թ. 9 (յշ. 5):
 — Համալ-օղլու, 1802թ. — թ. 84:
 — Էպս., Կնոյ, 1809թ. յետոյ — թ. 30 (յշ. 3):
 — մշտ. Թայար-օղլի, 1812թ. — թ. 91 (§ իդ):
 — որդի Ասլանի, 1812թ. — թ. 91 (§ ի):
 — որդի Թեոփագի Սահակի, 1812թ. — թ. 91 (§ ճիդ):
 — Երկրի իշխողի, 1812թ. — թ. 91 (§ կբ):
 — արդյ. Յակոբեան, 1819թ. — թ. 35 (յշ. 1):
 — Փէշտիմալճեան, 1819թ. — թ. 65, 73 (§ 6):
 — արքեպս. Յովհաննիսեան, 1889թ. — թ. 53 (§ 2):
 — Քննչ. Մանդակունի, 1892թ. — թ. 38 (յշ. 4):
 Գրիգորիս — տե՛ս Գրիգոր
 Գրիգորիսեան — թ. 28 (§ 354):
 Գոհար — տե՛ս Գոհար
 Դադար, Հայր Մովսէսի, 1812թ. — թ. 91 (§ է):
 Դադմատիոս — թ. 28 (§ 358):
 Դամիանոս — թթ. 28 (§§ 83, 215, 325), 42 (յշ. 35ա):
 Դան, Նահապետ — թ. 2 (§ Ա. 2):
 Դանաֆտոս — թ. 28 (§ 177):
 Դանիէլ
 — ճարդարէ — թթ. 2 (§ Ա. 13), 28 (§§ 14, 217), 30 (§ 1):
 — Ճիակեց — թ. 28 (§ 128):
 — պատրիարկ Կ. Պոլսոյ, 1799թ. — թթ. 58, 83 (ծնթ.):
 — Բէկ, Տէր Ղուկասօֆ, Ղարս — թ. 62 (յշ. 2):
 Դաստագուլ (Թէստէկիւլ) մշտ., 1812թ. — թ. 91 (§ ժք):
 Դասիոս — թ. 28 (§ 104):
 Դարբնի, Հայր Սոսոսանթոսի — թ. 28 (§ 68):
 Դարեջան — թ. 38 (յշ. 5):
 Դարիք
 — ճարդարէ — թթ. 2 (§ Ա. 10), 28 (§ 137), 33 (ա):
 — Ընդ Դիդիմայ — թ. 28 (§ 290):
 — Լեւոյի — թ. 46 (§ 3):
 — Դուռեցի — թ. 28 (§ 233):
 — Դուռնի — թ. 28 (§ 290):
 — Ընդ Ռոմանոսի — թ. 28 (§ 332):
 — Ալաւկարդի — թթ. 1 (§ 38), 8 (§ 20, բ):
 — Էպս., Հեղինակ վարուց Նոր վկայեն Յովհաննիս Ժաշնանայի Զմէկածաղկեւոյ, 1403թ. — թ. 28 (§ 229):
 — ԺԼ Պ. — թ. 9 (յշ. 5):
 — զրգ. Եւդոկիացի, 1786թ. — թ. 6 (յշ. 1):
 — Ըռումեցի, 1812թ. — թ. 91 (§ լե):
 Դեմետրիոս
 — սրկ. (Ենս. 27) — թ. 28 (§ 321):
 — (Հոկտ. 25) — թ. 28 (§ 76):
 Դեռիդիտիանոս Թիւր. — թ. 8 (§ 17):
 Դեռսկորիդոս
 — Բժիշկ — թ. 42 (§ 12, իա):
 — վկայ ի Զմէկոն — թ. 28 (§ 243):
 Դիդիմ — թ. 28 (§§ 32, 290):
 Դիդար, Ընդ Դիդիմայ — թ. 28 (§ 32):
 Դիմոսիոս
 — Աթենացի — թ. 42 (§ 12, իգ):
 — Արիստաղացի — թ. 28 (§§ 52, 55):
 — Ընդ Պետրոսի (Ենս. 1) — թ. 28 (§ 295):

Դիսու (ՅԼս. 19) — թ. 28 (§ 343):

Դշխայ

— մայր Յովսէփ զրէի, 1545թ. — թ. 27 (յշ. 1):

— կենակից էթմէքճիի, 1682թ. — թ. 20 (յշ.):

Դոմեանոնոս

— թղւթ. Հոսմայ — թ. 28 (§ 208):

— րժիշկ — թ. 28 (§ 7):

— ճղնաւոր — թ. 28 (§ 363):

Դոմիոնոս (Հոսկո. 19) — թ. 28 (§ 70):

Դոմնա Անաւարդեցի — թ. 28 (§ 63):

Դոմնաս քրմուհի — թ. 28 (§ 141):

Դոսան իպս. — թ. 28 (§ 53):

Դորաթէոս իպս. — թ. 28 (§ 296):

Դուլա

— (Ապլ. 27) — թ. 28 (§ 260):

— (Յես. 18) — թ. 28 (§ 312):

Դովլաթ խոջայ, Հայր Գրիգոր զրէի, 1678 թ. — թ. 34 (յշ. 30ր):

Եաղուպ — տե՛ս Յակոբ

Եաւրի-պէկ Պօղոսեանք — թ. 4 (յշ. 8):

Եաղուք — տե՛ս Եաբուք

Եաբուք. ԺՁ դ. — թ. 28 (յշ. 4):

Եզդիշ, Հայր Եղեռնի, 1454թ. — թ. 5 (յշ. 1):

Եզիկիէլ մրդրէ — թթ. 2 (§ Ա, 13), 28 (§ 214):

Եզնակ Հայոց վրդ. — թ. 8 (§ 6):

Եզր մրդրէ — թթ. 2 (§ Ա, 6), 28 (§ 214):

Երաք, մայր Մինաս ստացողի, ԺՁ/ԺԷ դդ. — թ. 7 (յշ. 3):

Ելեթիւրոս իպս. — թ. 28 (§ 129):

Ելպիս, դուստր Սոփիայ — թ. 28 (§ 359):

Եղեռն, որդի Ուսուռն-Մէլէքի, 1454թ. — թ. 5 (յշ. 1):

Եղիա

— մրդրէ — թ. 28 (§ 265):

— րնդ Պրոմոսի — թ. 28 (§ 130):

— մհո. ստացող ԺՁ դ. — թ. 28 (յշ. 1-3):

— Եղրայր Զաբարիայ զալիֆայի, 1659 թ. — թ. 27 (յշ. 2):

— Խոճայ Ամասիացի, 1659ից յետոյ — թ. 25 (յշ. 3):

— սրկ. Սարգվանեցի, զրէի, 1714թ. — 37 (յշ. 2):

— Հայր, «Դպրութիւն Նամակաց» — թ. 68 (յշ. 1):

Եղիազար

— քհնյ. Մակարայեցի — թ. 28 (§ 356):

— Կթղ., 1682թ. — թ. 20 (յշ.):

Եղիար մհո. Ըսթեցի — թ. 91 (§ 1ե):

Եղիկոնիտա սրբուհի — թ. 28 (§ 291):

Եղիշա — տե՛ս Եղիշէ

Եղիշէ

— առքլ. — թ. 28 (§ 42):

— վրդ. — թթ. 1 (§ 39), 28 (§ 201):

— Հայոց Կթղ. — թ. 28 (§ 227):

Եղիսաբեթ

— մայր Յովհ. Կարապետի — թ. 28 (§ 61):

— (Եղիսաբէղ) Խառաքատացի, 1391թ. — թ. 28 (§ 257):

— քոյր Ուսուռն-Մէլէքի, 1454թ. — թ. 5 (յշ. 1):

— Կողակից Զաբարիայ զալիֆայի, 1659 թ. — թ. 27 (յշ. 2):

— (Եղսաբիւտ), դուստր Սարգսի, 1766թ. — թ. 4 (յշ. 8):

— դուստր Տէր Յարութիւնի, 1812թ. — թ. 91 (§ զգ):

— (Եղիսաբեթ) մհո., 1812թ. — թ. 91 (§ ձգ):

— Կրէցկի՝ Տէր Կարապետի, 1870թ. — թ. 25 (յշ. 5):

Եղիսէ մրդրէ — թ. 28 (§ 311):

Եղիսկոս — թ. 28 (§ 237):

Եղսայլամ, քոյր Սարգսի, 1766թ. — թ. 4 (յշ. 8):

Ենով — թ. 76 (§ 2):

Եպիկուր — թ. 28 (§ 49):

Եպիմարքոս — թ. 28 (§ 82):

Եպիփան

— աշակերտ Դանիէլի — թ. 28 (§ 177):

— Կիպրացի — թթ. 1 (§ 23), 2 (§ Ա, 10), 8 (§ 13), 28 (§ 276), 34 (§ 1):

Եսայի

— մրդրէ — թթ. 2 (§ Ա, 13), 6 (§ 4), 11 (§§ 7, ձեթ., 8), 28 (§ 28), 30 (§ 1):

— նուիրատու, 1659ից յետոյ — թ. 25 (յշ. 3):

— մհո., 1812թ. — թ. 91 (§ խգ):

Եսթեր. Կիրք — թ. 2 (§ Ա, 7):

Եսպիբոս — թ. 28 (§ 254):

Երասիմոս ճգնւր. — թ. 28 (§ 258):

Երեմ — տե՛ս Երեմիա

Երեմիա

— մրդրէ — թթ. 2 (§ Ա, 13), 11 (§ 14), 23 (յշ. 2), 28 (§ 264), 30 (§ 1):

— Զօրական (Մյս. 29) — թ. 28 (§ 292):

— *Չէլէպի Քիօթիւրճեան* — թ. 47 (յշ. 2, ծնթ. 1):

— 1759թ. — թ. 74 (§ 6):

— *Վրդ. Յշականցի, ժԼ դ.* — թ. 63 (§ 1):

— (*Երեմ*), 1812թ. — թ. 91 (§ 6բ):

— *արքեպս.*, 1819 — թ. 35 (յշ. 1):

Երեմ մանկուծք — թ. 28 (§ 217):

Երեսունն Ս. Խաչին — թ. 28 (§ 270):

Երիմարբիս — թ. 28 (§ 114):

Երիմէ

— *կոյս (Ապր. 4)* — թ. 28 (§ 237):

— *կոյս (Մյս. 5)* — թ. 28 (§ 266):

— *կոյս (Սպ. 6)* — թ. 28 (§ 27):

Երիմոս *էպս.* — թ. 28 (§ 13):

Երկոտասան առաքելայք — թ. 28 (§ 324):

Երկոտասան մարգարեք — թ. 2 (§ Ա, 13):

Երմինդոս — թ. 28 (§ 226):

Երմոգինէ — թ. 28 (§ 122):

Երմոդայոս

— *Ընդ Սարատոնի (Ենվ. 13)* — թ. 28 (§ 156):

— *Քնչ. (Յուլ. 26)* — թ. 28 (§ 350):

Երմոս — թ. 28 (§ 209):

Երուանդ *Փլրտահեան* — թ. 47 (ծնթ.):

Եւագրիտ *ճղեր.* — թ. 28 (§ 185):

Եւգինէ *դուտոր Փլրկպպոսի* — թ. 28 (§ 164):

Եւգինէոս *սրկ.* — թ. 28 (§ 136):

Եւդոկիա — թ. 28 (§ 203):

Եւթաղ — թ. 2 (§ Բ, 3):

Եւրէմիոս *Քնչ.* — թ. 28 (§ 163):

Եւթանասնից առաքելոց — թ. 28 (§ 242):

Եւլամրիա — թ. 28 (§ 60):

Եւլամրիոս — թ. 28 (§ 60):

Եւլասիա — *տե՛ս Լասիա*

Եւսեբիոս *Կեսարացի* — թթ. 3 (4բ), 5, 8 (§ 18), 18, 21-22, 24, 27:

Եւստաֆոս

— *աորլ.* — թ. 28 (§ 305):

— *Անկիւրացի* — թ. 28 (§ 329):

— *ստրասուլատ* — թ. 28 (§ 41):

Եւստրատիոսեանք — թ. 28 (§ 125):

Եւտրիմոս — թ. 28 (§ 18):

Եւտրոպիոս — թ. 28 (§ 205):

Եւրիմոս — թ. 28 (§ 49):

Եւփիմեա — *տե՛ս Եփիմեա*

Եփիմեա *կոյս* — թ. 28 (§ 36):

Եփսիֆոս — թ. 28 (§§ 32, 50):

Եփրեմ

— *Ասորի* — թթ. 6 (§ 4), 8 (§ 16), 28 (§§ 138, 171):

— *Կթղ. էջմիածնայ* — թ. 49 (§ 1):

Եփրոսինէ

— (*Ենվ. 20*) — թ. 28 (§ 163):

— *Մրտ.* 8) — թ. 28 (§ 210):

Զաբուլոն — թ. 2 (§ Ա, 2):

Զանէզան, *բոյր Սարգսի*, 1766թ. — թ. 4 (յշ. 8):

Զարդար, 1643թ. — թ. 4 (յշ. 5-6):

Զաֆար — *տե՛ս Զաֆարիա*

Զաֆարիա

— *Վրդրէ* — թթ. 28 (§ 279), 30 (§ 1):

— *Քնչ. Նայր Յովհաննու* — թ. 28 (§ 26):

— *Կթղ. Աղթամարայ* — թ. 28 (§ 320):

— *Կթղ. Աղթամարայ*, 1454թ. — թ. 5 (յշ. 1):

— *Էդրայր Յակոբ Լպս.*ի, 1617թ. — 18 (յշ. 2):

— *պատրիարք Կ. Պօլսոյ*, 1639թ. — թ. 1 (յշ. 7):

— *Ճեճ պապ Զաֆարիա Ղալիֆայի*, 1659թ. — թ. 27 (յշ. 2):

— *Ղալիֆայ*, 1659թ. — թ. 27 (յշ. 2-4):

— *Խոճայ*, 1659ից յետոյ — թ. 25 (յշ. 3):

— *Վրդ., պատրիարք Կ. Պօլսոյ*, 1786թ. — թ. 6 (յշ. 1):

— *Վրդ.*, 1809թ. — թ. 30 (յշ. 2):

— *Էդրայր Յովհաննիս*, 1812թ. — թ. 91 (§ Բ):

— *Վրդ., մահ* 1828թ. — թ. 47 (յշ. 3):

— *պատրիարք Կ. Պօլսոյ*, 1833թ. — թ. 74 (§§ Է-Ը):

Զեմոր *էպս.* — թ. 28 (§§ 81):

Զեմորեա, *բոյր Զեմորի* — թ. 28 (§ 81):

Զեմոն *Ընդ Զինու* — թ. 28 (§ 321):

Զինա *Ընդ Զեմոնի* — թ. 28 (§ 321):

Զմուլք, *դուտոր Տէր Յովհաննիսի, ԺՁ ղ.* — թ. 28 (յշ. 4):

Զոյեա, *ամուսին Էսպերիոսի* — թ. 28 (§ 254):

Զոսիմոս

— (*Ենվ. 4*) — թ. 28 (§ 147):

— (*Ենս. 2*) — թ. 28 (§ 314):

— *տե՛ս Ղոսիմոս*

Զումուր, 1655թ. — թ. 19 (յշ.):

Էթար, 1659ից յետոյ — թ. 25 (յշ. 3):

Էրամ, 1812թ. — թ. 91 (§ Գ):

Էֆմէֆէի, *Կենսկից Դժոյի*, 1682թ. — թ. 20 (յշ.):

Թագուհի, *մայր Խոսրովչաչի*, 1346թ. — թ. 23 (յշ. 2):

Թագաւոր

- Թագաւորեան — Թ. 47 (ծնթ.):
- Հինդուեան — Թթ. 24 (ծնթ.), 52, 82 (յշ. 14ա):
- Քիւրտեան — Թ. 75 (§ 5):

Թաղէնս

- առջւ. — Թթ. 1 (§ 3), 28 (§§ 135, 293, ծնթ.), 30 (§ 1), 34 (§§ 12, 15):
- եպս. Խարտիշարու վանաց, 1545թ. — Թ. 27 (յշ. 1):
- (Թաթոս) — որդի Սարգսի, 1766թ. — Թ. 4 (յշ. 8):

Թագակոյլ, մայր Մէյէքի, 1766թ. — Թ. 4 (յշ. 8):

Թաքար, 1812թ. — Թ. 91 (§ հե):

Թաքոս — տե՛ս Թաղէնս

Թաքուլ, հայր — Թ. 28 (§§ 51, 141, 142, 208):

Թալիլա, բժիշկ — Թ. 28 (§ 283):

Թաղական խորհուրդ Ս. Թագաւոր Թաղի
Ռոտոսթոյի — Թ. 28 (յշ. 5):

Թամար, նոր վկայ — Թ. 28 (§ 237):

Թամրագ, 1766թ. — 33 (յշ. 15):

Թայար, 1812թ. — Թ. 91 (§ իդ):

Թեկդիա

- կոյս նախավկայ — Թ. 28 (§ 45):
- կոյս, ընդ Մարիամու — Թ. 28 (§ 294):
- Թերապիոն եպս. — Թ. 28 (§ 288):
- Թերսոս — Թ. 28 (§ 126):
- Թէիսքիա — Թ. 28 (§ 328):
- Թէոդիտոն գինեւանաւ — Թ. 28 (§ 285):
- Թէոդոս

- ՄԼԾ, Թգւր. — Թ. 28 (§ 161):
- Փոքր Թգւր. — Թ. 28 (§ 116):
- եպս. (Դեկ. 2) — Թ. 28 (§ 114):
- վկայ, (Մարտ 29) — Թ. 28 (§ 231):

Թէոդոսիա

- կոյս (Մարտ 10) — Թ. 28 (§ 212):
- սրբուհի, յԱնդուրիա — Թ. 28 (§ 67):
- Թէոդոսիա — Թ. 28 (§ 351):

Թէոդոտոն

- դատաւոր — Թ. 28 (§ 53):
- եղբայր Պոսեքի — Թ. 28 (§ 176):

Թէոդոր

- ընդ Դիդիմայ — Թ. 28 (§ 290):
- ընդ Կալիդոսի — Թ. 28 (§ 246):
- Թէոդորա (Մեկ. 16) — Թ. 28 (§ 37):
- Թէոդորոս

- Արակլացի — Թ. 28 (§ 302):
- արդյ — Թ. 28 (§ 316):
- Ջինաւոր — Թ. 28 (§ 191):
- ընդ Ղուկիանոսի — Թ. 28 (§ 25):

- Ի Պերդէ — Թ. 28 (§ 53):
- Աղէքսանդրացի — Թ. 28 (§§ 62, 114):
- անապատական — Թ. 28 (§ 155):
- ընդ Վիդդորինոս — Թ. 28 (§ 183):
- Կիրիւնոյ եպս. — Թ. 28 (§§ 194, 344):
- Գաղատացի — Թ. 28 (§§ 255, 260):
- յամս Տրդատայ — Թ. 28 (§ 274):
- պատրիարք Երուսաղէմայ — Թ. 57:

Թէոդուլոս

- մին ԺԲ-ից — Թ. 28 (§ 192):
- ընթերցող — Թ. 28 (§ 238):
- որդի Եսպերիոսի — Թ. 28 (§ 254):
- Կիպրացի — Թ. 28 (§ 119):
- Թէոպոմախոս եպս. — Թ. 28 (§ 130):
- Թէոփն կախարդ — Թ. 28 (§ 130):
- Թէոփանոս — Թ. 28 (§ 309):
- Թէոփիլաֆոս եպս. Նիկոմիդիոյ — Թ. 28 (§ 213):

Թէոփիլոս

- Ջօրալար — Թ. 28 (§ 173):
- Արթւստ — Թթ. 7, 23 (§ 151):
- սարկաւազ — Թ. 7:
- Թէսէի, 1714թ. — Թ. 37 (յշ. 1):
- Թէստէկիլ — տե՛ս Դաստազուլ
- Թիմոկլիտոս — Թ. 28 (§ 142):
- Թովմաս

- առաքել — Թ. 28 (§§ 12, 57, 233):
- ընդ Վարոսի — Թ. 28 (§§ 51, 208):
- եպս. ընկուցաց — Թ. 28 (§ 333):
- աշակերտ Թաթիոյ — Թ. 28 (§ 142):
- սրկ., Թուղթ կոկոյ, 1454թ. — Թ. 5 (յշ. 1):

- Տէթ. վարդաւո, Էրստիչտ Ի Կլանայ վանս 1617թ. — Թ. 18 (յշ. 2):
- զրիւ, 1834թ. — Թ. 55 (յշ. 1):
- մշտ. 1812թ. — Թ. 91 (§ խա):
- Եկեղեցական, 1812թ. — Թ. 91 (§ հե):
- Թորոս, Հօրեղբայր Ատոմի, 1454թ. — Թ. 5 (յշ. 1):

Թումա — տե՛ս Թովմաս

- Թումաս — տե՛ս Թովմաս
- Թուման մշտ., 1812թ. — Թ. 91 (§ լե):
- Թրակացիք — Թ. 76 (§ 1):

Ժամկոչեան Ա. Ն. Մ., 1927թ. — Թ. 27 (յշ. 6):

Իգնատիոս

- հայրապետ — Թ. 28 (§ 129):
- վրդ., 1826թ. — Թ. 49 (§ 1):
- Իլարիոն
- ընդ Պրոկոլի — Թ. 28 (§ 330):

— Տղերք. (Հոկտ. 21) — թ. 28 (§ 72):
Ինդոս — թ. 28 (§ 141):

Իսահակ Գահապետ — թ. 28 (§ 202):

Խաթար — թ. 2 (§ Ա, 2):

Խսիդորոս — թ. 28 (§ 278):

Խամայէլ, Ժիւ Էրից Էդարաց — թ. 28 (§ 314):

Խորայէլ

— Տէտ. — 1812թ. — թ. 91 (§ Իբ):

— Տէր Ղուկասեանց, ԺԺ Պ. — թ. 62 (Ճ. 1):

Իրայիտա — թ. 28 (§ 44):

Իրենեա — տե՛ս Երիմէ

Իրմ. 1644թ. — թ. 4 (Ճ. 7):

Իւղիւմանոս քհնյ. — թ. 28 (§ 66):

Լալիսաբուն, 1617թ. — թ. 18 (Ճ. 2):

Լասիա — թ. 28 (§ 218):

Լեւերտիոս — թ. 28 (§ 13):

Լեւոն

— Կայսր — թ. 28 (§§ 77, 89), 34 (§ 10):

— Որդի Հիթուրի, 1295թ. — թ. 10 (Ճ. 1):

— Յովհաննիսեան, Բժիշկ — թ. 42 (§ 6, 7):

Լիզոդորոս Թղ. — Լուսկ-Վարդի — թ. 28 (§ 226):

Լիկարոն արդյ. — թ. 28 (§ 182):

Լիմիանոս — թ. 28 (§ 25):

Լիւկիաս — թ. 28 (§ 126):

Լորէնտիոս — թ. 28 (§ 2):

Լուկիա

— Ի Կամբանիոյ — թ. 28 (§ 349):

— Ի Սիրակուսայ — թ. 28 (§ 126):

— (Հոկտ. 19) — թ. 28 (§ 70):

Լուկիանոս քուրմ — թ. 28 (§ 297):

Լուսիսաբուն, ԺՁ Պ. — թ. 28 (Ճ. 1-3):

Խաղ սրկւղ. — թ. 28 (§ 101):

Խազար — տե՛ս Ղազար

Խաբուն, 1812թ. — թ. 91 (§ Ծգ):

Խամիկ, Ժայր Մարուդէի, ԺԳ Պ. — թ. 24 (Ճ. 3):

Խանթուշ — թ. 28 (§ 24):

Խաչատուր

— Սրբի Մովսիսի, 1494թ. — թ. 4 (Ճ. 3):

— Տէր, Հօրեղբայր Մինասի, ԺՁ ԺԷ Պ. — թ. 7 (Ճ. 3):

— Վրդ. Նուրբակ Էջմիածնի, 1635թ. — թ. 1 (Ճ. 6):

— Տէր, 1639թ. — թ. 1 (Ճ. 7):

— Որդի Յովհաննիսի, 1644թ. — թ. 4 (Ճ. 7):

— Քհնյ. Հայր Պետրոս զրէի, 1659թ. — թ. 25 (Ճ. 2):

— Քէչկճի, 1659թ. յետոյ — թ. 25 (Ճ. 3):

— Պպիւր, Խաչատուր Սահակ զրէի, 1724թ. — թ. 3 (Ճ. 1):

— Որդի Երեմի, 1812թ. — թ. 91 (§ Ծբ):

— Լիկազեպան, 1812թ. — թ. 91 (§ Խբ):

— Ուղուի օղիի, 1812թ. — թ. 91 (§ Ըե):

— 1774թ. — թ. 25 (Ճ. 4):

— Տէր, Հայր Օհանի, 1867թ. յետոյ — թ. 25 (Ճ. 6):

Խաչիկ

— Վրդ. Թիւատակ Տէյլեան — թ. 28 (§ 150):

— Միկրեցի, 1812թ. — թ. 91 (Ճ. Ծդ):

— Միկրեցու, Որդի պօլաճի Յարութիւնի, 1812թ. — թ. 9 (§ ա):

Խալիսաշ, Հայր Յակոբի, 1802թ. — թ. 84:

Խարասիմոս — թ. 28 (§ 24):

Խարա-օղլան, 1812թ. — թ. 91 (§ Իգ):

Խարիբեանի — թ. 28 (§ 71):

Խեչուր Ըրբեցի, 1812թ. — թ. 91 (§ Պբ):

Խնկիկ, ԺԳ Պ. — թ. 24 (Ճ. 3):

Խշտիկ օղիի, 1812թ. — թ. 91 (§ Խ):

Խոտաճարակ — թ. 28 (§ 51):

Խոսրով

— Գանձակեցի — թ. 28 (§ 327):

— Ընդ Գլորեւայ — թ. 28 (§ 254):

— Ժեսայ, 1468թ. — թ. 24 (Ճ. 7):

Խոսրովաճ, 1346թ. — թ. 23 (Ճ. 2):

Խորեմ Խոստովանող — թ. 28 (§ 132):

Խորոս — թ. 28 (§ 7):

Խոռուսանքոս — թ. 28 (§ 68):

Խոտակոն Ժեբ Տիւնաւոր — թ. 28 (§ 252):

Խրոնիդէ — թ. 28 (§ 51):

Խաղաղիկ Ղարալեւց, 1525թ. — թ. 1525 թ. — թ. 29 (Ճ. 1):

Պարմանուկ, 1769թ. — թ. 86 (§§ 1-2):

Մերուն, 1454թ. — թ. 5 (Ճ. 1):

Վալիդոս — թ. 28 (§ 246):

Վալիմիկոս — թ. 28 (§§ 126, 351):

Վալիպոս — թ. 28 (§ 238):

Վալիստիմէ — թ. 28 (§ 55):

Վալիստրատոս — թ. 28 (§ 48):

Վալիկ Վրդ. — թ. 28 (§ 149):

Վալիմիդոս — թ. 28 (§ 325):

Վապիտովիմէ — թ. 28 (§ 78):

կասիանէ - թ. 28 (§ 82):

կատարիմէ

— կոյս - 28 (§ 229):

— քոյր Թարութիւնի, ԺՁ/ԺԷ դդ. - թ. 7 (յշ. 1-2, 4):

կարապետ

— վանեցի, Նոր վկայ, 1403թ. - թ. 28 (§ 334):

— Լըկց, զրիչ, 1525թ. - թ. 29 (յշ. 1):

— Տէր, Բաղւեցի, 1617թ. - թ. 18 (յշ. 2):

— քուերորդի Զարարիայ զայիֆայի, 1659թ. - թ. 27 (յշ. 2):

— Հայր, Կիրակոսի, 1659ից յետոյ - թ. 25 (յշ. 3):

— զպիր, զրիչ, 1682թ. - թ. 20 (յշ. 1):

— Տէր, առաջնորդ Գերմանիկոյ, 1724թ. - թ. 3 (յշ. 1):

— 1769թ. - թ. 86 (§ 2):

— արքեպս. Գանձակեցի, պատրիարկ Երուսղէմի 1763-1780թթ. - թ. 4 (յշ. 8):

— որդի Պէյնազարի, 1802թ. - թ. 84:

— զպիր, զրիչ, 1802թ. - թ. 35 (յշ. 1):

— Լսւս. Նուիրակ Էջմիածնի. 1808թ. - թ. 57:

— ճէտ. որդի Թարութիւնի, 1812թ. - թ. 91 (§ ԺԹ):

— ճէտ., 1812թ. - թ. 91 (§ ԺԲ):

— որդի Մանուկի, 1812թ. - թ. 91 (§ ԴԲ):

— վրդ. մուրիզիճի, 1812թ. - թ. 91 (§ 6ԺԴ):

— որդի Ղարապաշի, 1812թ. - թ. 91 (§ 6ԺԵ):

— քնչ, զրիչ, 1819թ. - թ. 43 (յշ. 1Բ):

— պատրիարկ Կ. Պաթար, 1826թ. - թ. 49 (§ 1):

— քնչ, Քաղարճրի, 1870թ. - թ. 25 (յշ. 5):

— քնչ. վրդանձեան Կեսարացի, 1879թ. - թ. 25 (յշ. 5):

— Աւայ քնչ. Պոյաճեանց - թթ. 3 (յշ. 3-4), 4 (յշ. 10), 62 (յշ. 2), 68 (յշ. 4), 91 (§ ա):

կարմիր գդակ, 1617թ. - թ. 18 (յշ. 2):

կարպիանոս - թթ. 3, 5, 18, 21, 22, 24, 27:

կարպոս ընդ Պապիլոսայ - թ. 28 (§ 63):

կեփաս առք. - թ. 28 (§ 46):

կէմնում, 1812թ. - թ. 91 (§ 6Է):

կիւնոս քնչ. - թ. 28 (§ 34Բ):

Կիպրիանոս Լսւս. - թթ. 17 (§ 7), 28 (§ 54):

Կիրակէ - թ. 28 (§ 310):

Կիրակոս

— որդի Յուդիտայ - թ. 28 (§ 339):

— վկայ (Հոկտ. 4) - թ. 28 (§ 55):

— անարծաթ քմիչի - թ. 28 (§ 180):

— զրիչ, 966թ. - թ. 23 (յշ. 1):

— Հորեղրաբ Ստամի, 1454թ. - թ. 5 5 (յշ. 1):

— Տէր, 1454թ. - թ. 5 (յշ. 1):

— արեղայ, 1511թ. - թ. 27 (ԺԿԹ):

— Տէր, 1639թ. - թ. 1 (յշ. 7):

— որդի ճէտ. Առաքելի, 1655թ. - թ. 19 (յշ. 1):

— որդի Կարապետի, 1659ից յետոյ - թ. 25 (յշ. 3):

— Կարսեցի, 1659ից յետոյ - թ. 25 (յշ. 3):

— ճէտ. 1812թ. - թ. 91 (§ Ի):

— Բապիւցի Մելիոնեան, 1847թ. - թ. 41 (յշ. 1-2):

Կիւլ... - տե՛ս Գուլ..., Կաւլ...

Կիւլի, դուստր Տէր Յովհաննէսի, ԺՁ դ. - թ. 28 (յշ. 4):

Կիւլիգար ընդ Շահ-Մամայէլի - թ. 59:

Կիւնէր ճէտ., 1812թ. - թ. 91 (§ ԺԲ):

Կիրեղ

— Երուսղէմացի - թ. 28 (§ 220):

— Աղէքսանդրացի - թ. 28 (§ 162):

— որդի Աննայի (Ենս. 6) - թ. 28 (§ 300):

— Լսւս. (Թույ. 12) - թ. 28 (§ 336):

— Հայր ճէտ. Յովակիմի, 1812թ. - թ. 91 (§ Ե):

Կիրեմա սրբուհի - թ. 28 (§ 87):

Կիրեմա Լսւս. (Ենս. 5) - թ. 28 (§ 299):

Կիրեմոյ Լսւս. (Փոր. 20) - տե՛ս Թէոդորոս

Կիրոս, որդի Եսայէրիսի - թ. 28 (§ 254):

Կիւմէս

— Հոռմայ Հայրապետ (Նոյ. 26) - թ. 28 (§ 108):

— Լսւս. Անկիւրիոյ (Յնվ. 24) - թ. 28 (§ 167):

— Հոռոմոց Լսւս., Կանոնք - թ. 34 (§§ 2, 23, 25, 38):

Կիւնոնիկոս - թ. 28 (§ 205):

Կղեպատրա Սարաֆեան, 1788թ. - թ. 34 (ԺԿԹ):

Կղզեա

— մայր Եղիսէայ - թ. 28 (§ 164):

— *ընդ Պապիայ* — թ. 28 (§ 178):
 Կողմնա
 — *եղբայր Սատերիոսի* — թ. 28 (§ 78):
 — *ի Կորնելիոս* — թ. 28 (§ 183):
 Կողմա լծիչ — թթ. 28 (§§ 83, 215, 325),
 42 (յշ. 35ա):
 Կոնար — *տե՛ս Գոնար*
 Կոնոնոս
 — *պարտիզպան* — թ. 28 (§ 204):
 — (*Մարտ 5*) — թ. 28 (§ 207):
 Կույր *ճգնար* — թ. 28 (§ 340):
 Կույրելա — թ. 28 (§ 222):
 Կոստանդ — *տե՛ս Կոստանդին*
 Կոստանդիանոս *թղթ.* — թթ. 28 (§§ 145,
 182, 284), 34 (§ 10):
 Կոստանդին *թղթ.* — *շայոց*, 1346թ. — թ.
 23 (յշ. 2):
 Կոստար — թ. 28 (§ 92):
 Կոտորելալ
 — *ի շայո*, 1018թ. — 28 (§ 295):
 — *ի տանկաց յունաց քրիստոնէից* — թ.
 28 (§ 44):
 Կոտորախոս — թ. 28 (§ 254):
 Կորնթացիք — թ. 2 (§ Բ. 4):
 Կուլիստան
 — *բոյր Ջաֆարիայ դալիֆայի*, 1659թ. —
 թ. 27 (յշ. 2):
 — *կիբամար Ջաֆարիայ դալիֆայի*, 1659
 թ. — թ. 27 (յշ. 2):
 Կուլուքա — թ. 28 (§ 285):
 Կուլխան, 1468թ. — թ. 24 (յշ. 6):
 Կուռնելիոս
 — *շարիւրապետ* — թ. 28 (§ 196):
 — *ի Սիկիայ* — թ. 28 (§ 36):
 Կուրտերիոս *քչեյ.* — թ. 28 (§ 166):
 Կրեսկինդոս — թ. 28 (§ 245):

Հազարապետ
 — 1812թ. — թ. 91 (§ 6թ):
 — *Ընդունցի*, 1812թ. — թ. 91 (§ դէ):
 Հազար եւ երեք մարտիրոս — թ. 28 (§
 178):
 Հազրէվարդ
 — *ժայր*, 1682թ. — թ. 20 (յշ. 1):
 — *քոյր*, 1682թ. — թ. 20 (յշ. 2):
 Հալսնազար *Պողոսեան*, 1766թ. — թ. 4
 (յշ. 8):
 Հախում, 1766թ. — թ. 4 (յշ. 8):
 Հալսվերտի *Կարճիվանցի*, 1659ից *յետոյ* —
 թ. 25 (յշ. 3):
 Համազասպ
 — *իշխան* — թ. 28 (§ 241):

— *Հայր, Ոսկեան* — թ. 8 (*Յնթ.*):
 Հայրապետ, *Աճաժ խոնայ*, 1659ից *յետոյ*
 — թ. 25 (յշ. 3):
 Հայրում *փառակեցի*, 1812թ. — թ. 91 (§
խզ):
 Հանէս — *տե՛ս Գովհաննէս*
 Հարապետ — *տե՛ս Հայրապետ*
 Հարիր յիսուն մարտիրոս — թ. 28 (§§
 40, 49):
 Հարք հետեւող — թ. 1 (§ 5):
 Հարոն, *որդի Նազարի*, 1812թ. — թ. 91
 (§ 1):
 Հեթում *թղթ.*, 1295թ. — թ. 10 (յշ. 1):
 Հեղինէ, *ժայր Կոստանդինի* — թ. 28 (§§
 34, 284):
 Հեղիւզուտիկոս — թ. 28 (§ 40):
 Հեմիա — թ. 28 (§ 3):
 Հերիքնա, *ժայր Նիկողայոս որդի, ժՁ/
 ժէ զդ.* — թ. 7 (յշ. 1):
 Հերովդէս *կայսր* — թ. 8 (§ 12):
 Հինգ հազար կուսանք — թ. 28 (§ 27):
 Հիպերիքնա — թ. 28 (§ 70):
 Հիւսիս — թ. 28 (§ 212):
 Հիւրմիւզ, *Հայր Սարգսի*, 1659ից *յետոյ*
 — թ. 25 (յշ. 3):
 Հմայակ *քչեյ.* *Ջարդարեան*, 1907թ. —
 թթ. 25 (յշ. 7), 26 (յշ. 4, *Յնթ.*):
 Հոմերիոս — թ. 42 (§ 2, Բ):
 Հումա *խաթուն*, 1468թ. — թ. 24 (յշ. 6):
 Հուրի, *ժայր Սարգիս որդի, ժՁ զդ.* — թ.
 28 (յշ. 1, 3):
 Հոփսիմէ (*Հոսոմ*), *ժՁ/ժէ զդ.* — թ. 7
 (յշ. 1-2, 4):
 Հոփսիմեանք — թ. 28 (§ 56):
 Հոուք — թ. 2 (§ Ա. 3):
 Հոսոմ — *տե՛ս Հոփսիմէ*

Ղազար
 — *Բաբերդացի* — թ. 2 (§ Բ, 8):
 — *Ահէրկեցի*, 1659ից *յետոյ* — թ. 25
 (յշ. 3):
 — *որդ. Ջիւլեցի*, 1659ից *յետոյ* — թ. 25
 (յշ. 3):
 — *Յաղիճ*, 1659ից *յետոյ* — թ. 25 (յշ. 3):
 — *Վահրավազի*, 1659ից *յետոյ* — թ. 25
 (յշ. 3):
 — *Կթղ. Հիմիանի*, 1743թ. — թ. 33 (յշ.
 13):
 — (*Նազար*), *ժԸ զդ.* — թ. 15 (յշ. 1):
 — *Կիթ*, 1812թ. — թ. 91 (§ Երդ):
 — *Պատիկ*, 1812թ. — թ. 91 (§ ԺԺԲ):
 — *Մատ.*, 1812թ. — թ. 91 (§ Խզ):

— Մեղրեցի, 1812թ. — թ. 91 (§ 14):
 — Շահեր, 1812թ. — թ. 91 (§ 56):
 Ղազարոս, բարեկամ Գրիստոսի — թ. 28 (§ 218):
 Ղարազաշ, 1812թ. — թ. 91 (§ 56):
 Ղաւոդիկիւս, կանոնք — թ. 1 (§ 14):
 Ղեւի նահապետ — թթ. 2 (§ Ա, 2), 28 (§ 26):
 Ղեւոնդ
 — Հայր Յակոբի, 1812թ. — թ. 91 (§ 56):
 — Բնի. Փափաղեան, 1880թ. — թ. 33 (յշ. 16-18):
 — Բրդ. Յովնանեան, 1889թ. — թ. 76 (յշ. 1):
 — տե՛ս Ղեւոնդիս
 Ղեւոնդեանք — թ. 28 (§ 355):
 Ղեւոնդէոս — տե՛ս Ղեւոնդիս
 Ղեւոնդիս
 — (Ապր. 13) — թ. 28 (§ 246):
 — Տին Ժ-ից (Ապր. 27) — թ. 28 (§ 260):
 — Ջորապետ (Յնս. 23) — թ. 28 (§ 317):
 Ղոսիմոս (Ջոսիմոս) եպս. (Փար. 10) — թ. 28 (§ 184):
 Ղուկաս
 — աւետարանիչ — թթ. 2 (§ Բ, 1), 3, 4, 5, 6 (§ 4), 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28 (§ 69), 33 (§ 2), 42 (յշ. 35):
 — սրկ. (Դեկ. 22) — թ. (§ 134):
 — եղբայր Մարկոսի, 1682թ. — թ. 20 (յշ.):
 — կթղ. էջմիածնի, 1786թ. — թ. 6 (յշ. 1):
 Ղուկիա Լիւրիացոց գաւառն — թ. 28 (§ 232):
 Ղուկիանոս
 — Բնդ Պերիգորիս (Յլս. 6) — թ. 28 (§ 330):
 — Բնդ Ամիրանոսի (Սեպ. 4) — թ. 28 (§ 25):
 — Բնդ Մակորայ (Սեպ. 19) — թ. 28 (§ 40):
 Ղուկիանոս Հարիւրապետ — թ. 28 (§ 67):
 Հալալիս — տե՛ս Գալիանոս
 Հալիանոս — տե՛ս Գալիանոս
 Հանիկ ամիրայ Սիմոնեան — թ. 49 (§ 1):
 Հաշիկ, ճեճ ժայր Յակոբ եպս. — 1617թ. — թ. 18 (յշ. 2):
 Հիպալի — տե՛ս Գաբրիէլ հրեշտակապետ

Մագդաղեմ. ժայր Գրիգոր զրշի, 1454թ. — թ. 5 (յշ. 1):
 Մաթէոս — տե՛ս Մատթէոս
 Մակարայեցիք — թթ. 2 (§ Ա, 8), 28 (§ 356):
 Մակար
 — Տգ., Հայր գիտնաւոր — թթ. 8 (§ 5), 28 (§ 206):
 — (Մակարիոս) սրկ. (Դեկ. 24) — թ. 28 (§ 136):
 — կթղ. Թեղուտցի — թ. 32 (թղ. 3ա):
 Մակարիոս — տե՛ս Մակար
 Մակիմոս Ենթերցող — թ. 28 (§ 134):
 Մակրոք — թ. 28 (§ 40):
 Մանիէտ մրդիչ — թ. 1 (§ 35):
 Մաղաֆիս
 — ժարգարէ — թ. 30 (§ 1):
 — Տգ. — թ. 28 (§ 72):
 Մաւաւ — թ. 28 (§ 23):
 Մամիլիքեա սրբուհի — թ. 28 (§ 49):
 Մամիլիքեան վարժարան — թ. 25 (յշ. 7):
 Մանաքիս — թ. 28 (§ 82):
 Մանեա կոյս — թ. 28 (§ 80):
 Մանուէլ
 — արքայ Յունաց — թ. 28 (§ 46):
 — Տին երկից Կորնթաց — թ. 28 (§ 314):
 — Գանձասաց — թ. 29 (§ 1Ա):
 Մանուկ
 — Հնտ., ԺԶ/ԺԷ դդ. — թ. 38 (յշ. 1):
 — Տէր, 1706թ. — թ. 33 (յշ. 11):
 — Հայր Մինասի, 1813թ. — թ. 91 (§ 4):
 — Հայր Պապուկի, 1812թ. — թ. 91 (§ 4):
 — Խոյնցի, 1812թ. — թ. 91 (§ 5թ):
 — Երց., զպրաց զանձապետ, 1812թ. — թ. 91 (§ 4Լ-Կթ):
 — Հայր Կարսապետի, 1812թ. — թ. 91 (§ 4Լ):
 — Ալթունեանց, զրիչ, ԺԹ դ. — թ. 73 (յշ. 1-3):
 Մանուշակ
 — Վիայ — թ. 28 (§ 32):
 — ժայր Պողոսի, 1643թ. — թ. 4 (յշ. 5-6):
 — 1774թ. — թ. 25 (յշ. 4):
 Մաշտոց վրդ. (Եղիշարդեցի) — թ. 28 (§ 64):
 «Մաւիս» տարեգիրք — թ. 23 (ձեթ.):
 Մատտուն. բոյր Սարգսի, 1651թ. — թ. 29 (յշ. 2):
 Մատթէոս
 — աւետարանիչ — թթ. 2 (§ Բ, 1), 3,

- 4, 5, 6, (§ 9), 13 (§ 9), 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28 (§ 98. ծնթ.), 30 (§ 1), 33 (§ 2), 88:
- ստացող, ժեղ. — թ. 8 (յշ. 1-3, 6-7):
- եղբայր Մարկոսի, 1682թ. — թ. 20 (յշ.):
- Մատրոնա սրբուհի — թ. 28 (§ 87):
- Մարգար Թոխատցի, 1812թ. — թ. 91 (§ 3բ):
- Մարգարիտ
- ժող. — թ. 24 (յշ. 3):
- ղուստր Սարգսի, 1766թ. — թ. 4 (յշ. 8):
- ստացող, 1770թ. — թ. 54 (յշ. 1-3):
- մահ., 1812թ. — թ. 91 (§ 6):
- Մարթա
- քոյր Մարիամու — թ. 28 (§ 182):
- մայր Սիմ. Սինակեցույ — թ. 28 (§ 343):
- մայր Յակոբ Լպսի, 1617թ. — թ. 18 (յշ. 2):
- Գաւառնացի, 1659ից յետոյ — թ. 25 (յշ. 3):
- 1714թ. — թ. 37 (յշ. 1):
- Մարիամ
- Աստուածածին — թթ. 8 (§§ 7, 9, 13-14), 13 (§§ 2-4), 14 (§§ 1-2), 15 (§ ա), 17 (§ 5), 20 (յշ.), 28 (§§ 5-8, 10, 21, 29, 103, 121, 240, 326, 349), 33 (§ 6, 6, է, 11), 42 (յշ. 35ա), 45 (թղ. 184ա), 63 (թղ. 1):
- եղբայրացի — թ. 28 (§ 234):
- ընդ Թեկկի — 28 (§ 294):
- Մաղդաղինացի — թ. 28 (§ 340):
- քոյր Մարթայի — թ. 28 (§ 182):
- Մարինոս — թ. 28 (§ 186):
- ընդ Քարիստոսի — թ. 28 (§ 136):
- կին Քսենիփոնի — թ. 28 (§ 169):
- մին տասն վկայից — թ. 28 (§ 260):
- ընդ Փիլիպպոսի — թ. 28 (§ 99):
- ղուստր Սարգսի, 1766թ. — թ. 4 (յշ. 8):
- ստացող, ժլ. դ. — թ. 16:
- քոյր Սարգիսի, 1682թ. — թ. 20 (յշ.):
- քոյր Զաքարիայ դալիֆայի, 1659թ. — թ. 27 (յշ. 2):
- (Մէրիեմ) ղուստր Տէր Յովհաննիսի, ժՁ. դ. — թ. 28 (յշ. 4):
- կողակից Նեկոդոսի, 1812թ. — թ. 91 (§ 5բ):
- մահ., ղուստր Զարմուկի — թ. 91 (§ 3ա):
- Մարիան, ժՁ. ժեղ. դ. — թ. (յշ. 1-2, 4):
- Մարիանէ, կոյս — թ. 28 (§ 342):
- Մարիանոս — տե՛ս Մարինոս
- Մարինա, 1860թ. — թ. 90 (յշ.):
- Մարինոս
- Մարիամ — թ. 28 (§ 186):
- ընդ Յովհաննոսի — թ. 28 (§ 134):
- (Մարիանոս) յԱնարգարայ — թ. 28 (§ 363):
- 1766թ. — թ. 4 (յշ. 8):
- Մարիս — թ. 28 (§ 92):
- Մարկեղոս Էպս. — թ. 28 (§ 3):
- Մարկիանոս
- (Մարտ 29) — թ. 28 (§ 231):
- Նոտար — թ. 28 (§ 76):
- Մարկոս
- աւետարանիչ — թթ. 2 (§ Բ, 1), 3, 4, 5, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, (§ 226), 30 (§ 1), 33 (§ 2):
- Հայր (Մարտ 4) — թ. 28 (§ 206):
- Էպս. (Մարտ 23) — թ. 28 (§ 225):
- Աբբա (Ապր. 2) — թ. 28 (§ 235):
- Հռոմայեցի (Ապր. 3) — թ. 28 (§ 236):
- Հայր (Ապր. 5) — թ. 28 (§ 238):
- ընդ Մարիանոսի (Յն. 3) — թ. 28 (§ 297):
- ստացող, 1682թ. — թ. 20 (յշ.):
- քննյ., 1799թ. — թ. 58:
- 1812թ. — թ. 91 (§ 61ա):
- Մարուգէ
- վանական քննյ., ստացող, ժՊ. դ. — թ. 24 (յշ. 1, 3-4):
- տրց., 1812թ. — թ. 91 (§ 6բ):
- Մարութա
- Էպս. — թ. 28 (§ 291):
- մայր մահ. եղիայի, ժՁ. դ. — թ. 28 (յշ. 1-3):
- Մարտիանոս ճգ. — թ. 28 (§ 187):
- Մարտինոս Էպս. Փոնադաց — թ. 28 (§ 84):
- Մարտինոս Նոտար — թ. 28 (§ 76):
- Մարտիրոս
- որդի ս. Սարգսի — թթ. 13 (§ 14), 28 (§ 174):
- 1454թ. — թ. 5 (յշ. 1):
- Հայր Յովակի գրչի, 1545թ. — թ. 27 (յշ. 1):
- եղբայր Առաքելի Մալկարացույ, 1655թ. — թ. 19 (յշ.):

— արդ. Առաքելի Մալկարացոյ, 1655թ. — թ. 19 (յշ. 2):

— որդի Զաքարիայ զալիֆայի, 1659թ. — թ. 27 (յշ. 2):

— արդ. Ահմէդեֆ, 1659ից յետոյ — թ. 25 (յշ. 3):

— որդի Արուսթիւնի, 1747թ. — թ. 10 (յշ. 2):

— որդի Թաղալուի, 1766թ. — թ. 4 (յշ. 8):

— քհնյ., 1799թ. — թ. 58:

— հաճի, 1802թ. — թ. 84:

— Ընդմեցի, 1812թ. — թ. 91 (§ ճա):

— որդի Թորի, 1812թ. — թ. 91 (§ ճ):

— վրդ., 1821թ. — թ. 26 (յշ. 3):

— Թէվէթէան, ԺԹ դ. — թ. 10 (յշ. 4):

— Քէնտիկէան, ԺԹ/ի դդ. — թ. 51 (§§ 1-2):

Մախիմիանոս

— արքայ — թ. 28 (§ 82):

— ուսումնականից Գր. Աստուածարանի — թ. 30 (§ 1):

Մախիմոս (Ապլ. 27) — թ. 28 (§ 260):

Մելիսոպոս — թ. 28 (§ 82):

Մելիզոն — տէ՛ս Մելիոն

Մելիէ

— Ղուստր Զովհաննիսի ԺԶ դ. — թ. 28 (յշ. 4):

— կենականից Սարգսի, 1766թ. — թ. 4 (յշ. 8):

Մելիէ Էպս. — թ. 28 (§ 94):

Մելիանոս — թ. 28 (§ 223):

Մելիսոպոս — թ. 28 (§ 172):

Մելիիֆ, մայր Մովսէսի, 1494թ. — թ. 4 (յշ. 3):

Մելիիֆ-Ազդիւն — թ. 28 (§ 257):

Մելիիֆշայ, որդի Մուրատի, 1611/12թթ. — թ. 1 (յշ. 1, 7):

Մելիիսէք — տէ՛ս Մելիիսեղեկ

Մելիիսեղ — տէ՛ս Մելիիսեղեկ

Մելիիսեղեկ

— քհնյ., — թ. 28 (§ 227):

— նոր վկայ (1403թ.) — թ. 28 (§ 334):

— կթդ. Էջմիածնի, 1617թ. — թ. 18 (յշ. 2):

— կրտսեր որդի Սահակ զրչի, 1724թ. — թ. 3 (յշ. 1):

— որդի Պոզոս ստացողի, 1724թ. — թ. 3 (յշ. 1):

Մելիոն

— որդի Պալիի, 1659թ. — թ. 27 (յշ. 2):

— որդի Մարկոս ստացողի, 1682թ. — թ. 20 (յշ. 2):

— խոճայ, 1799թ. — թ. 58:

— քհնյ, զրիչ, 1812թ. — թ. 40 (յշ. 5բ, 33թ.):

— Ասատուր, Ի դ. — թ. 40 (ծնթ.):

Մեմնոս — թ. 28 (§ 237):

Մեռլիւոնոս Զինաւոր — թ. 28 (§ 109):

Մեարապ

— թարգմանիչ — թ. 28 (§ 28, 107, 193):

— բարունակետ, առաջնորդ Պարտիշա-րու, 1545թ. — թ. 27 (յշ. 1):

— Դաւտեցի, 1659ից յետոյ — թ. 25 (յշ. 3):

— Վահրամացի, 1659ից յետոյ — թ. 25 (յշ. 3):

— Էպս. Ազրիանուպոլսեցի, 1828թ. — թ. 47 (յշ. 1-3):

Մետրաֆանոս — թ. 28 (§ 298):

Մեքսում

— հայր Սարգսի, 1812թ. — թ. 91 (§ Ժգ):

— Բաղդատցի, 1812թ. — թ. 91 (§ Ժա):

Մետրդիոս — թ. 28 (§ 155):

Մէլէֆ — տէ՛ս Մելէֆ

Մըժդիի արքայ Հեղկաց — թ. 28 (§ 57):

Միադորա — թ. 28 (§ 31):

Միմաս

— Եղիպտացի — թ. 28 (§ 92):

— ընդ երմողիէն — թ. 28 (§ 122):

— մ՛տ. ստացող, ԺԶ/ԺԷ դդ. — թ. 7 (յշ. 3):

— վրդ., նուիրակ Էջմիածնի, 1635թ. — թ. 1 (յշ. 6):

— Վահրամացի, 1659ից յետոյ — թ. 25 (յշ. 3):

— մ՛տ., 1812թ. — թ. 91 (§ Ժ):

— աղառջի, 1812թ. — թ. 91 (§ ճդ):

— Տէր, 1812թ. — թ. 91 (§ ճլթ):

Միմիոստրա — թ. 28 (§ 31):

Միսաֆ

— Ամասիացի, 1659ից յետոյ — թ. 25 (յշ. 3):

— Արամեան, Կարթեցի, 1892թ. — թ. 29 (յշ. 3):

Միֆայել

— Հրեշտակապետ — թթ. 13 (§ 10), 28 (§ 90), 77:

— գրիչ, 1629թ. — թ. 10 (յշ. 1):

— խոճայ, 1667թ. — թ. 33 (յշ. 4):

— Նալբանդեան — թ. 62 (§ 3):

Միւռոն

— Զղար — թ. 28 (§ 364):

— ԲՆԵՅ. — Թ. 28 (§ 7):
 Միւռոպ Երբուհի — Թ. 28 (§ 278):
 Միսիթար —
 — Հեյսայի — Թ. 9 (§ 14):
 — Հոգեւոր եղբայր Մարուգէի, ԺԳ. Դ. — Թ. 24 (յշ. 3):
 — Վրդ. Սաւեցի, մահ. 1337թ. — Թ. 28 (§ 185):
 — Կթղ. (Գոնեւրցի), 1346թ. — Թ. 23 (յշ. 2):
 — ազգ. Ատոմի, 1454թ. — Թ. 5 (յշ. 1):
 Միսիթարեան միաբանութիւն — Թթ. 18 (Ժնթ.), 71 (§§ 2, 4):
 Մկրտիչ —
 — Պանծասաց — Թ. 29 (§ 1):
 — Լիբրայր Ստեփանոս զրչի, ԺԵ. Դ. — Թ. 8 (յշ. 5):
 — Եւդոկիացի, զրչի, 1786թ. — Թ. 6 (յշ. 1):
 — ԲՆԵՅ. Պուրբուրցի, նորոգող, 1802թ. — Թ. 84:
 — արքեպս. առաջնորդ Իւլ-Բիւնէի, 1809թ. — Թ. 30 (յշ. 2):
 — Պրյուբլը օղլու, 1812թ. — Թ. 91 (§ 51ա):
 — որդի Յակոբի, 1812թ. — Թ. 91 (§ 2բ):
 — զարաց զանձապետ, 1812թ. — Թ. 91 (§§ 4է, 4թ):
 — որդի Արեւի, 1812թ. — Թ. 91 (§ 4դ):
 — որդի Պապուկի, 1812թ. — Թ. 91 (§ 4ը):
 — Ժ. Վրդ. Նուիրակ Ս. Կարապետի, 1824 — Թ. 64:
 — Ժ. Վրդ. Պ. Պսլեցի, ստացող, 1840թ. — Թ. 65:
 — Կարապետեան, 1863թ. — Թ. 50 (յշ. 2ա):
 — ամիրայ ձկղայիբեան, ԺԹ. Դ. — Թ. 83:
 Մկրտում Երօթեցի, 1812թ. — Թ. 91 (§ 1թ):
 Մնացական, Հայր Սիմեոն ստացողի, ԺԶ/ Ժէ. ԴԴ. — Թ. 7 (յշ. 3):
 Մովսէս — Թ. 28 (§ 297):
 Մովկիմ ԲՆԵՅ. — Թ. 28 (§ 275):
 Մովսէս —
 — Տրգրէ — Թթ. 2 (§ Բ, 11), 28 (§ 39), 30 (§§ 8-9):
 — Խափչիկ — Թ. 28 (§ 296):
 — Քերթողաշայր — Թ. 1 (§ 33):
 — Սիւնեցի — Թ. 28 (§ 348):

— Լրէց, ստացող, 1494թ. — Թ. 4 (յշ. 1-2):
 — Տէր, 1651թ. — Թ. 29 (յշ. 2):
 — Հալիպցի, 1659ից յետոյ — Թ. 25 (յշ. 3):
 — առաջնորդ Գերմանիկոյ, 1724թ. — Թ. 3 (յշ. 1):
 — որդի Դադարի, 1812թ. — Թ. 91 (§ 1):
 — ԺԹ. Դ. (1894թ.) — Թ. 9 (յշ. 5):
 Մուրլու, մեծ մամ Զաքարիայ զալիֆա- յի, 1659թ. — Թ. 27 (յշ. 2):
 Մուզրի Զանգիանու — Թ. 28 (§ 213):
 Մուրստ —
 — Դէլեպի, 1611/12թթ. — Թ. 1 (յշ. 1, 7):
 — Հայր Սարգսի, 1651թ. — Թ. 29 (յշ. 2):
 — զանձապետ, 1808թ. — Թ. 57:
 — որդի Մեղրեցի Փիլիի, 1812թ. — Թ. 91 (§ Ժ):
 Մուրղանցի, օրինակ — Թ. 24 (յշ. 1):
 Մուրվաթ, Կողակից Առաքելի, 1655թ. — Թ. 19 (յշ. 2):
 Մարր —
 — որդի Պօղոսի, 1643թ. — Թ. (յշ. 5-6):
 — (Սիւր) Լիբրայր Յովհաննէսի, 1644թ. — Թ. 4 (յշ. 7):
 Մսիւր — տէ՛ս Մարր
 Մօրաս — Թ. 28 (§ 266):
 Մորիկ — Թ. 28 (§ 166):
 Յակիման, 1659ից յետոյ — Թ. 25 (յշ. 3):
 Յակիբոս — տէ՛ս Յակիմքոս
 Յակիմքոս —
 — Ընդ Պատրիկոսի (Մյս. 19) — Թ. 28 (§ 282):
 — Ի Կեսարիայ (Յլս. 5) — Թ. 28 (§ 329):
 — Ընդ Պիդատոսի (Նոյ. 2) — Թ. 28 (§ 84):
 Յակոբ —
 — Նահապետ — Թ. 30 (§ 1):
 — Տեառնեղրայր — Թթ. 28 (§§ 74, 137):
 — առաքել (Որդի Որոտման) — Թ. 28 (§§ 140, 166, 195, 271):
 — Լիբրայր Յուդայի — Թ. 28 (§ 190):
 — Լսյս. աշակերտ Պօղոսի — Թ. 28 (§ 46):
 — ԲՆԵՅ. Ընդ Յովհաննու — Թ. 28 (§ 204):
 — ԲՆԵՅ. Ընդ Աղայ — Թ. 28 (§ 233):
 — Սիւնայ Հայրապետ — Թթ. 28 (§ 127):

- Սրճոյ եպս. — ԹԹ. 8 (§ 19), 28 (§ 233):
- պատրիարք Ամենայն Հայոց, 1281թ. — Թ. 8 (§ 20):
- արքիւնաորդ, ԺԳ. Դ. — Թ. 24 (յշ. 2):
- էղբայր Ատոմի, 1454թ. — Թ. 5 (յշ. 1):
- Ղրիմեցի — Թ. 1 (§ 41):
- կրնւր., դրիշ, 1611/12թթ. — Թ. 1 (յշ. 1-2):
- Թօխաթեցի, 1611թ. — Թ. 18 (ծնթ.):
- արքեպս. Քէօթանեցի, գրիշ, 1617թ. — Թ. 18 (յշ. 2, ծնթ.):
- կնքահայր, 1659ից յետոյ — Թ. 25 (յշ. 3):
- կթղ. էջմիածնի, 1682թ. — Թ. 20 (յշ.):
- վրդ. Զմիւռնոյ դահն, 1743թ. — Թ. 33 (յշ. 13):
- արքեպս. առաջնորդ Ս. Կարապետի, 1754թ. — Թ. 81:
- Նաւեան, պատրիարք Կ. Պօլսոյ — ԹԹ. 6 (§ 1), 63 (§ 2):
- պատրիարք Կ. Պօլսոյ, 1757թ. — Թ. 74 (§ Դ):
- դպիր, կաղմոդ, 1786թ. — Թ. 6 (յշ. 2):
- դպիր Ամասիացի, 1800թ. — Թ. 35 (յշ. 1):
- սարաֆ, 1802թ. — Թ. 84:
- ինարխաշ օղլու Ուռուսճիւիցի, 1802թ. — Թ. 84:
- (Ինարխաշ) մհտ., 1812թ. — Թ. 91 (§ Ժգ):
- որդի ինչեցի վէլիկի, 1812թ. — Թ. 91 (§ Իէ):
- որդի Պաղտիկի, 1812թ. — Թ. 91 (§ Խթ):
- որդի Յովսէփի, 1812թ. — Թ. 91 (§ կա):
- մհտ., 1812թ. — Թ. 91 (§ ձր):
- հայր Մկրտչի, 1812թ. — Թ. 91 (§ ղբ):
- Քարաբաշ, 1812թ. — Թ. 91 (§ ղբ):
- Ղեւոնդ օղլի, 1812թ. — Թ. 91 (§ ճժը):
- Տաշեան — ԹԹ. 18 (ծնթ.), 27 (ծնթ.), 33 (ծնթ.), 42 (§ 12. ա), 40 (ծնթ.), 49 (ծնթ.):
- Ենդուպեան Կեսարացի, 1936թ. — Թ. 60 (յշ. 1-3):
- պատրիարք Կ. Պօլսոյ, ԺԹ. Դ. — Թ. 75 (§ 4):
- արքեպս. պատրիարք Կ. Պօլսոյ, 1856թ. 71 (§§ 3-4):
- դպիր, աշակէրտ Գր. Փէշտիմալճեանի, ԺԹ. Դ. — Թ. 73 (§ 6):
- Յակոբջան, ստացող, 1661թ. — Թ. 2 (յշ. 4):
- Յակոբիկ, պարսիկ — Թ. 28 (§ 115):
- Յասմ առքւ. — Թ. 28 (§ 277):
- Յարաքնայ, 1346թ. — Թ. 23 (յշ. 2):
- Յարութիւն
- մհտ., ստացող, ԺԶ/ԺԷ. ԴԴ. — Թ. 7 (յշ. 1-2, 4):
- Ամասիացի, 1659ից յետոյ — Թ. 25 (յշ. 3):
- Դաշտեցի, 1659ից յետոյ — Թ. 25 (յշ. 3):
- դրչակ, 1661թ. — Թ. 2 (յշ. 2):
- Փռավատցի, 1769թ. — Թ. 86 (§ 2):
- վրդ., վէթիլ Երուսղէմի, 1787թ. — Թ. 56:
- ամիրայ Պէղճեան, 1826թ. — Թ. 49 (§ 1, ԹԴ. 2բ):
- (Արուսիկ) Թէպէթլեանց Կամբրկըպցի, 1747թ. — Թ. 10 (յշ. 2):
- տրց. Ռազդատցի, 1812թ. — Թ. 91 (§ Դ):
- մհտ. Ըստամպուրցի, 1812թ. — Թ. 91 (§ Ժթ):
- որդի Կարապետի, 1812թ. — Թ. 91 (§ ծբ):
- մհտ. Ղարաջ դանձապետ, 1812թ. — Թ. 91 (§ կդ):
- որդի Բամբիշի, 1812թ. — Թ. 91 (§ հա):
- Տէր, 1812թ. — Թ. 91 (§ ղդ):
- մհտ., 1812թ. — Թ. 91 (§ ճժ):
- Լէդէր, 1812թ. — Թ. 91 (§ ճիդ):
- մհտ. Պըլլը օղլու, 1812թ. — Թ. 91 (§ ճիէ):
- պոյաճի, 1812թ. — 91 (§ ա):
- սարաֆ, Փիլիպպուպուսեցի, 1834թ. — Թ. 39 (յշ. 2):
- մհտ., Տէր 1849թ. — Թ. 63 (յշ. էջ 1):
- Բենյ, 1849թ. — Թ. 65 (յշ. էջ 18):
- արքեպս. վեհապետեան, պատրիարք Կ. Պօլսոյ, 1887թ. — Թ. 32 (ԹԴ. 3ա):
- մհտ. Գարրիկեան, 1887թ. — Թ. 32 (յշ. 1-2):
- Բարազեան, 1892թ. — Թ. 29 (յշ. 3):
- Գուրուսճուեան, 1908թ. — Թ. 3 (յշ. 19):

- Քիւրտեան — թթ. 23 (ծնթ.), 47 (ծնթ.):
- ԲՇՆՅ. Վառնայի — թ. 64, 88 (յշ.):
- Սուհեան, 1917թ. — թ. 52:
- Զեյու որդի Նաւայ — թթ. 2 (§ Ա, 3), 28 (§ 22):
- Յիզանդուխտ — թ. 28 (§ 283):
- Յիզուրուզտ (Աստուածատուր) — թ. 28 (§ 199):
- Յիւմար — թ. 28 (§ 189):
- Յոք
- Երանելի — թթ. 2 (§ Ա, 9), 28 (§ 269):
- Հայր Մարտիրոսի, 1812թ. — թ. 91 (§ 4):
- Յոքնադիտ — թ. 28 (§ 59):
- Յարէլ (Յորէլ) Ըոլմեցի, 1812թ. — թ. 91 (§ 4):
- Յոհան — տե՛ս Յովհաննէս
- Յոհաննէս — տե՛ս Յովհաննէս
- Յովակիմ
- Հայր Մարիամու — թթ. 8 (§ 9), 28 §§ 121, 349):
- պատրիարկ Երուսաղէմի, 1786-87թթ. — թթ. 6 (յշ. 1) 56:
- որդի Ուզուն օղլի Խաչատուրի, 1812թ. — թ. 91 (§ 4):
- որդի Փերիի, 1812թ. — թ. 91 (§ 11):
- որդի Սարգսի, 1812թ. — թ. 91 (§ 4):
- որդի Կիւրդի, 1812թ. — թ. 91 (§ 1):
- Յովանէս — տե՛ս Յովհաննէս
- Յովասափ
- ընդ Բաբադամու — թ. 28 (§ 365):
- Եղբայր Գրիգոր զրէի, 1678թ. — թ. 34 (յշ. 30p):
- Յովել Տրդրէ — թ. 30 (§ 1):
- Յովհան — տե՛ս Յովհաննէս
- Յովհաննէս
- Կարապետ Մկրտիչ — թթ. 13 (§§ 4, 7, 12), 14 (§ 7), 15 (§ 4), 28 (§§ 19, 26, 150, 157, 198, 335), 30 (§ 1):
- աւետարանիչ — թթ. 2 (§ 1, 5, 6), 3, 4, 5, 6 (§§ 2-3), 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28 (§ 47, 140, 271), 30 (§ 1), 33 (§ 2), 34 (յշ. 30p):
- Կամար աղբատ (Ենի. 16) — թ. 28 (§ 159):
- որդի Քսենիփոնի (Ենի. 26) — թ. 28 (§ 169):
- անարծաթ Բժիշկ (Փետր. 6) — թ. 28 (§ 180):
- Եպս. (Մարտ 2) — թ. 28 (§ 204):
- Կողոնիոյ Եպս. (Մարտ 15) — թ. 28 (§ 278):
- Գրեկի (Մարտ 23) — թ. 28 (§ 286):
- ընդ աղուաշ Սիմէոնի (Եպս. 21) — թ. 28 (§ 345):
- պահարկ (Սեպ. 2) — թ. 28 (§ 23):
- ողորմած (Նոյ. 11) — թ. 28 (§ 98):
- Ոսկերեւան — թթ. 8 (§§ 1, 7, 10), 28 (§§ 34-35, 60, 81, 95, 170):
- Երուսաղէմացի — թ. 28 (§ 221):
- Իմաստասէր (Օմեկի) — թթ. 1 (§§ 31-32), 28 (§ 250):
- Զաշկիկ (Մարտ 27) — թ. 28 (§ 290):
- Բշեկի (Նոյ. 2) — թ. 28 (§ 53):
- Գրեկի — թթ. 8 (§§ 21-23), 28 §§ 141, 213, 248):
- Երգեկացի — թթ. 8 (§ 20), 49 (§ 1):
- (Յոհան) Կրեւ. գրիչ, ծաղկող, ԺԳ. — թ. 24 (յշ. 1-2):
- (Յոհան) վրդ., ԺԳ. — թ. 24 (յշ. 3):
- (Յոհաննէս) Նահաշ, Նորողող, 1346թ. — թ. 23 (յշ. 2):
- ԲՇՆՅ., Նոր վկայ (1403թ.) — թ. 28 (§ 229):
- Եղբայր Աստի, 1454թ. — թ. 5 (յշ. 1):
- Եպս., առաջնորդ Աւագ վանքի — թ. 4 (յշ. 3):
- Մարգարէի, ստացող, ԺԶ. — թ. 28 (յշ. 4):
- Պօնայի կարդիկալ, «Կերակուր» — թ. 64:
- Եպս., առաջնորդ Կիսկայ վանաց, 1617թ. — թ. 18 (յշ. 2):
- Կթի, Սոյ 1617թ. — թթ. 1 (յշ. 4), 18 (յշ. 2):
- Կթ., 1635թ. — թ. 1 (յշ. 6):
- Հայր Պօղոս Խոնայի, 1643թ. — թ. 4 (յշ. 5-6):
- որդի Պօղոս Խոնայի, 1643թ. — թ. 4 (յշ. 5-6):
- 1644թ. — թ. 4 (յշ. 7):
- զրէի, 1655թ. — թ. 19 (յշ.):
- Տէր, Հորեղբայր Յովհաննէս զրէի 1655թ. — թ. 19 (յշ.):
- որդի Զաքարիայ զաւիճայի, 1659թ. — թ. 27 (յշ. 2):

- միւս որդի Զաքարիայ զաւիճայի, 1659թ. — թ. 27 (յշ. 2):
- փեսայ Զաքարիայ զաւիճայի, 1659թ. — թ. 27 (յշ. 2):
- Տէր, 1659ից յետոյ — թ. 25 (յշ. 3):
- Մեղրեցի, 1659ից յետոյ — թ. 25 (յշ. 3):
- (Թնան), որդի Մեղրեցի Սարգսի, 1659ից յետոյ — թ. 25 (յշ. 3):
- (Թնան) Կարճիկանցի, 1659ից յետոյ — թ. 25 (յշ. 3):
- Վահրայեցի, 1659ից յետոյ — թ. 25 (յշ. 3):
- (Օհան), որդի Տէր Խաչատուրի, 1659ից յետոյ — թ. 25 (յշ. 6):
- գրիչ, 1661թ. — թ. 2 (յշ. 1):
- Եղբայր Գրիգոր գրիչ, 1678թ. — թ. 34 (յշ. 30ր):
- (Հանէւ), Տէր, 1682թ. — թ. 20 (յշ.):
- 1682թ. — թ. 20 (յշ.):
- Թէվէթիկեց թոռ, 1747թ. — թ. 10 (յշ. 3):
- 1774թ. — թ. 25 (յշ. 4):
- (Օվանէւ), զրիչ, ԺԸ զ. — թ. 15 (յշ. 2):
- ստացող, ԺԸ զ. — թ. 77 (յշ.):
- (Օհան), հայր Աննայի, ԺԸ զ. — թ. 15 (յշ. 1):
- Քեօլէ, 1802թ. — թ. 84:
- որդի հաճի Մարտիրոսի, 1802թ. — թ. 84:
- քնչ. Շոռոթեցի, 1809թ. — թ. 30 (յշ. 2):
- (Օհան) որդի Ռադղատցի Եսրութիւնի, 1812թ. — թ. 91 (§ 4):
- որդի Մեղրեցի Ղադարի, 1812թ. — թ. 91 (§ 15):
- (Օհան) աստուածի, 1812թ. — թ. 91 (§ 17):
- տրց., զպրաց դանձապետ, 1812թ. — թ. 91 (§ 56ր):
- Գեսիմ, 1812թ. — թ. 91 (§ 64):
- փեսայ Գեսիմ Յովհաննէսի, 1812թ. — թ. 91 (§ 64):
- Ընթեցի, 1812թ. — թ. 91 (§ 64):
- որդի Նահապետի, 1812թ. — թ. 91 (§ 74):
- որդի Տէօփլիթի, 1812թ. — թ. 91 (§ 74):
- հայր Բարադամի, 1812թ. — թ. 91 (§ 86):
- Խոյեցի, 1812թ. — թ. 91 (§ 86):
- տրց., որդի Թնոնցի Ստեփանի, 1812թ. — թ. 91 (§ 86):
- Տէր, որդի Յովսէփի, 1812թ. — թ. 91 (§ 86):
- շիւման Շոռոթեցի, 1812թ. — թ. 91 (§ 86):
- 1812թ. — թ. 91 (§ 86):
- Կթի. Կիլիկիոյ, 1819թ. — թ. 73 (§§ 1-2, 4):
- քնչ. Պոլսեցի, 1819թ. — թ. 73 (§ 2):
- Մեղրայեան Վանանդեցի, 1822թ. — թ. 64:
- (Օհանէւ) մշտեսի, հայր Բէժայէ Նազարի, 1825թ. — թ. 48 (յշ. 10ա):
- Վր., հոգեծի որդի Արթ. ծ. վ. Պոլսեցոյ, 1826թ. — թ. 49 (§ 1):
- (Օհան) Լեւոնեց, 1840թ. — թ. 85:
- ծ. վրդ. Գրիգորեան, 1881թ. — թ. 3 (յշ. 2), 4 (յշ. 9):
- Գիւրգենեան, վարժապետ, ԺԹ զ. — թ. 75 (§ 3):
- Գանթարեան, 1917թ. — թ. 52:
- Յովնան (Երեմիայ)
- մրդի — թ. 28 (§ 43):
- (Ռեմի) վարժապետ, 1659ից յետոյ — թ. 25 (յշ. 3):
- Գեորգի, 1659ից յետոյ — թ. 25 (յշ. 3):
- մշտ., 1766թ. — թ. 4 (յշ. 8):
- Ժամկոչ, 1812թ. — թ. 91 (§ 44):
- Յովսէփ
- Գեորգի — թ. 2 (§ 44, 2), 49 (§ 1):
- նոր վկայ (1170թ.) — թ. 28 (§ 313):
- քնչ. պարսիկ — թ. 28 (§ 86):
- արդ., 1502թ. — թ. 27 (ծնթ.):
- Լպս. Զմէկաճաղցի, գրիչ, 1545թ. — թ. 27 (յշ. 1, ծնթ.):
- փոքր Եղբայր Առ. Մարկարացոյ, 1655թ. — թ. 19 (յշ.):
- գրիչ, 1661թ. — թ. 2 (յշ. 3):
- 1812թ. — թ. 91 (§ 44):
- Յուդա Յակոբեան — թ. 2 (§ 44, 2), 28 (§ 190):
- Յուդիթ — թ. 2 (§ 44, 7):
- Յովնան, քոյր Պոլսեցի — թ. 28 (§ 228):
- Յովնան
- ուրացող — թ. 28 (§ 59, 69):
- Անապոսեցի — թ. 28 (§ 18):
- վկայ (Յնս. 21) — թ. 28 (§ 315):
- Ընդ Ղուկիանոսի — թ. 28 (§ 25):

- *Տին ժի-ից* (Փետր. 18) — թ. 28 (§ 192):
- *Բժիշկ (Դեկ. 22)* — թ. 28 (§ 134):
- *Եպս. Աղիկառնացի* — թ. 2 (§ 11, 9):
- Յուդիստ, Մայր Կիրակոսի — թ. 28 (§ 339):
- Յունաց — *տե՛ս* Յովնան
- Յուսիկ
- *Տէր, Հայր ս. Ստեփաննոսի* — թ. 28 (§ 146):
- *արքեպս. Ջօհրապեան, 1937թ.* — թ. 25 (յշ. 7):
- Յուստիանէ կոյս — թ. 28 (§ 54):
- Յուստիանոս
- *Թղթ. «Կանոն»* — թ. 34 (§ 10):
- *Ջօրափար (Մյս. 30)* — թ. 28 (§ 293):
- Յուստիանոս զօրական (Օդ. 21) — թ. 28 (§ 11):
- Թօրէլ — *տե՛ս* Թորէլ
- Նագար
- *Խոյեցի, 1812թ.* — թ. 91 (§ 7):
- *Հայր Հարօնի, 1812թ.* — թ. 91 (§ 1):
- *Յղնեցի, 1812թ.* — թ. 91 (§ 3):
- Նագարէք Փառակեցի, 1812թ. — թ. 91 (§ 17):
- Նազու
- *քոյր Ջաքարիա զախֆայի, 1659թ.* — թ. 27 (յշ. 2):
- *Մայր Տէր Կարապետի, 1870թ.* — թ. 25 (յշ. 5):
- Նահապետ
- 1774թ. — թ. 25 (յշ. 4):
- *Ման., Հայր Յովհաննիսի, 1812թ.* — թ. 91 (§ 7):
- *Ման., 1812թ.* — թ. 91 (§ 6):
- Նարկես եպս. Երուսաղէմի — թ. 28 (§ 209):
- Նաոււմ — թ. 30 (§ 1):
- Նեէմի — թ. 2 (§ 11, 6):
- Նեմերիս — թ. 28 (§ 78):
- Ներշապուհ Սամկոնէից եպս. — թ. 1 (§ 26):
- Ներսէս
- *Մեծ, թթ. 1 (§§ 25-26), 28 (§§ 101, 107):*
- *Կեսարիո (sic) — թ. 34 (§ 5):*
- *Շնորհալի — թթ. 1 (§ 40), 14 (§ 1), 28 (§§ 90, 360), 33 (ե, 4), 34 (§ 9), 49 (§ 1), 49 (ծնթ. 1), 61, 73 (§ 10):*
- *Լաճրոսնացի — թթ. 28 (§ 341), 49 (§ 1):*
- *Վրդ. Ի Գլաճոր, մահ. 1284թ.* — թ. 28 (§ 180):
- *Գրիշ, ԺԴԺԵ զդ. — թ. 30 (յշ. 1):*
- *Եղբայր Աստի, 1454թ.* — թ. 5 (յշ. 1):
- *Կթղ. Սսոյ, 1651թ.* — թ. 35 (§ 5):
- *Էրզրումեցի, 1812թ.* — թ. 91 (§ 14):
- *Վարժապետեան, պատրիարկ Կ. Պոյսոյ — թթ. 52 (§ 3), 82 (§ 2), 83:*
- *Կթղ. Ամենայն Հայոց, 1856թ.* — թթ. 71, 75 (§ 1):
- *Առաջ քնյ. Ղօնջէկիւկեան, 1933թ.* — թ. 25 (յշ. 7):
- *Գասապեան — թ. 8 (ծնթ. 1), 23 (ծնթ.), 68 (յշ. 5):*
- Ներքիստոս — թ. 28 (§ 24):
- Նեփրաղիմ — թ. 2 (§ 11, 2):
- Նէարիսն — թ. 28 (§ 152):
- Նեոնիլա, Հանիկ Մելատիլոսի — թ. 28 (§ 172):
- Նեոփիստոս — թ. 28 (§ 172):
- Նիկանդրոս — թ. 28 (§ 260):
- Նիկիստոս — թ. 28 (§ 36):
- Նիկիփոն — *տե՛ս* Նիկիփոնոս
- Նիկիփոնոս
- *(Նիկիփոն) Թղթ. (Մյս. 27) — թ. 28 (§ 290):*
- *(Փար. 9) — թ. 28 (§ 183):*
- *(Նիկիփոնոս) Զերէնա — թ. 28 (§ 82):*
- Նիկողայոս
- *Հայրապետ — թ. 28 (§ 123):*
- *պատրիարկ Կ. Պոյսոյ, 1478թ.* — թ. 43:
- *Կծող, ԺԶԺԵ զդ. — թ. 7 (յշ. 1):*
- *ճարակենց, 1706թ. — թ. 33 (յշ. 8-10):*
- *Ըստեցի, 1812թ. — թ. 91 (§ 8):*
- *արք., 1819/20թթ. — թ. 73 (§ 5):*
- Նիւսա ընթերցող — թ. 28 (§ 27):
- Նշան Շիմաեանց, 1863թ. — թ. 50 (թղ. 2ա, 4ա):
- Նոյ — թթ. 28 (§ 280), 30 (§ 1), 76 (§ 1):
- Նոնա — թ. 28 (§§ 80, 232):
- Նունիֆ — թ. 28 (§ 246):
- Նուրի, 1812թ. — թ. 91 (§ 7ա):
- Նուրպուլի, 1714թ. — թ. 77 (յշ. 1-2):
- Նուրպէկ, Հայր Ալէքսանդրի, 1468թ. — թ. 24 (յշ. 5):
- Ն. Վրդ. Կէրկէցի, 1870թ. — թ. 69 (յշ. 1):

Շահամիր, 1648թ. - թ. 34 (յշ. 30բ):
 Շահզեդե, 1682թ. - թ. 20 (յշ.):
 Շահին *օղլի*, 1812թ. - թ. 91 (§ 1թ):
 Շահ-իսմայիլ - թ. 59:
 Շահնշահ, *պրն.*, *ժԺ զ.* - թ. 24 (յշ. 1, 3):
 Շահում, 1812 թ. - թ. 91 (§ 8թ):
 Շահրիստան
 — *մամ*, 1659թ. - թ. 27 (յշ. 2):
 — *բոյր*, 1659թ. - թ. 27 (յշ. 2):
 Շահփարի, 1766թ. - թ. 4 (յշ. 8):
 Շաղիտա - թ. 28 (§ 177):
 Շամամ, 1812թ. - թ. 91 (§ 1թ):
 Շամաշխարուն, 1454թ. - թ. 5 (յշ. 1):
 Շամաշտին, *սսկէղործ*, 1468թ. - թ. 24 (յշ. 5-6):
 Շամունեա *Մակարայեցի* - թ. 28 (§ 356):
 «Շաւիղ» - թ. 47 (*ծնթ.*):
 Շիդար - թ. 28 (§ 1):
 Շիդա *առքի* - թթ. 28 (§ 320), 55 (§ 4):
 Շինու *սրկ.* - թ. 28 (§ 94):
 Շիրինշահ, 1346թ. - թ. 23 (յշ. 2):
 Շմաւուն
 — *Եւստ.* - թթ. 2 (§ 11, 2), 28 (§ 49):
 — *պարսից եպս.* (*Ապր.* 12) - թ. 28 (§ 245):
 — *Ընդ Աբդիւլաի* (*Մյս.* 16) - թ. 28 (§ 279):
 Շնեփոր - թ. 28 (§ 82):
 Շոդակաթ - թ. 28 (§ 4):
 Շուշան
 — (*Շուշանիկ*) *դուտոր Վարդանայ* - թ. 28 (§§ 137, 198):
 — *րնդ Սոսանայ* - թ. 28 (§ 301):
 Ոլիմպիլա, *Ի Կ. Պօրիս* - թ. 28 (§ 343):
 Ոնանէս - *տե՛ս* Յովհաննէս
 Ողբիանոս *եպս.* - թ. 28 (§ 304):
 Ոնեսիմոս
 — (*Փետ.* 10) - թ. 28 (§ 184):
 — (*Օդ.* 28) - թ. 28 (§ 18):
 Ոնորատու («*Ոնորատու*») - թ. 28 (§ 3):
 Ոսկեանգ - թ. 28 (§ 40):
 Ովանէս - *տե՛ս* Յովհաննէս
 Ովիէլ *Հրեշտակ* - թ. 77:
 Ովսիա *ժրդէ* - թ. 28 (§ 69):
 Որդիւ *Որոտման* - թ. 28 (§ 140):
 Որմզդան - թ. 28 (§ 247):
 Ուդուրլու, *ժնէ պապ Ջաքարիա Ղալիֆա-յի*, 1659թ. - թ. 27 (յշ. 2):
 Ումեկ, *Հայր Ոսրոմլահ*, 1346թ. - թ. 23 (յշ. 2):

Ունան - *տե՛ս* Յովնան
 Ուսլուն - (*Մէլէֆ*, 1454թ. - թ. 5 (յշ. 1):
 Ուսլուպէկ. *ժԶ զ.* - թ. 28 (յշ. 1-3):
 Ուտիանէ, 1682 թ. - թ. 20 (յշ.):
 Ուրբաթ - թ. 28 (§ 310):
 Ուրբանոս *դուր.* - թ. 28 (§ 20):
 Ուրիէլ *Հրեշտակ* - թ. 77:
 Ուրսիկինոս - թ. 28 (§ 4):

Ջարմըկլը, 1812թ. - թ. 91 (§ 1թ):
 Ջերմէգ, 1812թ. - թ. 91 (§ 1թ):
 Ջ. Դ., *ժԹ զ.* - թ. 75 (§ 6):

Պալի, 1659թ. - թ. 27 (յշ. 2):
 Պալինաս - թ. 9 (§ 9):
 «Պալֆանեան մամուլ» - թ. 23 (*ծնթ.*):
 Պաղտասար - *տե՛ս* Բաղդասար
 Պազտիկ - *տե՛ս* Բաղդասար
 Պամփալուն - թ. 28 (§ 281):
 Պամփիւր - թ. 28 (§§ 281):
 Պամփուլիւն - թ. 28 (§ 192):
 Պամփոս - թ. 28 (§ 165):
 Պանդալեւան *բժշ.* - թթ. 28 (§ 350), 42 (յշ. 35ա):
 Պանսեմ - թ. 28 (§ 309):
 Պահար
 — 1812թ. - թ. 91 (§ 5):
 — *դուտոր Թաթարի* - թ. 91 (§ 45):
 Պապ *Հոռմայ* - թ. 71 (§ 4):
 Պապիա (*Փոր.* 4) - թ. 28 (§ 178):
 Պապիաս (*Փոր.* 9) - թ. 28 (§ 183):
 Պապիլա (*Եւս.* 4) - թ. 28 (§ 328):
 Պապիլան (*Հոգ.* 12) - թ. 28 (§ 63):
 Պապուկ
 — *որդի Մանուկի*, 1812թ. - թ. 91 (§ 5թ):
 — (*Պապուկ*) *Կնքահայր Ջաքարիայ Ղա-լիֆայի*, 1659թ. - թ. 27 (յշ. 2):

Պասիկրատ - թ. 28 (§ 257):
 Պատապիոս - թ. 28 (§ 128):
 Պատեն *բժիշկ* - թ. 42 (§ 12, 1ա):
 Պատենմուրթ - թ. 28 (§ 340):
 Պատիոս *եպս.* - թ. 28 (§ 91):
 Պատրիարքական քանդաւան Երուսաղէմի - թ. 60 (յշ. 2):
 Պատրիկոս *եպս.* - թ. 28 (§ 282):
 Պատրոնէ, *ստացող*, 1834թ. - թ. 55 (յշ. 1-2):
 Պարաւեի - թ. 28 (§ 344):
 Պարանիայր, 1659թ. *յետոյ* - թ. 25 (յշ. 3):
 Պարանշահ, 1346թ. - թ. 23 (յշ. 2):

Պարսամ
 — ճգ. — թ. 28 (§ 175):
 — ժ. Դ. Դ. — թ. 24 (յշ. 1):
 — Տէր, 1812թ. — թ. 91 (§§ Բ, ԴԴ):
 Պախիմոն — թ. 28 (§ 261):
 Պաքրատ բժիշկ — թ. 9 (§ 14):
 Պեղեղեա — տե՛ս Պեղիգեա
 Պեղիգեա
 — (Ապ. 30) — թ. 28 (§ 263):
 — (Ենս. 9) — թ. 28 (§ 303):
 — (Օղ. 13) — թ. 28 (§ 3):
 — (Հոկտ. 8) — թ. (59):
 Պեռպատուեա — թ. 28 (§ 197):
 Պետրոս
 — առք. — թ. 28 (§§ 139, 165, 287, 323),
 55 (§ 4):
 — Աղէքսանդրացի — թ. 28 (§ 158):
 — Ալեքսանդրապոլ — թ. 28 (§ 154):
 — աշակերտ Գր. Հոռմայ Հայրապետին —
 թ. 28 (§ 215):
 — անողորմ — թ. 28 (§ 243):
 — Ի Լամասակայ — թ. 28 (§ 295):
 — Գետադարձ — թթ. 8 (§ 17), 28 (§§
 149, 354):
 — քչնյ., 1617թ. — թ. 18 (յշ. 2):
 — Էդրայր Սարգսի, 1651թ. — թ. 29 (յշ.
 2):
 — զոքի, զրիշ, 1659թ. — թ. 25 (յշ.
 1-2):
 — ճէգմէճի, 1659ից յետոյ — թ. 25 (յշ.
 3):
 — Վահրայրվացի, 1659ից յետոյ — թ. 25
 (յշ. 3):
 — Մարտէվանցի, 1659ից յետոյ — թ. 25
 (յշ. 3):
 — Կէտեւնացի, 1659ից յետոյ — թ. 25
 (յշ. 3):
 — Աղամալեան — թ. 63 (§ 1):
 — Ռազդատցի, 1812թ. — թ. 91 (§ Ժա):
 — Վրդ., Նուիրակ իջմիածնի, 1812թ. —
 թ. 91 (§ Ժա):
 — Նիեպոլցի, 1812թ. — թ. 91 (§ Զդ):
 — Վրդ. Ալթնեան, 1819թ. — թ. 35 (յշ.
 1):
 — քչնյ. Պոթիւանցի, 1821թ. — թ. 26
 (յշ. 3):
 — Երզնի Պողոսի, 1834թ. — թ. 31 (յշ. 1):
 — Ժւո., 1836թ. — թ. 35 (յշ. 2):
 — Տէրտէրեան, 1917թ. — թ. 52:
 Պերիգրիմ — թ. 28 (§ 330):
 Պերինո գտար. — թ. 28 (§ 36):
 Պէյնազար, 1802թ. — թ. 84:

Պիգաստոս — թ. 28 (§ 84):
 Պիոն քչնյ. — թ. (5225):
 Պիստոս, գուտար Սոփիայի — թ. 28 (§
 359):
 Պիգատոն
 — Իմաստասէր — թ. 42 (§ 2, Բ):
 — Վկայ — թ. 28 (§ 96):
 Պոպեա — թ. 28 (§ 59):
 Պորփիրոս
 — գուտոն — թ. 28 (§ 89):
 — Ժին Ժի-էց — թ. 28 (§ 192):
 — Լպս. (Մարտ 6) — թ. 28 (§ 208):
 Պուրիար Ժւո., 1812թ. — թ. 91 (§ ԺԵ):
 «Պրաւդա» («Истина»), Ի Սիւլիշն — թ. 23
 (ճնթ.):
 Պրակդ Էպս. Կ. Պոլսոյ — թթ. 8 (§ 14),
 28 (§ 81):
 Պրոկպոս (Եմ. 7) — թ. 28 (§ 331):
 Պրոմոս (Դեկ. 18) — թ. 28 (130):
 Պրոմպիոս րնդ Պերիգրիմոյ (Եմ. 6) —
 թ. 28 (§ 330):
 Պօղէ, դիւհալաճ — թ. 28 (§ 119):
 Պօղիկարպոս — թ. 28 (§ 196):
 Պօղիմոս, րնդ Երմոսի — թ. 28 (§ 209):
 Պօղիմոս, րնդ Քսենոսի — թ. 28 (§ 2):
 Պօղիմոս, րնդ Նէաբիւնի — թ. 28 (§
 152):
 Պօղոս
 — առք. — թթ. 2 (§ Բ, 4), 11 (§§ 5,
 10), 28 (§§ 81, 139, 323), 54 (§ 4),
 64 (§ Զ Դ):
 — Էդրայր Պոսերի — թ. 28 (§ 176):
 — Էդրայր Յուրիանայ — թ. 28 (§ 228):
 — րնդ Սարայ — թ. 28 (§ 246):
 — Ի Լամասակայ — թ. 28 (§ 295):
 — րնդ Պասիլայ — թ. 28 (§ 228):
 — Էպս. (Սեպ. 10) — թ. 28 (§ 10):
 — Պոստոմանոյ — թ. 28 (§ 88):
 — անպաւտական (Դեկ. 6) — թ. 28 (§
 118):
 — Ժին Ժի-էց (Փոք. 18) — թ. 28 (§
 192):
 — Խոճայ, 1643թ. — թ. 4 (յշ. 4-6):
 — Հախումեան, 1643/44թթ. — թ. 4 (յշ.
 8):
 — Էդրայր Սարգսի, 1651թ. — թ. 29
 (յշ. 2):
 — Էդրայր Զարարիայ զալիֆայի, 1659
 թ. — թ. 27 (յշ. 2):
 — Ժւո., ստացող, 1724թ. — թ. 3 (յշ.
 1):
 — 1769թ. — թ. 86 (§ 2):

— պատրիարք Կ. Պօլսոյ, 1819թ. — թ. 35 (յշ. 1):
 — սրկ., մանկավարժ Ի Պուքրէշ. 1819/20թթ. — թ. 73 (§§ 1, 6, 9):
 — 1812թ. — թ. 91 (§ ճդ):
 — Կարբեցի, 1812թ. — թ. 91 (§ ճդ):
 — ՏՀտ. Ընամեցի, 1812թ. — թ. 91 (§ ճդ):
 — Վրդ. Ի Պուքրէշ, 1819թ. — թ. 73 (§ 8):
 — Կառմանքի Թրակիոյ, 1834թ. — թ. 31 (յշ. 1):
 Պօսիլիպոս — թ. 28 (§ 238):

«Ռազմիկ» — թթ. 26 (ծնթ.), 52 (§ 2):
 Ռափայէլ Հրեշտակապետ — թ. 13 (§ 0):
 Ռումանոս
 — Ընդ Դալթի — թ. 28 (§ 322):
 — Երզնցոյ — թ. 28 (§ 60):
 — Ընդ Պղատոնի — թ. 28 (§ 96):
 Ռումիլոս — թ. 28 (§ 32):
 Ռուբէն
 — Նահապետ — թ. 2 (§ Ա, 2):
 — Բաղրատունի — թ. 48 (§ ժէ):
 — Տահէսեան Պօսեցի, 1851թ. — թ. 68:
 Ռուքինեան տոհմ — թ. 48 (§ ժը):
 Ռումեններ — թ. 25 (յշ. 7):
 Ռուսիոս, տոնէս վանանց Փասայ — թ. 28 (§ 239):
 Ռափիմօն, Պատմութիւն — թ. 72:
 Ռօստոմ, ԺԹ. Դ. — թ. 38 (յշ. 5):

Սարա
 — ստրատելլատ (Ասլ. 6) — թ. 28 (§ 239):
 — յերկրին Գօթաթցոց (Ասլ. 13) — թ. 28 (§ 246):
 — Հայր (Դեկ. 4) — թ. 28 (§ 116):
 Սարիմոս յերապօլեայ (Ասլ. 14) — թ. 28 (§ 247):
 Սարիլոս քուրմ — թ. 28 (§ 126):
 Սաղովիկ Կալս. — թ. 28 (§ 192):
 Սահակ
 — Պարթև — թթ. 1 (§§ 27-28), 18 (յշ. 2), 28 (§§ 30, 38, 292):
 — Կթդ. Զորագործիցի — թ. 1 (§ 29), 34 (§ 29):
 — Էլիան Արծրունի (Ասլ. 8) — թ. 28 (§ 241):
 — Վրդ. պարսիկ — թ. 28 (§ 251):
 — Ընդ Բարդիլաւի (Մյս. 16) — թ. 28 (§ 279):

— Հայրապետ Խաղտեաց, ԺԳ. Դ. — թ. 23 (յշ. 2):
 — Բժիշկ — թ. 42 (§ 12, ժդ):
 — Էդրայր Ատոմի, 1454թ. — թ. 5 (յշ. 1):
 — Էդրայր Գրիգոր զրէի, 1678թ. — թ. 34 (յշ. 30բ):
 — Էրէց, զրէի Ա. Ժաղկոյ, 1724թ. — թ. 3 (յշ. 1):
 — Երզն. Բեռլէ Թօհաննիսի, 1802թ. — թ. 84:
 — Թոնսօլացի, 1812թ. — թ. 91 (§ ճիդ):
 — Թամազապետ, 1836թ. — թ. 35 (յշ. 2):
 — Քհնյ. Վարպետեան, 1927թ. — թ. 35 (յշ. 3):
 Սամոնաս (Նոյ. 15) — թ. 28 (§ 97):
 Սամուէլ
 — Տրդէ — թ. 28 (§ 11):
 — Տին Էրէց Էդրայր (Թնս. 20) — թ. 28 (§ 314):
 Սային, վկայ (Ասլ. 14) — թ. 28 (§ 247):
 Սանդուխտ կոյս — թ. 28 (§ 293, ծնթ.):
 Սառա, Էրէցկին Սահակ զրէի, 1724թ. — թ. 3 (յշ. 1):
 Սատապիոս — թ. 28 (§ 183):
 Սատերիոս — թ. 28 (§ 78):
 Սարգիս
 — Զօրավար, Սուրբ — թթ. 8 (§ 18), 13 (§ 14), 15 (§ ժէ), 28 (§ 174):
 — Ընդ Բաղդոսի (Հոկո. 7) — թ. 28 (§ 58):
 — Քհնյ. (Ի Ժամանակս Գովհ. Գառնեցւոյ), 1222/23թթ. — թ. 8 (§ 21):
 — Կթդ. Աջատար, 1478թ. — թ. 43 (թդ. 4-5բ):
 — զրէի, ԺԶ. Դ. — թ. 28 (յշ. 1-4):
 — Տէր, Հայր Նիկողոսի ԺԶ/Ժէ. զդ. — թ. 7 (յշ. 1):
 — Հայր Յարութիւնի, ԺԶ/Ժէ. զդ. — թ. 7 (յշ. 1-2, 4):
 — Տէր, սրբազորդ, ԺԶ. Ժէ. զդ. — թ. 7 (յշ. 3):
 — 1651թ. — թ. 29 (յշ. 2):
 — Էդրայր Ա. Մալկարացւոյ, 1655թ. — թ. 19 (յշ.):
 — արդյ. Թաղարացի, Ժաղկոյ — 1655թ. — թ. 19 (յշ.):
 — Տէր, զրէի Պալիի, 1659թ. — թ. 27 (յշ. 2):
 — 1659թց յետոյ — թ. 25 (յշ. 3):
 — Բուրուղլու, 1659թց յետոյ — թ. 25 (յշ. 3):

— Մեղրեցի, 1659ից յետոյ — թ. 25 (յշ. 3):
 — զարթաճի, 1659ից յետոյ — թ. 25 (յշ. 3):
 — որդի Հիւրմիւղի, 1659ից յետոյ — թ. 25 (յշ. 3):
 — Այսոնն օղլու, 1759թ. — թ. 74 (§ Ե):
 — տրց., 1760թ. — թ. 33 (յշ. 14):
 — ժշտ., կոստղի տուող, 1766թ. — թ. 4 (յշ. 8):
 — ժշտ. Փօս պըյրիս Վառնացի, 1812թ. — թ. 40 (յշ. 5թ):
 — դպիր (Խնդրիանուպօլսեցի, գրիչ, 1834 թ. — թ. 31 (յշ. 2-3):
 — յրդ. Թէոդորեան, 1856թ. — թ. 71 (§§ 1, 3-4):
 — Ժամադորժեան, 1894թ. — թ. 9 (յշ. 1):
 — Ներկարար Կարապետեան, ԺԹ դ. — թ. 75 (§ 2):
 — որդի Մեղրումի, 1812թ. — թ. 91 (§ Ժդ):
 — ժշտ. Արտին-օղլի, 1812թ. — թ. 91 (§ Ժե):
 — որդի Սէֆէրի, 1812թ. — թ. 91 (§ Ժ):
 — Տէր, Թոնօլացի, 1812թ. — թ. 91 (§ Ժդ):
 — յրդ. ժուխաթաճի, 1812թ. — թ. 91 (§ Ժե):
 Սարկաւագ յրդ. — թ. 76 (§ 2):
 Սաբանտ, 1655թ. — թ. 19 (յշ.):
 Սեբերիանոս — տե՛ս Սեւերիանոս
 Սիւլիկիոս, Միւ ժԲ-ից — թ. 28 (§ 192):
 Սեդրեստրոս Հոռմայ Հայրապետ — թ. 28 (§ 145):
 Սեսիանոս — տե՛ս Սիսիանոս
 Սերապիոն — տե՛ս Սրապիոն
 Սերգէ. Լորայր Եղիշեան — թ. 28 (§ 164):
 Սերօբէ ժշտ. Շումիլուցի, 1838թ. — թ. 49 (§ 1, թղ. 4ա, ծնթ.):
 Սեւանոս — թ. 34 (§§ 11, 14):
 Սեւեդիանոս — տե՛ս Սեւերիանոս
 Սեւերիանոս
 — Եմեսացի Գարդու — թ. 8 (§§ 8, 11):
 — ընդ Մեմնոսի (Ապլ. 4) — թ. 28 (§ 237):
 — պատրիարկ Ասորոց (Ապլ. 20) — թ. 28 (§ 253):
 — Սերատացի (ՍԼպ. 12) — թ. 28 (§ 33):
 Սեւիայր, պրն., 1766թ. — թ. 4 (յշ. 8):

Սեֆէր, Հայր Սէրգիօի, 1812թ. — թ. 91 (§ Ժ):
 Սիգնիոս — թ. 28 (§ 328):
 Սիմա
 — 1812թ. — թ. 91 (§ Ժբ):
 — ժշտ. 1812թ. — թ. 91 (§ Ժդ):
 — ժշտ. դուստր Թովմասի, 1812թ. — թ. 91 (§ Ժա):
 Սիմեոն
 — Ծերունի — թթ. 13 (§ 2), 14 (§ 1):
 — Սիւնակեաց — թ. 28 (§§ 22, 289, 343):
 — Աղուաչ, ժենտրոք — թ. 28 (§ 345):
 — Կթդ. Սոսյ, 1545թ. — թ. 27 (յշ. 1):
 — Կթդ. Երեւանցի (1763-1780) — թ. 4 (յշ. 8):
 — յրդ., 1766թ. — թ. 4 (յշ. 8):
 Սիմամիր, 1659ից յետոյ — թ. 25 (յշ. 3):
 Սիոն Կթդ. Հայոց — թթ. 1 (§ 33), 34 (§§ 7, 25):
 Սիսիանոս, Սուրբ — թ. 55 (§ 2):
 Սիրամարտ — քոյր Մարոսէի, ԺԳ դ. — թ. 24 (յշ. 3):
 Սիրատկին. 1346թ. — թ. 23 (յշ. 2):
 Սիրաբ. Գիրք — թ. 2 (§ Ա, 12):
 Սիւղիանոս — տե՛ս Սիւղիանոս
 Սիւղիանոս
 — առլ. ընդ Շիրաշ — թ. 28 (§ 320):
 — Հայր (Մարտ 11) — թ. 28 (§ 213):
 — Լպս. Գաղացի (Մյս. 4) — թ. 28 (§ 267):
 — Լպս. Եմեսու (Դեկ. 22) — թ. 28 (§ 22):
 — Ի Պիտիդոնայ (Երս. 3) — թ. 28 (§ 327):
 Սիւֆիոս անպատաւոր (Ենս. 7) — թ. 28 (§ 301):
 Ս. Լ. Գաղանճեան, 1933թ. — թ. 38 (յշ. 6):
 Սկիւքիմոս Հերձուածող — թ. 76 (§ 1):
 Սմբատ
 — Բագրատունի իշխան, Նահատակ, ճԽԳ (594) Թվականի Հայոց (Հօկտ. 26) — թ. 28 (§ 77):
 — Բագրատունի, սպարապետ, որդի Աշոտ Մասկերի (Մարտ 3) — թ. 28 (§ 205):
 — Բագրատունի, թղւր Հայոց — թթ. 8 (§ 6), 28 (§ 249):
 — Դաւթեան, «Բանայի... զորձնական շարադրութեան», ԺԹ դ. — թ. 78:
 Սոգոն — տե՛ս Սոգոն
 Սոկրատէս քնն. — թ. 28 (§ 67):

Սողոմոն — թ. 28 (§ 281):

Սողոմոն

— Տրդրէ — թթ. 2 (§ Ա, 11), 42 (§§ 7, 8, 7), 49 (ծնթ. 1):

— 1659/69 թվադ. — թ. 25 (յշ. 3):

Սողոմն («Սողոմն») — թ. 28 (§ 277):

Սոսիպատրոս առքւ. — թ. 28 (§ 277):

Սուլթան

— աղղական Առ. Մալկարացւոյ, 1655թ. թ. 19 (յշ.):

— Աւմէտ (1703-1730), հայր Սուլթան Մուսաֆայի — թ. 74 (§ Ե):

— Համիտ (1876-1908) — թ. 33 (յշ. 18):

— Մահմուտ (խմա՝ Մահմաւ), 1451-1481) — թթ. 42 (§ 12), 43:

— Մահմուտ Բ (1808-1839) — թթ. 48 (§ Ե), 74 (§ Ը):

— Մէհմէտ Դ (1648-1687) — թ. 47 (յշ. 4):

— Մուսթաֆա (1757-1773) — թթ. 74 (§ Ե), 86 (§ 1):

Սուլովացիք — թ. 83 (ծնթ.):

Սուլիսանց — թ. 28 (§ 17):

Սուլիս — տե՛ս Սիւլիս

Սուփիա, ընդ Էրիս դատերս (Օղ. 4) — թ. 28 (§ 359):

Սովոնիա Տրդրէ — թթ. 28 (§ 119), 30 (§ 1):

Սպեւիպոս — թ. 28 (§ 172):

Սպիւրիդոն — թ. 28 (§ 128):

Ստեփաննոս

— Նախափկայ — թթ. 8 (§ 14), 13 (§ 5), 14 (§ 5), 15 (§ 7), 28 (§§ 138, 150, 357), 86 (§ 2):

— Վրդ. Տէր Եռսկան որդի (Ենվ. 3) — թ. 28 (§ 146):

— Բենյ. Իտալացի (Հոկտ. 9) — թ. 28 (§ 60):

— Հոռմայ հայրապետ (Նոյ. 3) — թ. 28 (§ 85):

— Ալենցի (Օղ. 18) — թ. 28 (§ 8):

— Տգնար. (Դեկ. 5) — թ. 28 (§ 117):

— Վրդ. «Աղօթք» — թ. 30 (թղ. 94բ):

— Բիւլի — թ. 9 (§ 12):

— Սիւնցի, աշակերտ Մովսէսի Սիւնցւոյ (Ելս. 23) — թ. 28 (§ 348):

— Տէր, Խաչուհաց, 1346թ. — թ. 23 (յշ. 2):

— Սրբեպս. Սեբաստիոյ, 1387թ. — թ. 28 (§ 317):

— հայր Առոմի, 1454թ. — թ. 5 (յշ. 1):

— Բենյ., 1468թ. — թ. 24 (յշ. 7):

— որդի Մովսէսի, 1494թ. — թ. 4 (յշ. 3):

— Բենյ., հայր Մովսէսի, 1494թ. — թ. 4 (յշ. 3):

— Վրդի, ԺԹ զ. — թ. 8 (յշ. 3-4, 7):

— Կթղ. Էջմիածնի, 1545թ. — թ. 27 (յշ. 1):

— Տէր, 1639թ. — թ. 1 (յշ. 7):

— Էրկց, Վրդի, 1653թ. — թ. 12 (յշ. 234ա):

— որդի Առ. Մալկարացւոյ, 1655թ. — թ. 19 (յշ.):

— Վրդ., 1754թ. — թ. 81:

— Պողոսեան, 1766թ. — թ. 4 (յշ. 8):

— Վրդ., 1800թ. — թ. 30 (յշ. 2):

— տաղող, 1817թ. — թ. 79:

— աքեպս., նուիրակ Էջմիածնի, 1819թ. — թ. 73 (§ 7):

— աքեպս. Չմիւռնոյ, 1822թ. — թ. 64:

— Տէրեայ, հայր Պետրոսի, 1828թ. — թ. 47 (յշ. 3):

— պատրիարկ Կ. Պոլսոյ, 1834թ. — թ. 39 (յշ. 1):

— Գէորգ Երկց, 1852թ. (Կնքադրոշմ) — թ. 36:

— Ազուն, Ընթացի, 1812թ. — թ. 91 (§ Ծղ):

— որդի Ազուն Պետրոսի, 1812թ. — թ. 91 (§ Կդ):

— Ժն. Թոնովացի, 1812թ. — թ. 91 (§ Կբ):

— ամիրայ Ստամպուլի, Սառաֆ, 1812թ. — թ. 91 (§ Կդ):

— Խոյնի, 1812թ. — թ. 91 (§ Կբ):

— Ալթունեան, ԺԹ զ. — թ. 73 (յշ. 1-3):

— Կպս. Նիկոմիդիոյ, 1892թ. — թ. 38 (յշ. 4):

— Տէրտէրեան, որդի Կարապետ Ապա Բենյ. Պոյաճեանց, 1887-1950թթ. — թթ. 3 (յշ. 5), 4 (յշ. 10), 5 (յշ. 3), 68 (յշ. 2-3, 5), 69 (յշ. 2), 76 (յշ. 1-2):

Ստրատոն, ընդ Երմոզայոսի — թ. 28 (§ 156):

Ստրատոնիկոս, ընդ Փիլիպպոսի — թ. 28 (§ 18):

Սրապիոն

— Սեբաստիոն (Ապր. 2) — թ. 28 (§ 235):

— հոռմայցի, ընդ Երմոսի (Մարտ 7) — թ. 28 (§ 209):

— (Ելս. 6) — 28 (§ 230):

Սրբուհի, դուստր Տէր Կարապետի, 1870թ. — թ. 25 (յշ. 5):

Սֆանջիիֆ, 1223թ. - Թ. 28 (§ 240):
Սոսան կոյս - Թ. 28 (§ 301):

Վազգէն բղէլիս Վրաց - Թ. 28 (§ 137):
Վահսն

— Գողթնէկցի - Թ. 28 (§ 230):

— Մանուէլեան - Թ. 47 (ծնթ.):

Վաղեմտիա, քոյր Թէսրի (Յբ. 4) - Թ. 28 (§ 328):

Վաղեմտիոս

— ժին ԲԺ-անից (Փտր. 18) - Թ. 28 (§ 192):

— Դորական (Ասլ. 24) - Թ. 28 (§ 257):

Վաղերիանոս

— կայսր - Թ. 28 (§ 183):

— Իշխան Պոնտոսի - Թ. 28 (§ 97):

— Բնդ Մակրորայ (Սեպ. 19) - Թ. 28 (§ 40):

Վաղերիոս, Լորաբ Տուրքտիոսի - Թ. 28 (§ 110):

Վանակամ Վրդ. - Թթ. 2 (§ 10), 28 (§§ 53, 174):

Վանիկ, 1812թ. - Թ. 91 (§ 84):

Վաշիկ, փեսայ Ստեփաննոս քնչ.ի, 1468թ. - 24 (յշ. 7):

Վառվառ - տե՛ս Վառվառէ

Վառվառէ

— սրբուհի - Թ. 28 (§ 116):

— զուտար Սարգսի, 1766թ. - Թ. 4 (յշ. 8):

Վասակ, հայր Գր. Մաղիստորոսի - Թ. 28 (§ 354):

Վասաս, սրբուհի - Թ. 28 (§ 10):

Վասիլ կայսր - Թ. 28 (§ 149):

Վասիլիոս

— եպ. Աղէքսանդրացի (Ասլ. 26) - Թ. 28 (§ 259):

— եպ. Քերսոնի (Մարտ 7) - Թ. 28 (§ 209):

Վարդան

— որդի Մանուկի, 1812թ. - Թ. 91 (§ 89):

— չիշման Նիյապօյցի, 1812թ. - Թ. 91 (§ յա):

— Ընթեցի, 1812թ. - Թ. 91 (§ Խ):

— ժն. Կարբեցի, 1812թ. - Թ. 91 (§ 69):

— Պիլիկի, 1812թ. - Թ. 91 (§ 64):

— Վրդ., վանահայր Ս. Կարապետի, 1817թ. - Թ. 79 (յշ. 2):

Վարդանանֆ - Թ. 28 (§ 362):

Վարդանէս - տե՛ս Վրթանէս

Վարդեմիկ կոյս - Թ. 28 (§ 272):

Վարդերես

— ժն., Լորայր Պետրոսի, 1659թ. - Թ. 25 (յշ. 2):

— Ջիւլի, 1659ից յետոյ - Թ. 25 (յշ. 3):

— ժն., 1812թ. - Թ. 91 (§ Խա):

Վարդ խարուն, զուտար յԱրիճանի, 1659ից յետոյ - Թ. 25 (յշ. 3):

Վարոս

— ընդ Թումասու - Թ. 28 (§§ 51, 208):

— ընդ Ջ կրօնաւորաց (Հոկտ. 12) - Թ. 28 (§ 63):

Վետիֆ ժն., 1812թ. - Թ. 91 (§ 6Իր):

Վերգիլոս - Թ. 42 (§ 2, Բ):

Վէլիկ խոյկցի, 1812թ. - Թ. (§ Իէ):

Վիգորինոս - Թ. 28 (§ 183):

Վիլիմոնոս եպ. - Թ. 28 (§ 20):

Վլաս եպ. - Թ. 28 (§ 184):

Վոնիփատոս - Թ. 28 (§ 312):

Վրդանէս - տե՛ս Վրթանէս

Վրթանէս

— (Վարդանէս) Քուրբ Պաղարճուցի, 1774թ. - Թ. 25 (յշ. 4):

— Վրդանէս հայր Տէր Կարապետի, 1870թ. - Թ. 25 (յշ. 5):

Տալիք

— կին Շահնշահի, ԺԳ ղ. - Թ. 24 (յշ. 1):

— քոյր Մարուգէի, ԺԳ ղ. - Թ. 24 (յշ. 3):

Տալասա - Թ. 28 (§ 318):

Տատիանոս - Թ. 28 (§ 20):

Տատուր ժն., 1659ից յետոյ - Թ. 25 (յշ. 3):

Տարագրոսեանֆ - Թ. 28 (§ 62):

Տարսոնացիֆ - Թ. 28 (§ 261):

Տափսոն - Թ. 28 (§ 128):

«Տեղեկագիր Գրասիրաց եղբայրութեան» - Թ. 47 (ծնթ.):

Տէվլէք

— 1659ից յետոյ - Թ. 25 (յշ. 3):

— Էրախտուոր, 1766թ. - Թ. 4 (յշ. 8):

— (Տէօլլիթ), 1812թ. - Թ. 91 (§ 2):

Տէրուն, Լորայր Գրիգորի, 1678թ. - Թ. 34 (յշ. 30Բ):

Տէօվլէք - տե՛ս Տէվլէք

Տիմոթէ - տե՛ս Տիմոթէոս

Տիմոթէոս

— առլ. - Թ. 28 (§ 165):

— Ընթերցող (Մյս. 3) — թ. 28 (§ 266):
— քհնյ. ի Պրուսայ (Ենս. 13) — թ. 28 (§ 307):

— Վկայ (Օդ. 30) — թ. 28 (§ 20):
— արհ. (Դեկ. 24) — թ. 28 (§ 136):

Տիմոն առքի. — թ. 28 (§ 268):

Տիտոս — թ. 28 (§ 353):

Տիրամայր — տե՛ս Մարիամ Աստուածածին:

Տիրատուր, ԺԸ դ. — թ. 9 (յշ. 5):

Տովբիթ, Գիրք — թ. 2 (§ Ա, 7):

Տոբերիտոս — թ. 28 (§ 110):

Տուրմիշ — տե՛ս Տուրմուշ

Տուրմուշ

— 1812թ. — թ. 91 (§ Էդ):

— (Տուրմիշ), 1812թ. — թ. 91 (§ ճժա):

Տրդատ Թգւր. — թ. 28 (§§ 1, 111):

Տրոփոն (Փետր. 2) — թ. 28 (§ 176):

Տրոփոնա սրբուհի (Փետր. 8) — թ. 28 (§ 182):

Տօլվաք — տե՛ս Տեվլէք

Տօմեր, ատացող, 1800թ. — թ. 17 (§§ 3-4, յշ. 1):

Տօմիկ, քեոի Զաքարիայ դալֆայի, 1659թ. — թ. 27 (յշ. 2):

Յոնեֆ Պ., պրոֆ., 1910թ. — թ. 23 (ձեթ.):

Փաշա

— Կին Մէլիք-Ազդինի, 1341թ. — թ. 28 (§ 257):

— զոքանէ Զաքարիայ դալիֆայի, 1659թ. — թ. 27 (յշ. 2):

Փեբրոնեա — տե՛ս Փեփրոնէ

Փեղիմոն — տե՛ս Փիլիմոն

Փեբրօւմ — տե՛ս Պետրոս Աղամալեան

Փիլատովիա ընդ Ալիփիոսի — թ. 28 (§ 49):

Փեբփուքէ — թ. 28 (§§ 228, 245):

Փեփրոնէ (Փէրրոնեա) — թ. 28 (§ 319):

Փիլի

— Մէկրէցի, 1812թ. — թ. 91 (§ ծ):

— 1812թ. — թ. 91 (§ ճժգ):

Փիլիմոն

— առքի. — թ. 28 (§ 299):

— փողհար (Դեկ. 17) — թ. 28 (§ 129):

— (Փէղիմոն) աշակերտ Պօղոսի (Նոյ. 22) — թ. 28 (§ 104):

Փիլգայիգէ — թ. 28 (§ 3):

Փիլիպպոս

— առքի. Թթ. 1 (§ 4), 28 (§§ 99, 183), 34 (§ 30):

— հայր Եղիշեալ — թ. 28 (§ 164):

— Կթդ. Ամենայն Հայոց — Թթ. 1 (§§ 5, 7), 35 (§ 5):

— որդի Սարգսի, 1812թ. — թ. 91 (§ ժե):

Փիլգայիգէ — տե՛ս Փիլգայիգէ

Փիրի, հայր Յովակիմի, 1812թ. — թ. 91 (§ Իբ):

Փիրիման, 1659ից յետոյ — թ. 25 (յշ. 3):

Փիրիսոս քհնյ. — թ. 28 (§ 27):

Փիւնիկ (Փնիկ) Հոռօ վրդ. — թ. 46 (§ 3):

Փլոբոս — թ. 28 (§ 7):

Փնիկ — տե՛ս Փիւնիկ

Փոկաս

— սպանանող Սօրկան (Ենվ. 23) — թ. 28 (§ 166):

— եպս. ի Հոռօ (Ելս. 23) — թ. 28 (§ 347):

— եպս. ի Սիւսպ (ՍԼք. 22) — թ. 28 (§ 43):

Փոստեա սրբուհի — թ. 28 (§ 218):

Փոսիմեա սրբուհի — թ. 28 (§ 13):

Փոսիմոն (Օդ. 2) — թ. 28 (§ 2):

Փումփիկ, 1812թ. — թ. 91 (§ ճԷ):

Փաղինա (Ապլ. 13) — թ. 28 (§ 246):

Քառասնից վկայաբանութիւն

— (Փէտ. 5) — թ. 28 (§ 179):

— ի Սէրաստիայ (Մարտ 9) — թ. 28 (§ 211):

— (Սեպ. 5) — թ. 28 (§ 26):

Քարես, ժին յԼօթն կանանց — թ. 28 (§ 246):

Քարիստոս (Դեկ. 24) — թ. 28 (§ 136):

Քարիտոն

— հայր (Սեպ. 29) — թ. 28 (§ 50):

— ընդ Ներքիւնոյն (Փետ. 28) — թ. 28 (§ 202):

Քերթեան, զոստր Պալիի, 1659թ. — թ. 27 (յշ. 2):

Քնար, զոստր Պալիի, 1659թ. — թ. 27 (յշ. 2):

Քնփօւշ, ամուսին Ստեփաննոս քհնյ. ի, 1468թ. — թ. 24 (յշ. 7):

Քսենիմիա — թ. 28 (§ 237):

Քսենիփոն — թ. 28 (§ 169):

Քսեստոս — թ. 28 (§ 2):

Քրիստափոր չանպուրիս — թ. 28 (§ 308):

Քրիստիմէ (Ենս. 1) — թ. 28 (§ 295):

Քրիստոնեա կոյս (Ելս. 22) — թ. 28 (§ 347):

Օգտեմտիւս 57. - Թ. 28 (§ 173):
 Օհան - տե՛ս Յովհաննէս
 Օհանէս - տե՛ս Յովհաննէս
 Օնոփրիւս 57. - Թ. 28 (§ 306):
 Օվանէս - տե՛ս Յովհաննէս
 Օշին փշիւան, Հայր Ներսիսի Լամբրոնաց-
 ւոյ - Թ. 28 (§ 341):

Օրեղիանոս Թղւթ. - Թ. 28 (§ 24):
 Օրէնդիւս - Թ. 28 (§ 222):
 Յախրատ, Հայր Շամշատի, 1468թ. -
 Թ. 24 (յշ. 6):
 Յրակկիւլ, դուստր սարաֆ Յարուիւնի,
 1834թ. - Թ. 39 (յշ. 2):

ԺԳ.

ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐՈՒՆ ԱՅԺՄՈՒ ՎԱՅՐԵՐՈՒ ՅԱՆԿ

Բուրգազ
 — Ի Ս. Խաչ Էկեղեցի - Թ. 51:
 Խաչկովօ
 — առ Գարայեան Տէր Նահապետ քհնյ. -
 Թ. 77:
 Շուսէմ
 — առ Ալշարեան Յովհաննէս - Թ. 36:
 — առ Յովակիմեան Օննիկ - Թթ. 43, 57:
 — Ի Ս. Աստուածածին Էկեղեցի - Թ. 8:
 Պազարչիկ (Թաթար)
 — առ Պազարեան Կարապետ - Թ. 54:
 — Ի Ս. Ստեփաննոս Էկեղեցի - Թ. 33:
 Պլովդիւ
 — առ Ամուճաբեան Վարդան - Թ. 17:
 — առ Անանեան Յարութիւն - Թ. 14:
 — առ Արամեան Յովհաննէս - Թ. 2:
 — առ Գասապեան Ներսէս - Թթ. 34, 38,
 44, 46, 48-49, 58, 68-74, 76, 78-86:
 — առ Գասպարեան Մարիանէ - Թ. 11:
 — առ Գրասիրաց Եղբայրութիւն - Թ. 50:
 — առ Եսայրեան Թադէոս - Թ. 1:
 — առ Ղազարոսեան Ֆրանսուէի - Թ. 16:
 — առ Մարտիրոսեան Տիպրան - Թթ. 42,
 45:
 — առ ՄԼդոնեան Մարտիկ - Թ. 53:
 — առ Նալչաճեան Նազարէթ - Թ. 55:
 — առ Պալլեզեան Գէորգ - Թ. 56:
 — առ Սարգիսեան Սանիկ - Թ. 15:
 — Ի Ս. Գէորգ Էկեղեցի - Թ. 18-22, 24,
 28, 30-31, 37, 39, 47, 52:
 — առ Քրքթէֆէլեան Եղուարդ - Թ. 59:
 Ռուսէ
 — առ Ասլանեան Արտաշէս - Թ. 75:

— առ Գասապեան Ներսէս - Թ. 91:
 — առ Գրիգորեան Համբարձում - Թ. 9:
 — առ Փափաղեան Մարիցա - Թ. 29:
 — Ի Ս. Աստուածածին Էկեղեցի - Թթ.
 3-6:
 Ռուսնուգ - տե՛ս Ռուսէ
 Ռուսչուք - տե՛ս Ռուսէ
 Սիլվէն
 — Ի Ս. Ստեփաննոս Էկեղեցի - Թ. 32:
 Սոֆիա
 — Ի Բուլղար Աղդայի գրադարան - Թ.
 23:
 — առ Նալչաճեան Հրանդ - Թ. 10:
 — առ Շահֆէրէտեան Քաուլ Յովհաննէս -
 Թ. 12:
 — Ի Ս. Աստուածածին Էկեղեցի - Թ. 13:
 Սիլիշտով
 — առ Այտրեան Խաչիկ - Թ. 35:
 Վառնա
 — առ Ամիրխանեան Գոյրէր - Թթ. 7,
 7, 61-62:
 — առ Ժամկոչեան Նազարէթ - Թ. 27:
 — Ի Ս. Սարգիս Էկեղեցի - Թթ. 40-41,
 60:
 — առ Փափաղեան Ալիսէն - Թթ. 63-67,
 87-90:
 Տոլբուխին
 — Ի Ս. Յովհաննէս Աւետարանի Էկեղե-
 ցի - Թթ. 25-26:
 Տոպրիչ - տե՛ս Տոլբուխին
 Փիլիպպուպոլիս - տե՛ս Պլովդիւ
 Ֆիլիպպէ - տե՛ս Պլովդիւ

ՁԵՌԱԳՐԱՑ ՎԵՐՋԻՆ ՍԵՓԱԿԱՆԱՏԷՐԵՐՈՒ ՑԱՆԿ

Արիկեան Յարութիւն քհնյ., ի Վառնայ - թթ. 63-67, 87-90 (ժառանգել է զուստրը՝ Աշխէն Փափազեան)։
Ամիրխանեան քոյրեր, ի Վառնայ - թթ. 7, 61-62։
Ամուհայեան Վարդան, ի Պոլսի - թ. 17։
Այվազեան Աթանաս, Ասոյ քհնյ., ի Սոփիայ - թ. 48 (նուիրել է Ն. Գասպեանին)։
Այտրեան Խաչիկ, ի Սիւնտով - թ. 35։
Անանեան Յարութիւն, ի Պոլսի - թ. 14։
Ասլանեան Արտաշէս, ի Ռուսէ - թ. 75։
Ավարեան Յովհաննէս, ի Շումէն - թ. 36։
Արամեան Յովհաննէս, ի Պոլսի - թ. 2։
Բուլղար Ապրայիկ դրողարան, ի Սոփիայ - թ. 23։
Գասպեան Ներսէս, ի Պոլսի - թթ. 34, 38, 44, 46, 48-49, 58, 68-74, 76, 78-82, 84-86, 91։
Գասպարեան Մարեանէ, ի Պոլսի - թ. 11։
Դարակէօգեան Զապէլ, ի Կ. Պոլիս - թ. 16 (ժառանգել է զուստրը՝ Ֆրանսուէի Ղազարոսեան)։
Դարայեան Նահապետ քհնյ., ի Խասկոմո - թ. 77։
Դրասիքաց եղբայրութեան մատենադարան, ի Պոլսի - թ. 50։
Եազընեան Թադէոսի ժառանգորդ, ի Պոլսի - թ. 1։
Բազումբեան Կարապետ, ի Թաթար-Պաղարէիկ - թ. 54։
Թեոփիլեան Մարդիկ, ի Սոփիայ - թ. 13 (նուիրել է Սոփիայի Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյն)։
Ժամկոյեան Նազարէթ, ի Վառնայ - թ. 27։
Կալիփսէ, ի Կ. Պոլիս - թ. 17 (նուիրել է Վարդան Ամուհայեանին)։
Հիմտիլեան քոյրեր, ի Պոլսի - թթ. 80, 82 (նուիրել են Ն. Գասպեանին)։
Ղազարոսեան Ֆրանսուէի, ի Պոլսի - թ. 16։

Մանգալունի Գրիգոր քհնյ., ի Տփլիս - թ. 38 (նուիրել է Ստ. արքեպս. Յովակիմեանին)։
Մանուկեան Յովհաննէս, ի Սոփիայ - թ. 34 (նուիրել է Ն. Գասպեանին)։
Մարտիրոսեան Տիգրան, ի Պոլսի - թթ. 42, 45, 70 (թ. 70ը նուիրել է Ն. Գասպեանին)։
Մելիֆոնեան Մարտիկ, ի Պոլսի - թ. 53։
Յովակիմեան
— Ստեփաննոս արքեպս., առաջնորդ Նիկոմիդիայի եւ Բուլղարիոյ - թ. 13 (նուիրել է Սարգիս Թէոփիլեանին), թ. 38 (նուիրել է Զարուհի Քէլիշեանին)։
— Օննիկ, ի Շումէն - թթ. 43, 57։
Նալչանեան
— Հրանտ, ի Սոփիայ - թ. 10։
— Նազարէթ, ի Պոլսի - թ. 55։
Նահապետեան Յարութիւն Աղբիւնուպոլսեցի - թ. 11 (ժառանգել է զուստրը՝ Մարեանէ Գասպարեան)։
Շահվէլետեան
— Յակոբ Ամասիացի, ի Սոփիայ - թ. 12 (ժառանգել է որդին՝ Բարեւ Յովհաննէս Շահվէլետեան)։
— Գառլ Յովհաննէս, ի Սոփիայ - թ. 12։
Շումէնցի ազգային մը, ի Շումէն - թթ. 44, 49 (վաճառել է Ն. Գասպեանին)։
Պալքեան Գևորգ, ի Պոլսի - թ. 56։
Սարգիսեան Մաննիկ, ի Պոլսի - թ. 15։
Սարք Աստուածածին եկեղեցի
— ի Շումէն - թ. 8։
— ի Ռուսէ - թթ. 3-6։
— ի Սոփիայ - թ. 13։
— ի Վէլիքո-Տոնովոյ - թ. 37 (փոխադրուած Պոլսի - ի Ս. Գևորգ)։
Սուրբ Գեորգ եկեղեցի
— ի Զորու - թ. 31 (փոխադրուած Պոլսի - ի Ս. Գևորգ)։
— ի Պոլսի - թթ. 18-22, 24, 28, 30-31, 37, 39, 47, 52։
Սուրբ Թագաւոր եկեղեցի, ի Ռոտտոթոյ - թ. 28 (փոխադրուած Պոլսի - ի Ս. Գևորգ)։

Սուրբ Թորոս եկեղեցի

— յԱղբիանուպոլիս — Թթ. 18, 21-22
(գոթաղբուած Պլովդիւ՝ ի Ս. Գէ-
որգ) :

— ի Սալկարայ — Թ. 19 (գոթաղբուած
Պլովդիւ՝ ի Ս. Գէորգ) :

Սուրբ Խաչ եկեղեցի, ի Բուրղաղ — Թ. 51 :
Սուրբ Յովնաննէս Աւետարանիչ եկեղեցի,
ի Տուրուխն — Թթ. 23-26 :

Սուրբ Սարգիս եկեղեցի, ի Վառնայ —
Թթ. 40-41, 60 :

Սուրբ Ստեփաննոս եկեղեցի

— ի Թաթար-Պաղարջիկ — Թ. 33 :

— ի Սիւլէն — Թ. 32 :

Տէր Մինասեան Վաղինակ Աւագ Քչնյ., ի
Պլովդիւ — Թ. 46 (նուիրել է Ն. Գա-
սապեանին) :

Տէրտէրեան Ստեփան, ի Ռուսէ — Թթ.
68-69, 71-74, 76; 78-79, 81, 83-86,
91 (նուիրել է Ն. Գասապեանին) :

Փափագեան

— Աշխէն, ի Վառնայ — Թթ. 63-67, 87-
90 :

— Թապուր Աղբիանուպոլեցի, ի Պլով-
դիւ — Թ. 15 (ժառանգել է զուտարը՝
Մաննիկ Սարգիսեան) :

— Մարիցա, ի Ռուսէ — Թ. 29 :

— Յովհաննէս, յԱղբիանուպոլիս — Թ. 14
(ժառանգել է Քրէօրդին՝ Յարութիւն
Անանեան) :

Քեշիշեան Զարուհի, ի Լոմ — Թ. 38 (վա-
ճառել է Ն. Գասապեանին) :

Քրիստիան Եղուարդ, ի Պլովդիւ — Թ.
59 :

Ժ Ե.

ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՆԵՐՈՒ ՑԱՆԿ

Նկ. 1. Յովհաննէս աւետարանիչ, Թ. 3, Թղ. 214բ :

Նկ. 2. Ղուկաս աւետարանիչ, Թ. 4, Թղ. 153բ :

Նկ. 3. Աւերուած դժոխոց, Թ. 4, Կաթմ Ա :

Նկ. 4. Աւետումն, Թ. 5, Թղ. 3բ :

Նկ. 5. Կրկնաղիբ, Թ. 23, Թղ. 265բ :

Նկ. 6. Յիշատակարան, Թ. 23, Թղ. 200բ :

Նկ. 7. Սղորնաթէրթ Ղուկասու Աւետարանի, Թ. 24, Թղ. 109ա :

Նկ. 8. Քահանայաթաղ, Թ. 30, Թղ. 77ա :

ՏԱԽՏԱԿՆԵՐ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՏԱԽՏԱԿ ՀԱՅԵՐԵՆ ՁԵՌԱԳՐԱՅ Ի ԲՈՒԼԳԱՐԻԱՅ

Թիի	ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ	Նիիթ	ԺԱՄԱՆԱԿ	ՏԵՂ ԳՐԶ.	ԳՐԻԶ	ՍՏԱՅՈՂ	ԱՇԺՄՈՒ ՎԱՅՐ	ՍԵՓԱԿԱՆԹԻՒՆ	ՅՈՒԹԱԿԱԳՐՈՂ
1	Կանոնագիրք	ՔՊՔ	1611/12	Կ. Պոլիս	Յակոբ կր.	Մեյիֆշահ	Պրովդիւ	Թ. Եղարեան ժոնգ.	Հ. Հ. Ոսկեան
2	Աստուածաշուք	ՎՊՔ	1661	—	Յրք., Յվն.	Յակոբյան	Պրովդիւ	Յովհ. Արամեան	» »
3	Աւետարան	ՔՊՔ	1724	Զէյթուն	Սահակ Երեց	Պօղոս մետ.	Թուսէ	Ս. Աստուածածին եկ.	» »
4	Աւետարան	ՔՊՔ	1494	Աւագ վանք	Գրիգոր աբղ.	Մոսկէս Երեց	Թուսէ	Ս. Աստուածածին եկ.	» »
5	Աւետարան	ՔՊՔ	1454	Ազրամար	Գրիգոր Բեւջ.	Ասոմ Բեւջ.	Թուսէ	Ս. Աստուածածին եկ.	» »
6	Բարեգրիք	ՔՊՔ	1786	Եւդոկիա	Տ. Մկրտիչ	Դաւիթ վրդ.	Թուսէ	Ս. Աստուածածին եկ.	» »
7	Յայտմաւորք	ՔՊՔ	ԺԶ/ԺԷ	—	Նիկոլայոս	Յրք. մետ., Մինաս մետ.	Վառնա	Ամիրխանեան Բոյրք	» »
8	Հաւաքածոյ	ՔՊՔ	ԺԵ	—	Ստեփանոս	Մարտոս Բեւջ.	Շուսէ	Ս. Աստուածածին եկ.	» »
9	Հաւաքածոյ	ՔՊՔ	1785	—	—	—	Թուսէ	Հ. Գրիգորեան	Հ. Պօղոսեան
10	Շարականոց	ՎՊՔ	1629	Կ. Պոլիս	Միքայէլ	ռմն սարկաւահ	Սոփիա	Հ. Նալչեան	» »
11	Մաշտոց	ՎՊՔ	ԺԶ/ԺԷ	—	—	—	Պրովդիւ	Մ. Գասպարեան	» »
12	Սահմանարան	ՎՊՔ	1653	—	Ստեփանոս Երեց	—	Սոփիա	Գ. Շահվէլեան	» »
13	Յուսէթ-գիր	ՔՊՔ	ԺԷ/ԺԸ	—	—	Բաղդասար	Սոփիա	Ս. Աստուածածին եկ.	» »
14	Յուսէթ-գիր	ՔՊՔ	ԺԷ/ԺԸ	—	—	—	Պրովդիւ	Յրք. Անանեան	» »
15	Յուսէթ-գիր	ՔՊՔ	ԺԸ	—	Օվանէս տրք.	ԱՅԵԱ, Աստուածատուր	Պրովդիւ	Մ. Սարգսեան	» »
16	Յուսէթ-գիր	ՔՊՔ	ԺԸ	—	—	Մարիամ	Պրովդիւ	Յ. Ղազարոսեան	» »
17	Յուսէթ-գիր	ՔՊՔ	1800	—	—	Տօնք	Պրովդիւ	Վ. Ամուհայեան	» »
18	Աւետարան	ՔՊՔ	1617	Բէօթահիյա	Գրիգոր	Յակոբ Եպս.	Պրովդիւ	Ս. Գեորգ եկ.	Ն. Գասպարեան
19	Աւետարան	ՔՊՔ	1655	Մոկայ Երկ.	Յովհ. Բեւջ.	Ասաֆի մետ.	Պրովդիւ	Ս. Գեորգ եկ.	» »
20	Աւետարան	ՔՊՔ	1682	Ա. Պոլիս	Կարապետ ղպիր	Մարկոս	Պրովդիւ	Ս. Գեորգ եկ.	» »
21	Աւետարան	ՎՊՔ	ԺԶ/ԺԷ	—	—	—	Պրովդիւ	Ս. Գեորգ եկ.	» »
22	Աւետարան	ՎՊՔ	ԺԶ/ԺԷ	—	—	—	Պրովդիւ	Ս. Գեորգ եկ.	» »
23	Աւետարան	ՎՊՔ	966	—	Կերակոս Երեց	—	Սոփիա	Բուլգար. Ազգ. գրդրն.	» »
24	Աւետարան	ՔՊՔ	ԺԳ	Վարդեհեայ	Յանն կր.	Մարուգէ աբղ.	Պրովդիւ	Ս. Գեորգ եկ.	» »
25	Աւետարան	ՔՊՔ	1659	Զիւլայ	Պետրոս ղպիր	—	Տուրքիսի	Ս. Յովհ. Ա. եկ.	» »
26	Աւետարան	ՔՊՔ	1643/54	—	—	—	Տուրքիսի	Ս. Յովհ. Ա. եկ.	» »
27	Աւետարան	ՔՊՔ	1545	Խարտիշար	Յովսէփ Եպս.	—	Վառնա	Ն. Ժամկոչեան	» »
28	Յայտմաւորք	ՔՊՔ	ԺԶ	—	Սարգիս	Եզիա մետ., Յովհ.	Պրովդիւ	Ս. Գեորգ եկ.	» »

29	Մաշտոց	մզզբ	1525	Համշէն	Կարապետ Երէց
30	Մաշտոց	բզբ	ԺԴ/ԺԵ	—	Ներսէս
31	Մաշտոց	բզբ	1834	Ա. Պոլիս	Սարգիս դպիր
32	Մաշտոց	բզբ	1887	Սիիվէն	Յրք. Գարրիէլեան
33	Հաւաճածոյ	բզբ	1667/68	Սէհրաբ	Գրիգոր Բեմյ.
34	Կանոնագիրք	բզբ	1678	Պերգամա	Գրիգոր Երէց
35	Կանոնագիրք	բզբ	1819	Կ. Պոլիս	Պետ. վ. Ալրնեան
36	Ժուրիմամէ	բզբ	ԺԹ	—	—
37	Սորհրդատետր	բզբ	1714	Եդոկիա	Եդիւս Մարգուսնցի
38	Սորհրդատետր	բզբ	ԺԶ/ԺԷ	—	—
39	Աւետարան Իւղաբերից	բզբ	1834	Փ. Պոլիս	Պետ. Ստեփանեան
40	Աւետարան Իւղաբերից	բզբ	1812	Կ. Պոլիս	ԼԲԷՐՈՆ Բեմյ.
41	Աւետարան Իւղաբերից	բզբ	ԺԹ	—	—
42	Բժշկարան	բզբ	ԺԸ	—	—
43	Բժշկարան	բզբ	1819	ԼԲԷՐՈՆԵԱՆՈՆ	Կարապետ Բեմյ.
44	Բժշկարան	բզբ	ԺԸ/ԺԹ	—	—
45	Քերականութիւն	բզբ	ԺԸ/ԺԹ	—	—
46	Վեցեղաբանակ	բզբ	1825	Ֆիլիպէ	Պետ. Ստեփանեան
47	Ստորագր. Ս. Գէորգ Եկ.	բզբ	1828	Փ. Պոլիս	Պետ. Ստեփանեան
48	Հաւաճածոյ	բզբ	1825	Կ. Պոլիս	Բեմյէ Նազիբ
49	Արձանագր. վրժ. Շումէնի	բզբ	1826	Շումէն	—
50	Հարտասանութիւն	բզբ	1863	Ֆիլիպէ	Նշան Շիշմանեան
51	Արձանագր. Բուրգազի	բզբ	ԺԹ	Բուրգազ	Մարտ. Քէնտիկեան
52	Յուցակագր. Ս. Գէորգ Եկ.	բզբ	1917	Պոլիպի	Թադոբ Հիմուլեան
53	Տոմար Ամբակումեան գիրդ.	բզբ	1812	Պոլիպի	Յովհ. Ամբակումեան
54	Յուտուք-գիր	բզբ	1770	—	Անթոնի Ամբակում
55	Յուտուք-գիր	բզբ	1834	—	Թումայ
56	Գիր օրհնութեան	բզբ	1787	Նրոսաղէմ	—
57	Գիր օրհնութեան	բզբ	1808	Նրոսաղէմ	—
58	Գիր օրհնութեան	բզբ	1799	Կ. Պոլիս	—
59	Շահ-Լսմայիլ	բզբ	ԺԹ	—	—
60	Շարակնոց	բզբ	ԺԷ	—	—

հասցեագր	Ռուսէ	Մ. Փափազեան	Ն. Գասապեան
—	Պրովդիւ	Ս. Գէորգ եկ.	»
—	Պրովդիւ	Ս. Գէորգ եկ.	»
գրիչը	Սիվէն	Ս. Ստեփանոս եկ.	»
—	Բ. Պազարչիկ	Ս. Ստեփանոս եկ.	»
—	Պրովդիւ	Ն. Գասապեան	»
—	Սիվիշտով	Խ. Այոնեան	»
—	Շումէն	Զովհ. Ավարեան	»
Արգուման	Պրովդիւ	Ս. Գէորգ եկ.	»
—	Պրովդիւ	Ն. Գասապեան	»
—	Պրովդիւ	Ս. Գէորգ եկ.	»
Սարգիս Վառնացի	Վառնա	Ս. Սարգիս եկ.	»
Կիրակոս Մելգոնեան	Վառնա	Ս. Սարգիս եկ.	»
—	Պրովդիւ	Տ. Մարտիրոսեան	»
—	Շումէն	Օ. Զովակիմեան	»
—	Պրովդիւ	Ն. Գասապեան	»
—	Պրովդիւ	Տ. Մարտիրոսեան	»
—	Պրովդիւ	Ն. Գասապեան	»
—	Պրովդիւ	Ս. Գէորգ եկ.	»
—	Պրովդիւ	Ն. Գասապեան	»
—	Պրովդիւ	Ն. Գասապեան	»
—	Պրովդիւ	Գրասիրաց Եզր.	»
—	Բուրազ	Ս. Խաչ եկ.	»
—	Պրովդիւ	Ս. Գէորգ եկ.	»
—	Պրովդիւ	Մ. Մելգոնեան	»
Մարգարիտ	Բ. Պազարչիկ	Կ. Թագուրեան	»
Պատրոնէ	Պրովդիւ	Ն. Նալչանեան	»
—	Պրովդիւ	Գ. Պալլեզեան	»
Շումէնցիք	Շումէն	Օ. Զովակիմեան	»
Մրկ. Բ., Մրտ. Բ., Մլին.	Պրովդիւ	Ն. Գասապեան	»
—	Պրովդիւ	Ս. Քըրքէլեան	»
—	Վառնա	Ս. Սարգիս եկ.	»

Թիտ	ԲՈՎԱՆԿԱԿՈՒԹԻՒՆ	Նիտ	ԺԱՄԱՆԱԿ	ՏԵՂ ԳՐԺ	ԳՐԻՉ	ԱՏԱՅՈՂ	ԱՅԺՄՈՒ ՎԱՅԲ	ՍԵՓԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ	ՅՈՒՅԱԿԱՂՈՂ
61	Ողբ Եղեսիոյ	Խղբ	ԺԹ	—	—	—	Վառնա	Ամբիսանեան Ժողրեր	Ն. Գառապեան
62	Քրիստոնէական	Խղբ	ԺԹ	Վառնա	Արք. Ամբիսանեան	—	Վառնա	Ամբիսանեան Ժողրեր	» »
63	Աղբիւր քացեալ	Խղբ	ԺԹ	Վառնա	Յրք. Բեմյ.	—	Վառնա	Ա. Փափաքեան	» »
64	Կերականութիւն քաղաքացի	Խղբ	1853	Վառնա	Յրք. Բեմյ.	—	Վառնա	Ա. Փափաքեան	» »
65	Գայտաքարուր. Ժնշտիմայն.	Խղբ	ԺԹ	Վառնա	Յրք. Բեմյ.	—	Վառնա	Ա. Փափաքեան	» »
66	Տետր մաքառնա	Խղբ	ԺԹ	Վառնա	Յրք. Բեմյ.	—	Վառնա	Ա. Փափաքեան	» »
67	Տրամաքանուրիւն	Խղբ	ԺԹ	Վառնա	Յրք. Բեմյ.	—	Վառնա	Ա. Փափաքեան	» »
68	Քերականութիւն	Խղբ	ԺԹ	Կ. Պոլիս	—	—	Պոլիս	Ն. Գառապեան	» »
69	Քերականութիւն եւ Քալիպ	Խղբ	1870	Արմաշ	Ն. Վրդ. Կէլվէցի	—	Պոլիս	Ն. Գառապեան	» »
70	Քերականութիւն	Խղբ	ԺԹ	—	—	—	Պոլիս	Ն. Գառապեան	» »
71	Պատենի Կառնակաք դարձի	Խղբ	ԺԹ	—	—	—	Պոլիս	Ն. Գառապեան	» »
72	Պատմութիւն Ռաքիմսոնի	Խղբ	ԺԹ	—	—	—	Պոլիս	Ն. Գառապեան	» »
73	Պատենի Կոզմոս Կառնակաք	Խղբ	ԺԹ	Բուկերշ	Արմոսկ Արմոսեան	—	Պոլիս	Ն. Գառապեան	» »
74	Պատենի Կոստանեան Կրմն.	Խղբ	ԺԹ	Ռուսէ	—	—	Պոլիս	Ն. Գառապեան	» »
75	Պատենի Կոստանեան Կրմն.	Խղբ	ԺԹ	—	—	—	Ռուսէ	Ա. Ասլանեան	» »
76	Քաղաքաւոր յոսկիւրիկ	Խղբ	ԺԹ	Ռուսէ	Արմոսկ Տերտերեան	—	Պոլիս	Ն. Գառապեան	» »
77	Գոռուր-գիր	Խղբ	ԺԹ	—	—	Արմոսկ	Կառնակաք	Ն. Բեմյ. Գառապեան	» »
78	Կառնակաք շաղաքուրեան	Խղբ	ԺԹ	—	—	—	Պոլիս	Ն. Գառապեան	» »
79	Գիր օրհնութեան	Խղբ	1817	Ա. Կրպտ.	Վարդան արքեպ.	Արմոսկ	Պոլիս	Ն. Գառապեան	» »
80	Հաւաքածոյ	Խղբ	ԺԹ/Ի	Պոլիս	Իսկոյր Հինտիան	—	—	Ն. Գառապեան	» »
81	Վկայագիր	Խղբ	1754	Ա. Կրպտ.	Կառնակաք արքեպ.	Արմոսկ Վրդ.	Պոլիս	Ն. Գառապեան	» »
82	Կառնակաք շաղաք յոսկիւրի	Խղբ	1907	Պոլիս	Իսկոյր Հինտիան	—	—	Պոլիս	Ն. Գառապեան
83	Կառնակաք Վ. Հէգայիւր.	Խղբ	ԺԹ	—	—	—	—	Պոլիս	Ն. Գառապեան
84	Գիրտակարան	Խղբ	1802	Կ. Պոլիս	—	—	—	Պոլիս	Ն. Գառապեան
85	Գիրտակարան	Խղբ	1840	Պոլիս	Գառ. Ռաֆայելեան	—	—	Պոլիս	Ն. Գառապեան
86	Գիրտակարան	Խղբ	1769	Կ. Պոլիս	Կառնակաք	—	—	Պոլիս	Ն. Գառապեան
87	Օգնաւ, Հոգի Սուրբ	Խղբ	ԺԹ	Վառնա	—	—	—	Ա. Փափաքեան	» »
88	Գիր Արտուրեան	Խղբ	1863	Վառնա	Յրք. Բեմյ.	—	Վառնա	Ա. Փափաքեան	» »
89	Քաղաքի Կոստանեան Կրմն.	Խղբ	1856	Վառնա	Յրք. Բեմյ.	—	Վառնա	Ա. Փափաքեան	» »
90	Կառնակաք Կերական	Խղբ	1860	Վառնա	Յրք. Բեմյ.	—	Վառնա	Ա. Փափաքեան	» »
91	Արմոսկաք. Ռուսէի Կ.	Խղբ	ԺԹ	Ռուսէ	Կ. Ա. Բ. Պոլիսեան	—	—	Պոլիս	Ն. Գառապեան

Բ.

ՊԱՀՊԱՆԱԿՆԵՐՈՒ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՏԱԽՏԱԿ

ԹԻՒ . Ը/Կ	ՔԻՒ . ՑՈՒՑ .	ԲՈՒ .	ՆԻՒԹ	ԳՐՈՒԹ .	ԳԻՐ	ՍՏՑԳ .	ԲՎՆԴԿԻ .
1	1	4	մզղթ	—	—	—	Աւետարան
2	2	2	մզղթ	—	—	—	—
3	8	2	—	—	ԲԼԹԳՐ	—	Շարականաց
4	11	3	մզղթ	—	—	—	—
5	12	2	մզղթ	—	—	—	—
6	18	4	մզղթ	Երկսիւն	—	—	Աւետարան
7	22	3	մզղթ	—	—	—	—
8	23	1	մզղթ	—	—	—	—
9	24	4	մզղթ	Երկսիւն	Երկթգր	Գորգ	Մաշտոց
10	25	2	մզղթ	—	—	—	—
11	27	3	մզղթ	—	Երկթգր	—	Աւետարան
12	28	1	մզղթ	—	—	—	—
13	60	2	մզղթ	Երկսիւն	Երկթգր	—	Աւետարան

ՀԱՄԱՐԱՏԱԿԱՆ ՏԱԽՏԱԿ

ԱՅՆ ՁԵԹԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՆՈՐ ԵՒ ՀԻՆ ԹՈՒԱՀԱՄԱՐՆԵՐՈՒ.

ՈՐՈՆՑ ՆԿԱՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՀՐԱՊԱՐԱԿՈՒԱԾ ԵՆ

«ՀԱՆԻԷՍ ԱՄՍՕՐԵԱՅ» ՈՒՍՈՒՄՆԱԹԵՐԹԻ ՄԻՋ

ԹԻՒ ՑՈՒՑԱԿԻ	ՀԱՆԻԷՍ ԱՄՍՕՐԵԱՅ			ԹԻՒ ՑՈՒՑԱԿԻ	ՀԱՆԻԷՍ ԱՄՍՕՐԵԱՅ		
	ՏԱՐԻ	Է.Ջ.	ԹԻՒ ՁՈՒԳՐԻ		ՏԱՐԻ	Է.Ջ.	ԹԻՒ ՁՈՒԳՐԻ
1	1936	196-200	—	30	1943	38-41	35
2	1937	570-573	1	31	1948	631-632	3
3	1937	573-575	2	32	1941	105-106	27
4	1937	575-578	3	33	1940	239-245	21
5	1937	578-580	4	34	1939	79-82	17
6	1938	112-114	6	35	1942	254-256	34
7	1938	114-115	7	36	1942	249	32
8	1938	213-216	13	37	1938	210-211	11
9	1938	216-218	14	38	1939	82-85	18
10	1926	342-343	—	39	1940	245-246	22
11	1947	470-473	1	40	1940	247	23
12	1948	110-111	1	41	1940	248	24
13	1948	112-114	2	42	1941	99-105	26
14	1950	208-209	1	43	1939	85-86	19
15	1950	209-210	2	44	1940	248-250	25
16	1950	210-211	3	45	1943	41-42	36
17	1950	211-212	4	46	1947	57-58	1
18	1938	109-112	5	47	1938	211-213	12
19	1938	204-207	8	48	1943	43	38
20	1938	207-208	9	49	1942	248-249	31
21	1939	77-78	15	50	1943	44	39
22	1939	78-79	16	51	1943	44-45	41
23	1939	86-90	20	52	1943	45	42
24	1942	249-254	33	53	1943	43	37
25	1947	473-476	2	54	1942	248	30
26	1947	632-633	4	55	1950	212	5
27	1947	633-636	5	56	1943	45-46	43
	1941	220-228		57	1943	46-47	44
28	1942	70-83	28	58	1943	47-48	45
	1942	239-247		59	1943	44	40
29	1938	209-210	10				

Դ.

ՀԱՄԵՄԱՏԱԿԱՆ ՏԱԽՏԱԿ
ԱՅՆ ԶԵՌԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՀԻՆ ԵՒ ՆՈՐ ԹՈՒԱՀԱՄԱՐՆԵՐՈՒ,
ՈՐՈՆՔ ՓՈԽԱԴՐՈՒԱԾ ԵՆ ԵՐԵՒԱՆ՝
ՄԱՇՏՈՑԻ ԱՆՈՒԱՆ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ

Թիի ը/կ	Թիի ցոխցուկի	Թիի ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻ		
		ՀԻՄՆԱԿԱՆ	ՆՈՐԱԳՈՅՆ	ՀՄԱՅԻԼ
1	3	9272	—	—
2	4	9273	—	—
3	5	9274	—	—
4	6	10278	—	—
5	16	—	—	292
6	24	10283	—	—
7	29	9873	—	—
8	30	10282	—	—
9	34	10242	—	—
10	42	3579	—	—
11	44	10244	—	—
12	45	4664	—	—
13	46	10241	—	—
14	48	10243	—	—
15	50	—	2	—
16	60	10286	—	—
17	61	10285	—	—
18	62	—	38	—
19	63	10281	—	—
20	64	10280	—	—
21	65	10279	—	—
22	66	10279	—	—
23	67	10279	—	—
24	75	—	39	—
25	77	—	—	285

Ծանոթ - Ցուցակիս թ. 28 նախմուտքի փոխադրուած է հիշխածին՝ Մայր Աթոռի զբոսուան
(թ. 155): Տե՛ս «Էջմիածին», 1962, Օգոստ., էջ 50-60:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ա. ՄԱՍԻ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍԲ 7

ՆԿԱՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՁԵՌԱԳՐԱՑ

Հ. Հ. Ոսկեանի՝ թթ. 1-8 11-16
 Հ. Ե. Պօղոսեանի՝ թթ. 9-17 27-39
 Ն. Գասպեանի՝ թթ. 18-91 39-139

ՅԱԻՆԼՈՒԱԾ 144-144

ՑԱՆԿԵՐ

Ա. Գրչութեան ժամանակագրական ցանկ 147
 Բ. Յիշատակարաններու ժամանակագրական ցանկ 147
 Գ. Գրչութեան վայրերու ցանկ 149
 Դ. Գրիչներու ցանկ 149
 Ե. Ծաղկողներու ցանկ 151
 Զ. Կազմողներու ցանկ 151
 Է. Թուղթ կոկողներու ցանկ 151
 Ը. Ստացողներու ցանկ 151
 Թ. Նիւթերու ցանկ 152
 Ժ. Մանրանկարներու ցանկ 156
 ԺԱ. Տեղանուններու ցանկ (ընդհանուր) 158
 ԺԲ. Անձնանուններու ցանկ (ընդհանուր) 163
 ԺԳ. Ձեռագիրներուն այժմու վայրերու ցանկ 190
 ԺԴ. Ձեռագիրներուն վերջին սեփականատէրերու ցանկ 191
 ԺԵ. Լուսանկարներու ցանկ 192

ՏԱԽՏԱԿՆԵՐ

Ա.	Ընդհանուր տախտակ ձեռագրաց	194
Բ.	Ընդհանուր տախտակ պահպանակներու	197
Գ.	Համեմատական տախտակ այն ձեռագիրներու նոր եւ հին քուսհամարներու, որոնց նկարագրութիւնները հրապարակուած են «Հանդէս Ամսօրեայ» ուսումնաքերքի մէջ	198
Դ.	Համեմատական տախտակ այն ձեռագիրներու հին եւ նոր քուսհամարներու, որոնք փոխադրուած են Երեւան՝ Մաշտոցի անուան Մատենադարան	199

